GÜNAHLAR TÖVBE ve İSTİĞFAR

Prof. Dr. İsmail KARAGÖZ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 792
Halk Kitapları: 182

Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Yayın Koordinatörü
Yunus AKKAYA

Tashih
Ali Osman PARLAK

Grafik
Mücella TEKİN

Baskı
Gökçe Ofset Mat. Ltd. Şti.
(0312) 395 93 37

3. Baskı

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel.: 0312 295 72 93 – 295 72 94
Faks: 0312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel.: 0312 295 71 53 – 295 71 56
Faks: 0312 284 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

GÜNAHLAR TÖVBE ve İSTİĞFAR

Prof. Dr. İsmail KARAGÖZ

ÖN SÖZ ... 11

GİRİŞ ... 13

İNSANIN GÜNAH İŞLEMESİNİN SEBEPLERİ

İNSANIN GÜNAH İŞLEMESİNİN SEBEPLERİ ... 17

I. İNSANIN GÜNAH İŞLEYEBİLECEK ÖZELLİKTE YARATILMIŞ OLMASI ... 17

II. İNSANIN ZAYIF YARATILMIŞ OLMASI ... 20

1. ÇOK ACELECİ OLMASI ... 21
2. ÇOK HIRSLI VE ÇOK CİMRİ OLMASI ... 22
3. ÇOK NANKÖR, ÇOK ŞIMARIK VE ÇOK ÜMİTSİZ OLMASI ... 23
4. ÇOK AZGIN, ÇOK HASIM VE ÇOK TARTIŞMACI OLMASI ... 25
5. NEFSANÎ ARZULARINA ÇOK DÜŞKÜN OLMASI ... 25
6. ÇOK CAHİL VE ÇOK ZALİM OLMASI ... 26

III. İNSANIN ŞEYTANIN DÜŞMANLIĞINA MARUZ BIRAKILMIŞ OLMASI ... 28

IV. DÜNYA HAYATININ CAZİP KILINMIŞ OLMASI ... 29

V. İNSANA SORUMLULUK VERİLMİŞ OLMASI ... 30

1. YÖNETİCİLER YÖNETTİKLERİNDEN SORGULANACAKLARDIR. ... 32
2. İNSANLAR, NİMETLERİN ŞÜKRÜNÜ YERİNE GETİRİP GETİRMEDİKLERİNDEN SORGULANACAKTIR. ... 33
3. İNSANLAR, VERDİKLERİ SÖZLERDEN VE YAPTIKLARI SÖZLEŞMELERDEN SORUMLUDUR. ... 34
4. İNSANLAR, AMELLERİNDEN SORGULANACAKTIR. ... 34
5. İNSANLAR UZUVLARINDAN, İLMİ İLE AMEL EDİP ETMEDİĞİNDEN, MALINI NEREDEN KAZANIP NEREYE HARCADIĞINDAN SORGULANACAKTIR... 34

GÜNAHLAR

GÜNAHLAR 41

I. GÜNAHI İFADE EDEN KUR'ÂN KAVRAMLARI 41

II. GÜNAH ÇEŞİTLERİ 46

1. AÇIKTAN VE GİZLİ İŞLENEN GÜNAHLAR 46
2. ZARARI İNSANLARA DOKUNAN VE DOKUNMAYAN GÜNAHLAR 47
3. İNSANI KÜFRE GÖTÜREN VE GÖTÜRMEYEN GÜNAHLAR 49
4. KÜÇÜK, BÜYÜK VE DAHA BÜYÜK GÜNAHLAR 50
5. BÜYÜK VE KÜÇÜK GÜNAHIN TANIMI 54
6. BÜYÜK GÜNAHLAR 58

1. ŞİRK 58
2. KÜFR 60
3. TEKZÎB 62
4. NİFAK 63
5. ALLAH'A VE PEYGAMBERİNE KARŞI ÇIKMAK VE ONLARA DÜŞMANLIK ETMEK 64
6. AYETLERLE, DİNÎ HÜKÜM VE DİNÎ DEĞERLERLE ALAY ETMEK 64
7. İNSANLARI HAK YOLDAN ÇIKARMAK 66
8. İNSANLARI GÜNAH İŞLEMEYE TEŞVİK ETMEK 68
9. GÜNAHA ARACILIK ETMEK 69
10. GÜNAHA ÖNCÜLÜK ETMEK 70
11. İMAN VE İBADET ETMEYE VE DİNİN HÜKÜMLERİNİN UYGULANMASINA ENGEL OLMAK 71
12. NİSYAN 72
13. RİYA VE SÜM'A 74
14. İFTİRA 75
    a) Allah'a İftira 75
    b) Peygambere İftira 76
    c) İnsanlara İftira 78
15. CANA KIYMA VE İNTİHAR 79
    a) Cana Kıyma 79
    b) İntihar 81
16. TERÖRİSTLİK VE YOL KESİCİLİĞİ 82
17. YASAK OLAN CİNSEL İLİŞKİ 83
    a) Evlilik Dışı Cinsel İlişki 83
    b) Evlenme Engeli Olanlarla Evlenmek 84
    c) Âdetli Eş ile Cinsel İlişki 85

ç) Zinaya Vasıta Olan, Söz, Eylem ve Davranışlar ... 86
d) Fuhuş ve Hayâsızlığın Yayılmasına Önayak Olmak ... 87
e) Homoseksüellik ... 87
f) Hayvanlarla İlişki Kurmak ... 87
g) Fıtrat Dışı Cinsel Tatmin ... 88
18. AVRET YERLERİNİ AÇMAK ... 88
19. ANNE-BABAYA ZULÜM ... 89
20. EŞLERİN ZORUNLU OLAN KARŞILIKLI GÖREVLERİ TERK ETMELERİ, NÜŞUZ VE ZULÜM ... 90
21. ŞIMARMAK VE AZMAK ... 92
22. SILA-İ RAHMİ TERK ETMEK ... 94
23. KOMŞULARA EZİYET ETMEK ... 96
24. HAKSIZ KAZANÇ ... 97
a) Riba ... 98
b) Hırsızlık, Soygun ve Gasp Yapmak, Kamu Mallarını Haksız Yere Almak, Çalmak, Kaçak Elektrik ve Su Kullanmak ... 99
c) Kumar ... 101
ç) Rüşvet ... 102
d) Borcunu Ödememek ... 102
e) Ölçü ve Tartıda Hile Yapmak ... 103
f) Müşteriyi Kandırmak, Ürünleri Fahış Fiyatla Satmak, Son Kullanım Tarihi Geçmiş Ürün Satmak ... 104
g) Karaborsa ... 105
ğ) Mirasta Haksızlık Yapmak, Hak Sahibine Hakkını Vermemek ... 105
h) Ölenin Vasiyetini Yerine Getirmemek ... 106
i) Sahte Para Basmak ve Kullanmak ... 107
ı) Haksız Yere Yetim Malı Yemek ... 108
25. ZULMETMEK VE ZALİME DESTEK VERMEK ... 109
26. SİHİR VE KÂHİNLİK YAPMAK ... 111
27. YALAN ... 112
a) Yalan Konuşmak ... 113
b) Yalancı Tanıklık Yapmak ... 114
c) Yalan Yere Yemin Etmek ... 115
28. BÜYÜKLENMEK VE KENDİNİ BEĞENMEK ... 117
29. HASET, KİN VE ÖFKE ... 119
30. HAKSIZ HÜKÜM VERMEK ... 121
31. HIYANET ... 122
32. AHDE VEFASIZLIK ... 122
33. YAPTIĞI İYİLİĞİ BAŞA KAKMAK ... 123

34. LANET ETMEK ... 124
35. İNSANLARLA ALAY ETMEK VE ONLARA KÖTÜ LAKAP TAKMAK ... 126
36. GIYBET ETMEK, SU-İ ZANDA BULUNMAK VE KOĞUCULUK YAPMAK ... 127
37. KÖTÜ SÖZ SÖYLEMEK ... 129
38. NİMETE NANKÖRLÜK ETMEK ... 130
39. HELAL VE HARAMLARA RİAYET ETMEMEK ... 132
a) Yiyecek ve İçeceklerde Helâl ve Haramlara Riayet Etmemek ... 132
aa) Bir Kısım Hayvan Etleri Haramdır ... 133
b) Giyinme ve Süslenme İle İlgili Helaller ve Haramlara Riayet Etmemek ... 137
c) İnanç, Söz, Eylem ve Davranışlarla İlgili Helaller ve Haramlara Riayet Etmemek ... 137
40. ASKERLİKTEN KAÇMAK ... 139
41. FİTNE VE FESAT ÇIKARMAK ... 140
42. İSRAF VE TEBZÎR ... 141
43. ALLAH'IN AZABINDAN EMİN OLMAK ... 142
44. ALLAH'IN RAHMETİNDEN ÜMİT KESMEK ... 143
45. ALLAH'A VE PEYGAMBERİNE İSYAN ETMEK ... 144
46. HADDİ AŞMAK ... 145
47. IRKÇILIK YAPMAK ... 145
48. GERÇEKLERİ GİZLEMEK, BİLGİLERİ ÖRTBAS ETMEK ... 147
49. MA'RUFU EMRETME, MÜNKERİ MEN ETME GÖREVİNİ TERK ETMEK. 149
50. ALLAH'TAN GELEN MUSİBETLERE SABRETMEMEK ... 152
51. DÖĞME YAPMAK VE YAPTIRMAK ... 155
52. HAYVANLARA EZİYET ETMEK VE HAYVANLARI ALLAH'TAN BAŞKASI ADINA KESMEK ... 155
a) Hayvanlara Eziyet Etmek ... 155
b) Hayvanları Allah'tan Başkası Adına Kesmek ... 159
53. İNSAN TİCARETİ YAPMAK, ÇALIŞTIRDIĞI İŞÇİNİN EMEĞİNİ VERMEMEK ... 159
54. YAPTIĞI YARDIMI BAŞA KAKMAK ... 160
55. CÜNÜP GEZMEK ... 162
56. FARZ NAMAZLARI TERK ETMEK ... 163
57. MALIN VE SERVETİN ZEKÂTINI VERMEMEK ... 163
58. FARZ OLAN ORUÇLARI TUTMAMAK ... 166
59. İMKÂNI OLDUĞU HALDE HAC GÖREVİNİ YAPMAMAK ... 166
III. BÜYÜK GÜNAH İŞLEYENLERİN DURUMU ... 167
IV. GÜNAHLARIN İNSAN HAYATINA ETKİSİ ... 171

1. BÜYÜK GÜNAH İŞLEYEN İNSAN DÜNYADA CEZALANDIRILABİLİR 172
a) Günah İşleyenleri Allah Sevmez 173
b) Günah İşleyenlere Allah Gazap Eder 174
ç) Günah İşleyenlere Allah Lanet Eder 178
ç) Günah İşleyenler, Musibetlere Maruz Kalabilirler 183
2. BÜYÜK GÜNAH İŞLEYENLER AHİRETTE CEZALANDIRILABİLİR 186
V. GÜNAHLARIN SORUMLULUĞU BİREYSELDİR 189

GÜNAHLARDAN KURTULMANIN YOLLARI

GİRİŞ 195
I. TÖVBE VE İSTİĞFAR 196
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 196
2. TÖVBENİN ÖNEMİ 196
3. ALLAHI'IN SIFATI OLARAK TÖVBE 203
a) ALLAH TEVVABDIR 204
b) ALLAH, GÜNAHLARI BAĞIŞLAYANDIR 208
c) ALLAH, AFFEDİCİDİR 212
ç) ALLAH, KUSURLARI ÖRTENDİR 213
d) ALLAH, DUALARA İCABET EDENDİR 215
e) ALLAH, GÜNAHLARI SEVABA TEBDİL EDER 217
4. İNSANIN SIFATI OLARAK TÖVBE 220
a) GÜNAHLARA TÖVBE 222
aa) Küçük Günahlar 222
bb) Büyük Günahlar 224
cc) İnsanı Dinden Çıkaran Günahlar 227
çç) İnsanı Dinden Çıkarmayan Günahlar 228
dd) Kul Hakkı İçeren ve İçermeyen Günahlar 231
b) Makbul Tövbenin Şartları 236
aa) Kul Hakkı İçermeyen Günahlar 237
1. Pişmanlık Duyup Günahı İtiraf Etmek ve Allah'tan Af İstemek 237
2. Allah'ı Yücelterek Tövbeye Başlamak 239
3. Tövbede Samimi Olmak 241
4. Günahı Terk Edip Hali Islah Etmek 242
5. Tövbeyi Son Nefese Bırakmamak 248
bb) Kul Hakkı İçeren Günahlar 253
1. Maddî Hakları İhlal Etmek 253
2. Cana Zarar Vermek 253
3. Namus ve Onura Zarar Vermek 253

II. SALİH AMELLER VE HAYIR HASENAT İŞLEMEK 254
III. MUSİBET VE SIKINTILARA SABRETMEK 259
IV. DUA VE NİYAZDA BULUNMAK 260
1. PEYGAMBERLERİN DUASI 260
2. NUH PEYGAMBERİN DUASI 260
3. İBRAHİM PEYGAMBERİN DUASI 260
4. MUSA PEYGAMBERİN DUASI 261
5. SÜLEYMAN PEYGAMBERİN DUASI 261
6. PEYGAMBERİMİZ HZ. MUHAMMED'İN DUASI 262
7. MÜMİNLERİN DUASI 264
8. MÜMİNLER İÇİN AF VE MAĞFİRET DİLEMEK 267
V. TÖVBE ETMEDEN ÖLENLERİN DURUMU 270
1. KÂFİR, MÜŞRİK VE MÜNAFIKLAR 270
2. MÜMİNLER 273

KUR'AN'DA TÖVBE ÖRNEKLERİ

KUR'AN'DA TÖVBE ÖRNEKLERİ 279
I. ÂDEM (A.S.) VE EŞİ HAVVA'NIN TÖVBESİ 279
II. YUNUS PEYGAMBERİN TÖVBESİ 282
III. MUSA PEYGAMBERİN TÖVBESİ 284
IV. HZ. MUSA'NIN KAVMİNİN TÖVBESİ 286
V. İLK MÜSLÜMANLARIN TÖVBESİ 287
VI. HZ. AİŞE'YE İFTİRA EDENLERİN TÖVBESİ 289
VII. TEBÜK SAVAŞINA KATILMAYANLARIN TÖVBESİ 294
VIII. BİR KATİLİN TÖVBESİ 298
BİBLİYOGRAFYA 299
DİZİN 303
BİYOGRAFİ 311

Varlık âleminin en mükemmelidir. Allah'a kulluk için yaratılmıştır. Kâinattaki her şey onun için var edilmiş ve onun hizmetine sunulmuştur. Ona irade ve özgürlük verilmiş, akıl, peygamber ve kutsal kitaplarla rehberlik edilmiştir. Buna mukabil nefsanî arzuları vardır. Şeytan ona düşmanlık etmekte ve kötülüklere teşvik etmektedir. Nefsine veya şeytana uyarak kötülük yapabilir. Allah'a isyan konumuna düşebilir, kulluk görevlerini terk edebilir, günah bataklığına dalabilir. İnancına, canına, malına, onuruna, nesline, insanlara, topluma ve çevreye zarar verebilir. Doğuştan getirdiği temizliği, safiyeti, günahsızlığı bozabilir. Kendi eli ile kendini tehlikeye atabilir, aşağıların aşağısına inebilir. Buna karşı eğitime, terbiyeye, bilgilenmeye, iyiye ve güzele, hakka ve doğruya yönlendirilmeye ihtiyacı vardır.

Yeryüzünün halifesi olan insandan söz ediyoruz. Gerçekten insan sevap olan şeyleri de günah olan şeyleri de yapabilecek özellikte yaratılmıştır. Tarih bunun tanığıdır, toplum tanığıdır, tarih ve toplum, Âdemoğlunun iyi ve kötü diyebileceğimiz onlarca örneği barındırıyor bağrında.

Âdem (a.s.) ve eşi cennette ilahî buyruğa uyması gerekirken şeytanın tuzağına düştüler, aldandılar ve yenilmesi yasaklanan ağacın meyvesinden yediler, böylece isyan etmiş ve nefislerine zulmetmiş oldular, pişman oldular. Hz. Âdem, Rabbinden nasıl tövbe edeceklerini öğrendi, eşi ile birlikte Allah'a tövbe ettiler, Allah da tövbelerini kabul etti.

Âdemoğlu, atası gibi ilahî buyruklara muhalefet edip günah işleyebilir, işlemektedir de. Buna mukabil Allah, günah işleyenlere tövbe kapısını sonuna kadar açmıştır. Kitap ve peygamber vasıtasıyla hangi günahı işlerse işlesinler pişman oldukları, tövbe ettikleri, af ve mağfiret diledikleri zaman tövbelerini kabul edeceğini ve onları affedeceğini bildirmiştir.

Kur'ân'da ısrarla müminlerin tövbe etmeleri istenmekte, nasuh tövbesi yapmaları emredilmektedir. Allah'ın çok bağışlayan, çok affeden, tövbeleri çok kabul eden olduğu beyan edilmektedir. Günah işleyip tövbe edenler ve tövbeleri kabul edenlerden örnekler verilmekte, nasıl tövbe edileceği açıklanmaktadır.

Peygamberimiz (s.a.s.), her insanın günahkâr olduğunu ve günah işleyenlerin en hayırlılarının tövbe edenler olduğunu, şartlarına uygun tövbe edenlerin hiç günah işlememiş gibi olacaklarını bildirmektedir. Öte yandan Kur'ân ve sünnette hangi inanç, söz, fiil, eylem ve davranışların günah olduğu açık seçik anlatılmaktadır.

İşte elinizdeki eserde insanın niçin günah işlediği, günah işlemesine sebep olan zafiyetleri, günahlar, tanım ve çeşitleri, insanın günahlardan nasıl kurtulacağı, nasıl tövbe edeceği ayet ve hadislerle izah edilmeye çalışılmıştır.

Eser bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. ***Birinci bölümde*** insanın günah işlemesinin sebepleri, ***ikinci bölümde*** günahlar, ***üçüncü bölümde*** günahlardan kurtulmanın yolları, vasıtaları, tövbenin anlamı ve makbul bir tövbenin nasıl yapılacağı, ***dördüncü bölümde*** kabul edilmiş tövbe örnekleri işlenmiştir.

Konular işlenirken İslam'ın iki ana kaynağı olan Kur'ân ve sünnet esas alınmıştır. Görmek isteyenler için ayet ve hadis metinleri, sure ve ayet numaraları metin içerisinde verilmiştir. Yararlanılan diğer kaynaklar birkaçı hariç sadece müellifin adı, cilt ve sayfa numarası, diğer bilgiler ise bibliyografyada verilmiştir.

Hidayet ve başarı, Allah'ın lütfu ve keremi iledir.

Prof. Dr. İsmail KARAGÖZ

23. 01. 2007- Etlik-ANKARA

İslam inancına göre insan, dünyaya günahsız olarak ve İslam fıtratı üzerine gelir. Bu husus, şu ayet ve hadislerde ifade edilmektedir:

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدّ۪ينِ حَن۪يفًاۜ فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّت۪ي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَاۜ لَا تَبْد۪يلَ لِخَلْقِ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ الدّ۪ينُ الْقَيِّمُۗ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَۗ

"Yüzünü Allah'ı birleyen olarak dine, Allah'ın Dinine çevir ki, Allah insanları o din üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmez." (Rûm, 30/30)

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَن۪ٓي اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْۚ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْۜ قَالُوا بَلٰىۚ شَهِدْنَاۚ اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِل۪ينَۙ

"Kıyȧmet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? Onlar da evet buna şahit olduk dediler." (A'râf, 7/172)

كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ

"Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar." (Müslim, Kader, 23; Tirmizî, Kader, 5)

Ayetler ve hadis; insanın doğuştan dinsiz, kâfir, fâsık ve isyankâr olmadığını, tevhit inancını kabule hazır ve kabiliyetli olduğunu ifade eder.

İnsan yetiştiği çevrede aldığı terbiye, eğitim, öğretim ve telkinlere göre Müslüman olur veya başka bir inanca yönelir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.),

مَا مِنْ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَاَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ اَوْ يُنَصِّرَانِهِ اَوْ يُمَجِّسَانِهِ

"Doğan hiçbir çocuk yoktur ki *İslam* fıtratı üzerine doğmuş olmasın. *Daha sonra* anası ve babası çocuğu Yahudi, Hıristiyan veya Mecusi yapar" (Buharî, Cenâiz, 80; Müslim, Kader, 23) buyurmuştur.

Ebû Hüreyre (r.a.), bu hadisi rivayet ettikten sonra A'râf suresinin 172'inci ayetini okumuştur.

İnsanın yaratılışında var olan bu "din duygusu", insan büyüdükçe gelişir, belli bir yaşa gelince, Yaratan'ını bilir, tanır ve ilahî teklifleri anlar.

Doğuştan gözleri ve kulakları sağlıklı olan bir insanın eşyayı görmemesi ve sesleri duymaması nasıl mümkün değilse sonradan gelen etki altında kalmayan bir insanın da Yaratan'ını tanımaması mümkün değildir. Ancak insanlar, melekler ve diğer varlıklardan farklıdır. Hayvanlar, sorumlu varlıklar değildir. Onlar, ne amaçla yaratılmışlar ise bu amaca uygun hareket ederler. İnekler süt verir, tavuklar yumurta yapar, arılar bal üretir. Allah onları bu amaçla yaratmıştır. Melekler hiç günah işlemezler, çünkü onların günah işleme yetenekleri yoktur. Sürekli Allah'a kulluk ederler ve kendilerine verilen görevleri yaparlar. (Tahrîm, 66/6) İnsanlar ise böyle değildir. Bütün varlıklar insanların hizmetine verilmiş, akıl, peygamber ve kitaplarla rehberlik edilmiş, buna mukabil onlar, dünyada imtihana (Mülk, 67/2) tabi tutulmuş ve sorumlu bir varlık olarak yaratılmıştır. Bu itibarla yaratılış gayelerine uygun hareket edebilecekleri gibi aykırı da hareket edebilirler, sevap olan söz, eylem ve davranışları da günah olanları da işleyebilirler. İyi davranışta bulunanlar mükâfat, kötü davranışta bulunanlar ise ceza ile karşılaşırlar. Ancak günah işleyen insanlar için dünyada "tövbe etme" imkânı sağlanmıştır.

İnsan niçin günah işler? Günah nedir ve hangi söz, eylem ve davranışlar günahtır? Tövbe nedir? Hangi günahlara nasıl tövbe edilmesi gerekir? Tövbe kime yapılır? Ayet ve hadislerin ışığında bu konuları tahlil etmeye çalışacağız.

Eserde dört ana tema işlenmiştir:

1. Günah işleyen insan.

2. Günahlar.

3. Günahlara tövbe.

4. Tövbeyi kabul eden Allah.

BİRİNCİ BÖLÜM
İNSANIN GÜNAH İŞLEMESİNİN SEBEPLERİ

وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَاۙ فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَاۙ

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirene yemin ederim ki Allah, insana fücur ve takvasını ilham etmiştir." (Şems, 91/7-8)

Varlıklar içinde sadece insanlar ve cinler, Allah'a kulluk amacıyla yaratıldıkları (Zâriyât, 51/56) halde yaratılış gayelerine aykırı davranıp günah işleyebilirler. İnsanların günah işlemelerine sebep olan hususları beş maddede özetleyebiliriz.

İnsan, dünya hayatında imtihan halinde olduğundan (Mülk, 67/2) hayra ve şerre, hakka ve batıla, iyiye ve kötüye, günaha ve sevaba yönelebilecek yetenekte yaratılmıştır.

وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirene yemin ederim ki O, ona fücur ve takvasını ilham etmiştir." (Şems, 91/7-8)

Ayetteki "***fücur***" kelimesi inkâr, isyan ve zulüm başta olmak üzere her türü günah olan inanç, söz, eylem ve davranışları; "***takva***" ise iman, ibadet, itaat ve benzeri sevap olan inanç, söz, eylem ve davranışları ifade eder.

Fücur ve takvayı ilham etti demek; hayır ve şerri açıkladı, itaat ve isyanı olan şeyleri tanıttı, öğretti ve insanı bunlarla yetenekli kıldı demektir.

Hamdi Yazır (ö. 1951), "***fücur ve takvayı nefse ilham etmeyi***" şöyle açıklamıştır: "***Fücur ve takvayı ilham***; bir nefse 'bunları yap' diye ikisinin de yapılmasını ilham anlamında değildir. Herhangi bir fiilde 'şu fücurdur, şer ve masiyettir, nefsi kötülüğe sürüklemektir, şu yönden zarardır, yapma'; 'şu da takvadır, hayır ve itaattir, kötülükten korunuştur, yap' diye bir nefse şerri ve hayrı, kötüyü ve iyiyi, zararı ve yararı beyan ve telkin ederek bi-

rinden sakınıp diğerini yapmanın iyi olacağını duyurmak demektir. Şüphesiz ki Allah her nefse bir iyilik ve kötülük, kâr ve zarar duygusu vermiştir." (Yazır, VII, 5858)

Günah ve sevap olan şeyleri yapabilme yeteneği verdiği insana yüce Allah, iyi ve sevap olan şeyleri yapmasını, kötü ve günah olan şeylerden sakınmasını ilham etmiştir. Şu ayetler de bu gerçeği ifade etmektedir:

وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ "Biz ona iki apaçık yolu, *hayır ve şer yollarını* göstermedik mi?" (Beled, 90/10)

اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُورًا "Biz ona doğru yolu gösterdik. O, ya şükredici ya da nankör olur." (İnsan, 76/3)

Yüce Allah, insanlara verdiği akıl, gönderdiği peygamber ve kitaplarla rehberlik etmiş; sevap ve günah, hayır ve şer, iyi ve kötü olan şeyleri bildirmiş ve doğru yolu göstermiştir. (Kehf, 18/29)

Günah ve sevap olan inanç, söz, eylem ve davranışları ilham edip beyan etmekle birlikte yüce Allah, insanların günah işlemelerini istemez, küfür ve günah işlemelerinden hoşnut olmaz.

اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ

'Eğer inkâr ederseniz şüphesiz ki Allah, sizin iman etmenize muhtaç değildir. ***Ama kullarının inkâr etmelerine razı olmaz.*** Eğer şükrederseniz, *iman ederseniz* sizin için buna razı olur" (Zümer, 39/7) anlamındaki ayet, bu hususu açıkça ifade etmektedir.

Yüce Allah, kullarını inanıp inanmamakta özgür bırakmakla (Kehf, 18/29; İnsan, 76/3) birlikte merhameti gereği kullarının iman edip kurtuluşa ermelerini ister ve rızası bu yöndedir. Allah'ın rızası, hoşnutluğu ve sevgisi, nimetlerin en büyüğü ve en değerlisidir. (Tevbe, 9/72) İnsanın ödevi, kendisini bu değerli nimete layık kılacak bir hayat geçirmesidir. İnkâr ve isyan edenler, kendi aleyhlerine yaparlar ve zararını kendileri görürler.

Allah'ın kullarının iman ve ibadetlerine ihtiyacı yoktur. Şu ayette bu gerçek dile getirilmektedir:

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِاَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

"Kim inkâr ederse, inkârı kendi aleyhinedir. Kim de *iman edip* salih amel işlerse, ancak kendileri için *cennette yer* hazırlamış olur. Bu hazırlığı Allah'ın; iman edip salih amel işleyenleri kendi lütfunden mükâfatlandırması için yaparlar. Şüphesiz Allah, inkâr edenleri sevmez." (Rum, 30/44-45)

Ayetlerde yüce Allah'ın açıkça insanların inkâr etmelerine razı olmadığını, inkâr edenlerin kendi aleyhlerine yapmış olacaklarını bildirilmektedir. Bu sebeple;

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا

"Nefsini *şirk, küfür nifak ve isyandan* arındıran kimse kurtuluşa ermiştir. Nefsini bunlarla kirleten kimse de ziyana uğramıştır." (Şems, 91/9-10)

Günah işleyenler kendi özgür iradeleri ile günah işlemektedirler. Çünkü insan, günah işleyecek yetenekte yaratılmıştır. İnsan bu yeteneğini kullanarak bir şekilde günah işler. Peygamberimiz (s.a.s.), bu gerçeği şöyle bildirmiştir:

كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ

"Âdemoğlunun hepsi günahkârdır. Günah işleyenlerin en hayırlıları ise tövbe edenleridir." (İbn Mâce, Zühd, 30)

Dolayısıyla önemli olan hiç günah işlememek değil, günahta ısrar etmemektir. Âl-i İmrân suresinin 133'üncü ayetinde cennetin muttakîler için hazırlandığı beyan edildikten sonra 134 ve 135'inci ayetlerde muttakîlerin bazı nitelikleri bildirilmiştir. Bu niteliklerden biri de muttakîlerin bir günah işleyince hemen Allah'ı hatırlayıp O'ndan af ve mağfiret dilemeleridir.

وَالَّذِينَ اِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ
وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اللّٰهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلٰى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"Yine onlar, *muttakîler*, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isterler

-ki Allah'tan başka günahları kim bağışlayabilir- ve bile bile işledikleri *günah* üzerinde ısrar etmezler." (Al-i İmran, 3/135)

Ayette geçen "***fâhişe***" kelimesi "çirkin iş veya kötü söz" demektir. Bu kelime, zina, yalan ve benzeri bütün günahları ifade eder. "***Nefse zulmetmek***" ise kişiye dünyada veya ahirette zarar verecek olan herhangi bir günahı işlemek demektir. Bu günahların başında Allah'a ortak koşmak (***şirk***) gelir.

Ayetteki "***fahişe***" kelimesi ile başkasına karşı işlenen günah; "***nefse zulmetmek***" ile kişinin kendisini ilgilendiren ve başkasıyla ilgisi olmayan günah veya "***fahişe***" ile büyük günahlar, "***nefse zulmetmek***" ile küçük günahlar kastedilmiş olabilir. Dolayısıyla ayet, insanın günah işleyebileceğini beyan etmektedir. Allah kullarının günah işleyerek de olsa kendisine yönelmelerini istemektedir. Bir hadiste bu hususu Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle dile getirmiştir:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ
فَيَسْتَغْفِرُونَ اللهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ

"Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki eğer siz ***günah işlememiş olsaydınız*** Allah sizi yok eder, başka bir kavim getirir, onlar günah işlerler, hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler, Allah da onların günahlarını bağışlar." (Müslim, Tevbe, 11)

Önemli olan hiç günah işlememiş olmak değil günahta ısrar etmemek ve günah işleyince Allah'a yönelip O'ndan af ve mağfiret dileyebilmektir.

Kur'ân ayetlerine baktığımız zaman iki tip insan ile karşılaşıyoruz. Biri, yaratılış gayesine uygun olarak iman eden, salih ameller işleyen, görev ve sorumluluğunun bilincinde olan ve günahlardan sakınan insan; diğeri ise nefsanî arzularına, şeytanların kandırmasına ve kötü insanların telkinlerine kapılıp inkâr ve isyan ederek "***aşağıların aşağısına***" (Tin, 95/5) yuvarlanan insan. Bütün insanlar, yaratılışları itibarıyla bu duruma düşmeye elverişlidir.

İnsanların günah işlemelerine sebep olan zafiyetlerinden biri de zayıf yaratılmış olmalarıdır:

يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْۚ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا

"Allah sizden yükümlülükleri hafifletmek istiyor. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır." (Nisa, 4/28)

Allah'ın hafifletmek istediği şey, bir önceki ayette beyan edilen tövbeleri kabul etmesidir.

وَاللّٰهُ يُرِيدُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ اَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا

"Allah, sizin tövbenizi kabul etmek istiyor. Şehvetlerine uyanlar ise sizin büyük bir sapıklığa düşmenizi istiyorlar." (Nisa, 4/27)

İnsanın zafiyeti; şehvetine düşkün, öfkesine yenik, ibadetlerin meşakkatlerine tahammülsüz, azim göstermede yetersiz, nefsanî arzularına ve dünya lezzetlerine karşı koymada aciz oluşudur.

İnsanlar doğuştan muttakî veya fâsık değillerdir. Bu nitelikleri sonradan kazanırlar. Şu ayet bu gerçeğe işaret etmektedir:

وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔاۙ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Allah sizi, analarınızın karnından siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi." (Nahl, 16/78)

İnsanın zafiyet yönlerini şöyle sıralayabiliriz.

İnsanın zayıf yönlerinden biri çok aceleci olmasıdır. Çünkü insanın tabiatında acelecilik vardır. Öyle acelecidir ki; خُلِقَ الْاِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ "Sanki insan aceleden yaratılmıştır." (Enbiya, 81/37) Bu sebepledir ki,

وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَٓاءَهُ بِالْخَيْرِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا

"İnsan hayra dua eder gibi şerre de dua eder. Çünkü insan çok aceleci-dir." (İsrâ, 17/11)

İnsan, aceleciliği sebebiyle her şeyin istediği anda oluvermesini ister, öfke hallerinde kendisi, çocukları ve malı-mülkü için beddua eder. Aceleciliğinden hayrı ve şerri ayıramaz ve sonunu göremez. Nimet yurdu cennet yerine oyun ve eğlenceden ibaret olan dünya hayatını ister. (Hadîd, 57/20) İman ve salih ameller yerine inkâr ve isyana dalar. Helâlı ister gibi haramı ister. Akıbetini düşünmeden her aklına gelene koşabilir. İyilikten önce kötülüğü arzu edebilir. (Ra'd, 13/6) Böylece günahlara dalar ve nefsine zulmetmiş olur. Şu ayetler bu gerçeği dile getirmektedir:

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْۜ فَنَذَرُ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

"Eğer Allah insanlara, onların hemen hayra kavuşmayı istedikleri gibi, ***şerri*** de acele verseydi, elbette onların ecellerine hükmolunurdu. İşte biz, bize kavuşmayı ummayanları, kendi azgınlıkları içinde bocalar halde bırakırız." (Yunus, 10/11)

وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهٖٓ اَوْ قَاعِدًا اَوْ قَٓائِمًاۚ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَاَنْ لَمْ يَدْعُنَٓا اِلٰى ضُرٍّ مَسَّهُۜ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"İnsana bir sıkıntı dokundu mu, gerek yan üstü yatarken, gerek otururken, gerekse ayakta iken *her halinde bu sıkıntıdan kurtulmak için* bize dua eder. Ama biz onun bu sıkıntısını ondan kaldırdık mı, sanki kendisine dokunan bir sıkıntı için bize hiç yalvarmamış gibi geçer gider. İşte o haddi aşanlara, yapmakta oldukları şeyler, böylece süslenmiştir, *hoş gösterilmiştir.*" (Yunus, 10/12)

[illegible]

İnsan çok hırslı, çok bencil, çok cimri ve kendine çok düşkündür. Bu hususu yüce Allah, şöyle ifade etmektedir:

اِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًاۙ اِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا وَاِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا

"Şüphesiz insan "***helû***'" olarak yaratılmıştır. Kendisine şer ve kötülük dokunduğu zaman sızlanır. Ona bir hayır ve nimet dokunduğunda da ***çok cimri olur***." (Me'âric, 70/19-21)

Ayette geçen " ***helû***'" kelimesi; çok sabırsız, çok hırslı, çok üzülen, çok sızlanan, çok cimri ve nimetlere şükretmeyen demektir. Bu nitelikler başka ayetlerde de ifade edilmiştir. Şu örnekleri zikredebiliriz:

وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُورًا "İnsan çok cimridir." (İsrâ, 17/100)

وَاِذَآ اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَاۜ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيهِمْ اِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ

"İnsanlar, kendilerine bir rahmet tattırdığımız zaman buna sevinirler. Eğer kendi işledikleri şeyler sebebiyle başlarına bir kötülük gelirse, hemen ümitsizliğe düşerler." (Rum, 30/36)

وَاِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنٖيبٖينَ اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَآ اَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً اِذَا فَرٖيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ

"İnsanlara bir zarar dokunduğu zaman, Rablerine yönelerek ona dua ederler. Sonra Allah, onlara kendinden bir rahmet tattırınca da, bir bakarsın ki içlerinden bir grup, Rablerine ortak koşarlar." (Rum, 30/33; bk. Hac, 22/66)

İnsan, mal ve servete çok düşkündür. Nimet ve hayır istemekten usanmaz. Nimet verilince de, nimeti verenden yüz çevirir ve onu unutur, şükredeceği yerde nankörlük eder. Nimeti kendinden bilir, inkâra dalar. Bu nimeti kaybettiği, bir şer, belâ, musibet ve bir kötülük ile karşılaştığı zaman dua eder, yalvarır durur ve ümitsizliğe düşer. Bu sıkıntılardan kurtulunca sevinir, şımarır, övünür. Allah'ı unutur ve O'na şirk koşar. (Zümer, 39/8; Fussılet, 41/49-51)

وَاِنَّآ اِذَآ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُورٌ

"Gerçekten biz insana katımızdan bir rahmet tattırdığımızda ona sevinir; ama elleriyle yaptıkları işler yüzünden onlara bir kötülük dokunursa o zaman da ***insan pek nankördür***." (Şura, 42/48)

وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُۚ اِنَّهُ لَيَؤُسٌ كَفُورٌ

"Eğer insana tarafımızdan bir rahmet *nimet* tattırır da, sonra bunu ondan çekip alırsak, şüphesiz o ümitsiz ve nankör oluverir." (Hûd, 11/9)

Ayetlerde geçen "***kefûr***"; nimetlere karşı çok nankörlük eden, nimetin şükrünü eda etmeyen, Allah'ın nimetlerini tanımayan insandır.

"***Kefûr***" şükrün zıddıdır. (İnsan, 76/3) Allah, nimete şükretmeyip nankörlük edenleri sevmez. (Hac, 22/38) Çok nankörlük şeytanın özelliğidir. (İsrâ, 17/27) Allah, nankör olanları cezalandırır. (Sebe', 34/17)

Yüce Allah; insanın nimetten mahrum bırakıldığı, bir şerle karşılaştığı zaman çok ümitsiz, bir nimete ulaşınca çok şımarık ve çok övünücü olduğunu bildirmiştir.

وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ نَعْمَٓاءَ بَعْدَ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّـَٔاتُ عَنّ۪يۜ اِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ

"Ama kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırırsak mutlaka, "Kötülükler benden gitti" diyecektir. *Bir de bakmışsın ki* o şüphesiz şımarık ve böbürlenen biridir." (Hûd, 11/10)

Ayete geçen "***ferih***"; insanın kendisine verilen nimetlerle şımarması, "***fehûr***" ise, insanlara karşı bu nimetlerle övünmesi ve şükredici olmamasıdır.

لَا يَسْـَٔمُ الْاِنْسَانُ مِنْ دُعَٓاءِ الْخَيْرِۘ وَاِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُسٌ قَنُوطٌ

"İnsan, hayır, *mal, mülk, iyilik* istemekten usanmaz. Fakat başına bir kötülük gelince umutsuzluğa düşer, yıkılır." (Fussılet, 41/49)

Ancak sapıkların (Hıcr, 15/56), kâfirlerin (Yusuf, 12/87) ümitsizliğe düşeceğini açıklayan yüce Allah, kullarının rahmetinden ümit kesmemelerini istemektedir. (Zümer, 39/53)

Bunlar, insan için yerilmiş niteliklerdir. Çünkü Allah, şımaranları ve övünenleri sevmez. (Kasas, 28/76)

Kur'ân'da insanın azgın, düşman ve çok tartışmacı olduğu bildirilmektedir:

كَلَّاۤ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰىۙ اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰىۜ "Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için mutlaka azgınlık eder." (Alak, 96/6-7)

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

"İnsanı nutfeden yarattı. Böyle iken bakarsın ki o, Rabbine açık bir hasım kesilmiştir." (Nahl, 16/4)

وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا

"İnsan tartışmaya her şeyden daha çok düşkündür." (Kehf, 18/54)

İnsan bu nitelikleri sebebiyle Yaratan'ına düşmanlık edebilir, büyüklenir ve inatkâr olur. O'na karşı şirk koşmaya, felsefe ve mantık yürütmeye kalkışır.

İnsan tabiatı kavgacıdır, Hakka yönelmez ve dinî öğütlere boyun eğmez.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍۙ

"İnsanlardan kimi vardır ki, hiçbir bilgisi olmadığı halde Allah hakkında tartışmaya girer ve her azgın şeytanın ardına düşer." (Hac, 22/3)

İnsanın tabiatında, şehvetlerine ve arzularına meyletme özelliği vardır. (Beydâvî, II, 420)

اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوٓءِ "Nefis, daima kötülüğü emredici" (Yusuf, 12/53) ve vesvese vericidir.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ نَفْسُهُۚ

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz." (Kaf, 50/16)

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ifade ettiği gibi "insanın en büyük düşmanı nefsanî arzularına uymasıdır." (Aclûnî, I, 160) Bu sebeple Allah, insanın hem kendi (Nisa, 4/135), hem de başkalarının arzu ve isteklerine uymamasını istemiş (Bakara, 2/120), arzu ve isteklerine uyanları yermiştir. (Furkan, 25/43)

Nefsanî arzularına uyan kimse zulme düşer. (Bakara, 2/145) Nefsanî arzulara tâbi olmak, zulmün kaynağı olduğu gibi (Rum, 30/29), Allah'ın ayetlerini yalanlamanın, ahirete inanmamanın, Allah'a şirk koşmanın (En'âm, 6/150) ve dünyaya ebedî yaşama arzusuyla sarılmanın (A'râf, 7/176), cimriliğin (Teğabün, 64/16), Şeytana uymanın (En'âm, 6/71), hak ve adaletle hükmetmemenin de kaynağıdır. (Secde, 38/26) Yüce Allah; arzu ve isteklerine uymamayı (Nisa, 4/135), hevâsına tâbi olanlara itaat etmemeyi emretmiş (Kehf, 18/28), hevâsını ilâh edinenleri kınamıştır. (Câsiye, 45/23) Buna mukabil, nefsini hevâdan alıkoyan kimseye cennet vadetmiştir. (Nâziât, 79/40-41)

Zayıf yaratılışlı olan insanın çok aceleci, çok hırslı, çok cimri, çok sabırsız, çok nankör, çok ümitsiz, çok şımarık, çok azgın, düşman, mücadeleci ve nefsinin arzu ve isteklerine düşkün olması, çok cahil ve çok zalim olmasının sonucudur. Yüce Allah insan için, إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا "O, çok zalim, çok cahildir" (Ahzâb, 33/72) buyurmuştur.

İnsanın çok cahil olması; Rabbinin emrini ve yüklendiği ilâhî emaneti yerine getirmemekten dolayı duçar olacağı cezayı bilememesi, idrak edememesi ve Allah'ın emrine karşı gafil olmasıdır. Çok cahildir, çünkü akıbetinin künhünü bilmiyor, onun için zulmediyor. (Yazır, VI, 3935)

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız insanın fıtrî zafiyeti ile ilgili hususlar elbette bütün insanlar ve her bir fert için söz konusu değildir. Kur'ân'da iman edip salih amel işleyenler, bu durumdan istisna edilmiştir.

Nitekim Asr suresinde insanın hüsranda olduğu yeminle bildirilmiş, iman edip amel-i salih işleyenler, birbirlerine Hakkı ve sabrı tavsiye edenler hariç tutulmuş, onların ziyandan kurtulduğu bildirilmiştir:

وَالْعَصْرِۙ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَف۪ي خُسْرٍۙ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

"Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka. *Onlar ziyanda değillerdir.*" (Asr, 103/1-3)

Hûd suresinde insanın nimeti kaybedince ümitsiz ve nankör olduğu, bir sıkıntıdan kurtulunca sevinip şımardığı bildirilmiş, sabredip salih amel işleyenler bundan istisna edilmiştir:

وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُۚ اِنَّهُ لَيَؤُ۫سٌ كَفُورٌ وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ نَعْمَٓاءَ بَعْدَ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّـَٔاتُ عَنّ۪يۜ اِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌۙ اِلَّا الَّذ۪ينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَب۪يرٌ

"Eğer insana tarafımızdan bir rahmet, *nimet* tattırır da, sonra bunu ondan çekip alırsak, şüphesiz o ümitsiz ve nankör oluverir. Ama kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırırsak mutlaka, "Kötülükler benden gitti" diyecektir. *Bir de bakmışsın ki* o şüphesiz şımarık ve böbürlenen biridir. Ancak ***sabredip salih amel işleyenler böyle değildir***. İşte onlar için mağfiret ve büyük mükâfat vardır." (Hûd, 11/9–11)

Meâric suresinde insanın, kötülük dokununca sızlandığı, feryat ettiği ve hayır dokununca cimrileştiği bildirilmiş ancak namaz kılanlar bundan hariç tutulmuş ve namaz kılanların vasıfları anlatılmıştır. (Me'âric, 70/19–24) Namaz kılmak ise müminlerin özelliğidir. (Müminûn, 23/1–11) Çünkü namaz insanı bütün kötülüklerden ve her türlü haramlardan alıkoyar. (Ankebût, 29/45)

Şu halde zikredilen özellikler, iman ve salih amel sahibi olmayan insanlar için söz konusudur. İman edip salih amel işleyen, Kur'ân hükümlerine uyan, nimetlere şükreden, musibetlere sabreden Allah ve insanların hukukuna riayet eden insanlar, çok zalim, çok cahil değildir. Ne var ki, insanların çoğu;

"İman etmezler." (Hûd, 11/17)

"Gerçekleri bilmezler." (A'râf, 7/187)

"Şükretmezler." (Bakara, 2/243)

"Akıllarını kullanmazlar." (Mâide, 5/103)

"Cahildirler." (En'âm, 6/111)

"Fasıktırlar." (Âl-i İmrân, 3/110)

"Kâfirdirler." (Nahl, 16/83)

"Haktan hoşlanmazlar." (Müminûn, 23/70)

"Allah'a ortak koşmadan iman etmezler." (Yusuf, 12/106)

"Kur'ân'dan yüz çevirirler." (Fussılet, 41/4)

İşte bu yüzden insanların birçoğuna azap hak olmuştur. (Hac, 22/18) Çünkü bunlar gafil insanlardır, kalpleri vardır, fakat onlarla hakikatleri anlamazlar. Kulakları vardır ama onlarla gerçekleri duymazlar, gözleri vardır, lâkin onlarla gerçekleri görmezler. (A'râf, 7/179)

Balçıktan yaratılan insanın beden yapısı gibi nefsanî yönü de zayıftır. Nefsine, şeytanın kandırmasına ve kötü insanların telkinlerine kapılıp günah işleyebilir. Günah işlemesinde bu zafiyetinin etkisi vardır.

Şeytanın insanın günah işlemesinde önemli bir payı vardır. Çünkü şeytan insana düşmandır (İsrâ, 17/53); ona küfrü, şirki ve peygambere uymamayı, kötülüğü, günahı ve isyanı, fuhşu, zinayı, cimriliği (Bakara, 2/169, 268) ve çirkin şeyleri (Nur, 24/21) emreder. İnsana, Allah'ı anmayı unutturur. (Mücadele, 58/19) Yaptıklarını süslü ve cazip gösterir (En'âm, 6/43), doğru yoldan saptırır (Neml, 27/24), azdırır ve günaha sürükler. (Meryem, 19/83) Çünkü şeytan, Allah'ın Âdem'e secde emrine muhalefet edip secde etmemiş, bu sebeple ilâhî huzurdan kovulup lânetlenmiştir. Kıyamet gününe kadar Allah'tan yaşama izni alan şeytan, insanoğlunu azdıracağına yemin etmiştir. Yüce Allah da şeytanı ve ona uyanları cehenneme atacağını vadetmiştir. (A'râf, 7/11-18) Bundan dolayı Allah, Âdemoğluna şeytanın adımlarına uymamasını (Bakara,

2/168, 208), ona kulluk etmemesini (Yasin, 36/60), onu düşman edinmesini (Fâtır, 35/6) ve şerrinden kendisine sığınmasını emretmiştir. (Nahl, 16/98)

Şeytana uyanlar hüsrana uğrarlar. (Mücadele, 58/19) Nitekim şeytanın süslü sözlerine kulak veren Âdem (a.s.) ve eşi, yasaklanan ağacın meyvesinden yemişler, bu yüzden cennetten çıkarılmışlardır. (Bakara, 2/36) Yaptıklarına pişman olup yüce Allah'a şöyle dua etmişlerdir:

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"Rabbimiz! Biz nefsimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan muhakkak hüsrana uğrayanlardan oluruz." (A'râf, 7/23)

Dünya hayatı ve nimetlerinin insanlara cazip gösterildiği Kur'ân'da şöyle bildirilmektedir:

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاۤءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ وَالْحَرْثِۜ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاٰبِ

"Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır." (Âl-i İmrân, 3/14)

İnsan, dünya hayatında geçici süre ile yaşar, sonra ölür. Kıyamet kopunca dirilir. Sonra cennet veya cehennem olmak üzere ahiret hayatı başlar. Bu hayat sonsuzdur. Kur'ân'da dünya hayatı ile ahiret hayatı karşılaştırılır. Dünya geçicidir, dünya nimetleri ahirete göre çok azdır. Ahiret yurdu ise muttakîler için daha hayırlıdır. (Nisa, 4/77) Ahiretin yanında dünya hayatı bir faydalanmadan (Ra'd, 13/26), aldatıcı zevklerden (Âl-i İmran, 3/185), oyun, eğlence, ziynet ve övünmeden ibarettir. (Hadîd, 57/20) Asıl hayat ahiret yurdudur. (Ankebût, 29/64) Bu itibarla akıllı insanların dünya hayatının cazibesine kapılmaması, dünyanın kendilerini aldatmaması gerekir. Yüce Allah insanları;

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۜ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

"Ey insanlar! Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. Sakın çok aldatıcı *olan şeytan* da Allah hakkında sizi aldatmasın"(Fâtır, 35/5) anlamındaki ayet ile bu konuda uyarmaktadır.

Dünya hayatına dalan, nimet ve lezzetleriyle oyalanan, Yaratan'ını ve ahireti unutup azan, dünya hayatını ahiret hayatına tercih eden kimseye cehennem vaat edilmiştir. (Nâziât, 79/38-39) Buna rağmen insanlardan kimi sadece dünya hayatını ister, böyle kimselerin ahirette nasipleri yoktur. (Bakara, 2/200)

Geçici dünya nimetleri bazı insanları aldatır ve günaha dalmalarına sebep olur.

İnsan akıl, irade, anlama, konuşma, yazma, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırabilecek yetenekle donatılmış, ona ilk insandan itibaren kitap ve peygamberle rehberlik yapılmıştır. Bu itibarla inanç, irade ve davranışlarında serbest bırakılmıştır. Çünkü Allah, insanı hayatı (Mülk, 67/2), malı ve evladı (Enfâl, 8/28), hayır ve şer (Enbiya, 21/35), iyilik ve kötülük (A'râf, 7/168), doğruluk ve yalan (Ankebût, 29/3), Allah yolunda çalışıp çalışmama (Muhammed, 47/3) ve verilen nimetler (Bakara, 2/155; Mâide, 5/48; Kehf, 18/7) ile imtihana tabi tutmuştur. (Mülk, 67/2) İmtihan halinde olanın ise özgür olması gerekir. Nitekim yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَٓاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَٓاءَ فَلْيَكْفُرْۙ

"*Ey Peygamberim*! De ki: Hak Rabbinizden gelmiştir. Öyle ise dileyen iman etsin dileyen inkâr etsin." (Kehf, 18/29)

اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُورًا

“Gerçek şu ki biz insanı katışık bir nutfeden yarattık; onu imtihan edelim diye kendisini işiten ve gören yaptık. Şüphesiz biz insana *hak ve batıl* yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör.” (İnsân, 76/2-3)

İnsana tam bir özgürlük verilmiş ancak inanç, söz, eylem ve davranışlarıyla sorumlu tutulmuştur.

İnsanın sorumluluğu, buluğa ermesi veya buluğ çağına gelmesi ile başlar. Dolayısıyla bulûğ çağına kadar insan sorumlu değildir, hiçbir davranışı ile günah işlemiş olmaz.

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ النَّائِمِ حَتّٰى يَسْتَيْقِظَ وَ عَنِ الصَّبِيِّ حَتّٰى يَشِبَّ وَ عَنِ الْمَعْتُوهِ حَتّٰى يَعْقِلَ

“Uyanıncaya kadar uyuyandan, bulûğ çağına gelinceye kadar çocuktan ve aklı başına gelinceye kadar akıl melekesini yitiren matuh kimseden dinî sorumluluk kaldırılmıştır”(Tirmizî, Hudûd, 1; Ahmed, I, 118) anlamındaki hadis, bunun delilidir. (Tirmizî, Hudûd, 1)

“***Sorumluluk***”; bir insanın görevlerini yerine getirip getirmediği, iman, amel, fiil, söz ve davranışlarının İslam'a uygun olup olmadığı konusunda hesaba çekilmesi demektir.

İnsan her bir söz, fiil ve davranışlarından sorumludur ve ahirette sorgulanacaktır. Kalp; inandığı, düşündüğü, planladığı ve yapmaya azmettiği şeylerden; göz, gördüğü ve baktığı; kulak, duyduğu ve işittiği şeylerden sorgulanacaktır. (Kurtubî, X, 259) Mesela insana ahirette “dinlemen helal olmayan şeyi şeyi niçin dinledin” diye sorulacaktır. (Nesefî, IV, 38) Peygamberler dâhil bütün insanlar ahirette sorgulanacaklardır. Sorgulanmayan tek varlık Allah'tır.

لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ

“O Allah, yaptığından dolayı sorgulanamaz fakat onlar sorgulanacaklardır” (Enbiya, 21/23) anlamındaki ayette ve birçok hadiste insanların sorgulanacakları bildirilmektedir.

فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذِينَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ الْمُرْسَلِينَ

“Kendilerine peygamber gönderilenlere *fert ve toplumlara* mutlaka soracağız ve peygamberlere de soracağız.” (A'râf, 7/6)

وَاِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَۚ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ

Ey Peygamberim! Şüphesiz bu Kur’ân, sana ve kavmine bir öğüt ve şereftir. Ondan sorulacaksınız.” (Zuhruf, 43/44)

Yüce Allah, peygamberlere dini insanlara tebliğ ettiler mi etmediler mi; fert ve toplumlara peygamberlerin tebliğ ettiği emir ve yasaklara, helal ve haramlara, öğüt ve tavsiyelere uydular mı uymadılar mı; Kur’ân ahkâmını uyguladılar mı uygulamadılar mı diye soracaktır. (Fîrûzâbâdî, I, 523)

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَٓا اَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ

“Allah, kıyamet günü onlara seslenir: Peygamberlere ne cevap verdiniz, der.” (Kasas, 28/65)

يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَٓا اُجِبْتُمْۜ

“O gün Allah, peygamberleri toplar ve onlara, ‘size, *davetinize* ne derece uyuldu’ der.” (Mâide, 5/109)

فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ اَجْمَعِينَۙ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Rabbine andolsun ki, onların hepsine yapmakta olduklarını mutlaka soracağız.” (Hıcr, 15/92-93)

تَاللّٰهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ

“Allah’a yemin olsun ki uydurmakta olduğunuz *iftira ettiğiniz* şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.” (Nahl, 16/56)

İnsanların sorgulanacakları şeyleri şöyle özetleyebiliriz:

Peygamberimiz (s.a.s.), bu hususu şöyle bildirmiştir:

اِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى سَائِلٌ كُلَّ رَاعٍ عَمَّا اسْتَرْعَاهُ اَحَفِظَ ذٰلِكَ اَمْ ضَيَّعَهُ حَتَّى يَسْأَلَ الرَّجُلَ عَنْ اَهْلِ بَيْتِهِ

"Allah, her yöneticiyi, yönetip korumakla sorumlu olduğu şeyleri korudu mu yoksa zayi mi etti diye soracak hatta kişiyi eşi ve çocuklarından sorguya çekendir." (Süyûtî, Câmi'us-Sa'îr, No: 1760; I, 209)

فَإِنَّ اللهَ سَائِلٌ عَمَّا اسْتَرْعَاهُمْ "Şüphesiz Allah, yöneticileri yönettiklerinden sorgulayandır." (Müslim, İmâre, 44; Buharî, Enbiya, 50)

Hz. Peygamberin şu hadisi, bütün insanların yönetici olduklarını ifade etmektedir:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَ كُلُّكُمْ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ اَلْاِمَامُ رَاعٍ وَ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي اَهْلِهِ وَ هُوَ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْءَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَ مَسْؤُلَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

"Hepiniz yöneticisiniz ve hepiniz yönettiklerinizden sorumlusunuz. Devlet başkanı yöneticidir ve yönettiklerinden sorumludur. Erkek, eşi ve çocuklarının yöneticisidir ve onlardan sorumludur. Kadın, eşinin evinde yöneticidir ve yönettiğinden sorumludur. Hizmetçi, işçi, işverenin *uhdesine verdiği* malının ve işinin yöneticisidir ve yönettiğinden sorumludur." (Buharî, Cuma, 11; Cenâiz, 32; Tirmizî, Cihad, 27)

Bütün insanlar, üstlendikleri görevlerden sorumludurlar. Dolayısıyla her insan, ahirette görevini hakkıyla yapıp yapmadığından sorgulanacaktır.

ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ "Sonra o gün nimetlerden mutlaka sorulacaksınız" (Tekâsür, 102/8) anlamındaki ayet ile

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتُسْأَلُنَّ عَنْ هٰذَا النَّعِيمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki kıyamet günü bu nimetlerden mutlaka sorgulanacaksınız." (Müslim, Eşribe, 140; Tirmizî, Cihad, 27; Ahmed, II, 297)

اِنَّ اَوَّلَ مَا يُسْئَلُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَعْنِي الْعَبْدَ مِنَ النَّعِيمِ "Kulun kıyamet günü ilk olarak sorguya çekileceği şey, nimetlerdir" (Tirmizî, Tefsir, Sure 102) anlamındaki hadisler bunun beyanıdır.

Ayet ve hadisler, insanın sahip olduğu maddî ve manevî nimetlerin hakkını verip vermediğinden, nimetlere şükredip etmediğinden, nimetlerinden fakirleri ve muhtaçları yararlandırıp yaralandırmadığından, nimetleri israf edip etmediğinden hesaba çekilecektir. İnsanları nimetlerinden dolayı sorgulayacak olan Allah'tır.

وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُلًا "Verdiğiniz sözü yerine getirin. Çünkü *insan verdiği* sözden sorumludur." (İsrâ, 17/34)

وَكَانَ عَهْدُ اللّٰهِ مَسْؤُلًا "Allah'a verilen sözden *insan* sorumludur" (Ahzâb, 33/15) anlamındaki ayetler, buna işaret etmektedir.

İnsan, Allah'a verdiği sözden sorumlu olduğu gibi insanlara verdiği sözden ve yaptığı sözleşmelerden de sorumludur. İnsan, bir şey yapmaya veya yapmamaya söz verdiği mesela şu saatte buluşalım, şu işi yapalım, şuraya gidelim dediği, herhangi bir konuda sözleşme yaptığı ve görev üstlendiği zaman bu sözüne ve sözleşmesine uymak zorundadır.

وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Yapmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz" (Nahl, 16/93) anlamındaki ayet, bu gerçeği ifade etmektedir. İnsanın bilinçli olarak yaptığı her iş ameldir. Dolayısıyla insan dünyada bilerek ne yaparsa ondan sorumludur. Yaptığı iyi ve yararlı ise bunun mükâfatını, kötü ve zararlı ise cezasını görecektir.

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُو۬لٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ
مَسْؤُلًا

"İyice bilmediğin şeyin ardına düşme çünkü göz, kulak ve kalp, bunların hepsi yaptıklarından sorumludur" (İsrâ, 17/36) anlamındaki ayet, bütünüyle bu hususa işaret etmektedir.

İnsan bütün uzuvlarını haramlardan korumakla yükümlüdür. Gözü ile bakılması harama olan şeylere bakamaz, kulağı ile dinlenmesi haram olan sözleri dinleyemez, eliyle haram fiilleri işleyemez, midesine haram lokma koyamaz, ayaklarını haram yollarda kullanamaz, haram ve günah şeyleri düşünüp planlayamaz.

Aşağıdaki ayetler ve hadis, bu gerçeği beyan etmektedir:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ

"Mümin erkeklere söyle gözlerini haramdan sakınsınlar. (Nûr, 24/30)

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ

"Mümin kadınlara da söyle gözlerini haramdan sakınsınlar. (Nûr, 24/31)

وَلاَ يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا

"Birbirinizin gıybetini yapmayın." (Hucûrât, 49/12)

لاَ تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْئَلَ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَ اَفْنَاهُ وَ عَنْ عِلْمِهِ فِيمَ فَعَلَ وَ عَنْ مَالِهِ مِنْ اَيْنَ اِكْتَسَبَهُ وَ فِيمَ اَنْفَقَهُ وَ عَنْ جِسْمِهِ فِيمَ اَبْلاَهُ

"Kıyamet günü insan, beş şeyden sorulmadıkça bırakılmayacaktır: Ömrünü nerede tükettiğinden; ilmi ile amel edip etmediğinden; malını nereden kazanıp nereye harcadığından ve bedenini nerede yıprattığından sorulacaktır." (Tirmizî, Kıyâme, 1)

İnsan, kalbi ve zihni ile haram ve günah olan bir şeyi kurgulamasından, kötü niyetinden dolayı da sorumludur. Müfessir Beydavî, İsrâ suresinin 36'ıncı ayetinin; kişinin kalbiyle günah ve isyan olan söz, fiil ve davranışları kurgulamasından dolayı sorgulanacağına delil olduğunu söylemiştir. (Beydâvî, IV, 37-38) Şu hadis de bu gerçeği ifade etmektedir.

Ebu Bekre'den rivayet edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.);

إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَ الْمَقْتُولُ فِي النَّارِ فَقُلْتُ يَارَسُولَ اللهِ هٰذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ قَالَ اِنَّهُ كَانَ حَرِيصًا عَلَى قَتْلِ اَخِيهِ

"İki Müslüman birbirine kılıç çektiği zaman öldüren de ölen de cehennemdedir" buyurmuştur. **Ebu Bekre**,

– "Ey Allah'ın Resulü! Öldürenin durumu belli, ama ölen niçin cehennemdedir?" diye sormuş, bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.),

– "Çünkü o da, kardeşini öldürmek istiyordu" buyurmuştur. (Buhârî, İman, 22; Müslim, Kasâme, 33; Ebû Dâvûd, Fiten, 5)

Ancak kötü ve haram olan bir şeyi yapmaya niyet eder de sonra bu niyetinden vazgeçerse sorumlu olmadığı gibi kötülüğü terk etmesinden dolayı sevap kazanır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.);

اِنَّ اللهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَ السَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَ ذَالِكَ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَاِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ اِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ اِلَى اَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ وَ مَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً فَاِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً

"Yüce Allah, iyilik ve kötülükleri takdir edip yazdıktan sonra bunların iyi ve kötü oluşunu şöyle açıkladı: "Kim bir iyilik yapmaya niyet eder de yapmazsa Allah katında bu iyi niyete tam bir iyilik yazar. İyilik yapmak ister ve yaparsa Allah bu kimseye on katından yedi yüz katına kadar hatta daha fazla sevap yazar. Bir kimse kötü bir şey yapmak ister fakat bundan vazgeçerse Allah bu kimseye tam bir iyi amel sevabı yazar. Kötü bir fiil yapmayı ister ve yaparsa ona bu yüzden bir tek kötülük günahı yazar" demiştir. (Buharî, Rikâk, 31; Müslim, İman, 207, 259) Çünkü اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ "Ameller niyetlere göre değer kazanır." (Buharî, Bed'ü'l-vahy, 1, İman, 41)

Ancak kişinin yapmak istediği kötülüğü kimseye söylememesi gerekir. Peygamberimiz (s.a.s.), bu hususu şöyle bildirmiştir:

إِنَّ اللهَ تَجَاوَزَ لِأُمَّتِي عَمَّا تُوَسْوِسُ بِهِ صُدُورُهَا مَا لَمْ تَعْمَلْ بِهِ أَوْ تَتَكَلَّمَ بِهِ وَ مَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ

"Allah, amel etmedikleri ve başkalarına anlatmadıkları takdirde ümmetimi, göğüslerinin vesvese verdiği şeyler ile zorla yaptırıldığı şeylerden dolayı cezalandırmayacaktır." (İbn Mâce, Talak, 16)

Yalan söylemek ve gıybet etmek günah olduğu gibi yalanı ve gıybet olan sözü dinlemek de günahtır. Yüce Allah, lanetlediği ve gazap ettiği kimseleri, سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ اَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ "Onlar, yalanı çok dinleyen haramı çok yiyenlerdir" (Mâide, 5/42) şeklinde nitelemiştir.

Göz, kulak, kalp ve diğer organlarımız birer nimettir, bu nimetlere şükredilebilmesi için bu uzuvların iyi işlerde kullanılması gerekir. Nitekim yüce Allah,

قُلْ هُوَ الَّذِيَ اَنْشَاَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۜ قَلِيلاً مَا تَشْكُرُونَ

"*Ey Peygamberim!* De ki: "O Allah sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler verendir. Ne kadar da az şükrediyorsunuz" buyurmuştur. (Mülk, 67/23)

Sahabeden Şekel ibn Humeyd diyor ki:

اَتَيْتُ النَّبِيَّ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللهِ عَلِّمْنِي تَعَوُّذاً اَتَعَوَّذُ بِهِ فَاَخَذَ بِيَدَيَّ ثُمَّ قَالَ قُلْ اَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ سَمْعِي وَ شَرِّ بَصَرِي وَ شَرِّ لِسَانِي وَ شَرِّ قَلْبِي وَ شَرِّ مَنِيِّ

Peygamberin yanına gittim,

– 'Ey Allah'ın Peygamberi! Allah'a sığınmam gereken şeyleri bana öğretir misiniz? Dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber, elimden tuttu ve şöyle buyurdu:

– "Allah'ım! Kulağımın şerrinden, gözümün şerrinden, dilimin şerrinden, kalbimin şerrinden ve tenasül uzvumun şerrinden sana sığınırım" de." (Nesâî, İstiâze, 4, 10, 11, 38)

Şeytan ve zürriyetine uyan, dünyanın cazibesine kapılan, böylece Rabbini ve yaratılış gayesini unutan, küfre, şirke ve isyana dalan insan günah bataklığına saplanmış olur.

İnsan kendisine verilen akıl, fikir, irade ve kabiliyetini iman, itaat, hak, adalet, iyi ve hayırda kullanmaz, buna mukabil, küfür, isyan, dalâlet, *sapıklık*, zulüm, kötülük ve şerre saplanır, nefsinin ve şeytanın istek ve arzularına uyarsa aşağıların aşağısına iner. (Tin, 95/5)

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNAHLAR

اَلْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ

"İyilik, güzel ahlâktır, günah ise, göğsüne sıkıntı veren ve insanların bilmesini istemediğin şeydir." (Müslim, Birr, 5)

Tövbenin, af ve mağfiretin söz konusu olabilmesi için insanın tövbeyi gerektiren bir "***günah***" işlemiş olması gerekir. Bu itibarla bu bölümde günahlar ele alınmıştır.

"***Günah***" kelimesi, "***cünah***" şeklinde Kur'ân'da geçmektedir. (Nisa, 4/24, 101-102) "***Cenaha***" fiilinin mastarı olan "***cünûh***" meyletmek ve bir tarafa eğilmek, "***cünâh***" ise doğru yoldan sapmak demektir. (Hindî, I, 400)

"***Cünâh***" kelimesi ile Kur'ân'da "günah olmayan şeyler" dile getirilmiştir. Şu ayetleri örnek olarak zikredebiliriz:

اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَآئِرِ اللّٰهِ ۚ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ اَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۗ

"Safa ile Merve şüphesiz, Allah'ın *dininin* nişanelerindendir. Onun için her kim hac ve umre niyetiyle Kâbe'yi ziyaret eder ve onları da tavaf ederse bunda kendisine ***bir günah yoktur***." (Bakara, 2/158)

Cahiliye döneminde Safa tepesinde İsaf, Merve tepesinde Naile isimli iki put vardı. Müşrikler bu iki tepe arasında sa'y ederler, putların yanında kurban keserlerdi. Hz. Muhammed (s. a.s.) peygamber olarak gönderildikten sonra, Müslümanlar, müşriklerin bu uygulaması sebebiyle, Safa ve Merve arasında sa'y etmekten endişe etmişlerdi. Ayet müminlerin bu endişelerini gidermek için inmiştir.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ ۗ

"*Hac mevsiminde ticaret yaparak* Rabbinizin lütuf ve keremini istemekte size bir ***günah yoktur***." (Bakara, 2/198)

Cahiliye devrinde "zilkade, zilhicce, muharrem ve recep" ayları haram aylar sayılır ve bu aylarda savaş yapılmazdı. Haram aylardan zilkade ile zilhiccenin on günü ile şevval ayı hac mevsimidir. Bu aylar aynı zamanda ticaret mevsimiydi. Müslümanlar günah olacağı endişesiyle hac için ihrama girdikten sonra alışverişle meşgul olmazlardı. Ayet böyle bir endişeyi gidermek için inmiş ve hac aylarında ihramlı iken de ticaret yapılabileceğini bildirmiştir.

فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهٖ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ
فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Eğer Allah'ın kurallarına uymamalarından korkarsanız, kadının evlilikten kurtulmak için bedel vermesinde ikisine de ***günah yoktur***. Bunlar Allah'ın koyduğu kurallardır, bu sebeple onları çiğnemeyin. Her kim Allah'ın koyduğu kuralları çiğnerse işte onlar zalimlerin ta kendileridir." (Bakara, 2/229)

Erkeğin eşine verdiği mehri, baskı yaparak kısmen veya tamamen geri alması helâl değildir. Ancak kadın evliliğe tahammül edemiyor, geçimsizlik sebebiyle evlilik hukukuna riayet edememekten de korkuyor ve bir meblâğ ödeyerek eşinden boşanmak istiyorsa bu takdirde mehri kısmen veya tamamen geri ödeyerek evliliği bitirebilir. Ayet bunda eşlere bir günah olmadığını bildirmektedir.

فَاِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ

"Eğer anneleri ile zifafa girmemişseniz üvey kızlarınız ile evlenmenizde size ***bir günah yoktur***." (Nisa, 4/23)

Üvey kızlarla evlenilmesi ayetle yasak kılınmıştır. Eğer bir erkek bir kadınla nikâhlanır ancak zifafa girmeden bu kadından ayrılırsa bu takdirde nikâhlandığı kadının kızı ile evlenebilir, ayet bu hükmü bildirmektedir.

Günah olan inanç, söz, eylem ve davranışlar, Kur'ân'da çoğunlukla şu kavramlarla ifade edilmiştir:

“***Küfr***”, gerçeği görmezlikten gelmek, inkâr ve nankörlük etmek. (Mesela bk. Bakara, 2/108; Nahl, 16/106)

“***Şirk***”, Allah’a ortak koşmak. (Mesela. Bk Lokman, 31/13; Sebe’, 34/22)

“***Nifak***”, iki yüzlülük etmek. (Mesela bk. Tevbe, 9/101)

“***Cürm***”, suç işlemek. (Mesela bk. Meâric, 70/11)

“***Fesad***”, bozgunculuk etmek. (Mesela bk. Rum, 30/41; Fecr, 12)

“***İsyan***”, itaatsizlik etmek, emir ve yasaklara uymamak. (Mesela bk Cin, 72/23)

“***Fısk***”, isyan etmek, Allah’ın emirlerini terk etmek, hak yoldan sapmak. (Mesela bk. Bakara, 2/59)

“***Fuhş-fahşâ’*** ”, *(çoğulu fevâhış)* çirkin söz, fiil ve davranışlar. (Mesela bk. A’râf, 7/28; En’âm, 6/151)

“***Isyân-Ma’siyet***” günah, isyan. (Mesela bk. Hucûrât, 49/7; Mücadele, 58/8)

“***Zulüm***”; haksızlık, günah olan söz, eylem ve davranışlar. (Mesela bk. En’âm, 6/131; Hûd, 11/117)

“***İsm***” *(çoğul âsâm)*, kasıtlı ve bilerek işlenen günah. (Mesela bk. En’âm, 6/120)

“***Hata***” *(çoğulu hataya)*, kasıtsız işlenen günah, kusur. (Mesela bk. Taha, 20/73; Ankebût, 29/12)

“***Hatîe***”, kasıtlı ve bilerek işlenen günah.(Mesela bk. Bakara, 2/81; Nuh, 71/25)

“***Zenb***” *(çoğulu zünûb)*, kasıtlı ve kasıtsız işlenen günah, suç ve masiyet. (Mesela bk. En’âm, 6/6; Ankebût, 29/40)

“***Vizr***” *(çoğulu evzâr)* günah ve ağır yük. (bk. En’âm, 6/31, 164)

“***Hıns***” günah. (Vakıa, 56/46)

“***Kebîra***” *(çoğulu kebâir)*, büyük günah. (Nisa, 4/31; Şura, 42/37)

“***Sû’***”, kötü fiil işlemek. (Mesela bk. Nisa, 4/110, 123; Enbiya, 21/77)

“***Seyyi’*** ”, kötülük, günah. (Rum, 30/10; Fâtır, 35/43)

“***Seyyie***” *(çoğulu seyyiât)* kötülük, büyük (Mesela bk. Bakara, 2/81) ve küçük günah. (Nisa, 4/30)

"*Utüv*", azgınlık etmek, haddi aşmak, isyankâr olmak, kibirlenmek. (Mesela bk. Talak, 8)

"*Lemem*" küçük günah. (bk, Necm, 53/22)

Örnek olarak "*ism*" kavramını tahlil edebiliriz:

"*İsm*" kelimesi; "*esime*" fiilinin mastarı olup günah işlemek, helal ve mubah olmayan şeyleri, haram ve yasak fiilleri işlemek demektir. (Cevherî, V, 1857; İbn Manzûr, XIII, 5)

Bu kelimenin asıl anlamı geri bırakmak ve geciktirmektir. "*İsm*" kelimesinin "*günah*" anlamı bu anlamdan alınmıştır. Çünkü günah, sahibini hayır ve sevaptan geri bırakır. (İbn Fâris, I, 60; Râğıb, s. 10)

Müfessirler "**ism**" kavramını şöyle tanımlamışlardır:

"*İsm*"; dinen kaçınılması gereken (Şerif Cürcanî, s. 9), insanı sevaptan uzaklaştıran (Râğıb, s. 10), cezayı (Beydâvî, VI, 52), kötüleme ve kınamayı gerektiren (Âlûsî, I, 312), vicdanın nefret ettiği, kalbin mutmain olmadığı (Kurtubî, II, 30) ve bilerek işlenen gayr-i meşru söz ve fiillerdir. (Toshihiko İzutsu, s. 319)

Peygamberimiz (s.a.s.), bir soru üzerine "*ism*" kavramını şöyle tanımlamıştır:

اَلْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ

"İyilik, güzel ahlâktır, günah ise, göğsüne sıkıntı veren ve insanların bilmesini istemediğin şeydir." (Müslim, Birr, 5; Tirmizî, Zühd, 52)

"*İsm*" kavramı ile Kur'ân'da zikredilen günahları şöyle sıralayabiliriz:

İnkâr etmek (*küfr*) (Âl-i İmrân, 3/178),

Allah'ın ayetlerine eskilerin masalları demek (Kalem, 68/12-15),

Ahiret gününü yalanlamak (Mutaffifîn, 83/12),

Allah'a ortak koşmak (*şirk*) (Nisa, 4/48),

Allah'a yalan isnat etmek (Nisa, 4/50),

Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına isyan etmek (Bakara, 2/859),

Yalan söylemek (Nur, 24/11 Şuara, 26/222),

Yalan yere yemin etmek (Nisa, 4/112),

Yalan söyleyerek hakkı gizlemek (Mâide, 5/107),

Yalancı şahitlik yapmak (Bakara, 2/188),

Şahitlik yapmamak, bildiğini ve gördüğünü söylememek (Bakara, 2/283)

Hırsızlık yapmak (Nisa, 4/111),

İçki içmek (Bakara, 2/219; A'râf, 7/33),

Kumar oynamak (Bakara, 2/219),

Faiz alıp vermek (Bakara, 2/276),

Cana kıymak (Mâide, 5/29),

Vasiyeti yerine getirmemek (Bakara, 2/282),

Vasiyeti değiştirmek (Bakara, 2/181),

İftira etmek (Nisa, 4/20),

Murdar et, kan ve domuz eti gibi yenilmesi haram olan etleri yemek (Bakara, 2/173; Mâide, 5/3),

Zina etmek (En'âm, 6120),

Kötü zanda bulunmak (Hucûrât, 49/12),

Eşine verdiği mal, para vesaireyi boşandıktan sonra geri almak için haksız suç isnat etmek (Nisa, 4/20),

Yasaklanan sözleri söylemek, fiilleri işlemek, Allah ve Peygamberin öğütlerine uymamak (Bakara, 2/206; Şura, 42/37; Necm, 53/32),

Zulmetmek (Bakara, 2/85; Nisa, 4/20),

Müminlere eziyet etmek. (Ahzâb, 33/5)

"***İsm***" kavramı, Allah ve Peygambere isyan olan, yasaklanmış ve haram kılınmış bütün inanç, söz ve fiilleri ifade eder. (Hâzin, II, 312) Dolayısıyla Allah'a ortak koşmak, inkâr etmek ve ikiyüzlülük yapmak "***günah***" olduğu

gibi içki, kumar ve hırsızlık gibi müminlerin Allah ve Peygambere isyan olan söz ve eylemleri de ***ism yani günah***tır.

Günahları; "***açıktan*** ve ***gizli işlenen günahlar***", "***zararı insanlara dokunan*** ve ***dokunmayan günahlar***", "***insanı küfre götüren*** ve ***götürmeyen günahlar***", "***küçük, büyük*** ve ***daha büyük günahlar***" şeklinde kısımlara ayırabiliriz.

Ayetlerde günahlar, "***açıktan işlenen günahlar*** ve "***gizli işlenen günahlar***" şeklinde iki grup olarak zikredilmiştir:

وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُ اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْسِبُونَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ

"***Günahın açığını da terk edin, gizlisini*** de. Çünkü günah işleyenler, işledikleri günah sebebiyle cezalandırılacaklardır." (En'âm, 6/120)

Zahirî günahlar; kamuya açık yerlerde, herkesin gözü önünde işlenen günahlardır.

Batınî günahlar ise; riya, nifak, kibir, haset gibi kalpte /zihinde olup biten veya zina gibi insanların görmediği yerlerde işlenen günahlardır.

Ayet, gizli veya aşikâr her türlü günahın terk edilmesi gerektiğini bildirmekte ve işlenen her günahın cezası olduğuna delalet etmektedir.

Yukarıdaki ayette ***zahirî ve bâtınî günahların*** terk edilmesi emredilirken aşağıdaki ayette haram kılındığı bildirilmektedir:

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَاَنْ تُشْرِكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِه۪ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"*Ey Peygamberim*! De ki: "Rabbim ancak, ***açık ve gizli*** çirkin işleri, günahı, haksız saldırıyı, hakkında hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi

Allah'a ortak koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi ***haram kılmıştır.***" (A'râf, 7/33)

Ayette dört günah zikredilmiştir:

Fevahış *yani hırsızlık, zina, iftira ve benzeri çirkin, söz, eylem ve davranışlar,*

İsm, *günahlar,*

Bağy, *insanlara haksız yere saldırı, zulüm, tecavüz,*

Şirk, *(Allah'a ortak koşmak)*

Allah'a iftira, *Allah hakkında bilmeden konuşmak*

Âyet, Allah'a ve insanlara yönelik bütün günah ve haramlara özet olarak işaret etmektedir.

İnsanların işledikleri günahlar genel olarak beş kısımdır:

a) Zina gibi nesebe zarar veren günahlar. Ayetin ilk cümlesi bu günahlara işaret etmektedir.

b) İçki gibi akla zarar veren günahlar. "***İsm***" kavramı bu günaha işaret etmektedir.

c) Hırsızlık, darp ve iftira gibi mal, can ve insan onuruna yönelik günahlar. Bu günahlara "***bağy***" kelimesi işaret etmektedir.

ç) Allah'a ortak koşma gibi tevhit inancına zarar veren günahlar. Bu günah "***en tüşrikû billâhi***" cümlesi ile ifade edilmiştir.

d) Ayetleri inkâr etmek, Allah'a yalan isnat etmek gibi dine yönelik işlenen günahlar. Bu günaha ayetin son cümlesi işaret etmektedir.

Her işlenen günahın bir vebali vardır. İnsan bu vebali dünyada veya ahirette öder. Bu vebal günah işleyen kimse ile sınırlı olabilir veya başka insanları da etkileyebilir.

Diğer taraftan günah işleyen insan ya sadece nefsine zulmetmiş veya hem kendine hem de insanlara zulmetmiş olabilir. Mesela imkânı olduğu

halde hac görevini yapmayan veya mazeretsiz olarak Ramazan orucunu tutmayan kimse günah işlemiş ve günahı ile -eğer çevresine kötü örnek olmuyorsa- sadece kendi nefsine zulmetmiş olur. İşlediği günahın zararı tamamen kendisine aittir. Hırsızlık yapan ve iftira eden kimse ise hem kendisine hem de malını çaldığı ve iftira ettiği kimseye zarar vermiş, nefsine ve malını çaldığı ve iftira ettiği insanlara da zulmetmiş olur.

Zararı kişinin kendisine ve başkasına dokunan günahlara örnek olarak şu ayetleri zikredebiliriz.

اِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبِينًا

"Şüphesiz Allah ve Resulünü incitenlere, Allah dünya ve ahirette lanet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır. Mümin erkekleri ve mümin kadınları işlemedikleri şeyler yüzünden incitenler, bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir." (Ahzâb, 33/57-58)

Ayette geçen "***îzâ***", acıtmak demektir. ***Allah'a eza*** mecazî anlamdadır. Yahudilerin Üzeyir peygamberi, Hıristiyanların İsa peygamberi Allah'ın oğlu (Tevbe, 9/30), Mekke müşriklerinin melekleri Allah'ın kızları (Necm, 53/27) kabul etmeleri Allah'a ezadır. Allah'a ortaklar ve kızlar isnat etmek haramdır, büyük günahtır. Bu inanca sahip olanlar kendi nefislerine zulmetmiş olurlar. Allah'a zarar vermeleri mümkün değildir.

Peygambere eza; sözlü ve fiili saldırı, şair ve mecnun demek, onu yalanlamak ve benzeri davranışlardır. Peygambere eza büyük günahtır. Sağlığında bu günahı işleyenler hem kendilerine hem peygambere zarar vermişler, Uhud savaşında dişini kırmışlar, yüzünü yaralamışlar, arkadaşlarını şehit etmişlerdir.

Müminlere eza; fiili ve sözlü saldırıda bulunmak, iftira etmek, inanç, ibadet ve dinî uygulamalarını alaya almak, küçümsemek, beğenmemek, hakaret etmek; canlarına, mallarına ve ırzlarına zarar vermek gibi davranışlardır. Bu günahı işleyenler, hem kendilerine hem eza ettiği insanlara zarar vermiş olurlar.

Allah'a, Peygambere ve müminlere eza edenler büyük günah işlemiş, lanete uğramışlardır, ahirette de cezalandırılacaklardır.

Allah'a ortak koşmak, peygamberleri, ayetleri ve dinî hükümleri yalan saymak ve münafıklık gibi bir kısım günahlar insanın dinden çıkmasına, kâfir olmasına sebep olur. Mesela satanistlere, misyonerlere ve paganistlere veya benzeri İslam'dan başka inanç sistemlerine çağıranlara uymak, onların İslam'a uymayan inanç ve düşüncelerini kabul etmek veya İslâmî değerleri eleştiren ve alaya alanları tasvip etmek büyük günahtır ve bu günah insanı dinden uzaklaştırır. Şu ayetler İslam'dan başka yollara uyanların Allah yolundan ayrılmış olacağını açıkça ifade etmektedir.

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطٖي مُسْتَقٖيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبٖيلِهٖ
ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"İşte bu *Kur'ân hükümleri*, benim dosdoğru yolumdur, artık ona uyun, ***başka yollara uymayın***. Yoksa o yollar sizi parça parça edip ***O'nun yolundan*** *İslam'dan* ***ayırır.*** İşte size bunları Allah, sakınasınız diye emretti." (En'âm, 6/153)

Ayette Kur'ân yolundan yani Kur'ân'ın helal ve haram, emir ve yasak, hüküm ve tavsiyelerinden ayrılan başka inanç ve düşünce sistemlerini kabul edenlerin dinden uzaklaşmış olacağı bildirilmektedir.

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَاُ بِهَا
فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا فٖي حَدٖيثٍ غَيْرِهٖ اِنَّكُمْ اِذًا مِثْلُهُمْ اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ
الْمُنَافِقٖينَ وَالْكَافِرٖينَ فٖي جَهَنَّمَ جَمٖيعًا

"Allah size Kitapta, *Kur'ân'd*a "Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söze geçmedikleri müddetçe, onlarla oturmayın, aksi halde siz de onlar gibi olursunuz" diye hüküm indirmiştir. Şüphesiz Allah, münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır." (Nisa, 4/140)

Ayette Allah'ın ayetlerini inkâr eden veya alaya alan kimselerin yaptıklarını benimseyenlerin, kâfirlerin konumuna düşecekleri; küfre razı olmanın küfür, alay etmeye razı olmanın alay, günaha razı olmanın günah olduğu beyan edilmektedir.

İman edilmesi gereken hususları inkâr eden kimse kâfir olur ve bütün amelleri boşa gider, ahirette de hüsrana uğrar. Şu ayet, bunun açık delilidir:

وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْاِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"Her kim de inanılması gerekenleri inkâr ederse bütün işlediği boşa gider. Ahirette de o, ziyana uğrayanlardandır." (Mâide, 5/5)

Günahlar, ayetlerde "***küçük***" ve "***büyük***", bazı hadislerde ise "***küçük***", "***büyük***" ve "***daha büyük***" olmak üzere iki ve üç kısımda zikredilmiştir:

اِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَٓائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا

"*Ey Müminler*! Eğer siz, size ***yasaklananların büyüklerinden*** kaçınırsanız, sizin ***küçük günahlarınızı*** örteriz ve sizi güzel bir yere /cennete koyarız" anlamındaki Nisa suresinin 31'inci ayeti bu hususu ifade etmektedir.

Ayette Allah'ın bir kısım söz, eylem ve davranışları yasakladığı, bu yasaklardan bir kısmının büyük, bir kısmının küçük olduğu, büyüklerinden sakınılırsa küçüklerini Allah'ın affedeceği ve bu kimselerin çok değerli bir yer olan cennete konulacağı bildirilmektedir. Böylece müminler büyük günahlardan sakındırılmakta, mükâfat olarak da iki şey vaat edilmektedir. Birisi büyük günahlardan sakınıldığı takdirde küçük günahların bağışlanması, diğeri de cennete konulmasıdır.

Ayette geçen "***kebâir***" kelimesi, büyük anlamındaki "***kebîra***" kelimesinin çoğuludur. "***Seyyiât***" kelimesi ise "***seyyie***" kelimesinin çoğulu olup bu ayette küçük günah anlamındadır. (Taberî, IV, 5/44; Âlûsî, V, 17)

"***Büyük günahlar***", bu ayette "*yasaklanan şeylerin büyükleri*" cümlesi ile Şura suresinin 37. ve Necm suresinin 32. ayetlerinde ise "*günahların büyükleri*" terkipleriyle ifade edilmiştir:

وَالَّذ۪ينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَاِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَۚ

"Allah'ın mükâfatı, ***günahların büyüklerinden*** ve çirkin işlerden kaçınanlar ve kızdıkları zaman affedenler *içindir."* (Şura, 42/37)

اَلَّذ۪ينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَۜ

"Allah'ın mükâfatı, küçük günahlar dışında, ***günahların büyüklerinden*** ve çirkin söz ve işlerden uzak duran kimseler içindir." (Necm, 43/32)

"***Küçük günahlar***", Nisa suresinin 31'inci ayetinde "***seyyiat***", Necm suresinin 32'inci ayetinde ise "***lemem***" kelimesiyle ifade edilmiştir.

"***Lemem***" kelimesi, sözlükte toplamak ve düzene koymak anlamına gelir. (İbn Manzûr, XII, 548)

Küçük ve büyük günahlar; "***sağîr***" ve "***kebîr***" (*küçük ve büyük)* kelimeleriyle insanların işledikleri amellerin kaydedildiğinin bildirildiği ayetlerde de geçmektedir:

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ وَكُلُّ صَغ۪يرٍ وَكَب۪يرٍ مُسْتَطَرٌ

"İşledikleri her şey, kitaplarda kayıtlıdır. ***Küçük, büyük*** her şey, satır satır yazılmıştır." (Kamer, 54/52)

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِم۪ينَ مُشْفِق۪ينَ مِمَّا ف۪يهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لِهٰذَا
الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغ۪يرَةً وَلَا كَب۪يرَةً اِلَّٓا اَحْصٰيهَاۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًاۜ وَلَا
يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًاࣖ

"Kitap ortaya konur, suçluları, kitabın içindekilerden korkuya kapılmış görürsün. Eyvah bize! "Bu nasıl bir kitaptır ki ***küçük, büyük*** hiçbir şey bırakmadan hepsini sayıp dökmüş!" derler. Onlar, bütün yaptıklarını karşılarında bulurlar. Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez." (Kehf, 18/49)

Umumi belva kabilinden kaçınılması mümkün olmayan (Kurtubî, XVII, 106), dünyada ceza (*had*) ve ahirette azap gerektirmeyen (Taberî, XII, 27/98) günahlar küçük günahlardır. Mesela şu hadiste kaçınılması mümkün olmayan günahlara işaret edilmektedir:

كُتِبَ عَلَى ابْنِ آدَمَ نَصِيبُهُ مِنَ الزِّنَى مُدْرِكٌ ذٰلِكَ لَا مَحَالَةَ فَالْعَيْنَانِ زِنَاهُمَا النَّظَرُ وَالْأُذُنَانِ زِنَاهُمَا الْاِسْتِمَاعُ وَاللِّسَانُ زِنَاهُ الْكَلَامُ وَالْيَدُ زِنَاهَا الْبَطْشُ وَالرِّجْلُ زِنَاهَا الْخُطَا وَالْقَلْبُ يَهْوِى وَيَتَمَنَّى وَيُصَدِّقُ ذٰلِكَ الْفَرْجُ اَوْيُكَذِّبُهُ

"Âdemoğluna zinadan nasibi yazılmıştır. Bu, şüphesiz her insana ulaşacaktır. Gözlerin zinası, *şehvetle* bakmak, kulakların zinası, *zina sözlerini* dinlemek, dilin zinası, *zina konularını* konuşmak, elin zinası, tutmak, ayakların zinası, *zina için* adım atmaktır. Kalp, zinayı arzu ve temenni eder, cinsel organ da bunu doğrular veya yalanlar." (Müslim, Kader, 5)

Müslim ibn Haccac, bu hadisi "***kader***" bölümünde zikretmiştir. "Âdemoğluna zinadan nasibi yazıldı, farz kılındı" ifadesi, bu günahı her insanın işleyebileceğini, bundan kaçınmanın mümkün olmadığını ifade eder. Umumi belva kalbinden ister istemez yapılan, kaçınılması mümkün olmayan eylemlerden dolayı insan büyük günah işlemiş olmaz.

Hadiste gözlerin, kulakların, dilin, ayakların ve kalbin zinasına işaret edildikten sonra asıl zinanın cinsel organ ile gerçekleştirilebileceğine, zina edilmesi halinde büyük günah işlenmiş olunacağına işaret edilmektedir.

"***Küçük günah***"; Allah'ın dünyada ceza (*had*) koymadığı, ahirette azap bildirmediği, "***fuhş***" ve "***kebair***" derecesine ulaşmayan, beş vakit namaz, Cuma namazı ve Ramazan orucu gibi ibadetlerle bağışlanan (Tabbâra, s. 14), lanet, gazap ve cehennem ile tehdit edilmeyen günahlar şeklinde tanımlanmıştır. (İbn Teymiyye, Mecmûu Fetâvâ, XI, 650)

Abdullah ibn Abbas, "Tövbe ve istiğfar ile büyük günah kalmaz, *affedilir*, ısrar edilmesi halinde ise küçük günah yoktur, *hepsi büyük günahtır*" demiştir. (Tabbâra, s. 13) Bu itibarla insanın küçük günahlardan da sakınması gerekir. Şu hadis bunun delilidir:

إِيَّاكُمْ وَ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ "Küçük diye önemsenmeyen günahlardan sakının." (Taberanî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, No: 5872)

إِنَّ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ مَتَى يَأْخُذْ بِهَا صَاحِبُهَا تُهْلِكْهُ

"Kişi küçük günahları işlediği zaman, bu günahlar, onu helake götürür." (Taberanî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, No: 5872)

إِنَّ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ لَمُوبِقَاتٌ "Hiç şüphesiz küçük günahlar, helak edicidir." (Bağavî, Şerhu's-Sünneti, No: 4203)

Bu hadiste küçük günahların işlenmemesi, günah işlemekte devamlılık gösterilmemesi aksi takdirde bu günahların insanı helâke götürebileceği hususuna dikkat çekilmektedir.

Küçük günahları önemsememek, bunlarda ısrar etmek, insanı büyük günahları işlemeye iten psikolojik bir değişikliğe neden olabilir, günah işleme alışkanlığı doğurabilir.

Kur'ân'da bir kısım günahlar, "***büyük günah***" olarak açıkça ifade edilmiştir. Mesela;

İnkâr etmek (*el-hınsü'l-azîm*) (Vakıa, 56/46),

Allah'a ortak koşmak (*zulmün azîmün*)(Lokman, 31/13),

Yetim malı yemek (*hûben kebîren*) (Nisa, 4/2),

Açlık korkusu ile çocukları öldürmek (*hıt'en kebîren*) (İsrâ, 17/31)

İçki içmek ve kumar oynamak (*ismün kebîrun*) (Bakara, 2/219),

Haram aylarda savaş yapmak (*kıtâlün fîhi kebîrün*) (Bakara, 2/217)

Allah, meleklerden kızlar edindi demek (*kavlen azîmen*) (İsrâ, 17/40) büyük günahtır.

Peygamber efendimizin hadislerinde de "*büyük günah*"- "*küçük günah*" ayırımı ile büyük günahlardan sakınıldığı takdirde küçük günahların bağışlanacağı hususu geçmektedir. Meselâ;

اَلصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ اِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَالَمْ تَغْشَ الْكَبَائِرَ

"Beş vakit namaz ve cuma namazı, diğer cuma namazına kadar ***büyük günahlardan*** kaçındığın sürece aralarında işlenen ***küçük günahlara*** kefarettir" (Müslim, Tahâre, 14-15) anlamındaki hadiste bu hususu açıkça görmekteyiz.

Günahların küçük ve büyük olmak üzere iki kısma ayrıldığı konusunda İslam bilginleri ittifak etmiştir. Bunun kitap ve sünnetten delilleri de mevcuttur. (bk. Beydâvî, II, 60; Tabbâra s. 12-13)

Nisa suresinin 31'inci ayetinde geçen *"yasaklanan şeylerin büyükleri"* ile maksat hangi günahlardır? Ayetin öncesinde ve sonrasında bir açıklık yoktur. Kur'ân yorumcuları farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Bu görüşlerden birine göre ayette sözü edilen büyük günahlar, surenin evvelinden otuzuncu ayete kadar geçen günahlardır. Surenin ilk otuz ayetinde hüküm, tavsiye, emir, yasak ve haramlar zikredilmiş bunlardan sadece ikinci ayette yetim malı yemenin büyük günah olduğu açıkça bildirilmiştir.

On dördüncü ayetinde Allah'a ve Peygambere isyan eden, Allah'ın sınırlarına tecavüz eden kimselerin cehenneme atılacağı ve alçaltıcı bir azaba uğratılacakları,

On sekizinci ayette günahlarına tövbe etmeyenler ile kâfirler için acıklı bir azap olduğu,

Yirmi ikinci ayette üvey analarla evlenmenin çok çirkin ve gazabı gerektiren bir davranış olduğu,

Yirmi dokuz ve otuzuncu ayetlerde haram kazancın ve cana kıymanın / intihar etmenin zulüm olduğu ve bu zulmü işleyenlerin cehenneme atılacakları beyan edilmiştir.

Diğer bir görüşe göre ayette kastedilen büyük günahlar;

"Allah'a ortak koşmak, Allah'ın rahmetinden ümit kesmek ve Allah'ın azabından emin olmaktır" veya "Allah'a ortak koşmak, cana kıymak, tefecilik yapmak, iftira etmek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak ve dini terk etmektir."

Sahabeden Abdullah ibn Abbas, büyük günahı;

"Allah'ın yasak ettiği her günah büyük günahtır."

"Allah'a isyan olan her şey büyük günahtır."

"Allah'ın cehennemle cezalandıracağını veya işleyene gazap ettiğini veya lanet ettiğini veya azap olduğunu bildirdiği her günah büyük günahtır" şeklinde tarif etmiştir. (Tabbâra, s. 13)

Büyük günah;

"Haram olduğuna dair Kur'ân'da ayet bulunan yasak fiilleri işlemek,"

"İşleyene ceza *(had)* olduğu bildirilen suçlar,"

"Allah'ın yasakladığı şeyleri işlemek,"

"Allah'a isyan olan her söz, fiil ve davranış,"

"İşleyenin cehennemle cezalandırılacağı bildirilen günahlar,"

"İşleyene Allah'ın lanet ettiği veya gazap ettiği günahlar,"

"İşleyeni fasık olarak nitelenen günahlar" şeklinde de tanımlanmıştır. (Taberî, IV; 5/37-42; Tabbâra, s. 12; Hindî, I, 403)

"Günahın küçüğüne bakma fakat kime isyan ettiğine bak" diyerek Allah'a isyan olan her inanç, söz, eylem ve davranışın büyük günah olduğu görüşünü benimseyen âlimler de vardır.

Bazı âlimler de küçük-büyük günah kavramının göreceli olduğunu, bir günaha, diğerine nispetle küçük ve büyük denilebileceğini söylemişlerdir. Mesela "Allah'a ortak koşmak, inkâr etmek ve münafıklık", kumar, içki ve zinadan kıyas edilemeyecek kadar büyük günahtır. Yabancı bir kadına şehvetle bakmak zinaya nispetle küçük günahtır. (Kurtubî, III, 159)

Bazı hadislerde; "***küçük günah***" (Buharî, İman, 54), "***büyük günah***" ve "***daha büyük günah***" şeklinde günahlar üç kategoride yer almıştır. Şu hadisleri örnek olarak zikredebiliriz:

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟ (ثَلَاثًا) اَلْإِشْرَاكُ بِاللهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَشَهَادَةُ
الزُّورِ (أَوْ قَوْلُ الزُّورِ)

Peygamberimiz (s.a.s.); "*Üç defa* büyük günahların en büyüğünü size bildireyim mi?" buyurmuş ve bunları "Allah'a ortak koşmak, anne-babaya

zulmetmek, yalancı şahitlik yapmak *veya yalan söz söylemek* şeklinde sıralamıştır." (Müslim, İman, 143; Buharî, Şahadet, 10)

Konu ile ilgili başka bir rivayet şöyledir:

Sahabeden Enes ibn Malik diyor ki:

ذُكِرَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكَبَائِرُ (أَوْ سُئِلَ عَنِ الْكَبَائِرِ) فَقَالَ اَلشِّرْكُ بِاللهِ وَقَتْلُ النَّفْسِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَقَالَ أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟ قَالَ قَوْلُ الزُّورِ (أَوْ قَالَ شَهَادَةُ الزُّورِ)

Hz. Peygambere büyük günahlar hatırlatıldı *veya büyük günahlar soruldu*: Hz. Peygamber de şöyle cevap verdi: "Allah'a ortak koşmak, cana kıymak ve anne-babaya zulmetmektir." *Sonra*, "Size ***günahların en büyüğünü*** haber vereyim mi?" Dedi ve "yalan konuşmaktır *veya yalancı şahitlik yapmaktır* buyurdu." (Müslim, İman, 144; bk. Buharî, Şahadet, 10)

Sahabeden Abdullah ibn Abbas diyor ki: Resûlüllah (s.a.s.)'a;

أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللهِ؟ قَالَ أَنْ تَجْعَلَ لِلّٰهِ نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ قَالَ قُلْتُ لَهُإِنَّ ذٰلِكَ لَعَظِيمٌ. قَالَ قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ مَخَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ قَالَ قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ ثُمَّ أَنْ تُزَانِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ

"Allah katında ***günahların hangisi en büyüktür*** diye sordum.

"Seni yarattığı halde Allah'a ortak koşmandır" buyurdu.

Kendisine, "Bu elbette büyük günahtır, sonra hangisi daha büyüktür?" dedim,

"Sonra seninle beraber yer içer / rızkına ortak olur endişesiyle çocuğunu öldürmendir" buyurdu.

"Sonra hangisidir"?" dedim.

"Sonra komşunun dostu *eşi veya kızı* ile zina etmendir" buyurdu. (Müslim, İman, 141)

Hadislerde büyük günahlar; "***kebîr***" ve "***azîm*** (*büyük*), "***ekber***" ve "***a'zam***" (*daha büyük*) kelimeleri kullanılarak ifade edildiği gibi Allah'ın gazabı, laneti ve cezası bildirilmek suretiyle de ifade edilmiştir. Mesela bir hadiste büyük günahlardan yedisini Peygamberimiz (s.a.s.), "***helâk edici***" ifadesiyle şöyle bildirmiştir:

اِجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ! وَمَا هُنَّ؟ قَالَ اَلشِّرْكُ بِاللهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَأَكْلُ الرِّبَا وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ

Hz. Peygamber, "Helâk edici yedi büyük günahtan sakının" buyurdu.

"Nedir onlar ey Allah'ın Elçisi"? Denildi.

"Allah'a ortak koşmak, büyü yapmak, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymak, yetim malı yemek, faiz parası yemek, savaştan kaçmak, iffetli ve namuslu kadınlara zina suçu isnat etmektir" buyurdu. (Müslim, İman, 145)

Zikrettiğimiz ayet ve hadislerden anlaşıldığı üzere Allah'ın kesin olarak haram kıldığı ve yasak ettiği söz, fiil ve davranışlar büyük günahtır.

Namaz, oruç, hac, zekât gibi yapılması farz olan dini görevleri terk etmek de büyük günahtır.

Zulüm olan söz, eylem ve davranışlar da büyük günahtır. Şu hadis bunun açık delilidir:

مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ فَقَدْ أَوْجَبَ اللهُ لَهُ النَّارَ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ وَإِنْ قَضِيبًا مِنْ أَرَاكٍ

"Kim bir müslümanın hakkını gasp edip alırsa Allah onu cehennemle cezalandırmayı gerekli kılar ve ona cenneti haram kılar."

Bir sahabînin, "Basit bir şey olsa da mı ey Allah'ın Elçisi" diye sorması üzerine, "Erak ağacının bir dalı olsa bile" buyurmuştur. (Müslim, İman, 218)

Müslümanın, küçük ve büyük diye ayırmadan bütün günahlardan sakınması gerekir.

إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ قَاعِدٌ تَحْتَ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ وَ إِنَّ الْفَاجِرَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَذُبَابٍ مَرَّ عَلَى أَنْفِهِ

"Mümin, günahlarını sanki dağın altında duruyor gibi görür ve üzerine düşüvermesinden korkar. Yoldan çıkmış insan ise günahlarını burnunun önünden geçen sivrisinek gibi görür." (Buharî De'âvât, 1)

Büyük günahların sayısı konusunda kesin bir rakam vermek mümkün değildir. Bir soru üzerine **Abdullah ibn Abbas**, büyük günahların sayısının yedi yüze yakın olduğunu söylemiştir. (Taberî, IV; 5/41) Bu konuda kitap yazanlar farklı sayıda büyük günah zikretmişlerdir. Meselâ Hafız Muhammed ibn Ahmed ez-Zehebî (662-748), "***Kitâbü'l-Kebâir ve Tebyîni'l-Mehârim***" adlı eserinde yetmiş altı "büyük günah", otuz sekiz adet de "büyük günah olma ihtimali olan günahlar" zikretmiştir.

İbn Hacer el-Heytemî, "***ez-Zevâcir An İrtikâbi'l-Kebâir***" adlı eserinde 476 büyük günah zikretmiştir.

Ahmed Ziyâüddîn **Gümüşhanevî** (1128-1311) "***Necâtü'l-Gâfilîn***" adlı eserinde "*büyük günahların 125 kadar olduğunu kabul ve tercih ediyoruz*" demiştir.[1]

Elinizdeki çalışmamızda 59 maddede birden çok ve alt başlıklarla birlikte 100 büyük günah ele alınmıştır.

Belli başlı büyük günahlar:

Sözlükte ortak etmek anlamına gelen "***şirk***" kelimesi, din ıstılahında; yüce Allah'ın ilah ve rab oluşunda, ortağı, benzeri ve eşi olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Yapılan ibadetlerde Allah'tan başkasını gözetmek ve gösteriş yapmak (*riya*) da şirktir.

---

1 Gümüşhânevî'nin eseri Ali Kemal Saran tarafından "*Gafillerin Kurtuluş Yolu*" adıyla Türkçeye çevrilmiştir, İkbal Yayınları, Ankara, tarihsiz.

Allah'a ortak koşan insan;

وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْـًٔا

"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın" (Nisa, 4/36) emrine muhalefet etmiş olur.

Ayetlerde Allah'a ortak koşmanın büyük günah olduğu açıkça ifade edilmektedir. Şu ayetleri örnek olarak zikredebiliriz.

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَٓاءُۚ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرٰٓى اِثْمًا عَظِيمًا

"Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan günahları ise dilediği kimseler için bağışlar. Allah'a şirk koşan kimse, şüphesiz ***büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur***." (Nisa, 4/48)

Şu ayette Allah'a ortak koşanların cennete girmesinin haram kılındığı ve gidecekleri yerin cehennem olduğu bildirilmiştir:

اِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَاْوٰيهُ النَّارُۜ

"Kim Allah'a ortak koşarsa artık Allah ona cenneti muhakkak haram kılmıştır. Onun barınağı da ateştir." (Mâide, 5/72)

وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَاَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَٓاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْوٖي بِهِ الرّٖيحُ فٖي مَكَانٍ سَحٖيقٍ

"Kim Allah'a ortak koşarsa, sanki gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışıyor veya rüzgâr onu uzak bir yere sürüklüyor gibidir." (Hac, 22/31)

Ayet, müşrik insanın psikolojik durumunu, korkusunu ve akıbetini beyan etmektedir.

Peygamberimiz (s.a.s.) Allah'a ortak koşmayı günahların en büyükleri arasında saymıştır. (Müslim, İman, 38, 87; Buharî, Edeb, 6)

Allah'tan başka tanrı ve mabut (*ibadet edilen varlık*) kabul etmek veya Allah rızasının dışında bir amaçla ibadet etmek Allah'a ortak koşmaktır. Hz. Muhammed (s.a.s.)'in peygamber gönderildiği Mekke ve civarında yaşayan insanların büyük çoğunluğu Allah'ın varlığını, yaratıcı ve rızık veren olduğunu kabul ediyorlar (Zuhruf, 46/87), fakat kendilerini Allah'a yaklaştırır ve şefaatçi olur (Zümer, 39/3, 42) inancı ile putlara tapıyorlardı. (Necm, 53/19-23) Bir tek ilahın varlığını reddediyorlar,

اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا وَاحِدًاۚ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ

"*Muhammed* ilahları bir tek ilah mı yaptı? Gerçekten bu çok tuhaf bir şey" (Sâd, 38/5) diyorlardı.

Geçmişte birçok toplum şirk günahı yüzünden helak edilmiştir. (Nuh, 71/1-28) Çünkü Kur'ân'ın beyanı ile اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظ۪يمٌ "Şirk, hiç şüphesiz büyük bir zulümdür." (Lokman, 31/13)

Sözlükte; bir şeyi örtmek, perdelemek, gizlemek ve nimete nankörlük etmek anlamlarına gelen "***küfr***" kelimesi, dinî bir terim olarak; Hz. Peygamberi ve onun Allah'tan getirdiği kesinlikle sabit olan şeyleri, tevatür yoluyla bize ulaşmış bulunan hükümlerden herhangi birini ya da bir kaçını inkâr etmek demektir. Bu anlamda "***küfr***" kelimesi, "***iman***" kelimesinin zıddıdır.

Küfr, en büyük günahtır. Bir insanın iman edilmesi gereken hususların hepsini inkâr ettiğinde küfre düşmüş olacağı gibi birini hatta bir ayette yer alan bir hükmü, bir helâlı, bir haramı, bir emri veya bir yasağı inkâr etse, yalanlasa, hatta beğenmese, küçümsese veya alay konusu etse yine küfre düşmüş olur.

Kur'ân'da pek çok ayette kâfirlere ahirette azap olduğu bildirilmektedir. Şu örnekleri verebiliriz:

فَاَمَّا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا فَاُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَد۪يدًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۘ وَمَا لَهُمْ مِنْ
نَاصِر۪ينَ

"İnkâr edenlere gelince, onlara dünyada da, ahirette de şiddetli bir şekilde azap edeceğim. Onların hiçbir yardımcıları da olmayacaktır." (Al-i İmran, 3/56)

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ "Cehennem ateşinden dolayı vay inkâr edenlerin haline!" (Zümer, 38/27)

فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ

"İnkâr edenlere mutlaka şiddetli bir azabı tattıracağız ve onları yaptıklarının en kötüsü ile cezalandıracağız." (Fussılet, 41/27-28)

اِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَاَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا خَالِدِينَ فِيهَٓا اَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَٓا اَطَعْنَا اللّٰهَ وَاَطَعْنَا الرَّسُولَا

"Şüphesiz Allah, kâfirlere lanet etmiş ve onlara alevli bir ateş hazırlamıştır. Onlar, orada ebedi olarak kalacaklardır. Hiçbir dost, hiçbir yardımcı bulamayacaklardır. Yüzlerinin ateşte bir yandan bir yana döndürüleceği gün, "Keşke Allah'a ve Resul'e itaat etseydik" diyeceklerdir." (Ahzâb, 33/64-66)

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا

"İman edip sonra inkâr eden, sonra iman edip tekrar inkâr eden, sonra da inkârlarında ileri gidenler var ya; Allah, onları bağışlayacak değildir, doğru yola iletecek de değildir." (Nisa, 4/137)

Ayetlerde yüce Allah, kâfirleri ahirette affetmeyeceğini, cehennemde cezalandıracağını ve onların yardımcılarının da olmayacağını açıkça beyan etmektedir.

"***Kâfir***"; Allah'ın varlığını, birliğini, peygamberleri, melekleri, ahiret hayatını, kutsal kitapları; Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.)'in, Allah'tan alıp bildirdiği ve bize tevatüren ulaşan haberlerin, ayetlerin, dinî hükümlerin, helal ve haramların tamamını veya her hangi birini doğrulamayan veya

beğenmeyen veya küçümseyen veya bunlardan şüphe eden veya kalbi ile inanmayan veya iman ve ibadetinde Allah'a ortak koşan kimseye denir.

Kâfirin yaptığı iyi amellerin Allah katında bir değeri olmaz. Bu amellerin ahirette de faydasını görmez ve hüsrana uğrar.

وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْاِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"Her kim inanılması gerekenleri inkâr ederse ameli boşa gider. Ahirette de o, ziyana uğrayanlardandır" (Mâide, 5/5) anlamındaki ayet bunu açıkça ifade etmektedir.

İman ettikten sonra inkâr eden kimse, Kur'ân'ın tabiriyle dinden irtidat etmiş olur. "***İrtidat***" en büyük günahlardan biridir. Dinden dönen kimsenin ahirette gideceği yer cehennemdir:

وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَاُولٰئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي
الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاُولٰئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Sizden kim dininden döner de kâfir olarak ölürse amelleri dünyada da, ahirette de boşa gitmiştir. Bunlar, cehennemliklerdir, orada sürekli kalacaklardır." (Bakara, 2/217)

Sözlükte yalanlamak ve bir haberi doğrulamamak anlamına gelen "***tekzîb***" kelimesi; Allah'ı, Peygamberi, Kur'ân'ı, ayetleri, dinî hükümleri yalan saymak demektir. Doğrulamak anlamındaki "***tasdik***" kelimesinin zıddıdır.

Kur'ân'da Allah'ın ayetlerini (En'âm, 6/21), kıyameti (Furkan, 25/11), peygamberleri (Ankebût, 29/18), vahyi (Zümer, 39/32), kitabı (Mümin, 40/70), hakkı (Kâf, 50/5) ve ceza gününü (Müddessir, 74/46) yalanlamak söz konusu edilmiştir. Bu anlamda "***tekzîb***", insanı inkâra götürür ve kişiyi kâfir yapar. Kur'ân'da bir de nimetleri "***tekzîb***" (Rahman, 55/13) zikredilmiştir. Bu, nimetin kadirini, kıymetini bilmemek demektir.

Yalanlamak, kâfir ve münafık insanların özelliğidir. Kur'ân'da, yalanlayıcıların cezasının cehennem (Zümer, 39/32), alevli ateş (Furkan, 25/11), acıklı ve alçaltıcı azap olduğu (Hac, 22/57) bildirilmiştir.

Peygamberleri ve ayetleri yalan saymak en büyük günahlardan biridir. Şu ayetler, yalanlayıcıların ahiretteki akıbetlerinin çok acı olacağını beyan etmektedir.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي اٰيَاتِ اللّٰهِ اَنّٰى يُصْرَفُونَ اَلَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ
وَبِمَا اَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ اِذِ الْاَغْلَالُ فِي اَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ
يُسْحَبُونَ فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ

"Allah'ın ayetleri hakkında tartışanları görmedin mi? Nasıl da haktan döndürülüyorlar? Onlar, kitabı *(Kur'ân'ı)* ve elçilerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlardır. Onlar, yakında bilecekler. O zaman onlar, boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde kaynar suda sürüklenecekler, sonra da ateşe yakıt olacaklardır." (Mümin, 40/69-72)

***"Nifak"*,** iki yüzlülük etmek, kalbiyle inanmadığı halde bir takım dünyevî çıkarlar için inandığını söylemek, mümin gibi görünmektir. Şu ayetlerden nifakın büyük günah olduğu açıkça anlaşılmaktadır:

بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا

"Münafıklara, kendileri için elem dolu bir azap olduğunu müjdele." (Nisa, 4/138)

وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ
وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ

"Allah erkek münafıklara, kadın münafıklara ve kâfirlere, içinde ebedî kalmak üzere cehennem ateşini vaat etti. O, onlara yeter. Allah, onlara lanet etmiştir. Onlar için sürekli bir azap vardır." (Tevbe, 9/68)

اِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا

"Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın." (Nisa, 4/145)

اِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"Şüphesiz münafıklar, fasıkların ta kendileridir." (Tevbe, 9/67)

Allah'a (Mümtehıne, 60/1) ve peygambere karşı çıkmak ve düşmanlık etmek inkâr çeşitlerinden biridir.

اِنَّ الَّذ۪ينَ يُحَٓادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُٓ اُو۬لٰٓئِكَ فِي الْاَذَلّ۪ينَ

"Allah'a ve peygamberine muhalefet edip düşman olanlar var ya, işte onlar, en aşağı kimselerin arasında olacaklardır." (Mücadele, 58/20)

Allah'a ve Peygambere karşı çıkıp düşmanlık edenlerin ahiretteki cezaları cehennemdir:

وَلَوْلَٓا اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَٓاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَاۜ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۚ وَمَنْ يُشَٓاقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ

"Eğer Allah, onlar (*Medine'deki Nadîr oğulları*) hakkında sürülmeye hükmetmemiş olsaydı, muhakkak kendilerine dünyada azap ederdi. Ahirette ise, onlar için cehennem azabı vardır. Bu, onların Allah'a ve Resulüne karşı gelmeleri sebebiyledir. ***Kim Allah'a karşı gelirse*** bilsin ki, Allah'ın azabı şiddetlidir." (Haşr, 59/3-4)

Yahudi kabilesi olan Nadîroğulları, Müslümanlarla olan sözleşmelerine uymadılar, Allah ve Peygamberin emrine karşı çıktılar, Müslümanlara düşmanlık ettiler. Müslümanlar da onları Medine'den çıkardı. Bu, onların dünyadaki cezaları oldu. Ahirette de cehennemle cezalandırılacaklardır. Allah'a ve peygambere karşı çıkan her insan, şiddetli cezaya maruz kalacaktır. Ayetin son cümlesi bu hususu ifade etmektedir.

DİNİ HÜKÜM VE DİNİ DEĞERLERLE ALAY ETMEK

Ayetlerle, dini hüküm ve değerlerle alay etmek, inkâr etmekle eş değerdedir ve en büyük günahlardan biridir. Bu hususu şu ayetlerden anlıyoruz:

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَاُ بِهَا

فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا ف۪ي حَد۪يثٍ غَيْرِه۪ۘ اِنَّكُمْ اِذًا مِثْلُهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنَافِق۪ينَ وَالْكَافِر۪ينَ ف۪ي جَهَنَّمَ جَم۪يعًا

"Allah size Kitapta (*Kur'ân'da*) "Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söze geçmedikleri müddetçe, onlarla oturmayın, aksi halde siz de onlar gibi olursunuz" diye hüküm indirmiştir. Şüphesiz Allah, münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır." (Nisa, 4/140)

وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذ۪ينَ يَخُوضُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِنَا فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا ف۪ي حَد۪يثٍ غَيْرِه۪ۜ وَاِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ

"Ayetlerimiz hakkında dedikoduya dalanları gördüğün vakit başka bir söze dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş. Şayet şeytan sana unutturursa hatırladıktan sonra *kalk*, o zalimler gurubu ile beraber oturma." (En'âm,6/68)

Ayetleri alaya almanın küfür olduğu, ayetleri yalanlayanları veya alaya alanları veya eleştirenleri dinlemenin günah olduğu açıkça ifade edilmektedir.

Bir şeyi beğenmemek ve alaya almakla inkâr etmek aynı değerdedir. Çünkü bir şeyi inkâr eden o şeyi beğenmez ve alaya alır. Şu ayetler, bu hususun açık delidir:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْاَخْسَر۪ينَ اَعْمَالًا اَلَّذ۪ينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَٓائِه۪ فَحَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَلَا نُق۪يمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَزْنًا ذٰلِكَ جَزَٓاؤُ۬هُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُٓوا اٰيَات۪ي وَرُسُل۪ي هُزُوًا

"*Ey Peygamberim*! De ki: "Amel bakımından en çok ziyana uğrayan; iyi iş yaptıklarını sandıkları halde dünya hayatındaki çabaları kaybolup giden kimseleri size haber verelim mi? Onlar, Rablerinin ayetlerini ve O'na kavuşacaklarını inkâr eden, böylece amelleri boşa çıkan, o yüzden kıyamet

gününde amelleri için bir terazi kurmayacağımız kimselerdir. İşte böyle. ***İnkâr etmeleri, ayetlerimi ve Peygamberlerimi alay konusu yapmaları*** yüzünden onların cezası cehennemdir." (Kehf, 18/103-106)

Kâfirler için ahirette amellerini tartacak terazi kurulmayacaktır. Çünkü dünyada yaptıkları bütün güzel amelleri boşa gitmiştir, dolayısıyla ahirette kendilerine bir faydası olmayacak, böylece ziyana uğrayacaklardır. Son ayette bunun iki gerekçesi zikredilmektedir:

a) Ahireti ve ayetleri inkâr etmek.

b) Ayetleri ve peygamberleri alaya almak.

Bu sebeple ayetlerde müminlerin ayetlerin inkâr edildiği ve alaya alındığı bir mecliste bulunmamaları, onların benimsenmemesi ve tasvip edilmemesi istenmektedir.

İNSANLARI HAK YOLDAN ÇIKARMAK

Hak yoldan sapmak günah olduğu gibi herhangi bir insanı saptırmak, dinden soğutmak ve uzaklaştırmak da günahtır. Mesela bir insanın imandan uzaklaşmasını, bir hükmü inkâr etmesini, dinî bir görevi kabul etmemesini sağlamak veya buna sebep olmak büyük günahtır. Kur'ân'da pek çok ayette haktan sapanlara ve başkalarını saptıranlara elem dolu azap olduğu bildirilmektedir. Şu örnekleri zikredebiliriz:

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتّٰى اِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ اُخْرٰيهُمْ لِاُولٰيهُمْ رَبَّنَا هٰؤُلَاءِ اَضَلُّونَا فَاٰتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ

"Allah kâfirlere şöyle der: "Sizden önce gelip geçmiş cin ve insan toplulukları ile birlikte ateşe girin." Her topluluk, *kendilerini saptıran* yoldaşlarına lanet eder. Nihayet hepsi orada toplandığı zaman son girenler ilk girenler için: "Ey Rabbimiz! ***Şunlar bizi saptırdılar***. Onlara bir kat daha ateş

azabı ver" derler. Allah buyurur ki: "Her biriniz için bir kat daha fazla azap vardır. Fakat bilmiyorsunuz." (A'râf, 7/38)

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَآ اَرِنَا الَّذَيْنِ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلِينَ

"*Cehenneme atılan* kâfirler; 'Rabbimiz! Cinlerden ve insanlardan ***bizi saptıranları*** bize göster de onları ayaklarımızın altına alalım ki en aşağılıklardan olsunlar' derler. (Fussılet, 41/29; bk. Şuara, 26/95-100)

Başkalarına uyup dini, imanı, ibadetleri terk edenler ahirette pişman olurlar, dünyaya dönüp peygambere uymak, iman edip ibadet etmek isterler. Şu ayetler, bize bu hususu anlatmaktadır:

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا يَا وَيْلَتٰى لَيْتَنِي لَمْ اَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا لَقَدْ اَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَآءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْاِنْسَانِ خَذُولًا

"O gün zalim kimse, *çaresizlik içinde* ellerini ısırıp şöyle der: "Ne olurdu ben de peygamberle beraber aynı yolu tutsaydım! Yazıklar olsun bana, keşke falanı dost edinmeseydim! Andolsun, Kur'ân bana geldikten sonra beni ondan o saptırdı. Zaten şeytan insanı yardımcısız bırakıverir." (Furkan, 25/29)

Şu hadis de aynı konuyu dile getirmektedir.

مَنْ دَعَا اِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْاَجْرِ مِثْلَ اُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذٰلِكَ مِنْ اُجُورِهِمْ شَيْئًا وَ مَنْ دَعَا اِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْاِثْمِ مِثْلَ اٰثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذٰلِكَ مِنْ اٰثَامِهِمْ شَيْئًا

"Kim *bir insanı* doğru yola çağırır da bu kimse doğru yola gelirse doğru yola gelen kimsenin kazandığı sevap kadar doğru yola çağıran kimse de sevap kazanır. Doğru yola gelen kimsenin sevabından da bir eksilme olmaz. Aynı şeklide kim bir insanı sapıklığa çağırır da bu kimse sapıklığa düşerse

sapan kimsenin kazandığı günah kadar sapıklığa çağıran kimse de günah kazanır. Sapan kimsenin günahında da bir eksilme olmaz." (Müslim, İlim, 16)

8. İNSANLARI GÜNAH İŞLEMEYE TEŞVİK ETMEK

Haram bir fili işlemeye veya bir ibadeti terk etmeye teşvik etmek, büyük günahtır. İnsan, teşvik sebebiyle bir haramı işler veya bir ibadeti terk ederse bu kimsenin işlediği günah kadar teşvik eden kimse de günah kazanır. Şu ayet, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْۜ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍۜ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالاً مَعَ اَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ

"İnkâr edenler, iman edenlere; 'yolumuza uyun, *günahlardan çekinmeyin*, biz sizin günahınızı yükleniriz' dediler. Hâlbuki onlar, onların günahlarından hiçbir şey yüklenici değillerdir. Çünkü onlar, kesinlikle yalancıdırlar. Onlar, kendi günahlarını ve kendi günahlarıyla birlikte *saptırdığı ve günaha sevk ettiği kimselerin* günahlarını mutlaka yükleneceklerdir. Kıyamet gününde uydurdukları şeylerden mutlaka hesaba çekileceklerdir." (Ankebût, 29/12-13)

Her inanç ve düşünce sahibi, insanları kendi inanç ve düşüncesine davet eder, taraftar toplamaya çağırır. Mekke müşrikleri de müminlere bizim yolumuzdan ayrılmayın, dinimiz atalarımızın dinidir, İslam'dan ayrılmakla günaha gireceğinizden korkmayın, biz sizin günahınızı yükleniriz derler, müminleri imanlarından alıkoymaya çalışırlardı. "Günahlarınızı yükleniriz" vaadi aldatmaya yönelikti. Hâlbuki onlar yalancıdır, saptırdığı kimselerin günahlarını yüklenmezler. Çünkü yüce Rabbimizin beyan ettiği gibi اَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۙ 'Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez." (Necm, 53/38) Fakat saptırdığı insanların günahı kadar ayrıca günah kazanırlar, günahları iki kat olur.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de müminleri inançlarında uzaklaştırmak, Hıristiyanlaştırmak, dinsizleştirmek isteyenler olabilir.

9. GÜNAHA ARACILIK ETMEK

Bir günahın işlenmesine aracılık etmek veya bir insanın günah işlemesine yardımcı olmak, bir günaha delalet etmek günahtır. Şu ayetler, bu hususu ifade etmektedir:

مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا

"Kim güzel bir işe aracılık ederse ona o işin sevabından bir pay vardır. Kim de günaha / kötü bir işe aracılık ederse ona da o günahtan / kötülükten bir pay vardır." (Nisa, 4/85) Bu yüzden olmalı ki yüce Allah,

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

"İyilik ve takva, *Allah'a karşı gelmekten sakınma* üzerine yardımlaşın; ama günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın" (Mâide, 5/2) buyurmuştur.

Şu ayet, günah olan şeyleri konuşmayı yasaklamaktadır:

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰى وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِيٓ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

"Ey iman edenler! Siz baş başa gizlice konuştuğunuz zaman, günah, düşmanlık ve peygambere isyanı fısıldaşmayın. İyilik ve takvayı, *Allah'a karşı gelmekten sakınmayı* fısıldaşın ve huzuruna toplanacağınız Allah'a karşı gelmekten sakının." (Mücadele, 58/9)

"Gel içki içelim, hırsızlık yapalım, kumar oynayalım, birini dövelim, birine suç isnat edelim" gibi dinin haram kıldığı bir günahı işlemeye çağırmak veya alıp götürmek, suç çetesi kurmak büyük günahtır. Eğer insan, bu şekilde bir başkasının günah işlemesine sebep olursa kendi günahı ile

birlikte o insanın işlediği günah kadar ayrıca günah kazanır, günahı ikiye katlanmış olur.

10. GÜNAHA ÖNCÜLÜK ETMEK

Bir toplumda günaha öncülük etmek veya bir günah ihdas etmek, söz gelimi yeni bir kumar çeşidi icat etmek, yeni bir alkollü içki üretmek büyük günahtır. Şu hadisler, bu hususu açıkça ifade etmektedir.

مَنْ سَنَّ فِي الْاِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَعَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ لَهُ مِثْلَ اَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَ لَا يَنْقُصُ مِنْ اُجُورِهِمْ شَيْئٌ وَ مَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ عَلَيْهِ مِثْلَ وِزْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَ لَا يَنْقُصُ مِنْ اَوْزَارِهِمْ شَيْئٌ

"Kim güzel bir iş ihdas eder ve daha sonra bununla amel edilirse bu kimseye o işle amel eden kimselerin kazandıkları kadar sevap verilir. Amel eden kimsenin sevabından da bir eksilme olmaz. Aynı şekilde kim de kötü bir iş ihdas eder de sonra bununla amel edilirse bu kötü işi yapan kimsenin kazandığı günah kadar o işi ihdas eden kimseye de günah yazılır. Günahkâr insanların günahlarında da bir eksilme olmaz." (Müslim, İlim, 15; Tirmizî, İlim, 15)

مَا مِنْ نَفْسٍ تُقْتَلُ ظُلْمًا اِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ اٰدَمَ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا وَ ذٰلِكَ لِاَنَّهُ اَوَّلُ مَنْ اَسَنَّ الْقَتْلَ

"Haksız yere öldürülen hiçbir insan yoktur ki Âdem'in oğlu (*Kabil'e*) bu öldürmeden dolayı bir günah yazılmış olmasın. Çünkü (*Kâbil, yeryüzünde*) öldürme işini ilk ihdas eden kimsedir." (Tirmizî, İlim, 14)

Kâbil, kardeşi Habil'i kıskançlık yüzünden öldürmüş ve yeryüzünde ilk cinayeti işlemiştir.

Hadislerden açıkça anlıyoruz ki kötü, günah ve haram olan bir işin yapılmasına öncülük eden kimse günahkâr olduğu gibi ayrıca bu kötü, haram ve günah olan işi yapanların işledikleri kadar da günah kazanır. Mesela, yeni bir alkollü içki, uyuşturucu türü imal eden kimse günahkâr olduğu gibi bu içkiyi ve uyuşturucuyu içen kimseler de günahkâr olur. Bu kimse-

lerin kazandığı günah kadar bu içkiyi ve uyuşturucuyu icat eden de günah kazanır. İyilikler için de aynı şey söz konusudur. "Hayra delalet eden o hayrı işleyen gibi" (Tirmizî, İlim, 14) dolayısıyla şerre delalet eden de şerri işlemiş gibi olur.

Ayet ve hadisler bize gösteriyor ki insanları günaha teşvik etmek, onların günah işlemelerine sebep olmak dinen yasak ve günahtır.

Bir insanın iman etmesine veya dinî bir görevi yapmasına mesela namaz kılmasına, oruç tutmasına, cumaya gitmesine herhangi bir şekilde engel olmak büyük günahtır. Mümin, asla bir başkasının iman etmesine ve dinî görevlerini yapmasına engel olmaz. Böyle bir davranışı ancak zalim, kâfir ve münafıkların yapabileceğini Kur'ân bize haber vermektedir:

اَلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًاۚ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ كَافِرُونَۘ

"O zalimler ki onlar, insanları Allah yolundan alıkoyan ve Allah yolunu eğri ve çelişkili göstermek isteyen kimselerdir." (A'râf, 7/45)

وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ اَلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ
وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًاۘ اُولٰٓئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ

"Şiddetli azaptan dolayı vay kâfirlerin haline ki onlar, dünya hayatını ahiret hayatına tercih eden, insanları Allah yolundan çeviren, Allah yolunu eğri ve çelişkili göstermek isteyen kimselerdir. Onlar, derin bir sapıklık içindedirler." (İbrahim, 14/2-3; bk. Nisa, 4/167; Nahl, 17/88, Muhammed, 47/1, 34; Lokman, 31/6)

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِۘ

"Şüphe yok ki inkâr edenler, mallarını insanları Allah yolundan alıkoymak için harcarlar." (Enfâl, 8/36)

اِتَّخَذُوا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

"Münafıklar yeminlerini kalkan yaptılar da insanları Allah yolundan alıkoydular. Onlar için alçaltıcı bir azap vardır." (Mücadele, 58/16; bk. Münâfikûn, 63/2)

Ayetler, açıkça insanları Allah yolundan alıkoyan ve Allah yolunu eğri ve çelişkili gibi göstermeye çalışan kimseleri ilâhî azapla uyarmakta ve bu kimselerin zulüm, küfür ve nifak özelliği taşıyan kimseler olduğunu bildirmektedir.

İnsanları, günaha teşvik eden veya onları hak yoldan saptıran veya iman ve ibadet etmelerine engel olan zalimler ile bunlara uyanlar; saptırıcılar ile sapanlar, günah öncüleri ile bunları taklit edenler, büyüklük taslayanlar ile zayıf ve güçsüz görülenler ahirette birbirlerine düşecekler ve aralarında tartışacaklardır:

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا اَطَعْنَا اللّٰهَ وَاَطَعْنَا الرَّسُولَا
وَقَالُوا رَبَّنَا اِنَّا اَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَاَضَلُّونَا السَّبِيلَا رَبَّنَا اٰتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ
الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا

"Yüzlerinin ateşte bir yandan bir yana döndürüleceği kıyamet günü kâfirler, 'Keşke Allah'a ve Peygamberine itaat etseydik'; 'Ey Rabbimiz! Biz önderlerimize ve büyüklerimize itaat ettik, bizi yoldan saptırdılar. 'Ey Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lanete uğrat' diyeceklerdir." (Ahzâb, 33/66-68) Ancak bu dilekleri boşunadır. İş işten geçmiştir. Artık ahireten dönüş mümkün değildir. Herkes iyi veya kötü dünyada kazandığının karşılığını ahirette görecektir. Ahirette pişmanlık da fayda vermeyecektir.

12. NİSYAN

Sözlükte unutmak anlamına gelen ***"nisyan"*** kavramı, Kur'ân'da unutmak ve Allah'a kulluğu ve dinî görevleri bilerek terk etmek ve dinden yüz çevirmek (A'râf, 7/165) anlamlarında kullanılmıştır.

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰيهُمْ اَنْفُسَهُمْ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar, fasık kimselerin ta kendileridir"

(Haşr, 59/19) anlamındaki ayet ile Allah'ın unutulmaması emredilmekte, unutanların "*fasık*" olduğu bildirilmektedir.

Allah'ı unutmak, Kur'ân'da münafıkların özelliği olarak zikredilmektedir:

اَلْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ اَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ اِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"Münafık erkekler ve münafık kadınlar birbirlerindendir, *birbirlerinin benzeridir*. Kötülüğü emredip, iyiliği yasaklarlar, ellerini de sıkı tutarlar, cimridirler. Onlar, Allah'ı unuttular; Allah da onları unuttu. Şüphesiz münafıklar, fasıkların ta kendileridir." (Tevbe, 9/67)

Dünyada imanı, namaz, zekât ve diğer ibadetleri unutanlar yani bilerek terk edenler büyük günah işlemiş olurlar. İşlenen günahları unutmak da büyük günahtır:

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهِ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ

"Kendisine Rabbinin ayetleri hatırlatılıp da onlardan yüz çeviren ve elleriyle yaptığını unutandan daha zalim kim vardır" (Kehf, 18/57) anlamındaki ayet bunun delilidir.

Büyük günah olan "unutma", Türkçe'de kullandığımız irade dışı unutma değildir. Bu tür unutmadan dolayı insan sorumlu değildir.

Dünya meşgalesi ve iş yoğunluğu sebebiyle kulluk görevlerini terk etmek Kur'ân'da yasaklanan "unutma" kavramına dâhildir. Yüce Allah,

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi, Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar hüsrana uğrayanların ta kendileridir" (Münâfikûn, 63/9) anlamındaki ayet ile müminleri uyarmaktadır.

Dinî görevleri bilerek ihmal etmek, Kur'ân'ın tabiriyle nisyandır, isyan ise büyük günahtır.

"***Riya***", ibadetleri, hayır ve hasenatları gösteriş için yapmaktır. Riya, "*gizli şirk*" ve "*küçük şirk*" olarak isimlendirilmiştir. Yüce Allah, ibadetlerin sadece Allah'a özgü kılınarak yapılmasını ve kimsenin ibadete ortak edilmemesini emretmektedir:

وَمَٓا اُمِرُوٓا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصٖينَ لَهُ الدّٖينَ حُنَفَٓاءَ وَيُقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دٖينُ الْقَيِّمَةِ

"Hâlbuki onlara, ***dini Allah'a has kılarak***, hakka yönelen kimseler olarak ona ibadet etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu, dosdoğru dindir." (Beyyine, 98/5)

قُلْ اِنَّمَٓا اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَٓا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَٓاءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ اَحَدًا

"*Ey Peygamberim*! De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım, *Ne var ki* bana, 'Sizin ilahınız ancak bir tek ilâhtır. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın, salih amel işlesin ve ***Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın***' diye vahyolunuyor." (Kehf, 18/110)

Riya ile ibadet yapanlar kınanmaktadır.

وَالَّذٖينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ رِئَٓاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرٖينًا فَسَٓاءَ قَرٖينًا

"*Büyüklenenler ve övünüp duranlar*; mallarını insanlara gösteriş için harcayan, Allah'a ve ahiret gününe de inanmayan kimselerdir. Şeytan kimin arkadaşı olursa, o ne kötü arkadaştır." (Nisa, 4/38)

Riyanın arka planında dünyevî çıkarlar vardır. İnsan riya ile belki arzu ettiklerine kavuşabilir, ancak ahirette perişan olur, hüsrana uğrar. Şu ayet, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

مَنْ كَانَ يُرٖيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزٖينَتَهَا نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فٖيهَا وَهُمْ فٖيهَا لَا

يُبْخَسُونَ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Kim yalnız dünya hayatını ve onun ziynetini isterse, biz onlara yaptıklarının karşılığını orada tastamam öderiz. Orada onlar bir eksikliğe uğratılmazlar. İşte onlar, kendileri için ahirette ateşten başka bir şey olmayan kimselerdir. *Dünyada* yaptıkları şeyler, orada boşa gitmiştir. Zaten bütün yapmakta oldukları da, boş şeylerdir." (Hûd, 11/15-116)

اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَٓاءً وَلَا شُكُورًا

"Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz" (İnsan, 76/9) anlamındaki ayette ifade edildiği gibi müminin bütün ibadetlerini Allah rızası için yapması gerekir.

"***Süm'a***" ise yaptığı ibadeti başkalarına duyurmak demektir. Duyurma ile maksat, ibadeti Allah için yapmak değil insanlara kendini beğendirmektir. Süm'a, riyanın bir benzeridir.

14. İFTİRA

"***İftira***", yalan uydurmak ve aslı olmayan şeyi söylemek demektir. Kur'ân'da bu eylem, "***iftira***" ve "***bühtan***" kelimeleri ile ifade edilmiştir. Bu kavramlar ile Kur'ân'da Allah'a, Peygambere ve insanlara iftira etmek söz konusu edilmiştir.

a) Allah'a İftira

Allah'a ortaklar koşan, Allah'ın söylemediği şeyleri söyledi, emretmediği şeyleri emretti, haram kılmadığı şeyleri haram kıldı, helal kılmadığı şeyleri helal kıldı, sevap ve meşru saymadığı şeyleri sevap ve meşru saydı demek, Allah'a iftira etmektir. Pek çok ayette Allah'a iftiradan söz edilmektedir. Şu örnekleri zikredebiliriz:

وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرٰى اِثْمًا عَظِيمًا

"Allah'a şirk koşan kimse, şüphesiz büyük bir günah iftira etmiş olur." (Nisa, 4/48)

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ

"Allah'a karşı ***iftira eden*** veya kendine bir şey vahyedilmediği halde, 'Bana vahyolundu' diyen, ya da 'Allah'ın indirdiğinin benzerini ben de indireceğim' diye laf eden kimseden daha zalim kimdir?" (En'âm, 6/93)

فَمَنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Artık bundan sonra Allah'a karşı kim ***yalan uydurursa,*** işte onlar, zalimlerin ta kendileridir." (Âl-i İmrân, 3/94)

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهِ

"Kim Allah'a karşı yalan uyduran veya onun ayetlerini yalanlayanlardan daha zalimdir?" (A'râf, 7/37; Yunus. 10/17)

Birinci ayette Allah'a ortak koşmanın yani Allah'tan başka ilah kabul etmenin; **ikinci** ayette kendisine vahyedilmediği halde vahiy geldiğini ve peygamber olduğunu söylemenin, **üçüncü** ayette Allah haram kılmadığı halde bazı yiyecekleri haram kabul etmenin, **dördüncü** ayette Allah'a yalan isnat etmenin ve Allah'ın ayetlerini yalan saymanın, ***Allah'a iftira*** olduğu bildirilmektedir.

Allah'a iftira etmenin büyük günah olduğunu şu ayet açıkça ifade etmektedir:

اُنْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَكَفٰى بِهٖٓ اِثْمًا مُبِينًا

"Bak Allah'a karşı nasıl yalan uyduruyorlar. Apaçık bir günah olarak bu yeter." (Nisa, 4/50)

b) Peygambere İftira

Peygambere iftira etmek; onu yalanlamak, ona bilerek söylemediği bir şeyi söyledi, yapmadığı bir şeyi yaptı demektir. Şu örnekleri verebiliriz.

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

“Yoksa Kur’ân’ı uydurdu mu diyorlar? De ki: “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi siz de onun benzeri bir sure getirin ve Allah’tan başka, çağırabileceğiniz kim varsa onları da yardıma çağırın.” (Yunus, 10/38)

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَاِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوٓا اَنَّمَآ اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

“Yoksa *Kur’ân’ı* ***uydurdu mu*** diyorlar? De ki: “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi Allah’tan başka gücünüzün yettiklerini de *yardıma* çağırıp, siz de onun gibi uydurma on sure getirin. Eğer size *bu konuda* cevap veremedilerse, bilin ki *Kur’ân* ancak Allah’ın ilmiyle indirilmiştir ve ondan başka hiçbir ilah yoktur. Artık Müslüman oluyor musunuz?” (Hûd, 11/13-14)

Bir kısım müşrikler, Peygamberimizi yalanlamışlar, Kur’ân’ı kendisi uyduruyor demişlerdi. Yüce Allah ayetlerde bunun Peygambere iftira olduğunu bildirmektedir.

Peygamberimiz (s.a.s.), Kur’ân’ın dışında kendisinden hadis nakledilmesini Kur’ân ile karışmasın diye yasaklamıştı, sonra hadisleri yazmaya müsaade etti, ancak şu uyarıda bulundu:

اِتَّقُوا الْحَدِيثَ عَنِّي اِلَّا مَا عَلِمْتُمْ فَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

“Benden hadis nakletmekten sakının, ancak *benim sözüm olduğunu* bildiğiniz hadisleri rivayet edebilirsiniz. Kim kasten bana yalan isnat ederse cehennemdeki yerine hazır olsun.” (Tirmizî, Tefsir, 48/1)

مَنْ يَقُلْ عَلَيَّ مَا لَمْ اَقُلْ فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ “Kim benim söylemediğim bir şeyi benim üzerime *isnat ederek* söylerse cehennemdeki yerine hazır olsun.” (Buharî, İlim, 38)

Hadislerden peygamberin söylemediği sözleri söyledi şeklinde nakletmenin, cehennem cezasını gerektiren bir günah olduğu anlaşılmaktadır.

c) İnsanlara İftira

İnsanlara iftira, onların yapmadığı şeyleri yaptı, söylemediği sözleri söyledi demek, suç isnat etmektir. İnsanlara iftira etmek, ayetlerde şiddetle yasaklanmaktadır. Şu örnekleri örnek olarak verebiliriz:

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"İffetli ve *haklarında uydurulan kötülüklerden* habersiz mümin kadınlara ***zina isnat edenler***, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir ve onlara çok büyük bir azap vardır." (Nur, 24/23)

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ
جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"Namuslu kadınlara ***zina isnat edip*** sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar, fâsık kimselerdir." (Nur, 24/4)

وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيٓئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيٓئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا

"Kim bir ***hata işler*** veya bir ***günah kazanır*** da sonra onu bir suçsuzun üzerine atarsa, şüphesiz ***iftira etmiş, apaçık bir günah yüklenmiş olur.***" (Nisa, 4/112)

Birinci ayette bir mümine zina suçu isnat eden kimsenin lanetlendiği ve acıklı bir azaba uğrayacağı;

İkinci ayette, iddiasını tanıklarla ispat edemeyen kimsenin dünyada cezalandırılması gerektiği, bu kimselerin şahitliğinin kabul edilmeyeceği ve bu suç ile fasık olacakları;

Üçüncü ayette ise işlediği bir günahı başkasının üzerine atan kimsenin iftira etmiş ve büyük bir günah yüklenmiş olacağı bildirilmektedir.

Yüce Allah, haksız yere cana kıymayı haram kılmıştır.

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ "Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın." (İsrâ, 17/33; bk. Nisa, 4/92; Mâide, 5/32; Furkan, 25/68-69)

Haklı sebep; ancak meşru bir savaş, meşru müdafaa ve mahkemenin ölüm cezası vermesidir. (Bakara, 2/178-179; Mâide, 5/45)

وَلَا تَقْتُلُوٓا اَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ اِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْ اِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْـًٔا كَبِيرًا

"Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten ***büyük bir günahtır***." (İsrâ, 17/31)

Peygamberimiz (s.a.s.), bu suçu fert ve toplumu helak edici günahlar arasında zikretmiş (Buharî, Vesâyâ, 23; Müslim, İman, 144) ve cana kıymanın büyük günah olduğunu bildirmiştir:

اَلشِّرْكُ بِاللّٰهِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ وَ قَوْلُ الزُّورِ

"Büyük günahlar; Allah'a ortak koşmak, ana-babaya isyan etmek, ***insan öldürmek*** ve yalan söylemektir." (Müslim, İman, 144, I, 91; Ahmed, II, 201)

كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَ مَالُهُ وَ عِرْضُهُ

"Her müslümanın diğer Müslümana ırzı, malı ve canı haramdır." (Müslim, Birr, 32; Tirmizi, Birr, 18; Ebu Dâvûd, Edeb, 35)

اَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا

"Kim, bir insanı, bir can karşılığı (*kısas*) veya yeryüzünde *ölüm cezasını gerektiren* bir bozgunculuk olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür." (Mâide, 5/32)

لَزَوَالُ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ قَتْلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ “Allah katında dünyanın zevali, bir Müslümanın öldürülmesinden daha ehvendir.” (Tirmizi, Diyât, 7; Buharî, Diyât, 1; İbn Mâce, Diyât, 1)

Ayet ve hadisler cana kıymanın ne kadar büyük bir günah olduğunu açık seçik ifade etmektedir.

Bir insanı vurarak, zehirleyerek veya başka bir şekilde öldürmek veya öldürülmesine sebebiyet vermek ve kan davası gütmek haramdır, büyük günahtır. (Müslim, Hac, 19)

وَ مَنْ قَتَلَ عَمْدًا فَهُوَ قَوَدٌ

“Kasten bir cana kıyan kimsenin cezası dünyada kısas” (İbn Mâce, Diyât, 8) ahirette ise cehennemdir.

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَاَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا

“Kim bir mümini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedi kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.” (Nisa, 4/93)

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَامًا يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا

“Onlar, *Rahmanın kulla*rı, Allah ile beraber başka bir ilaha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah’ın haram kıldığı cana kıymayan ve zina etmeyen kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır bir azaba uğrar. Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve horlanmış olarak orada ebedi kalır.” (Furkan, 25/68-69)

Peygamberimiz (s.a.s.);

اِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَ الْمَقْتُولُ فِي النَّارِ فَقُلْتُ يَارَسُولَ اللّٰهِ هٰذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالَ الْمَقْتُولُ قَالَ اِنَّهُ كَانَ حَرِيصًا عَلَى قَتْلِ اَخِيهِ

"İki Müslüman birbirine kılıç çektiği zaman öldüren de ölen de cehennemdedir" buyurmuştur. Sahabî **Ebu Bekre** diyor ki:

– "Ey Allah'ın Resulü! Öldürenin durumu belli, ama ölen niçin cehennemdedir?" diye sormuş, bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.),

– "Çünkü o da, kardeşini öldürmek istiyordu" buyurmuştur. (Buharî, İman, 22; Müslim, Kasâme, 33; Ebu Dâvûd, Fiten, 5)

لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الْأَرْضِ اِشْتَرَكُوا فِي دَمِ مُؤْمِنٍ لَأَكَبَّهُمُ اللهُ فِي النَّارِ

"Eğer yer ve gök ehli bir müminin öldürülmesinde ortak olsalar, Allah hepsini yüz üstü cehenneme atardı." (Tirmizî, Diyât, 8)

Sadece mümini öldüren değil, suçsuz herhangi bir insanı öldürmenin cezası da cehennemdir:

مَنْ قَاتَلَ نَفْساً مُعَاهَداً لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَإِنَّ رِيحَهَا يُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَاماً

"Müslüman olmayan bir insanı haksız yere öldüren kimse cennet kokusunu koklayamaz." (Buharî, Cizye, 5; Tirmizi, Diyât, 11)

Kıyamet gününde ilk sorgulama cana kıyma suçu ile ilgili olacaktır:

أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ "Kıyamet gününde insanlar arasında ilk hüküm, insan öldürme suçu için verilecektir." (Buharî, Kasâme, 28, İbn Mâce, Diyât, 1)

b) İntihar

İnsanın kendi canına (Nisa, 4/29) kıyması haram ve büyük günahtır. Yüce Allah;

وَلَا تُلْقُوا بِاَيْدِيكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ

"Kendi kendinizi tehlikeye atmayın" (Bakara, 2/195)

وَلَا تَقْتُلُوٓا اَنْفُسَكُمْ "Kendinizi öldürmeyin" (Nisa, 4/29) anlamındaki ayetler ile kişinin kendisini öldürmesini yani intiharı yasaklamıştır. Bu yasağı ihlal eden kimse büyük günah işlemiş olur.

Peygamberimiz (s.a.s.)

وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْئٍ عُذِّبَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Kim kendisini herhangi bir şey ile öldürürse, ahirette onunla azap edilir” (Buharî, Cenâiz, 84) anlamındaki sözü ile intihar etmenin büyük günah olduğunu ve bu kimsenin ahirette cezalandırılacağını bildirmiştir: *“Dünyada ip ve benzeri bir şeyle* kendisini boğan kimse cehennemde kendisini *onunla* boğar, dünyada kendisini vuran, cehennemde kendisini vurarak azap görür.” (Buharî, Cenâiz, 84)

“Kim kendisini bir dağın tepesinden atar da ölürse, cehennem ateşinde de ebedî olarak böyle *azap* görür. Kim zehir içerek kendisini öldürürse, cehennemde zehir kadehi elinde olduğu halde devamlı ceza çeker.” (Müslim, İman, 175; Tirmizî, Tıb,7; Nesâî, Cenâiz, 68)

Bütün bu hadisler, intiharın ne denli büyük bir günah olduğunu ortaya koymaktadır. İnsan, ne kadar zor ve sıkıntılı bir durumda olursa olsun, kendi hayatını sona erdirme hak ve yetkisine sahip değildir.

16. TERÖRİSTLİK VE YOL KESİCİLİĞİ

Şu ayetler, teröristlik, azgınlık, taşkınlık ve yol kesiciliği yapmanın büyük günah olduğunu ifade etmektedir:

اِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

“Ceza yolu ancak insanlara zulmedenler ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenler içindir. İşte onlar için elem dolu bir azap vardır.” (Şura, 42/42)

اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا اَنْ يُقَتَّلُوا اَوْ يُصَلَّبُوا اَوْ تُقَطَّعَ اَيْدِيهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِ ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“Allah’a ve Resulüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkar-

maya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır." (Mâide, 5/33)

"***Allah'a ve Resulüne karşı savaş ve yeryüzünde bozgunculuk***" şeklinde ifade edilen suç, meşru', adil ve hak düzene karşı başkaldırıp, terör, yol kesme, kan dökme, eşkıyalık, yağmalama ve masum insanları öldürme gibi toplumun huzur ve sükûnunu, can, mal, iş ve seyahat güvenliğini bozmaya yönelik eylemlerdir.

Bir insanı silah ve benzeri bir şeyle tehdit etmek de bu suça dâhildir. Peygamberimiz (s.a.s.)

كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ

"Her müslümanın diğer Müslüman'a ırzı, malı ve canı haramdır" (Müslim, Birr, 32; Tirmizî, Birr, 18; Ebu Dâvûd, Edeb, 35)

مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا "Bize silah çeken bizden değildir" (Müslim, İman, Bap 5) buyurmuştur.

Yol, seyahat, ticaret, eğitim, can ve mal güvenliğini, barış ve huzuru yok eden her türlü şiddete dayalı davranışlar haramdır.

[illegible]

[illegible]

Evlilik dışı cinsel ilişkide bulunmak Kur'ân'ın tabiri ile **zina,** en büyük günahlardan biridir. (Müslim, İman, 141)

Zinanın çok çirkin bir davranış olduğunu yüce Allah, şöyle bildirmektedir:

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰى اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةًۜ وَسَٓاءَ سَبِيلًا

"Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur." (İsrâ, 17/32)

Zina edene dünya ve ahirette ceza öngörülmüştür. (Nur, 24/1-2)

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَامًا يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا

"Onlar, *Rahmanın kulları*, Allah ile beraber başka bir ilaha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan ve ***zina etmeyen*** kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar. Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve horlanmış olarak orada ebedi kalır." (Furkan; 25/68-69)

b) Evlenme Engeli Olanlarla Evlenmek

Evlenilmesi yasak olanlar iki kısımdır:

1. Geçici Süre İle Evlenilmesi Yasak Olanlar:

a) Evli kadınlar. (Nisa, 4/24)

b) İki kız kardeşi (Nisa, 4/23), kadın ile halasını ve kadın ile teyzesini bir nikâh altında toplamak. (Ebu Dâvûd, Nikâh, 13)

c) Din ayrılığı olanlar. **[**Mümin erkek ve mümin kadınlar, müşrik ve kâfir erkek ve kadınlarla evlenemezler. (Bakara, 2/221; Mümtehıne, 60/10) Mümin erkekler, kitap ehli kadınlarla evlenebilirler. (Mâide, 5/5)**]**

d) Bir erkek, üç defa boşadığı bir kadını, o kadın başka bir erkek ile evlenip ondan ayrılmadıkça evlenemez. (Bakara, 2/230)

e) Dörtten fazla kadın bir nikâhta birleştirilemez. (Nisa, 4/3)

Beş maddede zikrettiğimiz geçici süre ile evlenilmesi yasak olanlar, şartlar ve pozisyonlar değiştiği takdirde haramlık kalkabilir. Meselâ bir kimse eşi öldüğü takdirde ölen eşinin kız kardeşi ile evlenebilir. Evli bir kadın boşanıp iddeti dolduktan sonra bir başka erkek ile evlenebilir.

2. Sürekli Evlenilmesi Yasak Olanlar:

Evlenilmesi ebediyen haram olanlar, Nisa suresinin 22-23. ayetleri ile Peygamberimizin hadislerinde bildirilmiştir. Sürekli evlenme engelleri nesep, evlilik ve süt emzirme yoluyla oluşur. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Erkekler Açısından: Öz veya üvey anneler, kızlar, oğul ve kızların kızları, kız kardeşler, halalar, teyzeler, erkek ve kız kardeşin kızları, kayınvalideler, gelinler, sütanneler, sütkız kardeşler ve kızları, sütkızlar, süt halalar ve süt teyzeler.

Kadınlar Açısından: Öz veya üvey babalar, oğullar, oğulların oğulları, erkek kardeşler, amcalar, dayılar, erkek ve kız kardeşin oğulları, kayınpederler, damatlar, sütbabalar, süt erkek kardeşler ve oğulları, sütoğullar, süt amcalar ve süt dayılar. (Ebu Dâvûd, Nikâh, 7; Tirmizî, Radâ', 3; İbn Mâce, Nikâh, 34)

Evlenmeleri dinen haram kılınan kimselerin birbirleriyle evlenmeleri haramdır, büyük günahtır. Söz gelimi sütkardeşlerle (Ebu Dâvud, Nikâh, 7) evlenmek, Müslüman bir hanımın Müslüman olmayan bir erkekle (Bakara, 2/221; Nisa, 4/23-24; Mümtehıne, 60/10), Müslüman erkeğin evli kadınlarla (Nisa, 4/23-24) veya Ehl-i kitap dışındaki (Mâide, 5/5) Müslüman olmayan bir kadınla (Mümtehıne, 60/10) evlenmeleri haramdır, büyük günahtır. Mesela üvey annelerle evlenmenin Allah katında nasıl çirkin bir davranış olduğu Kur'ân'da şöyle ifade edilmektedir:

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ اٰبَآؤُكُمْ مِنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَۜ اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًاۜ وَسَآءَ سَبِيلًا

"Geçmişte olanlar hariç, artık babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin. Çünkü bu bir hayâsızlık ve öfkeyi gerektiren bir iştir. Bu ne kötü bir yoldur." (Nisa, 4/22)

c) Âdetli Eş ile Cinsel İlişki

Hayız halindeki kadınlarla ilişkiye girmeyi yüce Allah Kur'ân'da yasaklamaktadır:

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِۜ قُلْ هُوَ اَذًىۙ فَاعْتَزِلُوا النِّسَآءَ فِي الْمَحِيضِۙ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتّٰى يَطْهُرْنَۚ فَاِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ اَمَرَكُمُ اللّٰهُۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

"*Ey Peygamberim*! Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: "O bir ezadır, *rahatsızlıktır*. Ay halinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın / cinsel ilişkiye girmeyin. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever." (Bakara, 2/222)

Âdetli veya loğusa oldukları sürece kadınlarla ilişki kurulamaz, kurulursa büyük günah işlenmiş olur.

ç) Zinaya Vasıta Olan, Söz, Eylem ve Davranışlar

Zina haram olduğu gibi zinaya vasıta olacak, söz, eylem ve davranışlar da haramdır. Şu ayetler, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ
خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

"Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha temizdir. Şüphe yok ki Allah, onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır." (Nur, 24/30)

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

"Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar." (Nur, 24/31)

Ayetler; erkeklerin nikâh düşen kadınlara, kadınların erkeklere şehvet ile bakmalarını yasaklamaktadır. Peygamberimiz Hz. Ali'ye;

يَا عَلِي لَا تَتَّبِعِ النَّظْرَةَ بِالنَّظْرَةِ فَاِنَّ لَكَ الْاُولَى وَلَيْسَتْ لَكَ الْاٰخِرَةُ

"Ya Ali! Yabancı kadınlara *şehvetle* peş peşe bakma. Birinci defa bakman hakkındır, ikinci defa bakman hakkın değildir" (Tirmizî, İstizan, 63) demiştir. Başka bir hadisinde,

لَا يَنْظُرُ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ الرَّجُلِ وَلَا تَنْظُرُ الْمَرْأَةُ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ

"Erkek erkeğin avret mahalline, kadın kadının avret mahalline bakmaz, bakmasın" (Tirmizî, İstizan, 71) buyurmuştur.

أَلاَ لاَ يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلاَّ كَانَ ثَالِثُهُمَا الشَّيْطَانُ

"Dikkat edin, bir erkekle bir kadın kapalı bir yerde başbaşa bulunmazlar ki üçüncüleri şeytan olmasın" (Tirmizî, Fiten, 7) anlamındaki hadis de zinaya vasıta olabilecek davranışlardan kaçınılması gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla teşhircilik, porno filimler, kadın pazarlama, evli olmayan bir kadın ve erkeğin bir evde birlikte yaşaması ve benzeri eylemler büyük günahtır.

İnsanları fuhşa, edepsizliğe ve günah olan şeyleri işlemeye çağırmak büyük günahtır. Şu ayet, bu hususu açıkça ifade etmektedir.

اِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

"İnananlar arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu eden kimseler var ya; onlar için dünya ve ahirette elem dolu bir azap vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Nisa, 24/19)

"***Homoseksüellik***", kadın veya erkeklerle makattan ilişkiye girmektir.

Yüce Allah, homoseksüellik yapan (Neml, 27/55) Lût kavmini üzerlerine taş yağdırmak suretiyle helâk etmiştir. (Ankebût, 29/31-35)

Peygamberimiz (s.a.s.);

لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ عَمِلَ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ "Allah, Lût kavminin yaptığını yapana, *homoseksüellere* lanet eder" (Ahmed, I, 309, 317; Tirmizi, Hudûd, 24) buyurmuştur.

Livatacılık, fıtrata aykırı bir durumdur, sapkınlıktır, büyük günahtır.

Hayvanlarla cinsel ilişki kurmak çirkin bir davranıştır. Peygamberimiz (s.a.s.), مَلْعُونٌ مَنْ اَتَى بَهِيمَةً "Hayvanla ilişki kurana lanet edilmiştir" (Tirmizi, Hudûd, 24) hadisi ile bu davranışın büyük günah olduğuna işaret etmiştir.

Masum havyanlara tecavüz etmek, ahlak ve fıtrat dışı çirkin ve utanç verici bir davranıştır.

g) Fıtrat Dışı Cinsel Tatmin

Yukarıda sayılan haram cinsel ilişkiler dışında fıtrat dışı cinsel tatmin yollarına tevessül edenler de vardır. Bu yollardan biri erkeklerin "***mastürbasyon / istimna***" yapmaları, kendilerini el ile tatmin etmeleri, elle doyum yoluna gitmeleridir. Bu, fıtrata uygun bir davranış değildir. Müminûn suresinin beşinci ayetinde kurtuluşa eren müminlerin özelliklerinden biri olarak ırzlarını korumaları zikredilmiş, bundan eşler ve cariyeler istisna edilmiş, bir sonraki ayette bunun ötesine geçenlerin haddi aşmış olacakları bildirilmiştir:

فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَ

"Kim bunun ötesine geçmek isterse işte onlar, haddi aşanlardır." (Müminûn, 23/7)

El ile cinsel tatmin yoluna gidenler, fıtrata aykırı davranmış ve haddi aşmış olurlar.

Cinsel tatminin meşru yolu, evliliktir. Evlilik dışı her türlü cinsel tatmin yolu, meşru değildir. Evlenme imkânı bulamamış kimseye iffetini korumak için Peygamberimiz (s.a.s.), oruç tutmayı tavsiye etmiştir. (Ebu Dâvûd, Nikâh, 1)

Kadınların da erkeklerin yaptıklarına benzer fıtrat dışı bir yöntemle cinsel tatmin yoluna gitmeleri de aynı şekilde haddi aşmaktır, büyük günahtır.

18. AVRET YERLERİNİ AÇMAK

Yüce Allah, Müslüman hanımların evlenebileceği erkeklerin yanlarında el ve yüzleri hariç diğer uzuvlarını örtmelerini emretmektedir.

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

"*Yüz ve el gibi* görünen kısımlar müstesna, ziynetlerini / ziynet yerlerini göstermesinler." (Nur, 24/31)

وَلَا يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ

"Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar." (Nur, 24/31)

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاۤءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذٰلِكَ اَدْنٰۤى اَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu, onların tanınıp incitilmemelerine daha uygundur. Şüphesiz Allah, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir." (Ahzâb, 33/59)

Ayetlerde örtülmesi emredilen yerleri, Müslüman hanımlar, Peygamberimizin beyanıyla uygulamalarında göstermişlerdir.

Hz. Peygamberin eşi Hz. Aişe'nin bildirdiğine göre, Hz. Ebu Bekir'in kızı Esma, vücut hatlarını belli eden ince bir elbise ile Hz. Peygamberin yanına gelir. Peygamberimiz (s.a.s.), ondan yüzünü çevirir ve kendisine şöyle buyurur:

يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتِ الْمَحِيضَ لَمْ تَصْلُحْ أَن يُرَى مِنْهَا إِلاَّ هٰذَا وَهٰذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ

"Ey Esma! Bir kadın ergenlik çağına ulaştığı zaman onun ancak şu uzuvları hariç görülmesi uygun değildir. Ellerini ve yüzünü işaret eder." (Ebu Dâvûd, Itk, 34)

Bu emre uymamak isyandır, günahtır.

19. ANNE-BABAYA ZULÜM

Yüce Allah, Kur'ân'da kendisine ibadet edilmesi emrinden sonra anne-babaya ihsanda bulunulmasını emretmektedir.

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوۤا اِلَّاۤ اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَاۤ اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَاۤ اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı, iyilik etmenizi (*ihsanı*) kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara "öf!" bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: "Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı." (İsrâ, 17/23-24)

Anne-babaya zulmetmek, en büyük günahlardan biridir. Şu hadis, bunu açıkça ifade etmektedir.

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟ (ثَلَاثًا) اَلْإِشْرَاكُ بِاللّٰهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ (أَوْ قَوْلُ الزُّورِ)

"*Üç defa* büyük günahların en büyüğünü size bildireyim mi?" buyurmuş ve bunları, "Allah'a ortak koşmak, ***anne-babaya zulmetmek,*** yalancı şahitlik yapmak *veya yalan söz söylemek* şeklinde sıralamıştır." (Müslim, İman, 143; Buharî, Şahadet, 10)

Anne-babaya zulüm; onlara eziyet etmek, kötü söz söylemek, lanet etmek, ihtiyaçlarını karşılamamak gibi olumsuz, söz, eylem ve davranışlardır.

Anne-babasına zulmedene Peygamberimiz (s.a.s.), beddua etmiştir:

رَغِمَ اَنْفُ ثُمَّ رَغِمَ اَنْفُ ثُمَّ رَغِمَ اَنْفُ قِيلَ مَنْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ مَنْ اَدْرَكَ اَبَوَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ اَحَدُهُمَا اَوْ كِلَيْهِمَا فَلَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ

"Burnu yere sürünsün! Sonra burnu yere sürünsün! Sonra burnu yere sürünsün" demiş; sahabe,

- "Kimin *burnu yerde sürünsün* ey Allah'ın Elçisi!" diye sorunca,

- "İhtiyarlığı anında annesi ile babasından birine yahut her ikisine yetişip de, onlar sebebiyle cennete giremeyen kimsenin" (Müslim, Birr, 9) buyurmuştur.

Eşler, evlilik sözleşmesi ile karşılıklı bir takım, hak, görev ve sorumluluklar üstlenmişlerdir. (Bakara, 2/228) Bu hak, görev ve sorumlulukların terk

edilmesi; tarafların birbirlerine ***fiziksel, cinsel, sözel ve ekonomik şiddet uygulamaları, birbirlerine başkaldırmaları ve zulmetmeleri büyük günahtır.*** Kur'ân'da bu husus, "***nüşûz***" kavramı ile ifade edilmiştir.

Erkeğin nüşûzu; eşine zulmetmesi ve ona karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmemesidir. Söz gelimi ***erkeğin*** kadına mehrini (Nisâ, 4/24-25; Bakara 2/237) vermemesi, verdiği mehri geri alması (Nisa, 4/20-21), eşinin yeme, içme, sağlık, giyim ve benzeri ihtiyaçlarını / nafakasını karşılamaması (Bakara, 2/233), eşini kötülemesi ve dövmesi (Ebu Dâvûd, Nikâh, 42), eşine zıhar yapması (Mücadele, 58/2), sebepsiz yere eşinden boşanması (Ebu Dâvûd, Talâk, 3), boşandığı eşinin haklarını vermemesi (Talak, 65/1, 2, 6), eşini ihmal etmesi, başkalarıyla aldatması büyük günahtır. Peygamberimiz (s.a.s.);

كَفٰى بِالْمَرْءِ اِثْمًا اَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقُوتُ "Kişiye günah olarak sorumluluğunda olan aile fertlerini ihmal etmesi yeter" buyurmuştur. (Ebu Dâvûd, Zekât, 45; Müslim, Zekât, 40)

Kadının nüşûzu; eşine karşı kin tutması, başkaldırması (Nisâ, 4/34-35), eşine kötü davranması, ona karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmemesi, kötü söz söylemesi, edep ve terbiye dışı hareket etmesi ve benzeri davranışlardır. Söz gelimi ***kadının*** eşinden sebepsiz yere boşanmak istemesi (Ebu Dâvûd, Talâk, 18, No: 2226), eşini başkaları ile aldatması, eşine karşı kadınsal görevini yerine getirmemesi nüşûz, zulüm ve dolayısıyla büyük günahtır.

Şu hadis, eşlerin sorumluluğunu beyan etmektedir:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَ كُلُّكُمْ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهٖ وَالْاَمِيرُ رَاعٍ وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلٰى اَهْلِ بَيْتِهٖ
وَالْمَرْاَةُ رَاعِيَةٌ عَلٰى بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهٖ فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَ كُلُّكُمْ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهٖ

"Hepiniz yöneticisiniz ve hepiniz yönettiklerinizden sorumlusunuz. Devlet başkanı yöneticidir. Erkek aile fertlerinin yöneticisidir. Kadın eşinin evinin ve çocuklarının yöneticisidir. Hepiniz yöneticisiniz ve hepiniz yönettiklerinizden sorumlusunuz." (Müslim, İmâre, 20; Tirmizî, Cihad, 27, No: 1705)

21. ŞIMARMAK VE AZMAK

Şımarmak ve azmak, Kur'ân'da *"ferah, batar, teref* ve *bağy"* kavramları ile ifade edilmiştir.

Şımarmak ve azmak, ahlak dışı bir davranıştır ve büyük günahtır. Azgınlık etme ve şımarmada; varlıklı olmanın ve nimet içinde bulunmanın etkisi vardır. (Şûra, 42/27; Kasas, 28/81) Nimetle azan, zenginlikle şımaran, serveti ile böbürlenen, nimete nankörlük edip şükretmeyen, kibir ve gururla hareket eden, haksız yere insanlara saldıran, sevinme ve övünmede sınırı aşanlar Kur'ân'da yerilmekte ve bu davranışların haram olduğu bildirilmektedir:

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيتَٓائِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَٓاءِ
وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Şüphesiz Allah, adaleti, yararlı amelleri en güzel biçimde yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." (Nahl, 16/90)

Bu ayette yüce Allah, her türlü çirkin, söz, eylem ve davranışları, dinin ve akl-ı selim sahibi insanların kötü gördüğü şeyleri ve azgınlığı, haksız saldırıyı yasaklamaktadır. Bu ayette ***"nehy"*** kavramı ile yasaklanan bu davranışlar, şu ayette ***"haram"*** olarak ifade edilmektedir.

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَاَنْ تُشْرِكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"Ey Peygamberim! De ki: "Rabbim ancak, açık ve gizli çirkin işleri, günahı, haksız saldırıyı, hakkında hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır." (A'râf, 7/33)

Bu ayette, açığı ve gizlisi ile her türlü çirkin söz, eylem ve davranışlar, haksız saldırı, azgınlık, şirk ve Allah'a iftira haram kılınmaktadır. Haram olan söz eylem ve davranışlar ise büyük günahtır.

إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ "Allah şımaranları sevmez" (Kasas, 28/76) anlamındaki ayet, haddi aşmanın büyük günah olduğunu ifade etmektedir.

Yüce Allah, geçmişte nimetleri ile azanları helâk etmiştir. Şu ayet, bu hususu ifade etmektedir.

وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا "Biz nimetleri içinde şımaran nice memleket halkını helak etmişizdir." (Kasas, 28/58)

Yüce Allah, geçmişte nimetleriyle şımaran ve azgınlık edenleri cezalandırmıştır:

كَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَاَنْشَاْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا اٰخَرِينَ فَلَمَّٓا اَحَسُّوا بَاْسَنَٓا اِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوٓا اِلٰى مَٓا اُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ

"Biz zulmeden nice memleket halkını kırıp geçirdik ve onlardan sonra başka toplumlar getirdik. Onlar, azabımızı hissedince hemen oradan süratle kaçıyorlardı. Onlara, "Kaçmayın, o içinde ***şımartıldığınız bolluğa*** ve yurtlarınıza dönün. Çünkü sorgulanacaksınız", denildi." (Enbiya, 21/11-13)

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ اُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْاَرْضِ اِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ اَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَٓا اُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا مُصْلِحُونَ

"Sizden önceki nesillerden *insanları* yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan vazgeçirecek *ve onları helakten kurtaracak* kimseler bulunmalı değil miydi? Ancak içlerinden kendilerini kurtardığımız pek az kimse bunu yapmıştı. ***Zulmedenler ise içinde şımartıldıkları refahın ardına düştüler ve günahkâr kimseler oldular.*** Rabbin, halkları salih ve ıslah edici kimseler iken memleketleri zulmederek helak etmez." (Hûd, 11/116-117)

Cehenneme atılanların suçları arasında nimetle şımarmak da zikredilmektedir:

اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِينَ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ

"Çünkü onlar, bundan önce *dünyada varlık içinde* safahata dalmış ve azgınlık etmiş kimselerdi. Büyük günah (*şirk*) üzerinde ısrar ediyorlardı." (Vakıa, 56/45-46)

"Sıla-i rahim", akrabalar ile ilişkiyi sürdürmektir**. Sıla-i rahim,** farz bir görevdir. Bu görevin terk edilmesinin büyük günah olduğu şu ayet ve hadislerden anlaşılmaktadır:

اَلَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Onlar, Allah'a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozan, Allah'ın korunmasını emrettiği bağları *iman, akrabalık, beşeri ve ahlaki bütün ilişkileri* koparan ve yeryüzünde bozgunculuk yapan kimselerdir. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Bakara, 2/27)

وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُٓوءُ الدَّارِ

"Allah'a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozanlar, Allah'ın korunmasını emrettiği şeyleri, *akrabalık bağlarını* koparanlar ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar var ya; işte lanet onlara, yurdun kötüsü, *cehennem* de onlaradır." (Ra'd, 13/25)

فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوٓا اَرْحَامَكُمْ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَاَصَمَّهُمْ وَاَعْمٰٓى اَبْصَارَهُمْ

"Ya yüz çevirdiğinizde yeryüzünde bozgunculuk çıkarır ve akrabalık bağlarını koparırsanız?! İşte bunlar, Allah'ın lânetleyip, kulaklarını sağır, gözlerini kör ettiği kimselerdir." (Muhammed, 47/22)

Sıla-i rahmi terk edenlerin; **birinci** ayette hüsrana uğrayanlar olduğu, **ikinci** ayette, lanetlendikleri ve cehennemle cezalandırılacakları, **üçüncü** ayette ise lanetlendikleri, gerçekleri göremeyen ve duyamayan kimseler olduğu bildirilmektedir. Bunlar, sıla-i rahmi terk etmenin büyük günah olduğunun açık beyanıdır.

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse akrabalık bağını sürdürsün" (Buharî, Edeb 85)

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ، وَأَنْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَ

"Kim, rızkının genişletilmesini, ecelinin uzatılmasını isterse sıla-i rahim yapsın." (Buharî, Edeb, 12)

Buyuran Peygamberimiz (s.a.s.), sıla-i rahmi terk etmekten müminleri şiddetle sakındırmaktadır:

إِنَّ الرَّحِمَ شِجْنَةٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ فَقَالَ اللّٰهُ مَنْ وَصَلَكَ وَصَلْتُهُ وَمَنْ قَطَعَكَ قَطَعْتُهُ

"Rahim, *akrabalık*, Allah'ın rahmetinin eserlerindendir. Kim bu bağı korursa, Allah ona merhamet eder. Kim onu koparırsa, Allah da ondan ihsan ve rahmetini keser." (Buharî, Edeb, 13)

اَلرَّحِمُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ تَقُولُ مَنْ وَصَلَنِي وَصَلَهُ اللّٰهُ وَمَنْ قَطَعَنِى قَطَعَهُ اللّٰهُ

"Rahim Arş'a tutunmuş, akrabalık Arş'ın Rabbine sığınmış ve şöyle demiştir: 'Beni görüp gözeteni Allah gözetsin, benimle ilgiyi kesenden de Allah rahmetini kessin." (Müslim, Birr, 6)

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعُ رَحِمٍ "Akrabalık ilişkisini kesenler, *cezalarını çekmeden* cennete giremezler." (Müslim, Birr, 18)

Sıla-i rahim; iyi ve kötü günlerinde yanlarında olmak, ziyaret etmek, hal ve hatırlarını sormak, maddî ve manevî yardımda bulunmak (Bakara, 2/215; İsrâ, 17/26), haklarına riayet etmek (Bakara, 2/233; Nisa, 4/1, 7), dargın durmamak, kötülememek ve zulmetmemek suretiyle gerçekleşir.

Yakınlar arası ilişkilerin olumlu seyrinde, aile içi ve aileler arası huzurun devamında sıla-i rahim görevini ifa etmenin büyük etkisi vardır. Bu görev ihmal edildiği zaman ilişkiler kopar. Akrabalıklar unutulur.

23. KOMŞULARA EZİYET ETMEK

Yüce Allah, kendisine ibadet, anne-babaya ve yakınlara iyilik etme ve iyi davranma görevinden sonra komşulara iyiliği ve iyi davranmayı (***ihsanı***) emretmektedir. (Nisa, 4/36)

Komşulara ihsan; onlara iyilik etmek, iyi davranmak, yardım etmek, sevinç ve kederlerini paylaşmak ve onlara zulmetmemektir.

İslam, komşuluk haklarına çok büyük önem vermiştir. Peygamberimiz (s.a.s.), şu hadisleri ile komşuya ihsanın önemini dile getirmiştir:

مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتّٰى ظَنَنْتُ اَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ

"Cebrail, bana komşu hakkında o kadar tavsiyede bulundu ki, onu mirasçı kılacak sandım." (Buharî, Edeb, 28)

وَاَحْسِنْ جِوَارَ مَنْ جَاوَرَكَ تَكُنْ مُسْلِمًا "Komşularına iyi komşuluk et ki gerçek Müslüman olasın." (İbn Mâce, Zühd, 24)

خَيْرُ الْجِيرَانِ عِنْدَ اللهِ خَيْرُهُمْ لِجَارِهِ "Allah katında komşunun hayırlısı komşusuna hayırlı alan kimsedir." (Tirmizî, Birr, 28)

Yüce Rabbimiz ve sevgili Peygamberimiz, kul hakkının çiğnenmemesi konusunda müminlere ciddi uyarılarda bulunmuştur. Kul haklarını ihlal etmenin büyük manevî sorumluluğu gerektirdiğini önemle vurgulamıştır. Özellikle komşu haklarına ayrı bir önem verir. Bu itibarla olmalı ki Peygamberimiz (s.a.s.);

وَاللهِ لَا يُؤْمِنُ وَاللهِ لَا يُؤْمِنُ وَاللهِ لَا يُؤْمِنُ قِيلَ وَمَنْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ اَلَّذِي لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ

"Vallahi iman etmiş olmaz. Vallahi iman etmiş olmaz. Vallahi iman etmiş olmaz" buyurmuş, sahabenin, kim iman etmiş olmaz ey Allah'ın Elçi-

si?" diye sorması üzerine "Kötülüğünden komşusunun emin olmadığı kimse" cevabını vermiştir. (Buharî, Edeb. 29)

Sadece zarar vermemek değil ihsan ve ikramda bulunmak da gerekir.

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَالْيُكْرِمْ جَارَهُ

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse komşusuna ikram etsin." (Müslim, İman, 75)

İnanç ve ekonomik durumları, sosyal konumları, itibar düzeyleri ve etnik kökenleri ne olursa olsun, komşularımıza iyi davranmamız, her şeyden önce onlara Allah'ın bir kulu olarak bakmamız gerekir. Hangi sebeple olursa olsun onları küçümseyici, hakir görücü (Buharî, Edeb, 30) ve alay edici (Hucûrât, 49/11; Hümeze, 104/1) bir tavır içine girmemiz İslam ahlakı ile bağdaşmaz. Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

بِحَسَبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ اَنْ يَحْقِرَ اَخَاهُ

"Kişiye, mümin kardeşini küçümsemesi, onu tahkir etmesi kötülük olarak yeter." (Müslim, Birr, 32)

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ "Kötülüğünden komşusunun emin olmadığı kimse cennete giremez." (Müslim, İman, 73)

Bu itibarla komşuların malları, canları, namus, şeref ve onurları dokunulmazdır. Önemine binaen olmalı ki Peygamberimiz (s.a.s.),

اَوَّلُ خَصْمَيْنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَلْجَارَانِ "Kıyamet gününde muhakeme edilecek ilk iki hasım, iki komşudur." (Ahmed, IV, 151)

Bu hadisler, komşulara eziyet etmenin büyük günah olduğunu ifade etmektedir.

24. HAKSIZ KAZANÇ

"Haksız kazanç", Kur'ân'da batıl yollarla kazanç elde etmek şeklinde geçmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَأْكُلُٓوا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّٓا اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً

عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوٓا اَنْفُسَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَح۪يمًا وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ
عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْل۪يهِ نَارًا وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرًا

"Ey iman edenler! ***Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin.*** Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir. Kim haddi aşarak ve zulmederek bunu yaparsa, onu cehennem ateşine atacağız. Bu, Allah'a pek kolaydır." (Nisa, 4/29)

Haksız kazanç yollarını şöyle sıralayabiliriz:

a) Riba

Sözlükte, artmak, çoğalmak, yükselmek, şişmek, fazlalaşmak anlamlarına gelen "***riba***", din ıstılahında, akitlerde şart koşulmuş bulunan karşılıksız fazlalık veya ***faize*** konu olan malların birbirleriyle veresiye olarak satılması anlamına gelir. Mesela borç isteyen birine bin lira verip belirli bir zaman sonra bu meblağdan fazlasını geri almaktır. Bu işlemde kâr ve zarara dayalı bir ortaklık, iş ve ticaret de söz konusu değildir. Riske girmeden salt para üzerinden para kazanmaktır. Kur'ân'ın inmeye başladığı dönemde faiz çok yaygın idi. Süresi gelince ödeyemeyenlere faiz artırımı yapılır, katlayarak faiz alınırdı. Yüce Allah, şu ayetle faizi kesin olarak haram kıldı:

اَلَّذ۪ينَ يَاْكُلُونَ الرِّبٰوا لَا يَقُومُونَ اِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذ۪ي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ
ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوٓا اِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبٰوا وَاَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا

"Faiz yiyenler, (*kabirlerinden*) ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, "Alışveriş de faiz gibidir" demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alışverişi helal, ***faizi haram kılmıştır***." (Bakara, 2/275)

يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبٰوا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ اَث۪يمٍ

"Allah, faiz malını mahveder, sadakaları ise artırır, *bereketlendirir*. Allah, hiçbir günahkâr nankörü (*kâfiri*) sevmez" (Bakara, 2/276) anlamındaki ayette ribanın Allah katında kötü bir şey olduğu beyan edilmektedir. Bir sonraki ayette ise faizcilikten vazgeçilmemesi halinde Allah ve Peygambere savaş açılmış olacağı bildirilmektedir:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبٰوٓا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَاْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَاِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُ۫سُ اَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resulüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur." (Bakara, 2/278-279)

Peygamberimiz (s.a.s.), Kur'ân'da kesin olarak haram kılınan faiz uygulamasını kaldırmış (Ebu Dâvûd, Büyu', 5), faizi helak edici yedi büyük günah arasında zikretmiş (Müslim, İman, 145) ve o günkü toplumda uygulanan altın ve gümüşün; hurma, buğday, arpa ve tuzun, *bu özellikte bulunan gıda maddelerinin* birbirleriyle veresiye veya fazla karşılıkla değişimini yasaklamıştır. Aynı şekilde kuru hurma ile yaş hurmanın, iyi cins hurma ile kötü cins hurmanın fazlalıkla değişimini, gümüşün vadeli olarak altın karşılığı satımını yasaklamış, altının altınla, gümüşün gümüşle, *paranın para ile* değişimine ancak peşin ve tartılarının eşit olması halinde izin vermiştir. (Buharî, Büyü, 77-81; Müslim, Müsakat, 79-85)

لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ اٰكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدَيْهِ وَقَالَ هُمْ سَوَاءٌ

"Allah'ın Resulü, riba konusunda dört kişiye; riba yiyene, yedirene, riba işlemini yazana, riba alıp verene ve şahitlik edene lanet etmiş ve bunların hepsi günahta eşittir" (Müslim, Müsakat, 106) anlamındaki hadisi, ribanın ve ribalı işlemlerin büyük günah olduğunu ifade eder.

b) Hırsızlık, Soygun ve Gasp Yapmak, Kamu Mallarını Haksız Yere Almak, Çalmak, Kaçak Elektrik ve Su Kullanmak

Hırsızlık etmek, soygun ve gasp yapmak haramdır. Bu suçu işleyenlere ağır ceza öngörülmesi bu haramı işlemenin büyük günah olduğunu ifade eder.

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوٓا اَيْدِيَهُمَا جَزَٓاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَز۪يزٌ

حَكِيمٌ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Yaptıklarına bir karşılık ve Allah'tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere ***hırsız*** erkek ile hırsız kadının ellerini kesin. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Her kim de işlediği zulmünün arkasından tövbe edip durumunu düzeltirse kuşkusuz Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Mâide, 5/38)

Hırsızlık, "başkasına ait bir malın, muhafaza edildiği yerden sahibinin rızası olmaksızın ve sahiplenmek kastıyla gizlice alınması" demektir. Bu fiili işleyen kimseye de ***hırsız*** denir. Bu suçun işlenmiş olabilmesi için;

a) Hırsızlık suçunun kasıtlı olarak işlenmesi, yani hırsızın başkasına ait olduğunu bildiği bir malı sahiplenmek maksadıyla bilinçli bir şekilde ve isteyerek alması;

b) Çalınan malın eylem esnasında başkasına ait olması, bu malda hırsızın mülkiyet cinsinden bir hakkının veya hak şüphesinin bulunmaması,

c) Malın, korunduğu yerden gizlice alınmış olması.

ç) Malın menkul ve hukuken korunan iktisadî değere sahip mal olması. Suçlunun fiiliyle taşınabilen her mal menkul sayılır.

d) Malın korunmuş iken alınmış olması.

e) Çalınan malın değerinin belirli bir miktara ulaşmış olması. Örfün müsamaha ettiği miktarın açıkça alınmasına gasp denilmediği gibi habersiz alınmasına da hırsızlık denilmez. (Yazır, III, 1672)

f) Açlık, zaruret ve zorlama gibi hırsızlık suçunu işlemeyi kısmen veya tamamen mazur gösterecek bir mazeretin bulunmaması.

Din, örf ve hukuk nazarında "hırsızlık" sayılmasa bile başkasına veya kamuya ait bir malı sahibinden habersiz almak da günahtır. Şu hadisler gasp ve hırsızlığın büyük günah olduğunu ifade etmektedir:

لَعَنَ اللّٰهُ السَّارِقَ "Allah hırsıza lanet etmiştir." (Müslim, Hudûd, 7)

لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الْاَرْضِ "Allah, arazinin sınırını değiştirenlere lanet etmiştir." (Müslim, Edâhî, 43)

لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ سَرَقَ مَنَارَ الْاَرْضِ "Allah, arazinin sınırlarından çalanlara lanet etmiştir." (Müslim, Edâhî, 43-45)

مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ فَقَدْ أَوْجَبَ اللّٰهُ لَهُ النَّارُ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ وَ إِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ وَ إِنْ قَضِيبًا مِنْ أَرَاكٍ

"Kim bir müslümanın hakkını gasp edip alırsa Allah, onu cehennemle cezalandırmayı gerekli kılar ve ona cenneti haram kılar." Bir sahabînin, "Basit bir şey olsa da mı ey Allah'ın Elçisi!" Diye sorması üzerine, "Erak ağacının bir dalı olsa bile" buyurmuştur. (Müslim, İman, 218)

Haksız yere kamu mallarını almak, çalmak, zimmetine geçirmek, kaçak elektrik ve su kullanmak da haramdır ve büyük günahtır. Şu ayet, bunun delilidir:

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغْلُلْ يَاْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Hiç bir peygamberin emanete hıyanet etmesi düşünülemez. Kim hıyanet ederse, kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir. Sonra da hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın herkese kazandığının karşılığı tastamam ödenir." (Al-i İmrân, 3/161)

Kamu malları, bütün milletindir ve her insan için bir emanet hükmündedir, bu itibarla hak etmeden almak, haramdır, büyük günahtır.

c) Kumar

Kumarın her çeşidi haramdır. Bu haramı işlemek ise büyük günahtır. Şu ayetler bunun açık delilidir:

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ اِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَٓاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ فَهَلْ اَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

"Ey iman edenler! *Aklı örten* içki *ve benzeri şeyler*, **kumar**, dikili taşlar (*putlar*) ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. İçki ve kumarda şeytan ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçiyor musunuz?" (Mâide, 5/90)

ç) Rüşvet

***"Rüşvet"*,** hakkı olmayan bir şeyi elde edebilmek için ilgili ve yetkililere menfaat temin etmektir. Rüşvetin günah olduğu şu ayette bildirilmektedir:

وَلَا تَأْكُلُوٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَٓا اِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ
اَمْوَالِ النَّاسِ بِالْاِثْمِ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

"Aranızda birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günaha girerek yemek için onları hâkimlere ve yöneticilere rüşvet olarak vermeyin." (Bakara, 2/188)

لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الرَّاشِى وَالْمُرْتَشِى "Allah'ın laneti, rüşvet alan ve verenin üzerine olsun." (Ebu, Dâvud, Akdıye, 4; İbn Mâce, Ahkâm, 2)

لَعَنَ رَسُولُ اللّٰهِ الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي "Allah'ın Resulü, rüşvet verene ve alana lanet etmiştir." (Tirmizî, Ahkâm, 9)

Ayet ve hadisler, rüşvet almanın ve vermenin büyük günah olduğunu ifade etmektedir.

Rüşvet vererek bir hak elde eden kimse, ya başkasına ait bir hakkı haksız yere almış veya suçtan kurtulmuş olur. Rüşvet alarak karar veren yetkili, haksız kazanç elde etmiş, zulmetmiş ve kamu düzenini bozmuş olur.

d) Borcunu Ödememek

Yüce Allah, borç alan kimsenin borcun miktarını yazmasını ve tanık tutmasını emretmektedir. (Bakara, 2/282) Borcun yazılmasının ve tanık tutulmasının amacı, hakkın zayi olmasını ve sonuçta kavgayı önlemektir. Borcun ödenmesi, Allah'ın kesin emridir. Bu husus, ayette şöyle ifade edilmektedir:

وَاِنْ كُنْتُمْ عَلٰى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَاِنْ اَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا
فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ اَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهُ
اٰثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلٖيمٌ

“Eğer yolculukta olur da *borcu yazdıracak* bir yazıcı bulamazsanız, o zaman alınmış rehinler yeterlidir. Eğer birbirinize güvenirseniz kendisine güvenilen kimse ***emanetini / borcunu ödesin*** ve Rabbi Allah'a karşı gelmekten sakınsın. Bir de şahitliği gizlemeyin. Kim şahitliği gizlerse şüphesiz onun kalbi günahkârdır. Allah yaptıklarınızı hakkıyla bilendir.” (Bakara, 2/283)

Aldığı borcunu veya satın aldığı bir şeyin parasını ödememek, kul hakkı üstlenmektir, haramdır, büyük günahtır. Aynı şekilde ödeme imkânı olduğu halde ödemeyi geciktirmek, ödemede keyfi zorluk çıkarmak veya eksik ödeme de aynı şekilde büyük günahtır.

Esnaf ve tüccarın, ölçerek ve tartarak sattığı şeylerde dürüst olması gerekir. Eksik tartarak veya ölçerek veya başka bir şekilde insanları kandırmak ve aldatmak haramdır, büyük günahtır.

Kur'ân'da ısrarla bu konuya vurgu yapılmıştır:

وَاَقٖيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمٖيزَانَ “Tartıyı adaletle yapın, teraziyi eksik tutmayın.” (Rahman, 55/9)

وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقٖيمِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَاْوٖيلًا

“Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın, doğru terazi ile tartın. Bu daha hayırlı, sonuç bakımından daha güzeldir.” (İsrâ, 17/35)

Eksik tartıp ölçenler kınanmaktadır:

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفٖينَ اَلَّذٖينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ وَاِذَا كَالُوهُمْ اَوْ
وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ اَلَا يَظُنُّ اُولٰٓئِكَ اَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظٖيمٍ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ
لِرَبِّ الْعَالَمٖينَ

"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay haline! Onlar insanlardan *bir şey* ölçüp aldıkları zaman, tam ölçerler. Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, büyük bir gün için; insanların, âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini sanmıyorlar mı?" (Mutaffifîn, 83/1-6)

Bu ayet, eksik ölçüp tartmanın büyük günah olduğunu ifade eder. Yüce Allah, geçmişte Şuayb (a.s.)in peygamber gönderildiği Medyen halkını bu günah sebebiyle helak etmiştir. (bk. A'râf, 7/85; Hûd, 11/94)

Ölçü ve tartıda hile yapmak, sosyal düzeni bozar, güveni sarsar ve ekonomiye zarar verir.

f) Müşteriyi Kandırmak, Ürünleri Fahiş Fiyatla Satmak, Son Kullanım Tarihi Geçmiş Ürün Satmak

Bu davranışların hepsi, haksız kazanca yöneliktir. Bu tür yollarla ***kazanmak*** haramdır ve büyük günahtır. Islak kısmını gizleyerek buğday satan bir tüccara muttali olması üzerine Peygamberimiz (s.a.s), Medine pazarında bir buğday satıcısına uğrar, elini buğday çuvalına daldırır, buğdayın altının ıslak olduğunu anlar, durumu satıcıya sorar. Satıcı buğdayı yağan yağmurun ıslattığını söyler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.s), insanların görüp bilmeleri için ıslak olan kısmını üstte tutman gerekmez miydi diye satıcıyı uyarır ve مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا "Bizi aldatan bizden değildir" (Müslim, İman, 164) buyurur.

Satılan malın kusurunu söylememek, müşteriyi aldatmaktır. Müşteriyi aldatarak alışveriş yapmak, helal değildir. Şu hadisler, bu hususu açıkça beyan etmektedir:

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ وَلاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ بَاعَ مِنْ أَخِيهِ بَيْعاً، فِيهِ عَيْبٌ إِلاَّ بَيَّنَهُ لَهُ

"Müslüman, müslümanın kardeşidir. Müslümanın kardeşine ayıbı bulunan bir malı kendisine beyan etmedikçe satması helal olmaz." (Tirmizî, Ticaret, 45)

مَنْ بَاعَ عَيْباً لَمْ يُبَيِّنْهُ لَمْ يَزَلْ فِي مَقْتِ اللهِ وَلَمْ تَزَلِ الْمَلاَئِكَةُ تَلْعَنُهُ

"Ayıbını, kusurunu açıklamadan bir malı satan kimseye Allah, gazap eder, melekler lanet eder." (Tirmizî, Ticaret, 45)

Bu hadisler, her türlü aldatmanın sözgelimi ikinci kalite malı birinci kalite, kötü malı iyi mal diye satmanın veya satılan malın ayıp, kusur ve özrünü söylememenin aldatma ve büyük günah olduğunu ifade eder.

[illegible]

"***Karaborsa***"; yiyecek, içecek, giyecek ve yakacak gibi insanların temel ihtiyaçlarını pahalandıktan sonra satmak için stoklamaktır. Peygamber efendimiz (s.a.s), aşağıdaki zikredeceğimiz hadisleri ile karaborsacılığı yasaklamış, bu işi yapanların melun olduklarını, büyük günah işlemiş olacaklarını ve sonuçta iflas edeceklerini bildirmiştir:

اَلْجَالِبُ مَرْزُوقٌ وَالْمُحْتَكِرُ مَلْعُونٌ

"Malını piyasaya süren kimse kâr eder, karaborsacılık yapan kimse ise lanetlenmiştir." (İbn Mâce, Ticaret, 6)

مَنِ احْتَكَرَ فَهُوَ خَاطِئٌ "Kim karaborsacılık yaparsa o hata etmiş, günah işlemiştir." (Müslim, Müsakat, 129)

لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِئٌ "Günah işleyen kimseden başkası karaborsacılık yapamaz." (Müslim, Müsakat, 130)

مَنِ احْتَكَرَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ طَعَامًا ضَرَبَهُ اللهُ بِالْجُذَامِ وَالإِفْلَاسِ

"Kim Müslümanlara yönelik yiyecek maddelerinde karaborsacılık yaparsa Allah onu iflasa götürür." (İbn Mâce, Ticaret, 6)

g) Mirasta Haksızlık Yapmak, Hak Sahibine Hakkını Vermemek

Ölen birinin geriye bıraktığı mirasının varisler arasında nasıl taksim edileceği, Nisa suresinin 11, 12 ve 176'ıncı ayetlerinde bildirilmiştir. Ayetlerde beyan edilen mirası, hak sahibine vermemek veya bu konuda hile ve aldatma yapmak, Allah'ın koyduğu sınırları ihlal etmektir, isyandır, dolayısıyla büyük günahtır. Mirasla ilgili hükümler, bildirildikten sonra şöyle buyrulmuştur:

تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ

"İşte bu *hükümler,* Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu, zemininden ırmaklar akan, içlerinde ebedi kalacakları cennetlere koyar. İşte bu, büyük başarıdır. Kim de Allah'a ve Peygamberine isyan eder ve onun koyduğu sınırları aşarsa, Allah onu ebedi kalacağı cehennem ateşine atar. Onun için alçaltıcı bir azap vardır." (Nisa, 4/13-14)

Ayet, mirasta Allah tarafından belirlenen hisselere uymamanın haddi aşmak ve Allah'a isyan etmek olduğunu açıkça ifade etmektedir. Haddi aşmak ve isyan etmek ise büyük günahtır.

Bir insan sağlığında malını meşru yollarda dilediği gibi harcayabilir, bağış yapabilir, ancak eşini ve çocuklarını mahrum bırakacak şekilde bütün mal varlığını bağışlaması uygun olmaz. Sahabeden **Sa'd ibn Ebî Vakkas,** bütün malını Allah rızası için vasiyet etmek ister. Peygamberimiz (s.a.s), bunun doğru olmadığını söyler, yarısını vasiyet etmek ister. Peygamberimiz (s.a.s), buna da razı olmaz. Üçte birini vasiyet etmek ister bunun üzerine şöyle buyurur:

فَالثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ إِنَّكَ إِنْ تَدَعْ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدَعَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ فِي أَيْدِيهِمْ

"Üçte bir mi? Üçte bir de çok. Çünkü yakınlarını zengin olarak bırakman, onları halka el avuç açan yoksullar olarak bırakmandan daha hayırlıdır." (Buharî, Vesâyâ, 2)

Bir insan vasiyette bulunmak istiyorsa ancak üçte birini vasiyet edebilir. Mirasçılarına da vasiyet edemez. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s);

إِنَّ اللّٰهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ فَلَا وَصِيَّةَ لِوَارِثٍ

"Allah, *Kur'ân'da* her hak sahibine hakkını vermiştir, artık vâris olana vasiyetle mal bırakmak yoktur" buyurmuştur. (Ebu Dâvûd, Vesâyâ, 6; Tirmizî, Vesâyâ, 5)

Eğer bir insan bu tür bir vasiyette bulunur, mirasçılar da bu vasiyeti yerine getirmezlerse günahkâr olurlar. Şu ayetler, bu hususu ifade etmektedir:

كُتِبَ عَلَيْكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ اِنْ تَرَكَ خَيْرًا اَلْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ
وَالْاَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَاِنَّمَا اِثْمُهُ
عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"Sizden birinize ölüm gelip çattığı zaman, eğer geride bir hayır *(mal)* bırakmışsa, anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması -Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir hak olarak- size farz kılındı. Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Bakara, 2/180-181)

Vasiyet, fiilen gerçekleştirilmesi ölüm sonrasına bırakılan bir hukukî tasarruftur. Bir kimsenin üzerinde bir hak, bir borç varsa ölümünden sonra bunun terikesinden ödenmesini, yerine getirilmesini vasiyet etmesi farzdır. Böyle bir borcun veya sahibine teslim edilmesi gereken bir hakkın bulunmaması halinde vasiyet farz değil menduptur; durum müsait olduğunda yapılması teşvik edilmiş bir hukukî tasarruftur, bir dinî hizmet ve ibadettir. (Buharî, Vesâyâ, 1; Müslim, Vasıyye, 1)

Vasiyet, usulüne uygun olur, bir yanlışlık ve haksızlık bulunmazsa bunun hayatta kalan ilgililerce yerine getirilmesi gerekir. Yerine getirmeyen, ölünün iradesi dışında değişiklik yapan kimse sorumlu ve günahkâr olur. (bk. Bakara, 2/182)

Sahte Para Basmak ve Kullanmak

Sahte para basmak ve sahte para olduğunu bilerek kullanmak sahtekârlıktır, insanları aldatmaktır, haksız kazançtır. Sahte para basmak ve sahte paraları bilerek kullanmak, İslam'ın dürüstlük anlayışı ve Kur'ân ah-

lakı ile bağdaşmaz. Dolayısıyla sahte para basmak ve kullanmak kul hakkı ihlal etmektir ve büyük günahtır.

ı) Haksız Yere Yetim Malı Yemek

"*Yetim*", küçük yaşta babası veya anne ve babası ölen kimseye denir. Sağ olan annesi, ölen babası veya velisi zengin bile olsa yetim; şefkat ve merhamete, korunup kollanmaya muhtaçtır. Peygamberimiz (s.a.s.), aralarını biraz açıp şahadet ve orta parmağı ile işaret ederek,

أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هٰكَذَا وَقَالَ بِإِصْبِعَيْهِ السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى

"Ben ve yetimi koruyup kollayan kimse, cennette böyle yanyanayız" (Buharî, Edeb, 22) buyurmuştur.

Bu itibarla velilerin, yetimlerin haklarını görüp gözetmeleri gerekir. Yüce Allah; yetimlerin korunup kollanmasına çok önem vermiş, yetimlerin mallarının israf edilmemesini ve haksız yere yenilmemesini, bunun büyük günah olduğunu, yetimlerin mallarını haksız yere yiyenlerin, ateş yemiş olacaklarını (Nisa, 4/2, 6, 8, 10) bildirerek yetim haklarına gereken özenin gösterilmesini emretmiştir.

Şu ayetler, yetimlerin mallarını haksız yere almanın büyük günah olduğunu ifade etmektedir:

وَاٰتُوا الْيَتَامٰىٓ اَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبٖيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَاْكُلُوٓا اَمْوَالَهُمْ اِلٰىٓ اَمْوَالِكُمْ اِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبٖيرًا

"Yetimlere mallarını verin. Temizi pis olanla, *helali haramla* değişmeyin. Onların mallarını kendi mallarınıza katıp yemeyin. Çünkü bu, büyük bir günahtır." (Nisa, 4/2)

اِنَّ الَّذٖينَ يَاْكُلُونَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْمًا اِنَّمَا يَاْكُلُونَ فٖي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعٖيرًا

"Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurasıya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar, çılgın bir ateşe, *cehenneme* gireceklerdir." (Nisa, 4/10)

Sözlükte; bir şeyi kendine özgü yerinden başka bir yere koymak, noksan yapmak ve doğru yoldan sapmak, meyletmek ve sınırı aşmak anlamına gelen "***zulüm***" kavramı; Kur'ân'da daha çok küfür, şirk, nifak, fısk (*itaatsizlik*) ve isyan anlamında kullanılmıştır. İlahî iradeye uymayan her inanç, söz, eylem ve davranış zulümdür. İnsan öldürmek, insana haksızlık ve hakları ihlal etmek zulüm olduğu gibi Allah'a ortak koşmak, namaz kılmamak ve oruç tutmamak gibi Allah'a karşı görevleri terk etmek de zulümdür. Kısaca tövbe etmeyi gerektiren her türlü inanç, söz, eylem ve davranış zulümdür. Şu ayetler, zulmün kapsamını beyan etmektedir:

وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ "Kim tövbe etmezse işte onlar, zalimlerin ta kendileridir." (Hucûrât, 49/11)

وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, zalimlerin ta kendileridir." (Mâide, 5/45)

وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Allah'ın koyduğu sınırları kim aşarsa onlar, zalimlerin ta kendileridir." (Bakara, 2/229)

Allah'a, Peygambere ve müminlere eziyet de zulümdür. Şu ayetler, bunun açık delilidir:

اِنَّ الَّذٖينَ يُؤْذُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهٖينًا وَالَّذٖينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبٖينًا

"Şüphesiz Allah ve Resulünü incitenlere, Allah dünya ve ahirette lanet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır.[2] Mümin erkekleri ve mü-

2 Allah'ı incitme ifadesi mecâzî bir kullanımdır. Allah'ın hoşnut olmayacağı işler yapmak, Allah'a uygun düşmeyecek nitelemelerde bulunmak demektir.

min kadınları işlemedikleri şeyler yüzünden incitenler, bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir." (Ahzâb, 33/57-58)

مَلْعُونٌ مَنْ ضَارَّ مُؤْمِنًا اَوْ مَكَرَ بِهِ "Mümine zarar veren ve ona hile yapan kimse lanetlenmiştir." (Tirmizi, Birr, 27)

Yüce Allah, zulmü haram kılmıştır. **Ebu Zer** (r.a), Peygamberimiz (s.a.s.)'in Rabbinden şu rivayeti yaptığını bildirmiştir:

يَاعِبَادِى اِنِّى حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِى وَجَعَلْتُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلاَ تَظَالَمُوا

"Ey kullarım! Ben nefsime zulmü haram kıldım. Aranızda birbirinize zulmetmenizi de haram kıldım. Birbirinize zulmetmeyiniz." (Müslim, Birr, 55)

Peygamberimiz (s.a.s.), şöyle buyurmuştur:

اِتَّقُوا الظُّلْمَ فَاِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"Zulümden sakınınız. Çünkü zulüm, kıyamet gününde karanlıklardır." (Müslim, Birr, 56)

اَلْمُسْلِمُ اَخُو الْمُسْلِمِ لاَ يَظْلِمُهُ "Müslüman Müslümanın kardeşidir ve ona zulmetmez." (Müslim, Birr, 58)

Zulüm haram olduğu gibi zalimlere destek vermek de haramdır:

وَلاَ تَرْكَنُوا اِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ مِنْ اَوْلِيَاءَ ثُمَّ لاَ تُنْصَرُونَ

"Zulmedenlere en küçük bir meyil göstermeyin, yoksa size de ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka dostlarınız yoktur. Sonra size yardım da edilmez." (Hûd, 11/113)

Zalimler, zulümlerinin cezasını dünyada veya ahirette mutlaka çekerler. Şu hadis, bu gerçeği ifade etmektedir:

إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُمْلِي لِلظَّالِمِ فَإِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ ثُمَّ قَرَأَ وَكَذٰلِكَ اَخْذُ رَبِّكَ اِذَآ اَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌ اِنَّ اَخْذَهُٓ اَلِيمٌ شَدِيدٌ

Peygamberimiz (s.a.s.); "Yüce Allah, zalime mühlet verir, onu cezalandırmak üzere yakaladığı zaman ihmal etmez mutlaka zalimi cezalandırır" (Hûd, 11/102) buyurmuş, sonra şu ayeti okumuştur: "Zulme sapmış memleketlerin halkını yakaladığında, Rabbinin yakalaması işte böyledir! Şüphesiz onun yakalaması can yakıcı ve şiddetlidir." (Müslim, Bir, 61)

Zalimlerin, zulmettiği kimselerle helalleşmeleri gerekir, aksi takdirde ahirette zulmettiği kimselere zulmü nispetinde amelinin sevabından vermek durumunda kalır. Şu hadis-i şerif, bu hususu ifade etmektedir:

مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلِمَةٌ لِأَخِيهِ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهَا فَإِنَّهُ لَيْسَ ثَمَّ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، مِنْ قَبْلِ أَنْ يُؤْخَذَ لِأَخِيهِ مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ أَخِيهِ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ

"Kimin yanında kardeşinin ödenmesi gereken bir hakkı var ise onunla helalleşsin. Çünkü ahirette ne altın para vardır ne de gümüş para. *Kul hakkı ile ahirete giden* kimsenin sevaplarından alınıp hak sahibine verilir. Eğer sevabı yoksa alacaklının günahlarından alınır ve haksız insanın boynuna yüklenir." (Buharî, Rikâk, 48)

Zikrettiğimiz ayet ve hadisler, her çeşidi ile zulmün ve zulme destek vermenin büyük günah olduğunun açık delilidir.

26. SİHİR VE KÂHİNLİK YAPMAK

"***Sihir***"; sözlükte sebebi ve kaynağı gizli durum, büyü, göz boyacılık anlamlarına gelir.

Sihrin başlıca gayesi; bitkileri, hayvanları, insanları, doğal olayları, güçleri veya nesneleri kullanarak veya kontrol ederek birine iyilik ya da kötülük etmek suretiyle maddî veya manevî bir menfaat ve başarı sağlamaktır.

Cahiliye döneminde sihir yaygındı. Cincilik, kehanet, fal okları atmak, yıldızlara bakmak, küçük kareler çizip içlerine harf veya sayı yazmak, düğüm atmak ve üflemek gibi sihir çeşitleri uygulanmaktaydı. Araplar, sihirbazlardan çekinir ve onlara saygı duyarlardı.

Hz. Peygamber'in ve İslâm'ın başarısını sihir diye niteleyerek gölgelemeye çalışmaları sebebiyle ayet (Bakara, 2/102) ve hadislerde (Müslim, Misafirin, 252) de sihir konusuna yer verilmiş ve sihirin büyük günah olduğu bildirilmiştir.[3]

İslam bilginleri, bir kimsenin sihir yapmasının veya yaptırmasının ya da sihre ve sihirbaza inanmasının haram ve büyük günah olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. (Meselâ bk. Buharî, Vesâyâ, 23; Müslim, İman, 144)

Büyü yapmak, büyük günah olduğu gibi büyücüleri, kâhinleri, falcıları ve medyumları doğrulamak da büyük günahtır.

Sihir yapana inanan kimsenin büyük günah olduğu şu hadisten anlaşılmaktadır:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ صَاحِبُ خَمْسٍ مُدْمِنُ خمرٍ وَ لَا مُؤْمِنٌ بِسِحْرٍ وَ لَا قَاطِعُ رَحِمٍ وَ لَا كَاهِنٌ وَ لَا مَنَّانٌ

"Şu beş niteliğe sahip olan kimse *cezasını çekmeden* cennete giremez: Sürekli içki içen, büyüye inanan, akrabalık bağlarını koparan, kâhinlik yapan ve yaptığı iyiliği başa kakan kimseler." (Ahmed, III, 14; bk. Münzirî, III, 344)

Gelecekten haber verdiğini ve gaybı bildiğini ileri süren ***"kâhinler"*** günümüzde ***medyum*** adıyla varlığını sürdürmektedir. Medyumların söylediklerinin ve yaptıklarının aslı yoktur, yaptıkları para kazanmaya yöneliktir, gelecek ile ilgili verdikleri bilgiler tamamen tahmin ve yoruma dayalıdır. Büyücülere inanmak büyük günahtır. Yukarıdaki hadis bu hususu açıkça ifade etmektedir.

27. YALAN

***"Yalan"*;** aslı olmayan bir şey söylemek, gerçek dışı beyanda bulunmak veya yazmak, doğrunun zıddı anlamlarına gelir.

Yalanın; yalan konuşmak, yalancı şahitlik yapmak, yalan haber vermek, yalan beyanda bulunmak ve yalan yere yemin etmek gibi birçok çeşidi vardır. Yalanın her çeşidi büyük günahtır.

---

3 Daha geniş bilgi için bk. Günay Tümer, Büyü, *DİA*, VI, 501-506; Komisyon, *Kur'ân Yolu*, Bakara, 2/102, ayetin tefsiri.

Kur'ân'da ısrarla doğru sözlü olunması, doğru söz söylenmesi ve yalandan kaçınılması emredilmektedir:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَد۪يدًاۙ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin." (Ahzâb, 33/70)

وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِۙ "Yalan sözden kaçının." (Hac, 22/30)

Peygamberimiz (s.a.s.), yalanın insanı kötülüğe, kötülüğün de cehenneme götüreceğini beyan ederek müminleri yalan söylemekten sakındırmıştır:

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ صِدِّيقًا وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ كَذَّابًا

"Size doğruluğu tavsiye ederim. Zira doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi doğru söyledikçe, doğruyu araştırdıkça, Allah katında doğru sölü kimse olarak yazılır. Yalandan kaçının, zira yalan kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi yalan söyledikçe ve yalan peşinde koştukça Allah katında yalancı yazılır." (Müslim, Birr, 29)

Yalan söyleyen insan, Allah'ın bu kesin emrine karşı çıkmış ve büyük günah işlemiş olur. Şu ayetler de yalanın büyük günah olduğuna delalet etmektedir:

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ

"Şüphesiz Allah, aşırı giden, yalancılık eden kimseyi doğru yola eriştirmez." (Mümin, 40/28)

ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِب۪ينَ

"Sonra gönülden dua edelim de, Allah'ın lanetini yalan söyleyenlerin üstüne atalım." (Al-i İmran, 3/61)

Peygamberimiz (s.a.s.), yalan konuşmayı münafıklığın alametleri arasında saymıştır:

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَ إِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَ إِذَا ائْتُمِنَ خَانَ

"Münafığın alameti üç tanedir: Münafık konuştuğu zaman yalan konuşur, söz verdiği zaman sözünde durmaz ve kendisine bir şey emanet edildiği zaman hainlik eder." (Müslim, İman, 107)

"*Yalan konuşmak*" ifadesine, yalan haber vermek ve yalan haber yazmak da dâhildir.

Yalan konuşan insan; insanları kandırmış, çoğu zaman bir kısım hakların zayi olmasına, gerçeklerin ters yüz edilmesine, gerçeğin ortaya çıkmasına engel olmuş olur. Bütün bunlar, kul hakkıdır ve büyük günahtır.

b) Yalancı Tanıklık Yapmak

Yüce Allah, Kur'ân'da her hal ve şartta dosdoğru tanıklık yapılmasını emretmektedir.

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰى اَنْفُسِكُمْ اَوِ
الْوَالِدَيْنِ وَ الْاَقْرَبِينَ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَقِيرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰى اَنْ
تَعْدِلُوا وَاِنْ تَلْوُٓا اَوْ تُعْرِضُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. *Şahitlik ettikleriniz* zengin veya fakir de olsalar *adaletten ayrılmayın.* Çünkü Allah, ikisine de daha yakındır. *Onları sizden çok kayırır.* Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer *şahitlik ederken gerçeği* çarpıtırsanız veya *şahitlikten* çekinirseniz *bilin ki* şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/135)

Yalancı şahitlik yapmak, büyük günah olduğu gibi şahitlik yapmamak, bildiğini söylememek de büyük günahtır:

وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهُ اٰثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

"Şahitliği gizlemeyin. Kim şahitliği gizlerse şüphesiz onun kalbi günahkârdır. Allah yaptıklarınızı hakkıyla bilendir." (Bakara, 2/283)

Peygamberimiz (s.a.s.), yalan konuşmanın ve yalancı şahitlik yapmanın *en büyük günahlardan* biri olduğunu bildirmiştir:

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟ (ثَلَاثًا) اَلْإِشْرَاكُ بِاللّٰهِ. وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ (أَوْ قَوْلُ الزُّورِ)

"Üç defa büyük günahların en büyüğünü size bildireyim mi?" buyurmuş ve bunları "Allah'a ortak koşmak, anne-babaya zulmetmek, yalancı şahitlik yapmak *veya yalan söz söylemek* şeklinde sıralamıştır." (Müslim, İman, 143; Buharî, Şahadet, 10)

c) Yalan Yere Yemin Etmek

"***Yalan yere yemin***", kasten yalan yere yapılan yemindir. Mesela borcunu ödemediğini bildiği halde bir kişinin borcunu ödediğine dair yaptığı yemin bu kabildendir.

Yalan yemin etmek, büyük günahtır. Şu ayetler bunun açık delilidir:

اِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَاَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا اُولٰٓئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ وَلَا يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"Şüphesiz Allah'a verdikleri sözü ve yeminlerini az bir karşılığa değişenler var ya, işte onların ahirette bir payı yoktur. Allah, kıyamet günü onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temizlemeyecektir. Onlar için elem dolu bir azap vardır." (Al-i İmran 3/77)

وَلَا تَتَّخِذُوٓا اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّٓوءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Yeminlerinizi aranızda hile ve fesat sebebi yapmayın. Sonra sağlamca bastıktan sonra ayaklarınız kayar da Allah yolundan sapmanız sebebiyle kötü azabı tadarsınız. Ahirette de sizin için büyük bir azap vardır." (Nahl 16/94)

Peygamberimiz (s.a.s.), yalan yere başkasının malını almak için yemin etmenin Allah'a ortak koşmak, adam öldürmek, anaya babaya isyan etmek gibi büyük günahlardan olduğunu bildirmiştir. (bk. Buhârî, Eyman, 16, 18; Müslim, İman 220, 221)

Yalan yere yemin, hakikatin gizlenmesine ve gerçeğin ters yüz edilmesine sebep olduğu gibi Allah adı, yalana alet edilmiş olur. Bunu yapan kişi, Allah'ı yeminine şahit göstererek insanları kandırmaya çalışmış ve böylece Allah'ın adını istismar etmiştir. Bu nedenle Peygamberimiz (s.a.s), büyük günahlardan birinin de yalan yemin etmek olduğunu bildirmiştir (Buharî, Edeb, 6):

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ قال فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللّٰهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ قَالَ أَبُو ذَرٍّ: خَابُوا وَخَسِرُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ اَلْمُسْبِلُ وَالْمَنَّانُ وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ

"Kıyamet gününde Allah, üç grup insan ile konuşmaz, onlara merhamet nazarı ile bakmaz, onları temize çıkarmaz ve onlar için elem dolu bir azap vardır.

Ravi, Hz. Peygamber, bu sözünü üç defa tekrar etti demiştir.

Ebu Zer,

– "Hüsrana uğradılar, kim onlar ey Allah'ın Elçisi! Diye sormuş, Hz. Peygamber de;

– "Elbisesi ile kibirlenen, yaptığı iyiliği başa kakan ve malını kıymetlendirmek için yalan yere yemin eden kimsedir" cevabını vermiştir." (Müslim, İman, 171)

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: اَلْمَنَانُ الَّذِي لَا يُعْطِي شَيْئاً إِلَّا مِنَّةً وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْفَاجِرِ وَالْمُسْبِلُ إِزَارَهُ

"Kıyamet gününde Allah, üç grup insan ile konuşmaz. Bunlar; bir şey verdiği zaman ancak minnetle veren, malını yalan yere yemin ederek değerli ve iyi tanıtan ve elbisesi ile kibirlenen kimselerdir." (Müslim, İman, 171)

Peygamberimiz (s.a.s.),

إِيَّاكُمْ وَكَثْرَةِ الْحَلِفِ فِي الْبَيْعِ فَإِنَّهُ يُنْفِقُ ثُمَّ يُمْحِقُ

"Alışverişte çok yemin etmekten sakının, çünkü çok yemin, önce malın satışını artırır, kazanç getirir, sonra malın yok olmasına sebep olur." (Müslim, Müsakat, 131)

اَلْحَلِفُ مُنْفِقَةٌ لِلسِّلْعَةِ مُمْحِقَةٌ لِلرِّبْحِ

"Yalan yere yemin, satışı artırır, kazancı yok eder, bereketsiz hale getirir." (Müslim, Müsakat, 131)

Anlamındaki sözleriyle ticarette çok yeminden ve yalan yere yemin etmekten Müslümanları menetmiştir.

28. BÜYÜKLENMEK VE KENDİNİ BEĞENMEK

Ayet ve hadislerde büyüklenmek ve kendini beğenmek, yerilmektedir. Şeytan da kibri yüzünden ilahî huzurdan kovulmuş ve lanetlenmiştir. (Bakara, 2/34)

Yüce Allah, kibri yasaklamaktadır:

وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًاۚ اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا

"Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin." (İsrâ, 17/37)

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًاۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍۚ

"Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah, hiçbir kibirleneni, övüneni sevmez." (Lokman, 31/18; bk. Nisa, 4/36)

Ayette geçen "***muhtâl***", kibirli; "***fahûr***" ise çok övünen kimse demektir. Büyüklük, Allah'a mahsustur. Kibir, Allah'a iman ve ibadetten yüz çevirmek, hakkı kabul etmemek ve insanları hakir görmektir.

اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

"Allah, kibirlileri sevmez. " (Nahl, 16/23)

كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ

"Allah, her kibirli zorbanın kalbini işte böyle mühürler." (Mümin, 40/35)

Peygamberimiz (s.a.s.), kibri şöyle tanımlamıştır:

اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَ غَمْطُ النَّاسِ

"Kibir, Hakkı kabul etmemek ve insanları hakir görmektir." (Tirmizî, Sıfa-ü'l-kıyameti, 48, No: 2494)

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ (قَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ)
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ شَيْخٌ زَانٍ وَمَلِكٌ كَذَّابٌ وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ

"Allah, kıyamet gününde üç grup insan ile konuşmaz, onları temize çıkarmaz *ve onlara merhamet nazarı ile* bakmaz. Onlar için elem dolu bir azap vardır. Bunlar; zina eden yaşlı, çok yalancı devlet başkanı, yönetici ve kibirli fakir kimselerdir." (Müslim, İman, 171)

لَايَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِى قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ فَقَالَ رَجُلٌ اِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ
اَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنًا فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ اَلْكِبْرُ بَطَرُ
الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ

Peygamberimiz (s.a.s.), "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez" buyurmuştur. Bunun üzerine bir adam,

– "Kişi elbisesinin iyi olmasını, ayakkabısının iyi olmasını sever, *bu da kibir midir?*, diye sormuş, Peygamberimiz (s.a.s.) bu soruya,

– "Allah güzeldir, güzeli sever. Kibir, hakkı kabul etmemek ve insanları hakir görmektir" şeklinde cevap vermiştir." (Müslim, İman, 147; bk. Tirmizi, Birr, 61)

Kibir, kişiyi iman ve ibadetten, Allah ve Peygambere itaatten alıkoyar. Kibir, kişinin insanları küçük görmesine ve dolayısıyla insan haklarına saygısızlığa sebep olur. Böyle bir davranışı Allah sevmez. Peygamberimiz (s.a.s.), şöyle buyurmuştur:

لاَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِى قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ

"Kalbinde hardal tanesi ağırlığı kadar kibir olan insan, *cezasını çekmeden* cennete giremez." (Ebu Dâvûd, Libas, 29)

Öfke kini, kin de hasedi doğurur. Haset, kine, kin de öfkeye bağlıdır. Her üçü de İslam ahlakı ile örtüşmeyen davranışlardır.

Haset; çekememek, bir başkasının sahip olduğu maddî ve manevî nimetin yok olmasını istemektir.

اَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلٰى مَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖۚ

"Yoksa insanları Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği şey dolayısıyla kıskanıyorlar mı?" (Nisa, 4/54) anlamındaki ayet ile haset yerilmektedir.

Kur'ân'da, وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ "Haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden sabah aydınlığının Rabbine sığınırım" (Felak, 113/5) ayetiyle hasetçinin kötülük ve zararından Allah'a sığınılması emredilmektedir.

Peygamberimiz (s,a.s.) وَلاَتَحَاسَدُوا "*Ey müminler*! Birbirinize haset etmeyin" (Tirmizî, Birr, 24) buyurarak haset etmeyi yasaklamış ve hasedin kötülüğünü şöyle dile getirmiştir:

الْحَسَدُ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ وَالصَّدَقَةُ تُطْفِيءُ الْخَطِئَةَ
كَمَا تُطْفِيءُ الْمَاءُ النَّارَ وَالصلاَةُ نُورُ الْمُؤْمِنِ وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ

"Ateş odunu yakıp yok ettiği gibi haset de iyilikleri yok eder. Su ateşi söndürdüğü gibi sadaka da hataları söndürür. Namaz, müminin nuru, oruç ise cehenneme kaşı bir kalkandır." (İbn Mâce, Zühd, 22)

Başkasında olan bir nimetin ve güzelliğin kişinin kendisinde de olmasını istemesi haset değil **gıpta**dır. Şu hadis, bu hususu ifade etmektedir:

لَا حَسَدَ إِلاَّ فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَقُومُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللهُ مَالاً فَهُوَ يُنْفِقُهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ

"Ancak iki kimseye gıpta edilir: Biri, Allah'ın kendisine Kur'ân öğrenme imkânı verdiği ve onunla gece gündüz amel eden kimse, diğeri ise Allah'ın mal-mülk verdiği ve bu malını gece gündüz Allah yolunda harcayan kimse." (İbn Mâce, Zühd, 22)

Öfke (buğz) ve kin; bir insana kızmak, ondan nefret etmek, onunla ilişkileri kesmek, her fırsatta aleyhinde bulunmaktır. Bu, iyi bir davranış değildir. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.s);

لاَتَقَاطَعُوا وَلاَ تَدَابَرُوا وَلاَ تَبَاغَضُوا وَلاَتَحَاسَدُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ اِخْوَانًا وَلاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلاَثٍ

"*Ey müminler*! Birbirinizle ilgiyi kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize kin tutmayın, haset etmeyin, kardeşler olun" (Tirmizî, Birr, 24) anlamındaki hadisi ile bu tür davranışları yasaklamıştır.

Müslüman, şahıslara değil ancak kötü söz, eylem ve davranışlara buğz eder. Bunu da nefsi için değil Allah için yapar. Çünkü Allah için sevmek ve Allah için kızmak imanın gereğidir. (Buharî, İman, 1) Peygamberimiz (s.a.s.);

مَنْ اَحَبَّ لِلّهِ وَاَبْغَضَ لِلّهِ وَاَعْطَى لِلّهِ وَمَنَعَ لِلّهِ فَقَدْ اِسْتَكْمَلَ الْايمَانَ

"Kim Allah için sever, Allah için kızar, Allah için verir ve Allah için men ederse imanını kemale erdirmiş olur" (Ebu Dâvûd, Sünnet, 16) buyurmuştur.

İnsan birine kızacaksa ölçüyü kaçırmamalıdır. Hz. Ali (r.a.),

اَبْغِضْ بَغِيضَكَ هَوْنًا مَا عَسَى اَنْ يَكُونَ حَبِيبَكَ يَوْمًا مَا

"Kızdığına ölçülü kız. Olur ki bir gün kızdığın kimse dostun olur" (Tirmizî, Birr, 60) demiştir.

Ölçülü olmak, dinin tavsiye ettiği bir davranıştır.

[illegible]

İki insan veya iki toplum arasındaki sorunları ve davaları çözmek için yapılan yargılama ve hakemliğin adaletle yapılması gerekir. Bu husus, Kur'ân'da şöyle ifade edilmektedir:

وَاِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ اَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِۜ اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِه۪ۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَم۪يعًا بَص۪يرًا

"Allah, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (Nisa, 4/58)

Yargılamada ve hakemlikte adaletsizlik yapmak, zulüm ve büyük günahtır.

Şu ayet, bu konuya vurgu yapmaktadır:

وَاِنْ طَٓائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ اقْتَتَلُوا فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَاۚ فَاِنْ بَغَتْ اِحْدٰيهُمَا عَلَى الْاُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّت۪ي تَبْغ۪ي حَتّٰى تَف۪ٓيءَ اِلٰٓى اَمْرِ اللّٰهِۚ فَاِنْ فَٓاءَتْ فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُواۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِط۪ينَ

"Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle savaşırlarsa aralarını düzeltin. Eğer biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafa karşı savaşın. Eğer *Allah'ın emrine* dönerse, artık aralarını adaletle düzeltin ve *onlara* adil davranın. Çünkü Allah, adaletli davrananları sever." (Hucûrât, 49/9)

Hâkimlik ve hakemlik, çok önemli görevlerdir. Hak ve adalet ölçülerinden sapılması, taraf tutulması, haklının haksız, haksızın haklı gösterilmesi onulmaz yaralar açar, yargıya güveni sarsar, toplumsal huzursuzluğa, insan haklarının ihlaline, kin ve düşmanlıkların oluşmasına sebep olur.

Hâkimlik ve hakemliğin sorumluluğu da vebali de dolayısıyla günahı da büyüktür.

"***Hıyanet***"; hakkı eksik vermek, sözünde durmamak, emaneti yerine getirmemek demektir. Allah'a ve insanlara verdiği sözünde durmayan, yaptığı sözleşmelere uymayan, maddî ve manevî emanetlere riayet etmeyen ve kendisine tevdi edilen görevleri ifa etmeyen kimseye ***hain*** denir. Kur'ân'da günah işleyen (Bakara, 2/187; Enfâl, 8/27), zina eden (Yusuf, 12/52; Mümin, 40/19) sözleşmeleri bozan (Nisa, 4/107; Enfâl, 8/71) ve emanetlere riayet etmeyen (Nisa, 4/105) kimseler, "***hainlikle***" suçlanmıştır.

وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذٖينَ يَخْتَانُونَ اَنْفُسَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا اَثٖيمًا

"Kendilerine hainlik edenleri savunma. Zira Allah, hiçbir haini, hiç bir günahkârı sevmez." (Nisa, 4/107)

Peygamberimiz (s.a.s), emanete riayet etmemenin münafıklık alameti olduğunu bildirmiştir:

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَ إِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَ إِذَا ائْتُمِنَ خَانَ

"Münafığın alameti üçtür: Münafık, konuştuğu zaman yalan konuşur, söz verdiği zaman sözünde durmaz ve kendisine bir şey emanet edildiği zaman hainlik eder." (Müslim, İman, 107)

Hainlik eden kimse, ahlak dışı davranışta bulunmuş ve büyük günah işlemiş olur.

Müslümanın verdiği söze ve yaptığı sözleşmeye sadakat etmesi imanının gereğidir. Şu ayetler, ahde vefa göstermenin farz ve bunu terk etmenin de günah olduğunu ifade eder:

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِ

"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin." (Mâide, 5/1)

وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُلًا

"Verdiğiniz sözü yerine getirin. Çünkü söz *veren sözünden* sorumludur." (İsrâ, 17/34)

Metnini ve anlamı bir önceki maddede verdiğimiz bir hadis-i şerifte Peygamberimiz (s.a.s), ahde vefasızlığın münafıklık alameti olduğunu bildirmiştir. (Müslim, İman, 107)

33. YAPTIĞI İYİLİĞİ BAŞA KAKMAK

İnsanlara yardım etmek, dinî bir görevdir. Ancak yapılan iyilik ve yardımdan sonra yardım edilen kimsenin minnet altında bırakılması, iyilikle ve yardımla bağdaşmayan bir davranıştır.

Yapılan yardımın başa kakılmaması, Kur'ân-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir:

اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَٓا اَنْفَقُوا مَنًّا وَلَٓا اَذًى لَهُمْ
اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ
مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَٓا اَذًى وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ

"Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra harcadıklarının peşinden *bunları* başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin, Rab'leri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir. Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, halimdir." (Bakara, 2/262-263)

Şu hadisler, yapılan iyiliği başa kakmanın büyük günah olduğuna işaret etmektedir:

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
قال فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللّٰهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ قَالَ أَبُو ذَرٍّ خَابُوا وَخَسِرُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ
اللّٰهِ؟ قَالَ اَلْمُسْبِلُ وَالْمَنَّانُ وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ

"Kıyamet gününde Allah üç grup insan ile konuşmaz, onlara merhamet nazarı ile bakmaz ve onları temize çıkarmaz, onlar için elem dolu bir azap vardır.

Ravi, Hz. Peygamber bu sözünü üç defa tekrar etti demiştir.

Ebu Zer,

– "Hüsrana uğradılar, kim onlar ey Allah'ın Elçisi! Diye sormuş Hz. Peygamber de;

– "Elbisesi ile kibirlenen, ***yaptığı iyiliği başa kakan*** ve malını kıymetlendirmek için yalan yere yemin eden kimsedir" cevabını vermiştir." (Müslim, İman, 171)

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ صَاحِبُ خَمْسٍ مُدْمِنُ خمرٍ وَ لَا مُؤْمِنٌ بِسِحْرٍ وَ لَا قَاطِعُ رَحِمٍ وَ
لَا كَاهِنٌ وَ لَا مَنَّانٌ

"Şu beş niteliğe sahip olan kimse *cezasını çekmeden* cennete giremez: Bunlar; (1) sürekli içki içen, (2) büyüye inanan, (3) akrabalık bağlarını koparan, (4) kâhin (5) ***yaptığı iyiliği başa kakan*** kimseler." (Ahmed, III, 14; bk. Münzirî, III, 344)

34. LANET ETMEK

"***Lanet***", sözlükte kovmak, uzaklaştırmak ve beddua etmek demektir. Bu kelime, Kur'ân'da; Allah'ın bir insanı ahirette cezalandırması, merhamet etmemesi, hayırdan mahrum etmesi ve insanların bir başkasına beddua etmesi anlamında kullanılmıştır.

Yüce Allah, kâfirlere ve büyük günah işleyenlere lanet etmiştir. Şu örnekleri zikredebiliriz:

وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ اُولٰٓئِكَ جَزَٓاؤُهُمْ اَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ
وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ اِلَّا
الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"İman ettikten, Peygamberin hak olduğuna şahitlik ettikten ve kendilerine açık deliller geldikten sonra inkâr eden bir toplumu Allah nasıl doğru yola eriştirir? Allah, zalim toplumu doğru yola iletmez. İşte onların cezası; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetinin üzerlerine olmasıdır.

Onun (*lanetin*) içinde ebedi kalacaklardır. Onların azabı hafifletilmez, onlara göz açtırılmaz. Ancak bundan sonra tövbe edip kendilerini düzeltenler müstesnadır. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Al-i İmrân, 86-89; bk. A'râf, 7/44-47; Hûd, 11/18; Mümin, 40/52)

لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الْاَرْضِ "Allah, arazinin sınırını değiştirenlere lanet etmiştir." (Müslim, Edâhî, 43)

Bir günah işleyene lanet edilmesi, o günahtan insanları sakındırmak ve büyük günah olduğunu bildirmek içindir.

İnsanların, günah işleyenlere lanet etme hakları yoktur. Peygamberimiz (s.a.s.), bunu yasaklamış ve şöyle buyurmuştur:

لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ لَعَّانًا

"Mümin, lanetçi olamaz." (Tirmizî, Birr, 72)

لَاتَلَاعَنُوا بِلَعْنَةِ اللّٰهِ وَلَا بِغَضَبِ اللّٰهِ وَلَا بِالنَّارِ

"Allah'ın laneti, gazabı ve cehennemi ile birbirinizi lanetlemeyin." (Ebu Dâvûd, Edeb, 53)

Bunun gerekçesini de şöyle açıklamıştır:

مَنْ لَعَنَ شَيْئًا لَيْسَ لَهُ بِاَهْلٍ رَجَعَتِ اللَّعْنَةُ عَلَيْهِ "Kim bir şeye lanet eder de lanet ettiği şey buna layık olmazsa o lanet, lanet edene döner." (Ebu Dâvûd, Edeb, 53)

لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلَا اللَّعَّانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَذِيِّ

"Mümin, çekiştiren, lanetleyen, kaba ve ağzı bozuk değildir." (Tirmizî, Birr, 48)

مَنْ لَعَنَ مُؤْمِنًا فَهُوَ كَقَتْلِهِ "Mümine lanet eden onu öldüren gibidir." (Buharî, Edeb, 44)

لَا يَنْبَغِى لِصِدِّيقٍ اَنْ يَكُونَ لَعَّانًا

"Özünde, sözünde, iş ve davranışlarında dosdoğru olan mümin lanetçi olamaz." (Müslim, Birr, 84)

لاَ يَكُونُ اللَّعَّانُونَ شُفَعَاءَ وَلاَ شُهَدَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"Lanetçiler, kıyamet günü ne şahit, ne de şefaatçi olurlar." (Müslim, Birr, 85)

İslâm bilginleri, isim belirleyerek kâfir olsun mümin olsun her hangi bir insana lanet etmenin caiz olmadığını söylemişlerdir. (Hazin, I, 230)

قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ اُدْعُ عَلَى الْمُشْرِكِينَ قَالَ اِنِّى لَمْ اُبْعَثْ لَعَّانًا وَاِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً

Ebu Hüreyre, Hz. Peygambere,

– "Müşriklere beddua et" denildi. Peygamberimiz (s.a.s.),

– "Ben lanetçi olarak değil rahmet olarak gönderildim" buyurdu demiştir. (Müslim, Birr, 87)

Peygamberimiz (s.a.s.), büyük günahların en büyüklerinden birinin kişinin anne-babasına lanet etmesi olduğunu bildirmiştir:

إنَّ مِنْ أَكْبَرِ الْكَبَائِرِ أَنْ يَلْعَنَ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ يَلْعَنُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ؟ قَالَ: «يَلْعَنُ أَبَا الرَّجُلِ فَيَلْعَنُ أَبَاهُ وَيَلْعَنُ أُمَّهُ فَيَلْعَنُ أُمَّهُ

"Büyük günahların en büyüklerinden biri kişinin anne-babasına lanet etmesidir."

Kendisine,

– "Ey Allah'ın Elçisi! Kişi anne-babasına nasıl söver?" diye sorulmuş,

– "Kişi, birinin babasına lanet eder o da onun babasına lanet eder. Kişi başkasının annesine lanet eder, o da onun annesine lanete eder" (Ebu Dâvûd Edeb, 123) buyurmuştur.

35. İNSANLARLA ALAY ETMEK VE ONLARA KÖTÜ LAKAP TAKMAK

Şu ayet, bu günahı açıkça ifade etmektedir:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَٓاءٌ مِنْ نِسَٓاءٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّۚ وَلَا تَلْمِزُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِۜ

بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْاِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha hayırlıdırlar. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha hayırlıdırlar. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi *(kötü)* lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim tövbe etmezse işte onlar, zalimlerin ta kendileridir." (Hucûrât, 49/11)

Ayet, bir grubun başka bir grup ile kadınların kadınlarla alay etmemelerini, müminlere kötü lakap takmamalarını, bu davranışların Allah'a itaatsizlik ve tövbe etmeyi gerektirecek bir günah olduğunu ifade etmektedir.

Lakaplar iyi ve kötü olmak üzere iki kısma ayrılır. Kişinin hoşlandığı ve toplumda tanınmasını sağlayan lakaplar iyidir ve yasak kapsamına girmez. Kişinin hoşlanmadığı, kişiyi kötüleyen veya aşağılayan veya bir eksiğini ve kusurunu ifade eden lakaplar kötüdür. Ayette yasak edilen lakaplar bu tür kötü lakaplardır. Kel, kör, sağır, topal, çolak, sakat gibi veya benzeri sıfatlarla insanları anmak ve kötü lakaplar takmak büyük günahtır. Çünkü kötü lakap kişileri üzer ve rencide eder. Bu itibarla kötü lakap takan Allah'ın yasağını ihlal etmiş olacağı gibi kul hakkı da üstlenmiş olur.

36. GIYBET ETMEK, SU-İ ZANDA BULUNMAK VE KOĞUCULUK YAPMAK

Gıybet; bir insanı gıyabında eleştirmek, çekiştirmek ve hoşlanmayacağı sözler söylemektir. Kişinin bedeni, nesebi, ahlâkı, işi, evi, bineği ve benzeri şeyler gıybet konusu olabilir. Gözün şaşılığı, saçların döküklüğü, uzun veya kısa boylu, siyah veya sarı renkli oluşu gibi nitelikler hakkında alaylı bir şekilde konuşulması, gıybet olur. Peygamberimiz (s.a.s.) ashabına;

أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةِ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ

"Gıybet nedir bilir misiniz?" diye sormuş, sahabe;

– "Allah ve Resulü daha iyi bilir" demiştir. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.s.);

– "Gıybet, kardeşini onun hoşlanmadığı bir nitelik ile anmandır" buyurmuştur. Kendisine,

– "Kardeşimde dediğim nitelik varsa ne buyurursunuz? Denilmesi üzerine,

– "Eğer dediğin nitelik kardeşinde varsa işte o zaman gıybet olur. Yoksa ona iftira etmiş olursun" (Müslim, Birr, 70; Ebu Davut, Edep, 40) buyurmuştur.

Dolayısıyla gıyabında konuşulan nitelik o kişide yoksa buna gıybet değil "*iftira*" denir. İftira gıybetten daha kötü bir davranıştır. Zira gıybette zikredilen husus kişide vardır, iftirada ise yoktur.

Sû-i zan, kötü zanda bulunmak demektir.

Yüce Allah, şu ayette gıybet etmenin ve kötü zanda bulunmanın günah olduğunu bildirmektedir:

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثٖيرًا مِنَ الظَّنِّۘ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًاۜ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ اَخٖيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَحٖيمٌ

"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir." (Hucûrât, 49/12)

Koğuculuk; insanlar arasında söz taşımaktır. Bu, İslam'ın yasak ettiği ve büyük günah saydığı ahlak dışı kötü davranışlardan biridir. Yüce Allah, Kur'ân'da;

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ

"İnsanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay haline!" (Hümeze, 104/1)

وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ هَمَّازٍ مَشَّآءٍ بِنَمِيمٍ

"Yemin edip duran, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyan kimseye sakın boyun eğme." (Kalem, 68/10-11)

Anlamındaki ayetlerle koğucuları kınamakta ve koğuculuğun kötü bir davranış olduğunu bildirilmektedir.

Şu ayette koğucuların sözlerine hemen güvenilmemesi, verilen haberin araştırılması emredilmektedir:

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِنْ جَآءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوٓا اَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلٰى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ

"Ey iman edenler! Size bir fasık, bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmamak için o haberin doğruluğunu araştırın." (Hucûrât, 49/6)

Koğuculuk yapan kimseler, Peygamber efendimizin hadislerinde "***nemmâm***" ve "***kattât***" olarak isimlendirilmiş ve bu kimselerin *cezalarını* çekmeden cennete giremeyecekleri bildirilmiştir:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ "Nemmâm *cezasını çekmeden* cennete giremeyecektir." (Buharî, Edeb 50; Ebu Dâvud, Edeb 38)

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ "Kattât, *cezasını çekmeden* cennete giremez." (Buharî, Edeb 50; Ebu Dâvûd, Edeb 38)

Hadiste geçen "*nemmam*" ve "*kattât*", insanlar arasında söz taşıyıcısı demektir. Bazı âlimler; "nemmam", sözü bizzat dinleyip nakleden kimse, "kattât" ise, söylenenlere kulak kabartıp işittiği gelişi güzel dedikoduları nakleden kimsedir şeklinde ayırım yapmışlardır.

"***Kötü Söz***"; şirk, küfür, yalan, gıybet, hakaret, edep ve ahlâk dışı, Allah ve Peygamberin razı olmadığı sözlerdir.

لَايُحِبُّ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلاَّ مَنْ ظُلِمَ

"Allah kötü sözlerin açıkça söylenmesini sevmez ancak zulmedilen hariç" (Nisa, 4/148) anlamındaki ayetle kötü sözün söylenmesi yasaklanmıştır. Ancak zulme uğrayan kimse yetkili mercilere şikâyette bulunabilir, zalimin kötülüklerini anlatabilir, kötü sözlerine -inkâr olan sözler hariç- misli ile karşılık verebilir. (bk. Şûrâ, 42/40)

Bir başkasının annesine, babasına, eşine sövmek de kötü sözdür ve büyük günahtır. Peygamberimiz (s.a.s), şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنْ أَكْبَرِ الْكَبَائِرِ اِسْتِطَالَةُ الْمَرْءِ فِي عِرْضِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ بِغَيْرِ حَقٍّ وَمِنَ الْكَبَائِرِ السَّبَّتَانِ بِالسَّبَّةِ

"Kişinin, haksız yere bir insanın ırzı, onuru ve haysiyetine dil uzatması *büyük günahların en büyüklerindendir*. Birine sövmek de büyük günahlardandır." (Ebu Dâvûd Edeb, 40)

مِنَ الْكَبَائِرِ شَتْمُ الرَّجُلِ وَالِدَيْهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ! وَهَلْ يَشْتِمُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ؟ قَالَ نَعَمْ يَسُبُّ أَبَا الرَّجُلِ فَيَسُبُّ أَبَاهُ وَيَسُبُّ أُمَّهُ فَيَسُبُّ أُمَّهُ

Hz. Peygamber (s.a.s),

– "Büyük günahlardan birisi de kişinin anne-babasına sövmesidir" buyurmuş, sahabe,

– "Ey Allah'ın Elçisi! Kişi hiç anne-babasına söver mi?" Dişe sormuş, bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s),

– "Evet, kişi başkasının babasına söver, o da onun babasına söver. Kişi başkasının annesine söver o da onun annesine söver" (Müslim, İman, 146) buyurmuştur.

"Nankörlük", nimet veren Allah'ı tanımamak, O'na şükretmemek ve kullukta bulunmamaktır.

Pek çok ayette Allah'ın verdiği nimetlere şükredilmesi emredilmekte, şükredenler övülmekte, etmeyenler yerilmektedir.

فَاذْكُرُونِي اَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

"Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin." (Bakara, 2/152)

فَابْتَغُوا عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

"Rızkı Allah'ın katında arayın. O'na kulluk edin ve O'na şükredin. Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz." (Ankebût, 29/17)

اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ

"Eğer inkâr ederseniz şüphesiz ki Allah, sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur." (Zümer, 39/7)

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ

"Hani Rabbiniz şöyle duyurmuştu: "Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir." (İbrahim, 14/7)

Nimetlere şükretmeyen kimselerden Allah'ın razı olmadığının, nankörlük edenlere elim bir azap edileceğinin bildirilmesi, nankörlüğün büyük günah olduğunu ifade eder.

Yüce Allah, geçmişte nimetlere nankörlük ederek azan ve Allah'a kulluk etmeyenleri cezalandırmıştır. Şu ayet, bu hususu açıkça beyan etmektedir:

وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ اٰمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَاْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ
فَكَفَرَتْ بِاَنْعُمِ اللّٰهِ فَاَذَاقَهَا اللّٰهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

"Allah şöyle bir memleketi misal verdi: Orası güven ve huzur içinde idi. Oraya her taraftan bolca rızık gelirdi. Fakat Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiler; bu yüzden yaptıklarına karşılık Allah onlara şiddetli açlık ve korku elbisesini *giydirip pek çok acı* tattırdı." (Nahl, 16/112)

Helal; dinen yapılması, söylenmesi veya yenilip içilmesi yasaklanmayan; ***haram*** ise yasaklanan şeyler, söz, eylem ve davranışlardır. Alkollü içecekler ve domuz eti gibi kendisinde bulunan bir illet sebebiyle haram kılınan şeylere "***li-aynihî haram***", çalıntı gıdaları yemek ve bayram günü oruç tutmak gibi kendisinde bulunan bir illetten dolayı değil de başka bir sebepten haram kılınan şeylere ise "***li-ğayrihî haram***" denir.

Bir şeyin haram olabilmesi için hakkında kesin bir delil bulunması gerekir. Kesin delil, ayet veya sahih hadislerdir. Helal ve haram kılma yetkisi Allah ve Peygamberine aittir. Peygamber de ancak vahye dayalı olarak helal veya haram kılabilir. Kur'ân'da Hz. Peygamberin helal ve haram kıldığını beyan eden ayetler vardır. (A'râf, 7/157; Tevbe, 9/29; Âl-i İmrân, 3/50) Allah ve peygamberin dışında hiç kimsenin helal ve haram kılma yetkisi yoktur. (Yunus, 10/59) Bir kısım hayvanların etlerinin yenilmesini haram kılan müşrikler, Kur'ân'da kınanmaktadır. (En'âm, 6/138-150; Nahl, 16/35)

"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun?" (Tahrîm, 66/1) anlamındaki ayet ile Hz. Peygamber bile kendiliğinden Allah'ın helal kıldığı şeyleri haram kılmaması konusunda uyarılmıştır. "Dillerinizin yalan yere nitelendirmesinden ötürü "şu helaldir, şu haramdır," demeyin, sonra Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a karşı yalan uyduranlar ise iflâh olmazlar" (Nahl,16/116) anlamındaki ayet, helal ve haram konusunda hassas davranılmasını, delilsiz olarak helal ve haram denilmemesi emredilmektedir. Kur'ân ve Sünnette geçen helal ve haramları dört başlık altında özetleyebiliriz.

Yeryüzünde olan her şey insan için yaratılmış ve insanın hizmetine unulmuş olmakla (Bakara 2/29; Câsiye 45/13) birlikte bunların iyi ve temiz olanları (***tayyib***) helal, kötü ve pis olanları (***habis***) ise haram kılınmıştır. Şu ayetlerde bu husus, açıkça ifade edilmektedir:

اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُۜ "Bu gün size temiz ve hoş şeyler helal kılındı." (Mâide, 5/5)

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَد۪ينَ

"Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz nimetleri *kendinize* haram etmeyin ve *Allah'ın koyduğu* sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez." (Mâide, 5/87)

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْاَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا "Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin." (Bakara, 2/168; bk. Mâide, 5/88; Nahl, 16/114; Taha, 20/81)

Kur'ân ve Sünnette helal ve haram yiyecek ve içecekler bildirilmiştir. Helal veya haram olduğu bildirilmeyenler ise "iyi ve temiz (***tayyib***)" olmak şartıyla helaldir. (A'râf 7/32) Çünkü Kur'ân'da Hz. Peygamberin, "iyi ve temiz" şeyleri helal kıldığı ifade edilmektedir. (A'râf, 7/157) Bir şeyin temiz ve iyi olup olmadığının ölçüsü, Kur'ân ve Sünnette haram veya helal kılındığı bildirilen şeylerin genel nitelikleri ile akl-ı selim ve zevk-i selimdir.

Şu ayette Allah'ın yenilmesi ve içilmesi haram olan şeyleri, detaylı olarak açıkladığı bildirilmektedir:

وَمَا لَكُمْ اَلَّا تَاْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ اِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ اِلَيْهِ

"Ne diye üzerine Allah adı anılmışlardan yemeyesiniz? Halbuki Allah size, yemeğe mecbur kaldığınız şeyler dışında neleri haram kıldığını ayrı ayrı açıklamıştır." (En'âm, 6/119)

Bu ayette işaret edilen Kur'ân'da yenilmesi ve içilmesi helal veya haram olduğu açıklanan şeyleri şöyle sıralayabiliriz:

اُحِلَّتْ لَكُمْ بَه۪يمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ

"Bildirilecek olanların dışında hayvanlar, -ihramlı iken avlanmayı helal saymamanız kaydıyla- size helal kılındı." (Mâide, 5/1; bk. Hac, 22/28, 30, 34)

Ayet-i kerimedeki *"behîmetü'l-en'âm"* terkibindeki *"behîme"* (*çoğulu behâim*), karada veya denizde yaşayan dört ayaklı hayvanlar; *"en'âm"* (*tekili ne'am*) ise; deve, sığır, koyun ve keçi gibi evcil hayvanlardır. (En'âm 6/142-144) Pençeli ve yırtıcı hayvanlar ile eşek ve katır gibi tek tırnaklı hayvanlar bu gruba girmez. (krş. Nahl 16/5-8; Müminûn 23/21; Zümer 39/6)

Hac veya umrede ihramlı iken kara hayvanlarını avlamak haramdır. Bununla beraber ihramlı olmayanlar tarafından avlanmış hayvanın eti ihramlı için helaldir. (Mâide, 5/96)

Etlerinin yenmesi haram olan hayvanlar da dört gruptur:

1. Domuz eti. (Maide, 5/3)

2. Allah'tan başkası adına kesilen hayvan etleri. (En'âm, 6/121)

3. Meyte yani dinî usulde kesilmemiş veya kendiliğinden ölmüş hayvan etleri. (Bakara, 2/173)

4. Ağzının dört yanında uzun ve sivri dişleri olan yırtıcı hayvanların, pençesi ile avını parçalayan yırtıcı kuşların, eşek ve katırların etleri. (Müslim, Sayd, 15, 16)

قُلْ لَٓا اَجِدُ ف۪ي مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلٰى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُٓ اِلَّٓا اَنْ يَكُونَ مَيْتَةً اَوْ دَمًا مَسْفُوحًا اَوْ لَحْمَ خِنْز۪يرٍ فَاِنَّهُ رِجْسٌ اَوْ فِسْقًا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِه۪ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ

"*Ey Peygamberim*! De ki: "Ben, bana vahyolunan Kur'ân'da bir kimsenin yiyecekleri arasında leş, akıtılmış kan, domuz eti -ki o şüphesiz pistir- ya da Allah'tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka haram kılınmış bir şey bulamıyorum. Fakat istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın kim bunlardan yemek zorunda kalırsa yiyebilir." (En'âm, 6/145; bk. En'âm, 6/138-140, 146-150; Bakara, 2/173; Nahl, 16/115)

Bu ayette dört kalemde özet olarak bildirilen haram gıdalar şu ayette detaylı olarak açıklanmıştır:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِه۪ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّط۪يحَةُ وَمَٓا اَكَلَ السَّبُعُ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْاَزْلَامِۜ ذٰلِكُمْ فِسْقٌۜ

"Ölmüş hayvan, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, henüz canı çıkmamış iken kestikleriniz hariç; boğulmuş, darbe sonucu ölmüş, yüksekten düşerek ölmüş, boynuzlanarak ölmüş ve yırtıcı hayvan tarafından parçalanmış hayvanlar ile dikili taşlar üzerinde boğazlanan hayvanlar, bir de fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı. İşte bütün bunlar Allah'a itaatten kopmaktır (*fisk*)." (Mâide, 5/3)

bb) Bitki, sebze, meyve, mantar ve benzeri toprak ürünlerinin (bk. Abese, 8024-32; Taha, 20/53-54; Taha, 20/80-81; Nebe', 78/11-16) sadece zehirli ve sağlığa zararlı olanlarının yenilmesi haramdır.

cc) Alkollü içecekler ve uyuşturucular (Mâide, 5/90-91; Buharî, Vudû', 81), zehirli ve kullanım tarihi geçmiş bozuk ve sağlığa kesin olarak zararlı olduğu bilinen ürünlerin yenilip içilmesi haramdır. وَلَا تُلْقُوا بِاَيْد۪يكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ "Kendi kendinizi tehlikeye atmayın" (Bakara, 2/195) ayetinin ifade ettiği genel ilke bunun delilidir.

Yiyecekler konusundaki yasakların amacı, beden ve ruh sağlığının korunmasıdır. Dolayısıyla beden ve ruh sağlığına zararlı olduğu sabit olan maddelerin yenilip içilmesi dinen haramdır. Selim tabiatlı insanların öteden beri pis, iğrenç ve necis gördüğü şeyler "***habis***" kavramına dâhildir.

Bir şeyin yenilip içilmesinin helal olması için onun bizzat "***helal***" ve "***tayyib***" olmasının yanında dinî yasakların ve kul haklarının ihlâl edilmemesi de gerekir. Faiz, hırsızlık, hile, gasp ve kumar gibi haram yollarla elde edilen şeylerin yenilip içilmesi bu sebeple haramdır. Aynı şekilde vakıf ve yetim malı, kamu malı veya başkasına ait bir malın izinsiz tüketilmesi de haramdır. Kişinin haram yoldan elde ettiği gıda ile beslenmesi onun kişiliğini, huy ve tabiatını olumsuz yönde etkiler.

Şu hadis, içki içmenin büyük günah olduğuna işaret etmektedir:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ صَاحِبُ خَمْسٍ مُدْمِنُ خَمْرٍ وَ لَا مُؤْمِنٌ بِسِحْرٍ وَ لَا قَاطِعُ رَحِمٍ وَ لَا كَاهِنٌ وَ لَا مَنَّانٌ

"Şu beş niteliğe sahip olan kimse *cezasını çekmeden* cennete giremez. Bunlar; (1) sürekli içki içen, (2) büyüye inanan, (3) akrabalık bağlarını koparan, (4) kâhin (5) yaptığı iyiliği başa kakan kimselerdir." (Ahmed, III, 14; bk. Münzirî, III, 344)

كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا فَمَاتَ وَهُوَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَتُبْ لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ

"Her sarhoş edici içkidir ve her sarhoş edici içki ise haramdır. Kim dünyada içki içer ve tövbe etmeden ölürse, ahiret içkilerinden içemez." (Buharî, Eşribe 1; Müslim, Eşribe 7)

Peygamberimiz (s.a.s.), müminlerin içki içmeleri şöyle dursun, içki bulunan sofraya oturmalarına bile izin vermemektedir:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَجْلِسْ عَلَى مَائِدَةٍ يُدَارُ عَلَيْهَا بِالْخَمْرِ

"Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, üzerinde şarap içilen bir sofraya oturmasın." (Tirmizî, Edeb, 43)

İman ile içkinin bağdaşmayacağını Peygamberimiz (s.a.s), şöyle bildirmektedir:

لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ

"Zina eden kimse, zina ettiğinde mümin olarak zina etmez; şarap içen kimse, onu içtiğinde mümin olarak içmez; hırsızlık yapan kimse de, hırsızlık yaptığında mümin olarak hırsızlık yapmaz." (Buharî, Eşribe,1; Nesâî, Eşribe, 42)

çç) Helal ve tayyib olsalar bile çalıntı gıdalar ile başkalarına ait yiyecek ve içeceklerin izinsiz yenilip içilmesi haramdır.

Batıl yollarla servet edinmek ve onu gayri meşru yerlerde harcamak da

haramdır. وَلَا تَأْكُلُوٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ "Aranızda mallarınızı batıl yollarla yemeyin" (Bakara, 2/188) anlamındaki ayet, bunun açık delilidir.

"*Malı batıl yolla yeme*" tabiri sadece yemeyi ve içmeyi değil her türlü harcama, faydalanma ve tasarrufu ifade eder.

Müslümanın her bakımdan helal olanları yiyip içmesi temel görevidir. Peygamberimiz (s.a.s.),

فَمَنِ اسْتَطَاعَ اَنْ لَا يَأْكُلَ اِلَّا طَيِّبًا فَلْيَفْعَلْ

"İyi ve temiz olandan başka bir şey yememeye gücü yeten kimse bunu yapsın, sadece iyi ve temiz olan şeyleri yesin" (Buharî, Ahkâm, 9) buyurmuştur.

Canlılar içinde sadece insana özgü bir davranış olan giyinmenin temel amacı, sıcaktan ve soğuktan korunma, örtünme ve güzel görünmedir. Kur'ân ve Sünnete göre avret mahallerinin ***(erkeklerin,*** *göbekle diz kapağı arasının;* ***kadınların;*** *evlenebileceği erkeklere karşı eli, yüzü ve ayakları hariç bütün beden ve uzuvlarının)* örtülmesi gerekir. (Nur, 24/31)

Kadınların yabancı erkeklere avret mahallerini göstermeleri, yolda bunu teşhir edecek, hatta hissettirecek şekilde yürümeleri (Nur, 24/31), süslenme ve güzelliği yabancılara karşı cinsel çekicilik ve uyarı aracı olarak kullanmaları haramdır. Hz. Peygamber (s.a.s), kadınları ev içinde kocalarına karşı güzel olmaya, süslenmeye teşvik etmiş, fakat süslenmede ve ziynet eşyası kullanımında aşırılığa, lüks ve israfa kaçmayı yasaklamıştır. Altın ve gümüş kaplardan yiyip içmeyi, erkeklerin ipek ve altını; giyim, takı ve süs aracı olarak kullanmasını yasaklaması da (Buharî, Libas, 27) aynı amaca yöneliktir.

Kur'ân'da inanç, söz, eylem ve davranışlarla ilgili helal ve haramlar bildirilmiştir. Mesela alış-veriş, ticaret (Bakara, 2/275), Ramazan gecelerinde insanların eşleri ile ilişkiye girmeleri (Bakara, 2/187) **helal**; boşanan kadınların

rahimlerindekileri gizlemeleri (Bakara, 2/228), boşanan kadınlara verilenlerin geri alınması (Bakara, 2/229) **haram** kılınmıştır. En'âm suresinin 151'inci ayetinde,

قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ

"De ki: "Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım" buyrulduktan sonra devamındaki üç ayette bu konudaki haramlar şöyle sıralanmıştır:

Allah'a orta koşmak, fakirlik korkusuyla çocukları öldürmek, fuhuş yapmak, haksız yere cana kıymak, yetim malı yemek, ölçü ve tartıda hile yapmak, yalan konuşmak ve yalancı şahitlik yapmak, verilen söze ve yapılan sözleşmeye uymamak, İslam'dan başka yollara uymak.

A'râf suresinin 33'üncü ayetinde konu ile ilgili haramlar, şöyle beyan edilmiştir:

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَاَنْ تُشْرِكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"De ki: "Rabbim ancak, açık ve gizli çirkin işleri, günahı, haksız saldırıyı, hakkında hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır."

Bu ayetlerden anlıyoruz ki Kur'ân'da yasaklanan bütün inanç, söz, eylem ve davranışlar haramdır dolayısıyla büyük günahtır.

Ayet ve hadislerde helal ve haram olan söz, eylem ve davranışlar beyan edilmiştir. Açıkça beyan edilmeyen, haram mı helal mi olduğu belli olmayan şüpheli şeylerden sakınılması gerektiğini şu hadis beyan etmektedir:

إِنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ وَ إِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ
فَمَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي
الْحَرَامِ كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ
حِمًى أَلَا وَ إِنَّ حِمَى اللّٰهِ مَحَارِمُهُ أَلَا وَ إِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ
الْجَسَدُ كُلُّهُ وَ إِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ

“Muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında *haram veya helal olduğu* şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, ırzını da korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere dalarsa harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah’ın koruluğu da haramlardır. Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o düzgün olursa, vücudun tamamı düzgün olur; eğer o bozulursa, vücudun tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir.” (Müslim, Müsâkat 107; Buharî, İman 39)

Haramlara riayet etmemek büyük günahtır.

İslam barışı esas almakla birlikte bir saldırı söz konusu olduğunda savaşılmasını emreder.

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

“Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin.[4] Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez.” (Bakara, 2/190)

Vatanı, malı, canı ve onuru korumak için başlamış bir savaşa katılmamak veya savaştan kaçmak büyük günahtır. Bu husus, Enfâl suresinde şöyle ifade edilmektedir:

وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ
مِنَ اللّٰهِ وَمَأْوٰيهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

“Savaş taktiği olarak düşmanı vurmak için çekilme, ya da diğer bir birliğe katılmak durumu hariç böyle bir günde her kim onlara arkasını döner savaştan kaçarsa mutlaka o, Allah’ın gazabına uğramış olur. Onun varacağı yer de cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir orası.” (Enfâl, 8/16)

---

4 *“Aşırı gitmeyin”* ifadesiyle, mecbur kalmadıkça savaşa girilmemesi, savaş kaçınılmaz hale gelince de savaşta çocuklara, kadınlara, yaşlılara ve savaşla ilgisi olmayan diğer sivillere zarar verilmemesi, işkenceden sakınılması gibi hususlar kastedilmektedir.

Peygamber efendimiz, Allah'a ortak koşmayı (*buna inkâr, münafıklık ve dini değerlerle alay dâhildir*), sihri, haksız yere bir insanı öldürmeyi, haksız yere yetim malı yemeyi, faiz alıp vermeyi, savaştan kaçmayı ve iffetli kadınlara zina suçu isnat etmeyi helâk edici yedi büyük günah olarak nitelemiş ve bunlardan kaçınılmasını emretmiştir:

اِجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ! وَمَا هُنَّ؟ قَالَ اَلشِّرْكُ بِاللهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَأَكْلُ الرِّبَا وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ

Hz. Peygamber, "Helâk edici yedi büyük günahtan sakının" buyurdu.

Nedir onlar ey Allah'ın Elçisi"? Denildi.

– Allah'a ortak koşmak, büyü yapmak, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymak, yetim malı yemek, faiz yemek, *savaştan kaçmak*, iffetli ve namuslu kadınlara zina suçu isnat etmek" (Müslim, İman, 145) buyurdu.

"*Sulh*" ve "*salah*"ın zıddı olan "*fesat*"; bir şeyin az veya çok ölçülü olmaktan (*itidal*) ve doğruluktan (*istikamet*) çıkmasına denir.

Yeryüzünde ilâhî iradeye uygun olan düzenin, doğanın, çevrenin, toplum huzurunun, din, mal, can, akıl ve namus güvenliğinin, insan haklarının ve özgürlüklerinin, ahlâkın, çalışma düzeninin, meşru ticaretin, birliğin ve toplum barışının bozulması "*fesat*", bunları bozanlar ise "*müfsit*"tir.

Yüce Allah Kur'ân'da; "yeryüzünde fesat çıkarılmamasını" (Bakara, 2/11, 60; A'râf, 7/74, 85; Şuara, 26/183) istemekte ve fesat çıkaranları sevmediğini bildirmektedir.

وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا "Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın." (A'râf, 7/56)

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ "Allah, fesadı sevmez." (Bakara, 2/205)

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ "Allah, müfsitleri sevmez." (Mâide, 5/64; Kasas, 28/77)

Toplumda fitne ve fesat çıkarmak da fitne ve fesadı önlemeye çalışmamak da günahtır. Şu ayet, bu hususu ifade etmektedir:

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"Sadece içinizden zulmedenlere erişmekle kalmayacak olan bir azaptan sakının ve bilin ki Allah, azabı çetin olandır." (Enfâl, 8/25)

Kur'ân'da daha çok "deneme, sınama, imtihan" anlamlarına gelmekle birlikte "***fitne***" kelimesi bu ayette; toplumda düzensizlik, kargaşa, hak ve hukukun çiğnenmesi, şiddet ve baskının hâkim olması, din özgürlüğünün yok edilmesi demektir. Toplumda yaşayanların el birliği ile bunu engellemeleri gerekir, aksi takdirde fitne ve fesadın zararı herkese dokunur. Onun için Peygamberimiz, fitne konusunda ümmetini uyarmış, "Toplumda her türlü kötü eylem ve davranışların çoğalması halinde o toplumda iyi insanlar bulunsa bile helâk olmaktan kurtulamayacağını" bildirmiştir. (Buharî, Fiten, 4, 28) İyi ve faydalı olan şeyleri yapmak toplumsal bir görev, kötü ve zararlı olan şeyleri yapmak ise ayıp ve yasak haline getirilmezse herkes sorumlu olur ve bunun bedelini öder. (bk. Müslim, Zühd, 51; Ebu Dâvûd, Fiten, 1-5)

Kur'ân'da pek çok ayette fitne ve fesat çıkarmak, yeryüzünde bozgunculuk yapmak şiddetle men edilmekte ve Allah'ın geçmişte fitne ve fesat yüzünden birçok toplumu helâk ettiği bildirilmektedir. Mesela Firavun ile Hûd ve Salih peygamberin kavimleri ile ilgili olarak;

اَلَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ فَاَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ

"Bunlar, şehirlerde azgınlık eden ve oralarda pek çok ***bozgunculuk*** çıkaran insanlardı. Bu yüzden Rabbin onların üzerine ***azap kamçısı*** yağdırıverdi" denilmektedir. (Fecr, 89/10-12)

"***İsraf***"; yiyecek ve içeceklerin; ihtiyaçtan fazla tüketilmesi, zayi edilmesi, çürütülmesi ve çöpe atılması, mal ve mülkün, boşa ve günah yerlere harcanmasıdır.

“***Tebzîr***”; malı, mülkü saçıp savurmak, ihtiyaç olmayan yönlerde tüketmektir.

İsraf da tebzîr de haramdır. (İsrâ, 17/26-27)

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

“*Ey Âdemoğulları!* Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü o, israf edenleri sevmez.” (A’râf, 7/31)

وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا اِنَّ الْمُبَذِّرِينَ
كَانُوا اِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

“Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya hakını ver, fakat saçıp savurma. Çünkü saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir.” (İsrâ, 17/26-27)

“***Müsrif***”; haddi aşan, hatalı davranan, aşırı giden, sözünü, gücünü, zamanını, malını ve mülkünü boş yere ve haram yerlere harcayan, yerli yerinde kullanmayan, saçıp savuran, ölçülü hareket etmeyen kimseye denir. Şirk, küfür, zina ve insan öldürme gibi bütün günah fiiller israftır.

43. ALLAH’IN AZABINDAN EMİN OLMAK

Yüce Allah, hem çok merhametli ve çok affedicidir hem de azabı şiddetli olandır. Allah’ın rahmetine güvenip azabından emin olmak, Kur’ân’a uygun bir davranış değildir ve büyük günahtır. Şu ayet, bunun delilidir.

اَفَاَمِنُوا مَكْرَ اللّٰهِ فَلَا يَاْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ

“Yoksa Allah’ın tuzağından emin mi oldular? Ziyana uğrayan kavimden başkası Allah’ın tuzağından emin olamaz.” (A’râf, 7/99)

Allah’ın tuzağından maksat, suç işleyenleri beklemediği bir zamanda ve tahmin etmediği bir şekilde cezalandırmasıdır. Allah, suç işleyenlere mühlet ve fırsat verir, fakat ihmal etmez, tövbe etmeyen ve halini düzeltmeyen günahkârları cezalandırır. Hem günaha ısrar edip hem Allah’ın cezalandırmayacağından emin olan insan ziyana uğrar.

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتّٰى اِذَا فَرِحُوا بِمَا
اُوتُوا اَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ

"Derken onlar kendilerine hatırlatılanı unuttuklarında, *önce* üzerlerine her şeyin kapılarını açtık. Sonra kendilerine verilen bolluk ve serbestlikle sevinip şımardıkları sırada onları ansızın yakaladık da bir anda tüm ümitlerini kaybedip yıkıldılar." (En'âm, 6/44)

Bu ayette kulluk görevlerini terk edenlere önce bol nimet verildiği, bu nimet içinde şımarıp azgınlığına devam eden insanları ansızın cezalandırdığı bildirilmektedir.

Bu ayet-i kerime, A'râf suresinin 99'uncu ayetindeki Allah'ın cezalandırmasının nasıl gerçekleştiğine bir örnektir.

Allah'ın rahmetinden ümit kesmek, Allah'ı iyi tanımamaktır. Kur'ân'da Allah'ın, rahmetinden ümit kesilmemesini istemektedir:

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَاَخِيهِ وَلَا تَايْـَٔسُوا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِنَّهُ لَا
يَايْـَٔسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ

"Ey oğullarım! Gidin Yusuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez." (Yusuf, 12/87)

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ
الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"*Ey Peygamberim!* De ki, "Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü o, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Zümer, 9/53)

Her iki ayette Allah'ın merhamet ve affının çokluğuna dikkat çekilmektedir. Kulun günahı ne kadar çok olursa olsun Allah'ın onu affedebileceği,

bu itibarla Allah'ın rahmetinden ümit kesilmemesi gerektiği bildirilmektedir. Dolayısıyla Allah'ın rahmetinden ümit kesmek büyük günahtır. Çünkü Allah, merhametinin çokluğunu ve bütün günahları affettiğini bildirdiği halde kulun bundan ümidini kesmesi, "Allah, artık bana merhamet etmez, beni affetmez" demesi, Allah inancı ile bağdaşmaz. Birinci ayette Allah'ın rahmetinden ancak kâfirlerin ümit kesebileceği bildirilerek bu hususa dikkat çekilmektedir.

Kur'ân ve sünnette Allah ve Peygamberin kesin bir şekilde yapılmasını emrettiği görevleri yapmamak veya yasakladığı şeylerden kaçınmamak, Allah'ın sınırlarına uymamak büyük günahtır. Şu ayetler, bunun açık delilidir.

وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ

"Kim Allah'a ve Peygamberine isyan eder ve onun koyduğu sınırları aşarsa, Allah onu ebedi kalacağı cehennem ateşine sokar. Onun için alçaltıcı bir azap vardır." (Nisa, 4/14)

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدٰى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ
مَا تَوَلّٰى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَٓاءَتْ مَصِيرًا

"Kim, kendisine hidayet, *doğru yol* besbelli olduktan sonra peygambere karşı çıkar, müminlerin yolundan başkasına uyarsa, onu yöneldiği yolda bırakırız ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir varış yeridir." (Nisa, 4/115)

Müminin gücü nispetinde Allah ve Peygambere itaat etmesi, onların emir ve yasaklarına uyması gerekir. Aksi takdirde isyan etmiş ve günah işlemiş olur.

مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ

Peygamberimiz (s.a.s.); "Size yasakladığım şeyleden sakının. Emrettiğim şeyleri de gücünüz yettiği sürüce yapın" (Müslim, Fedâil, 130) buyurmuştur.

لَا تَجْعَلُوا دُعَٓاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الَّذِينَ

يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًاۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ اَمْرِهٖٓ اَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ اَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ

"*Ey müminler!* Peygamberin *sizi* çağırmasını aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın. İçinizden birbirini siper ederek sıvışıp gidenleri Allah gerçekten bilir. ***Artık onun emrine muhalefet edenler***, başlarına bir belânın gelmesinden veya elem dolu bir azaba uğramaktan sakınsınlar" (Nur, 24/63) anlamındaki ayet de Allah ve Peygambere karşı çıkmanın büyük günah olduğunu ifade eder.

"*Haddi aşmak*"; ilahî sınırlara, Allah'ın ve insanların haklarına tecavüz etmek, haksızlık yapmak, yasak ve günah sözleri söylemek, fiilleri işlemek ve hak yoldan çıkmak demektir.

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ "Allah haddi aşanları sevmez" (Bakara, 2/190; Mâide, 5/87; A'râf, 7/55) anlamındaki ayet, haddi aşmanın büyük günah olduğunu ifade etmektedir.

Allah'ın emir ve yasaklarına muhalefet eden insan mesela içki içen, kumar oynayan, yalan söyleyen, iftira eden ve domuz eti yiyen kimse haddi aşmış, Allah ve Peygamberine isyan etmiş ve büyük günah işlemiş olur.

Ülkeleri, renkleri, dilleri, ırkları ve cinsiyetleri ne olursa olsun bütün insanları yaratan, yaşatan ve rızık veren Allah'tır. İnsanların dillerinin, cinsiyetlerinin ve renklerinin farklı olması Allah'ın varlığının ve kudretinin bir delilidir. Bu husus, Kur'ân'da açıkça beyan edilmektedir:

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْۜ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ

"Göklerin ve yerin yaratılması, ***dillerinizin ve renklerinizin farklı olması*** da O'nun *varlığının ve kudretinin* delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır." (Rum, 30/22)

Dolayısıyla farklı bir dili konuşmak, farklı bir renge ve farklı bir cinsiyete sahip olmak bir ayrıcalık olmadığı gibi bir üstünlük vasıtası da olamaz. Çünkü bu, Allah'ın takdirinin sonucudur. Üstünlük ırkta, renkte ve cinsiyette değil, iyi bir insan, iyi bir Müslüman olabilmektedir. Yüce Allah, bu hususu, şöyle ifade etmektedir.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَٓائِلَ لِتَعَارَفُواۜ اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ خَبٖيرٌ

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır." (Hucûrât, 49/13)

Her insan; içinde yaşadığı toplumda aynı ırk ve aynı dili konuştuğu insanlar ile daha çok ünsiyet eder, anlaşır ve uyum sağlar. Bu doğal bir durumdur. Ancak bu, bir başka ırka üstünlük vasıtası yapılamaz. Yüce Allah, ayette insanları kavim ve kabilelere ayırmasını üstünlük vasıtası olarak değil bilinme, ayırt edilme ve tanışma aracı olarak var ettiğini beyan etmektedir.

Peygamberimizin beyanı ile Allah insanların fizik yapılarına değil inançlarına, iyi amellerine ve ahlaklarına bakıp itibar eder.

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ اِلَى صُوَرِكُمْ وَ اَمْوَالِكُمْ وَ لَكِنْ يَنْظُرُ اِلَى قُلُوبِكُمْ وَ اَعْمَالِكُمْ

"Allah, sizin suretlerinize ve servetlerinize bakmaz. Fakat kalplerinize *iman veya inkâr halinize* ve amellerinize bakar." (Müslim, Birr, 32)

Peygamberimiz, nesebi ile övünmeyi, ırkçılığı ve başka ırkları kötülemeyi, cahilî davranış olarak nitelemiştir:

أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتْرُكُونَهُنَّ اَلْفَخْرُ فِي الْأَحْسَابِ وَالطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ وَالْاسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةُ

"Ümmetimde terk edemedikleri dört haslet cahiliye davranışlardandır. Bunlar; soyları ve ırkları ile övünmek, başka ırkları kötülemek, *yağmuru*

veren Allah olduğu halde yıldızlardan yardım istemek ve *bir musibetle karşılaşınca* feryat ederek, bağırıp çağırarak ağlamaktır." (Müslim, Cenâiz, 10)

18. GERÇEKLERİ GİZLEMEK, BİLGİLERİ ORTBAS ETMEK

İslam, bilginin yaygınlaşmasına, okumaya, eğitim ve öğretime çok önem vermiştir. Kur'ân'ın ilk inen ayeti, اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ي خَلَقَ "Yaratan Rabbinin adıyla oku" (Alak, 96/1) emri ile başlamakta, ilim sahipleri övülmektedir. (Al-i İmran, 3/18)

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذ۪ينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذ۪ينَ لَا يَعْلَمُونَۜ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ

"*Ey Peygamberim!* De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar." (Zümer, 39/9)

وَقُلْ رَبِّ زِدْن۪ي عِلْمًا "Rabbim! İlmimi arttır de" (Taha, 20/114) anlamındaki ayetlerle ilim sahibi olunması, bilgi edinilmesi teşvik edilmektedir.

İnsan bilgi edinmek, bu bilgisi ile amel etmek ve bildiğini söylemek, doğru bilgiyi gerektiğinde insanlarla paylaşmakla yükümlüdür. Gerekli bilgileri edinmemek ve bildiklerini uygulamamak günah olduğu gibi bildiğini söylememek, doğruları, gerçekleri gizlemek de günahtır. Gerçekleri gizleyenlere Kur'ân'da Allah'ın lanet ettiği bildirilmektedir:

اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْتُمُونَ مَٓا اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدٰى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِۙ اُو۬لٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَۙ

"İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta açıklamamızdan sonra onları ***gizleyenler*** var ya, işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet etme konumunda olanlar lanet eder." (Bakara, 2/159)

Bir sonraki ayette bu günahtan tövbe edip durumlarını düzeltenler ve gerçekleri söyleyenler istisna edilmektedir.

اِلَّا الَّذ۪ينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَاُو۬لٰٓئِكَ اَتُوبُ عَلَيْهِمْۚ وَاَنَا التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Ancak tövbe edip durumlarını düzeltenler ve ***gerçeği açıkça ortaya koyanlar,*** lanetlenmekten kurtulmuşlardır. Çünkü ben onların tövbeleri-

ni kabul ederim. Zira ben tövbeleri çok kabul edenim, çok merhamet edenim." (Bakara, 2/160)

اِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهٖ ثَمَنًا قَلِيلًاۙ اُو۬لٰٓئِكَ مَا يَاْكُلُونَ فٖي بُطُونِهِمْ اِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكّٖيهِمْۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدٰى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِۚ فَمَٓا اَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ

"Allah'ın indirdiği kitaptan bir kısmını gizleyip onu az bir bedel ile değişenler var ya; işte onlar, karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Kıyamet günü Allah onlarla ne konuşacak, ne de onları arıtacaktır. Onlar için elem dolu bir azap vardır. İşte bunlar hidayeti verip sapıklığı, bağışlanmayı verip azabı satın alanlardır. Onlar, ateşe karşı ne kadar da dayanıklıdırlar." (Bakara, 2/174–175)

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مٖيثَاقَ الَّذٖينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُۘ فَنَبَذُوهُ وَرَٓاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهٖ ثَمَنًا قَلٖيلًاۜ فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ

"Hani Allah, kendilerine kitap verilenlerden, "O Kitabı mutlaka insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz" diye sağlam söz almıştı. Fakat onlar verdikleri sözü, arkalarına atıp onu az bir karşılığa değiştiler. Yaptıkları bu alış veriş ne kadar kötüdür." (Al-i İmran, 3/187)

Ayetlerde geçen "***beyyinât***", peygambere indirilen gerçekler ve Kur'ân'dır.

Son peygamber Hz. Muhammed'in nitelik ve özellikleri, Tevrat'ta belirtilmişti. Yahudi hahamları bunları gizlediler. Böylece hem kendileri, hem de kavimleri sapmış oldu. Yüce Allah, bunları kınamaktadır. Allah'ın kitabında yer alan herhangi bir hükmü gizlemeye yönelik her tür niyet ve teşebbüs de bu hükme dâhildir. Dolayısıyla İslamî bir gerçeği gizleyen, saklayan, bilinmesini istemeyen insanlar, büyük günah işlemiş olurlar. Peygamberimiz (s.a.s.) de ilmi gizlemenin vebalini şöyle dile getirmiştir:

مَا مِنْ رَجُلٍ يَحْفَظُ عِلْمًا فَيَكْتُمُهُ إِلاَّ أُتِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلْجَمًا بِلِجَامٍ مِنَ النَّارِ

“Bir bilgi edinip de onu gizleyen hiçbir insan yoktur ki kıyamet günü ateşten ağzına bir gem vurularak getirilmiş olmasın.” (İbn Mâce, Mukaddime, 24)

مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكَتَمَهُ أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ

“Kendisine bir bilgi sorulup da onu gizleyen kimseye kıyamet günü ateşten bir gem vurulur.” (İbn Mâce, Mukaddime, 24)

مَنْ كَتَمَ عِلْمًا مِمَّا يَنْفَعُ اللهُ بِهِ فِي أَمْرِ النَّاسِ أَمْرِ الدِّينِ أَلْجَمَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنَ النَّارِ

“Allah’ın insanlara fayda sağladığı dinî konulardan her hangi birinde bildiğini gizleyen kimsenin ağzına, Allah kıyamet gününde ateşten bir gem vurur.” (İbn Mâce, Mukaddime, 24)

Birinci hadiste bildiği bir gerçeği, ikinci hadiste kendisine sorulan bir soruyu, üçüncü hadiste özellikle dinî konulardaki gerçekleri gizleyenlerin ahirette cehennemle cezalandırılacağının bildirilmesi ilmi gizlemenin, bilgiyi saklamanın, gerçekleri söylememenin büyük günah olduğunu ifade eder. Hadisler, insanları bilgiyi gizlemeden sakındırmaktadır. Gerçekleri gizleyenlerin ahirette ağızlarına ateşten gem vurulacağının bildirilmesi, günahın büyüklüğünü ifadeye yönelik temsilî bir anlatımdır.

Mümin, hem dini öğrenmek ve bildiği ile amel etmek hem de bilgileri insanlarla paylaşmak, hakikatleri anlatmak, hiçbir gerçeği gizlememekle yükümlüdür. Her Müslümanın marufu tanıma ve anlatma görevi vardır.

Sözlükte; bilinen ve tanınan şey, ihsan ve iyilik anlamına gelen “***ma’ruf***” dinî terim olarak; aklın ve dinin iyi, güzel, hoş ve yararlı gördüğü söz, fiil ve amel demektir. İslâm dininin bütün emir ve yasakları, öğüt ve tavsiyeleri “***ma’ruf***” kavramına dâhildir. Dolayısıyla “***ma’rufu emir***”, Allah ve peygamberin yapılmasını istediği görevleri, akl-ı selimin iyi, güzel ve yararlı gördüğü şeyleri insanlara emretmek, yapılmasını istemek ve tavsiye etmektir.

Sözlükte aklın ve gönlün kabul etmediği, dilin itiraf etmediği garip, tuhaf ve yadırganan kötü şey anlamına gelen ***“münker”***, dinî bir kavram ola-

rak; Allah ve peygamberin yapılmasını yasakladığı ve akl-ı selimin çirkin, kötü ve zararlı gördüğü ve kabul etmediği şey demektir. İslam'ın söylenmesini ve yapılmasını yasak ettiği her şey münkerdir.

Marufu emretmek ve münkeri men etmek her bir Müslümanın temel görevidir. Yüce Allah, bu görevi Kur'ân'da şöyle ifade etmektedir:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

"Mümin erkekler de mümin kadınlar da birbirlerinin dostları ve yardımcılarıdır. Bunlar, insanlara marufu emrederler ve münkeri men ederler." (Tevbe, 9/71)

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ

"Siz insanlar içinde çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyilikleri emreder, kötülüklerden vazgeçirmeye çalışır ve Allah'a iman edersiniz." (Al-i İmrân, 3/110)

Peygamber efendimiz, Müslümanların bu görevi elleri, dilleri ve kalpleriyle yapmalarını istemektedir:

مَنْ رَاٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَاِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَاِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذٰلِكَ اَضْعَفُ الْاِيمَانِ

"Sizden biriniz, bir kötülüğü gördüğü zaman onu eli ile düzeltsin; buna gücü yetmezse dili ile düzeltsin; buna da gücü yetmezse kalbi ile buğz etsin. Bu son uygulama imanın en zayıfıdır." (Müslim, İman, 20; Nesâî, İman, 17)

فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَيْسَ وَرَاءَ ذٰلِكَ مِنَ الْاِيمَانِ حَبَّةُ خَرْدَلٍ

"Kim toplumda kötü fiilleri işleyenlere karşı eliyle düzeltmeye gayret gösterirse mümindir. Kim onlara karşı diliyle mücadele ederse mümindir.

Kim kalbiyle onlara karşı olursa mümindir. Bunun ötesinde hardal tanesi kadar iman yoktur." (Müslim, İman, 20)

Bu görevin bütünüyle terk edilmesi büyük günahtır. Peygamberimiz (s.a.s), bu hususu şöyle bildirmiştir:

قَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرُنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوُنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ اَوْلَيُوشِكُنَّ اللّٰهُ يَبْعَثُ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْهُ ثُمَّ تَدْعُونَهُ فَلاَ يُسْتَجَابُ لَكُمْ

"Nefsim kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, ya ma'rufu emreder ve münkerden men edersiniz yahut Allah size açık azap gönderir, sonra Allah'a yalvarırsınız, fakat o zaman duanız da kabul edilmez." (Tirmizî, Fiten, 9)

İsrail oğullarının lanetlenmelerinin gerekçeleri arasında münkeri men etmemek de zikredilmektedir:

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِيٓ اِسْرَآءِيلَ عَلٰى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

"İsrail oğullarından inkâr edenler, Dâvud ve Meryem oğlu İsa'nın da dili ile lanetlendiler. Bu, onların isyan etmeleri ve hadlerini aşıyor olmalarından ötürüydü. Onlar işledikleri herhangi bir fenalıktan birbirini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Yapmakta oldukları şey ne kötü idi." (Mâide, 5/78-79)

Bu ayet, marufu emretmemenin ve münkeri men etmemenin büyük günah olduğunun açık delilidir.

Şu ayet ve hadisler de bu görevi terk etmenin büyük günah olduğunu ifade etmektedir:

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَآصَّةً وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"Sadece içinizden zulmedenlere erişmekle kalmayacak olan bir azaptan sakının ve bilin ki Allah, azabı çetin olandır." (Enfâl, 8/25)

إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الظَّالِمَ فَلَمْ يَأْخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ أَوْشَكَ أَنْ يَعُمَّهُمُ اللهُ بِعِقَابٍ

"İnsanlar bir zalimi görür de onun bu zulmüne engel olmazlarsa Allah, onların hepsini cezalandırır." (Ebu Dâvûd, Melâhim, 17)

مَا مِنْ قَوْمٍ يُعْمَلُ فِيهِمْ بِالْمَعَاصِي ثُمَّ يَقْدِرُونَ عَلَى أَنْ يُغَيِّرُوا ثُمَّ لَا يُغَيِّرُوا إِلاَّ يُوشِكُ أَنْ يَعُمَّهُمُ اللهُ مِنْهُ بِعِقَابٍ

"Günahların işlendiği bir toplum yoktur ki, onlar bunu değiştirmeye gücü yettiği halde değiştirmezlerse Allah, onların hepsini bu yüzden cezalandırır." (Ebu Dâvûd, Melâhim, 17)

Ayet ve hadisler, marufu emretme ve münkeri nehyetme görevinin terk edilmesinin günah olduğunu ifade etmektedir.

İnsanlar, dünyada imtihan halindedir. Allah, hayatı ve ölümü insanların hangisi daha güzel iş yapacak diye yaratmıştır. (Mülk, 67/2) Dolayısıyla yüce Allah; insanları hayır ve şerle, nimet ve musibetle, varlık ve yoklukla imtihan edebilir. Şu ayetler, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

"Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz. Ancak bize döndürüleceksiniz." (Enbiya, 21/35)

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz." (Bakara, 2/155)

Yüce Allah, geçmiş kavimleri imtihana tabi tuttuğu gibi günümüz insanlarını da imtihana tabi tutacağını şu ayetlerde beyan etmektedir:

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَاَخَذْنَاهُمْ بِالْبَاْسَاۤءِ وَالضَّرَّاۤءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ

"Andolsun, senden önce bir takım ümmetlere de Peygamberler gönderdik. *Peygamberlerini dinlemediler.* Sonunda, yalvarsınlar da tövbe etsinler diye onları şiddetli yoksulluk ve çeşitli hastalıklarla yakaladık." (En'âm, 6/42)

أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ
قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ

"İnsanlar, 'iman ettik' demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannettiler? Andolsun, biz onlardan öncekileri de imtihan ettik. Allah, doğru söyleyenleri de mutlaka bilir, yalancıları da mutlaka bilir." (Ankebût, 29/2)

Müminler, imtihan karşısında sabretmekle yükümlüdürler.

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
أُولٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ

"Sabredenleri müjdele. Onlar; başlarına bir musibet gelince, 'Biz şüphesiz *her şeyimizle* Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz' derler. İşte Rableri katından rahmet ve merhamet onlaradır. Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır." (Bakara, 2/155-157)

Nimetler karşısında sevinip şımaranları, musibetler karşısında isyan edip feryat edenleri yüce Allah, kınamaktadır:

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ وَأَمَّا إِذَا مَا
ابْتَلٰيهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ

"Rabbi insanı deneyip kendisine ikramda bulunduğu, ona bolca nimetler verdiğinde, 'Rabbim bana ikram etti' der. Ama onu deneyip rızkını daralttığında ise, bu sefer 'Rabbim beni aşağıladı' der." (Fecr, 89/15)

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ
انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'a kıyıdan kenardan kulluk eder. Eğer kendisine bir hayır dokunursa onunla yatışır. Şayet başına bir musibet gelirse gerisin geri *küfre* dönüverir. O, dünyayı da kaybetmiştir, ahireti de. İşte bu, apaçık ziyanın ta kendisidir." (Hac, 22/11)

Yüce Allah, **birinci** ayette nimetler karşısında sevinmenin yoklukla imtihan edildiği zaman sızlanmanın doğru bir davranış olmadığını; **ikinci** ayette ise, bir sıkıntı karşısında isyan edip dini terk etmenin hüsran olduğu beyan edilmektedir. Allah'tan gelene razı olmamak isyandır, büyük günahtır. Mümin;

مَٓا اَصَابَ مِنْ مُصٖيبَةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فٖيٓ اَنْفُسِكُمْ اِلَّا فٖي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَبْرَاَهَاۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسٖيرٌۚ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَٓا اٰتٰيكُمْۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

"Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiç bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (*Levh-i Mahfuzda*) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır. Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye *böyle yaptık*. Çünkü Allah, kendini beğenip övünen hiçbir kimseyi sevmez" (Hadîd, 57/22-23) ayetinin sırrını iyi kavramak ve ona göre hareket etmek durumundadır. Aksi davranış isyandır, büyük günahtır.[5]

Şu hadis, musibetlere sabretmeyen ve bağırıp çağıranların cahiliyye tavrı sergilediklerini ifade etmektedir.

أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتْرُكُونَهُنَّ اَلْفَخْرُ فِي الْأَحْسَابِ وَالطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ وَالْاسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةُ

"Ümmetimde terk edemedikleri dört haslet cahiliye davranışlardandır. Bunlar; soyları, ırkları ile övünmek, başka ırkları kötülemek, *yağmuru veren Allah olduğu halde* yıldızlardan yardım istemek ve *bir musibetle karşılayınca* feryat ederek, bağırıp çağırarak ağlamaktır." (Müslim, Cenâiz, 10)

---

5 Musibetler ile ilgili geniş bilgi için bk İsmail Karagöz, *Afet ve Musibetler,* Kar, Ankara, 2016.

Bir yakını ölünce, "canı verenin de alanın da Allah" olduğunu söyleyip sabredecek yerde yakasını paçasını yırtarak, dövünerek ve bağırıp çağırarak ağlayan ve yas tutanlar hakkında Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَطَمَ الْخُدُودَ وَشَقَّ الْجُيُوبَ وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ

"Yanaklarına vuran, yakalarını yırtan ve cahiliye davetiyle bağırıp çağıran kimse bizden değildir." (Buharî, Cenâiz, 34, 37)

Ölüm üzerine üzülmek ve ağlamak fıtrî bir durumdur. Peygamberimiz, "göz ağlar, kalp üzülür" buyurmuştur. (Buharî, Cenâiz, 42)

اَلصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى "Sabır musibet ile ilk karşılaşıldığı anda yapılır." (Buharî, Cenâiz, 41)

"Döğme" vücuda kalıcı bir şekilde yazı, resim ve şekiller nakşetmektir. Şu hadis-i şeriften döğme yaptırmanın büyük günah olduğu anlaşılmaktadır:

لَعَنَ اللّٰهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ لِلْحُسْنِ اَلْمُغَيِّرَاتِ خَلْقَ اللّٰهِ

"Güzellik için döğme yapan ve yaptıran ve böylece Allah'ın yarattığı tabiî güzelliği değiştirenlere Allah lanet eder." (Buharî, Talak, 51; Müslim, Libas, 120)

Allah'ın bir şeye lanet etmesi, o şeyin büyük günah olduğunun beyanıdır.

Döğmenin dünyevî ve uhrevî hiçbir faydası yoktur. Döğme yaptırmak, boş yere meşgul olmak ve fıtratı bozmaktır.

Yüce Allah, hayvanları bizim hizmetimize sunmuştur. İnsanoğlu hayvanların etinden, sütünden, gücünden, yününden ve gübresinden faydalanmaktadır.

Hayvanları dövmek, hapsedip aç susuz bırakmak, onları hedef tahtası yapmak, dövüştürmek, onlara eziyet etmek ve işkence yapmak, büyük günahtır.

لَعَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَثَّلَ بِالْحَيَوَانِ

"Peygamberimiz (s.a.s.); "Hayvanlara işkence yapanlara lanet etmiş" (Buharî, Zebâih, 25) ve لَعَنَ اللهُ مَنْ مَثَّلَ بِالْحَيْوَانِ "Hayvanlara işkence yapanlara Allah lanet etsin"(Nesaî, Dahâyâ, 41) buyurmuştur.

Bir hayvanı aç ve susuz bırakmak, gücünün üstünde yük yüklemek, hedef tahtası yapmak, dövmek, dövüştürmek ve haksız yere öldürmek, hayvanlara zulmetmektir. Peygamberimiz (s.a.s);

مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا فَمَا فَوْقَهَا بِغَيْرِ حَقِّهَا سَأَلَ اللهُ عَنْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ فَمَا حَقُّهَا قَالَ حَقُّهَا أَنْ تَذْبَحَهَا فَتَأْكُلَهَا وَلَا تَقْطَعَ رَأْسَهَا فَيُرْمَى بِهَا

"Kim serçe ve daha küçük bir kuşu haksız yere öldürürse kıyamet gününde Allah, ondan hesap soracaktır" buyurmuş, Sahabenin;

– "Ey Allah'ın Elçisi! Kuşların hakkı nedir?" diye sorması üzerine,

– "Onların hakkı, usulüne göre kesip etini yemek, başının koparılıp atılmamasıdır" (Nesaî, Dahâyâ, 42) buyurmuştur.

Peygamberimiz (s.a.s.);

مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا عَبَثًا عَجَّ إِلَى اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُ يَا رَبِّ إِنَّ فُلَانًا قَتَلَنِي عَبَثًا وَلَمْ يَقْتُلْنِي لِمَنْفَعَةٍ

"Kim bir serçeyi abes yere öldürürse bu kuş, kıyamet günü Allah'a şikâyet eder; 'Ya Rabbi! Filan kimse beni boş yere öldürdü, bir yarar için öldürmedi' der"(Nesaî, Dehâyâ, 42) buyurmuştur.

Bu hadislerden anlıyoruz ki biz bir kuşu avlayabilir, eziyet etmeden onu kesebilir ve etini yiyebiliriz, ancak zevk için, keyfi olarak silah, sapan, taş ve benzeri bir şey ile öldüremeyiz, hapsedemeyiz, böyle bir davranış vebaldir, günahtır.

Peygamberimiz (s.a.s.); hayvanların dövülmesini, aç veya susuz bırakılmasını, yarışma düzenleyerek onların dövüştürülmesini, güçlerini aşan öl-

çüde yük taşıtılmasını tasvip etmemiş ve bu tür davranışlarda bulunanları bizzat uyarmıştır.

مَرَّ رَسُولُ اللهِ عَلَى أُنَاسٍ وَهُمْ يَرْمُونَ كَبْشاً بِالنَّبْلِ فَكَرِهَ ذَلِكَ وَقَالَ لَا تَمْثُلُوا بِالْبَهَائِمِ

"Hz. Peygamber (s.a.s.), bir grup insana rastladı. Bu kimseler, bir koça ok atıyorlardı. Bu davranışı hoş karşılamadı ve 'hayvanlara işkence yapmayın" (Nesaî, Dehâyâ, 41) buyurdu.

نَهَى رَسُولُ اللهِ أَنْ تُصْبَرَ الْبَهَائِمُ "Allah'ın Elçisi, hayvanların hapsedilmesini yasakladı." (Nesaî, Dehâyâ, 41)

Sahabeden **Abdullah ibn Ömer**,

لَعَنَ رَسُولُ اللهِ مَنْ اِتَّخَذَ شَيْئًا فِيهِ الرُّوحُ غَرَضًا

"Allah'ın Elçisi, can taşıyan bir varlığı hedef yapan, *ona taş, ok, silah ve benzeri şeyler atarak eziyete eden kimseye* lanet etti" demiştir. (Nesaî, Dahâyâ, 41)

Sahabeden **Abdullah ibn Ca'fer** anlatıyor:

أَنَّ النَّبِيَّ مَرَّ حِمَارًا قَدْ وُسِمَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ لَعَنَ اللهُ الَّذِي وَسَمَهُ

"Hz. Peygamber (s.a.s.), yüzüne damga vurulmuş bir merkebin yanından geçti. Hayvanın bu durumunu görünce, "Bu hayvanı yüzünden dağlayana Allah lanet etsin" buyurdu. (Müslim, Libas, 107)

Sahabeden **Sehl ibn Hanzala**,

مَرَّ رَسُولُ اللهِ بِبَعِيرٍ قَدْ لَحِقَ ظَهْرُهُ بِبَطْنِهِ قَالَ اِتَّقُوا اللهَ فِي هَذِهِ الْبَهَائِمِ الْمُعْجَمَةِ فَارْكَبُوهَا صَالِحَةً وَكَلُوهَا صَالِحَةً

"Hz. Peygamber (s.a.s.), karnı sırtına yapışmış bir devenin yanından geçti. *Bunun üzerine sahibine*; 'bu konuşamayan hayvanlar hakkında Allah'tan korkun. Onlara güzelce binin, etinden güzelce yiyin' buyurdu demiştir. (Ebu Dâvûd, Cihad, 47)

Sahabeden **Abdullah ibn Ca'fer,**

فَدَخَلَ حَائِطًا لِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَإِذَا جَمَلٌ فَلَمَّا رَأَى النَّبِيَّ حَنَّ وَذَرَفَتْ عَيْنَاهُ فَأَتَاهُ النَّبِيُّ فَمَسَحَ ذِفْرَاهُ فَسَكَتَ فَقَالَ مَنْ رَبُّ هَذَا الْجَمَلِ؟ لِمَنْ هَذَا الْجَمَلُ؟ فَجَاءَ فَتًى مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ لِي يَارَسُولَ اللهِ فَقَالَ أَفَلَا تَتَّقِي اللهَ فِي هَذِهِ الْبَهِيمَةِ الَّتِي مَلَّكَكَ اللهُ إِيَّاهَا فَإِنَّهُ شَكَى إِلَيَّ أَنَّكَ تَجِيعُهُ وَتُدْئِبُهُ

"Hz. Peygamber (s.a.s.), Ensardan birinin avlusuna girdi. Avluda bir deve vardı. Deve Hz. Peygamberi görünce inledi ve gözlerinden yaşlar aktı. Hz. Peygamber, yanına gitti, başını okşadı, bunun üzerine hayvan sustu. Hz. Peygamber, 'Bu devenin sahibi kimdir?' Diye sordu. Ensardan bir genç geldi, 'Benim ey Allah'ın elçisi' dedi. Hz. Peygamber ona, 'Bu hayvan hakkında Allah'tan korkmuyor musun? Hayvan bana, senin onu aç bıraktığından ve onu çok yorduğundan şikâyet etti" dedi demiştir. (Ebu Dâvûd, Cihad, 47)

Peygamberimiz (s.a.s.), bir deveye binen eşi Hz. **Aişe**'ye hayvana şefkat ve merhametle davranmasını emretmiştir. (Müslim, Birr, 79;Ebu Dâvûd, Edeb, 10)

Peygamberimiz (s.a.s.), Mekke'nin fethine ordusuyla birlikte giderken, yolda yavrularının üzerine abanmış, yavruları iki yanından memelerine yapışıp emen bir dişi köpek gördü. Sahabeden **Cu'ayl ibn Süraka**'ya, hemen gidip hizasında durmasını ve askerlerden hiçbirinin, ne köpeğe ne de yavrularına dokunmamalarını söyledi. (Vâkıdî, Kitâbu'l-Megâzî, II, 804, London 1966)

Yine bir gün savaştan dönülüyordu. Dinlenme vaktinde sahabeden bazıları bir kuş yuvası görmüş ve yuvadaki yavruları alıp sevmeye başlamışlardı. Tam o sırada anne kuş geldi ve yavrularını onların elinde görünce çırpınmaya başladı. Allah'ın Resûlü, duruma muttali olunca kızdı ve hemen yavruların yuvaya konulmasını emir buyurdu. (Ebu Dâvûd, Edeb, 176; Ahmed, I, 404)

Hz. Peygamber (s.a.s), hayvanlara karşı kullanılan fiziksel şiddet bir tarafa onlara kötü söz söylenmesini dahi tasvip etmemiş, bu nedenle bindiği deveye lanet eden kadının hayvandan aşağı indirilmesini istemiştir. (Müslim, Birr, 80)

Sadece sivrisinek, akrep, köstebek gibi insanlara ve ürünlere zarar veren hayvanlar, eziyet etmeden öldürülebilir. (Buharî, Bed'ü'l-Halk, 16)

Eti yenen hayvanların etlerinden yiyebilmemiz için bu hayvanların besmele çekilip Allah adı anılarak, eziyet etmeden ve usulüne uygun olarak kesilmesi gerekir. Bilerek Allah adı anılmadan kesilen veya kesilmeden kendiliğinden ölen veya düşerek, vurularak ölen veya Allah'tan başkası adına kesilen hayvan etleri yenmez. Allah'tan başkası adına kesilen hayvanın eti yenmediği gibi bir hayvanı Allah'tan başkasına adına kesmek de büyük günahtır. Şu hadis, bu hususu ifade etmektedir:

لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللّٰهِ و لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا و لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ و
لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ غَيَّرَ الْمَنَارِ

Hz. Peygamber, "Bir hayvanı Allah'tan başkası adına kesene Allah lanet etti. Allah, *din adına* bid'at icat edene lanet etti. Allah anne-babasına lanet edene lanet etti. Allah, arazinin sınırlarını değiştirene lanet etti" (Müslim, Edâhî, 44) buyurmuştur.

Allah'ın bir şeye lanet etmesi, o sözün, işin ve davranışın büyük günah olduğunu ifade eder.

Peygamberimizin zamanında kölelik vardı. İnsanlar bir eşya gibi alınıp satılabiliyordu. Bu, sosyal bir olgu haline gelmişti. İslam, köleliği tedricen kaldırmayı hedeflemiş, hata ile insan öldürme, Ramazanda mazeretsiz olarak başlanan orucu bozma, eşini annesi ve kız kardeşi gibi evlenemeyeceği bir yakınının sırtına benzetmenin *(zıhar)* ve yapılan yemini bozmanın kefareti olarak bir köle azat etme şartı koşulmuş ve her fırsatta köle azadı teşvik edilmiştir. İnsanların köleleştirilmesi ve insan ticareti yapılması şiddetle yasaklanmıştır.

Günümüzde ülkeler arasında para ile kaçak insan transferi yapmak, haksız yere insan üzerinden kazanç sağlamak da insan ticareti yapmaktır ve büyük günahtır.

Öte yandan bir insanın ilim, fikir, sanat veya beden gücünden fayda-

lanıp emeğini, çalışanların hakkını vermemek, kul hakkı ihlal etmektir ve büyük günahtır. Şu kutsî hadis, bu gerçeği açıkça ifade etmektedir.

قَالَ اللهُ ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ أَعْطَى بِي ثُمَّ غَدَرَ وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ وَرَجُلٌ اِسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ

"Allah şöyle buyurdu: Ben kıyamet günü üç grup insanın hasmıyım. Benim adıma ant içen, sonra andını bozan kimse, hür bir insanı satıp parasını yiyen kimse, bir işçiyi çalıştırıp ona ücretini vermeyen kimse." (Buharî, Büyu', 108)

Zekât, sadaka ve infak gibi fakirlere ve muhtaçlara yapılan yardımlar, dinî bir görev olduğu için ve Allah rızasını kazanmak için yapılır ve yardım yapılan kimse minnet altında bırakılmaz ve yapılan yardım başa kakılmaz. Yaptığı yardımı Allah için yapanlar, Kur'ân'da övülmektedir:

اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَٓا اَنْفَقُوا مَنًّا وَلَٓا اَذًى لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının peşinden *bunları* ***başa kakmayan*** ve gönül incitmeyenlerin, Rab'leri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de." (Bakara, 2/262)

Güzel bir söz, sonunda eziyet veren bir yardımdan daha hayırlıdır:

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَٓا اَذًىۜ وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ

"***Güzel bir söz*** ve bağışlama, ***peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan*** daha hayırlıdır. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, halimdir." (Bakara, 2/263)

Yaptığı yardımından dolayı insanları minnet altında bırakanlar, kınanmaktadır:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذ۪ي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَٓاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًاۜ لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُواۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِر۪ينَ

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe iman etmediği halde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, ***sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın***. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. ***Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler.*** *Böyleleri, iyiliklerinin karşılığını göremezler.* Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/264)

Ayette, verdiği sadakayı başa kakan ve gönül kıran kimselerin yaptığı yardımın boşa gideceği ve bundan sevap elde edilemeyeceği bildirilmektedir.

Peygamberimiz (s.a.s), yüce Allah'ın kıyamet gününde kibirli ve yalan yere yemin eden kimse gibi, yaptığı iyiliği başa kakan kimseye merhamet nazarı ile bakmayacağını bildirmiştir. **Ebu Zer el-Gıfarî** anlatıyor:

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَايَنْظُرُ اِلَيْهِمْ وَ لَا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللّٰهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ قَالَ اَبُو ذَرٍّ خَابُوا وَ خَسِرُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ اَلْمُسْبِلُ اِزَارَهُ وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ وَ الْمَنَّانُ عَطَاءَهُ

Hz. Peygamber, (s.a.s),

– "Üç sınıf insan vardır ki Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara bakmaz, onları temize çıkarmaz ve onlar için elem dolu bir azap vardır" buyurdu ve bu sözünü üç defa tekrar etti. **Ebu Zer**, Hz. Peygambere;

– "Bunlar, ziyana ve hüsrana uğradılar, kimdir bunlar ey Allah'ın Resulü!" Diye sormuş, Hz. Peygamber de,

– "Bunlar, giysileri ile böbürlenip kibirlenen, ürününü, malını yalan yere yemin ederek kıymetlendiren ve yaptığı iyiliği başa kakan kimselerdir" (Nesaî, Zekât, 69; Büyu', 5) buyurmuştur.

Ayetler ve hadis-i şerif, yapılan iyiliği başa kakmanın büyük günah olduğunu ifade etmektedir.

55. CÜNÜP GEZMEK

Meni gelsin gelmesin cinsel ilişkide bulunan (Müslim, Hayz, 87) veya ihtilam olan (Ebu Dâvûd, Salât, 95) veya her hangi bir şekilde şehvetle üreme organından menisi gelen kimseler cünüp sayılır. (Müslim, Hayz, 88) Bu kimseler ile âdet gören ve loğusa olan kadınların (Bakara 2/222) bu durumları sona erince boy abdesti almaları farzdır. Yüce Allah,

وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا "Eğer cünüp iseniz iyice temizlenin"(Mâide 5/6) buyurmuştur.

Cünüp olan bir kimse veya âdet ve loğusa hali sona eren bir kadın, zaman kaybetmeden en kısa sürede boy abdesti alması gerekir. Su bulamayan veya suyu kullanamayan kimsenin teyemmüm yapması gerekir. Cünüp olan kimsenin veya âdet ve loğusalık halinden kurtulan kadının yıkanmadan durması, gezmesi ve dolaşması büyük günahtır. Cünüp kimsenin en geç bir namaz vakti çıkmadan yıkanması gerekir.

Cünüp olan kimse; farz veya nafile herhangi bir namaz kılamaz, tilâvet secdesi yapamaz, Kâbe'yi tavaf edemez, Mushaf'ı eline alamaz, ibadet etmek amacıyla camiye giremez, Kur'ân okuyamaz, ancak, cünüp kimseler, dua ve zikir maksadıyla besmele çekip Fatiha, İhlâs, Ayetü'l-kürsî gibi sure ve dua ayetlerini okuyabilir.

Cünüp iken bir şey yenip içilebilir, bir namaz vaktini geçirmemek şartıyla uyunabilir. (Müslim, Hayz, 22-26)

Mâide suresinin altıncı ayetinde işaret edildiği gibi ***gusül***, ağız ve burnun içi dâhil bütün vücudu kuru bir yer kalmayacak şekilde tamamen yıkamaktan ibarettir.

Beş vakit namaz, buluğa ermiş, aklı başında kadın ve erkek her Müslüman'a, ***cuma namazı*** ise mukim ve sağlıklı her erkek Müslümana farzdır. Mazeretsiz olarak farz namazların terk edilmesi büyük günahtır. Yüce Allah, Kur'ân'da, namazı üşenerek kılmayı (Nisa, 4/142; Tevbe, 9/54) ve namazı terk etmeyi münafık (Tevbe, 9/54) ve kâfirlerin niteliği olarak zikretmiştir. (Müddessir, 74/44)

Yüce Allah, Kur'ân'da nefsinin arzularına uyup namazlarını kılmayan kimselerin cezalarını çekeceklerini bildirmiştir:

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

"Onlardan, *peygamber ve salih kimselerden* sonra yerlerine öyle bir nesil geldi ki onlar, namazı zayi ettiler ve nefsinin arzularına uydular. Bunlar, '***ğayyâ***'ya atılacaklardır." (Meryem, 19/59)

Sahabeden **Abdullah ibn Abbas** ve **Abdullah ibn Mes'ûd,** ayette geçen "***ğayyâ***" kelimesinin cehennemde bir vadinin ismi olduğunu söylemişlerdir.

57. MALIN VE SERVETİN ZEKÂTINI VERMEMEK

Zekât, dinen zengin sayılan kimselerin vermekle yükümlü oldukları bir ibadettir.

Zekât ibadetini yerine getirmemenin büyük günah olduğu şu ayetten anlaşılmaktadır:

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ
اَلِيمٍ يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ
هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ

"Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele. O gün bunlar, cehennem ateşinde kızdırılacak da onların alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak ve

– “İşte bu, kendiniz için biriktirip sakladığınız şeylerdir. Haydi, tadın bakalım biriktirip sakladıklarınızın tadını” denilecektir.” (Tevbe, 9/34–35)

Malının, servetinin ve parasının zekâtını vermeyenlere cehennemde azap olduğunun bildirilmesi, zekâtı vermemenin büyük günah olduğunu ifade eder. Zekât, fakirin hakkıdır (Meâric, 70/24), zekâtı vermeyen kimse, fakirin hakkını yemiş olur.

Şu ayetler de zekâtı vermemenin vebalini ifade etmektedir:

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ
لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

“Allah’ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır.” (Al-i İmrân, 3/180)

وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ اَلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

“Yazıklar olsun o müşriklere ki, onlar zekât vermezler ve ahireti de inkâr ederler.” (Fussılet 41/6–7)

Hz. Peygamber (s.a.s), zekâtını vermeyenlerin ahiretteki cezası ile ilgili olarak şöyle buyurur:

مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلاَ فِضَّةٍ لاَ يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا إِلاَّ إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ فَأُحْمِيَ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيُكْوٰى بِهَا جَنْبُهُ
وَجَبِينُهُ وَظَهْرُهُ كُلَّمَا بَرَدَتْ أُعِيدَتْ لَهُ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ
حَتّٰى يُقْضٰى بَيْنَ الْعِبَادِ. فَيَرٰى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ

“Altını ve gümüşü olup da fakirin hakkını vermeyen kişinin bu biriktirdiği mal, kıyamet günü Cehennemde toplanır ve kızdırılarak, yanı, alnı ve sırtı dağlanır. Soğudukça tekrar kızdırılır. Bu, elli bin yıl sürecek uzun kıya-

met gününde bütün insanların hesabı görülüp, gideceği yer belli oluncaya kadar devam eder" (Müslim, Zekât, 24)

قِيلَ يَارَسُولَ اللّٰهِ فَالْبَقَرُ وَ الْغَنَمُ؟ "Ya Resûlellah, sığırı ve davarı olanın durumu nasıl olacak" diye sorulunca,

وَلاَ صَاحِبُ بَقَرٍ وَلاَ غَنَمٍ لاَ يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا إِلاَّ إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بُطِحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ لاَ يَفْقِدُ مِنْهَا شَيْئًا لَيْسَ فِيهَا عَقْصَاءُ وَلاَ جَلْحَاءُ وَلاَ عَضْبَاءُ تَنْطِحُهُ بِقُرُونِهَا وَتَطَؤُهُ بِأَظْلاَفِهَا كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أُولاَهَا رُدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ. حَتَّى يُقْضٰى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيُرٰى سَبِيلُهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ

"Sığırı, davarı olup da fakirin hakkını vermeyen kişi, kıyamet gününde, geniş ve düz bir alana konulur, zekâtını vermediği hayvanlar boynuzlarında bir kıvrıklık ve kırıklık olmaksızın her şeyi tam olarak gelir ve sahiplerini boynuzlarıyla süser, tırnaklarıyla çiğnerler. Biri geçtiğinde diğeri gelir. Bu, elli bin yıl sürecek uzun kıyamet gününde bütün insanların hesabı görülüp, Cennete mi Cehenneme mi gideceği belli oluncaya kadar devam eder" (Müslim, Zekât, 6, 24) buyurur.

Zekâtını vermeyene cehennem vaat edilmesine karşılık bu görevi yerine getiren mümini Peygamberimiz (s.a.s),cennetle müjdelemektedir:

اِتَّقُوا اللّٰهَ رَبَّكُمْ وَصَلُّوا خَمْسَكُمْ وَصُومُو شَهْرَكُمْ وَاَدُّوا زَكَاةَ اَمْوَالِكُمْ وَاَطِيعُوا ذَا اَمْرِكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِكُمْ

"Rabbiniz Allah'a karşı gelmekten sakınınız. Beş vakit namazınızı kılınız. Ramazan orucunuzu tutunuz. Malınızın zekâtını veriniz. Âmirlerinizin *Allah'a isyan olmayan*[6] emirlerine uyunuz. Rabbinizin cennetine girersiniz." (Tirmizî, Ebvâbü's-Salâti, 434; Ahmed, V, 251)

---

6 Peygamberimiz (s.a.s.), "*ma'siyetle emredilmesi hariç, müslüman kişinin sevdiği ve sevmediği her konuda söz dinlemesi ve itaat etmesi farzdır. Eğer bir ma'siyet* (dinen suç/günah olan bir söz ve fiil) *ile emredilirse, bu konuda söz dinlemez ve itaat etmez*" buyurmuştur. Tirmizî, Cihad, 29, No: 1759, IV, 209; Müslim, İmare, 38, II, 1469. Bir başka hadisinde ise, "*Allah'a isyan konusunda kula itaat olmaz. İtaat ancak maruf olan şeylerde olur*" buyurmuştur. Müslim, İmare, 8, II, 1469.

58. FARZ OLAN ORUÇLARI TUTMAMAK

Oruç ibadeti, İslâm'ın beş temel esasından biridir. (Müslim, İman, 1, 5) Yüce Allah,

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"Ey müminler! *Kötülüklerden ve haramlardan* korunmanız için oruç tutmak, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı" (Bakara, 2/183) buyurmuştur.

Peygamberimiz (s.a.s.) ise;

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ اِيمَانًا وَ احْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

"Kim faziletine inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır" (Buharî, İman, 28) buyurmuştur.

Sağlığı yerinde ve mukim olan her müslümanın, Ramazan orucunu tutması farzdır. (Bakara, 2/183-185) Geçerli bir mazereti olmadığı halde Ramazan orucunu tutmayan bir Müslüman, Allah'a ve Peygambere isyan etmiş, pek çok sevap ve manevi nimetten yoksun kalmış ve büyük günah işlemiş olur. Mazeretsiz olarak tutmadığı bir günlük Ramazan orucunun yerine başka zamanlarda ömür boyu oruç tutsa telâfi edemez. Peygamberimiz (s.a.s.);

مَنِ افْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ رُخْصَةٍ وَ لَا مَرَضٍ لَمْ يَقْضِ عَنْهُ صَوْمُ الدَّهْرِ كُلِّهِ وَ اِنْ صَامَهُ

"Kim hastalığı ve bir ruhsatı olmaksızın Ramazan ayından bir gün oruç tutmasa bütün günleri oruç tutsa yine bu orucu yerine getiremez" (Ebu Dâvûd, Savm, 38; Tirmizî, Savm, 27) buyurmuştur.

59. İMKÂNI OLDUĞU HALDE HAC GÖREVİNİ YAPMAMAK

Hac, sağlı yerinde ve imkânı olan her Müslüman'a farzdır:

وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

"Yolculuğuna gücü yeten insanların haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse *bu hakkı tanınmazsa,* şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir. *Kimseye muhtaç değildir, her şey ona muhtaçtır.*" (Al-i İmran, 3/ 97)

Peygamberimiz (s.a.s), Müslümanlara hitaben yaptığı bir konuşmasında,

اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحَجُّوا

"Ey insanlar! Allah size haccı farz kılmıştır, haccediniz" (Müslim, Hac, 412) buyurmuş ve haccın faziletini şöyle bildirmiştir

مَنْ حَجَّ لِلّٰهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ

"Kim Allah için hacceder, çirkin söz ve günahlardan sakınırsa, annesinden doğduğu gün gibi günahlarından arınmış olarak döner." (Buharî, Hac, 4)

اَلْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلاَّ الْجَنَّةُ

"Umre, diğer Umre'ye kadar yapılan günahların kefaretidir. Makbul bir Haccın karşılığı da Cennetten başka bir şey değildir." (Müslim, Hac, 437)

İmkânı olanlar, hac görevini terk ederlerse bu sevaplardan mahrum kalırlar ve Allah'ın kesin emrini terk ettikleri için büyük günah işlemiş olurlar.

Sonuç olarak; ilâhî iradeye aykırı olan, Allah'ın koyduğu sınırları ihlal eden, emir ve yasaklara ters düşen, Allah ve peygambere isyan olan inanç, söz, eylem ve davranışlar ile haramları işlemek ve farzları bilerek mazeretsiz olarak terk etmek büyük günahtır.

III. BÜYÜK GÜNAH İŞLEYENLERİN DURUMU

Bir mümin, inkâr etmeden, helal ve mubah saymadan, küçümsemeden ve hafife almadan büyük günah işlerse dinden çıkmaz yine mümindir ancak isyankâr ve fâsık olur. Şu ayet ve hadisler, bunun delilidir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًاۜ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ

سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُۚ

"Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle, *nasuh tövbesi ile* tövbe edin. Rabbiniz günahlarınızı örter, peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar." (Tahrîm, 66/8)

Ayette yüce Allah, müminlere tövbe etmelerini emretmektedir. Tövbe edilmesi için bir günahın işlenmiş olması gerekir. Dolayısıyla günah işlemiş olanlara Allah "müminler" demektedir.

شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكَبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي "Şefaatim, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir." (Ebu Dâvûd, Sünnet, 23)

وَالصَّلَاةُ وَاجِبَةٌ عَلَيْكُمْ خَلْفَ كُلِّ مُسْلِمٍ بَرًّا كَانَ أَوْ فَاجِرًا وَإِنْ عَمِلَ الْكَبَائِرَ

"İyi veya kötü *(günahkâr)* her müslümanın -büyük günah işlese bile- arkasında namaz kılmak gerekir." (Ebu Dâvûd, Cihâd, 35)

أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ نَائِمٌ عَلَيْهِ ثَوْبٌ أَبْيَضُ ثُمَّ أَتَيْتُهُ فَإِذَا هُوَ نَائِمٌ ثُمَّ أَتَيْتُهُ وَقَدِ اسْتَيْقَظَ. فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذٰلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْتُ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ» قُلْتُ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ قَالَ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ فِي الرَّابِعَةِ «عَلَى رَغْمِ أَنْفِ أَبِي ذَرٍّ قَالَ فَخَرَجَ أَبُو ذَرٍّ وَهُوَ يَقُولُ وَإِنْ رَغِمَ أَنْفُ أَبِي ذَرٍّ

Sahabeden **Ebu Zer** el-Ğıfârî anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yanına geldim, uyuyordu, üzerinde beyaz bir elbise vardı, *geri döndüm, sonra* tekrar yanına geldim, yine uyuyordu *tekrar geri döndüm, sonra* yine yanına geldim, bu sefer uyanmıştı, yanına oturdum. Bana:

– "Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur *diyerek iman eden, sonra* bu iman üzere ölen hiçbir kul yoktur ki cennete girecek olmasın" buyurdu. Kendisine,

– “Zina etse ve hırsızlık yapsa yine cennete girecek mi? Dedim.

– “Zina etse ve hırsızlık yapsa bile cennete girecek” buyurdu.

– “Zina etse ve hırsızlık yap yine cennete girecek mi? Dedim.

– “Zina etse ve hırsızlık yapsa bile” buyurdu.

– “Zina etse ve hırsızlık yapsa yine cennete girecek mi? Dedim.

– “Zina etse ve hırsızlık yapsa bile” buyurdu.

Soru-cevap üç defa tekrarlanmış oldu. Hz. Peygamber, dördüncüsünde,

– “Ebu Zer’in burnu yerde sürtülmesine rağmen cennete girecektir” buyurdu. Ravî **Ebu Zer**,

– “**Ebu Zer**’in burnu yerde sürtülmesine rağmen cennete girecektir” diyerek evden çıktı” demiştir. (Müslim, İman, 155)

Hadisler, açıkça büyük günah işleyen müminlerin dinden çıkmadığını ifade etmektedir.

İnsan günah işleyebilecek nitelikte yaratılmıştır. Bu sebeple peygamberler hariç bütün insanların az-çok günahı vardır.

Ayet ve hadislerde günahlar küçük ve büyük olarak nitelenmiş, büyük günahlardan sakınıldığı takdirde, küçük günahların bağışlanacağı bildirilmiştir.

Mümine düşen görev; imanını korumak, farzları, sünnetleri, haramları, helalleri, küçük ve büyük bütün günahları öğrenmek, haram ve günahlardan kaçınmak, bir günah işlediği zaman hemen tövbe etmektir. Çünkü işlenen günahlar, insanı olumsuz yönde etkiler. Peygamberimiz (s.a.s.),

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَخْطَأَ خَطِيئَةً نُكِتَتْ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فَإِذَا هُوَ نَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ وَتَابَ سُقِلَ وَإِنْ عَادَ زِيدَ فِيهَا حَتَّى تَعْلُو فِيهِ وَهُوَ الرَّانُ الَّذِي ذَكَرَ اللهُ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"Hiç şüphe yok ki kul bir günah işlediği zaman, kalbinde kara bir leke oluşur. Eğer, sahibi onlardan vazgeçer, af diler ve pişman olup tövbe ederse, kalbi parlar, günahı tekrar ederse kalbindeki o kara leke artar. Öyle ki, giderek bu leke kalbini tamamen kaplar" buyurmuş ve "Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır" anlamındaki Mutaffifîn suresinin 14'üncü ayetini okumuştur. (Tirmizî, Tefsir 83/14; Ahmed, II, 297, V, 434; İbn Mâce, Zühd, 29)

İnsanın günahkâr olabilmesi için günahı bilerek işlemesi gerekir. Hata, unutma ve zorlama sonucu işlenenlerden dolayı insan sorumlu değildir. Şu hadis, bunun delilidir:

إِنَّ اللّٰهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ

"Allah, ümmetimin zorla yaptırıldığı şeyler ile unutarak ve hata ile yaptığı şeylerden *dolayı cezalandırmaktan* vaz geçmiştir." (İbn Mâce, Talak, 16; Taberanî, II, 97)

Büyük günah işleyen kimsenin şartlarına uygun tövbe etmesi gerekir. Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ "Âdemoğlunun hepsi günahkârdır. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise tövbe edenlerdir." (İbn Mâce, II, 1420, No: 4251)

التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ "Günahına tövbe eden kimse hiç günahı olmayan kimse gibidir" (İbn Mâce, Zühd, 30)

Günahlarına tövbe etmeden ölen müminin hali Allah'a kalır. Allah ahirette müşrik, kâfir ve münafıkları affetmez (Nisa, 4/18,116; Tevbe, 9/80) ancak müminlerin günahlarını affedebilir. (Nisa, 4/116)

İnsan; nefsine, şeytana ve kötü insanlara uyarak günah işleyebilir. Önemli olan hiç günah işlememek değil, günahda ısrar etmemek (Al-i İmrân, 3/135) ve hemen günahın akabinde samimi olarak tövbe edebilmektir. (Nisa, 4/17-18, 110) İçtenlikle yapılan tövbeleri Allah kabul eder. Günahına gerçekten tövbe edebilen insan, muttakî insandır, cennet de muttakîler için hazırlanmıştır. (Al-i İmrân, 3/133)

Sevap veya günahın yüce Yaratıcı'ya bir fayda ve zararı olmaz. Emirlere uymanın mükâfatı da yasakları işlemenin vebali de insanların kendilerine aittir. Kullarına karşı çok merhametli olan Allah, fert ve toplumlara faydası olan söz, eylem ve davranışları emretmiş, zararı olacakları da yasaklamıştır. İman eden ve inkâr eden de, iyi ve kötü amelleri işleyen de kendi leh veya aleyhine yapmış olur. Bu husus birçok ayette açıkça bildirilmiştir. Şu ayetleri örnek olarak zikredebiliriz.

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَد۪ي لِنَفْسِه۪ۚ
وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۚ وَمَٓا اَنَا۬ عَلَيْكُمْ بِوَك۪يلٍۜ

"De ki: "Ey insanlar! Size Rabbinizden gerçek, *Kur'ân* gelmiştir. Artık kim *iman edip* doğru yola girerse ancak kendisi için girer. Kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapar. Ben sizin vekiliniz *sizden sorumlu* değilim." (Yunus, 10/108)

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِه۪ وَمَنْ اَسَٓاءَ فَعَلَيْهَاۜ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَب۪يدِ

"Kim iyi bir iş yaparsa kendi lehinedir. Kim de kötü bir iş yaparsa kendi aleyhinedir. Rabbin kullara *zerre kadar* zulmedici değildir." (Fussılet, 41/46)

اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ فَلَهَاۜ

"Eğer iyi amel işlerseniz kendiniz için yapmış olursunuz, kötü amel işlerseniz yine kendiniz için yapmış olursunuz." (İsra, 17/7)

وَمَنْ شَكَرَ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ رَبّ۪ي غَنِيٌّ كَر۪يمٌ

"Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse *bilsin ki* Rabbim ganidir *her bakımdan sınırsız zengindir*, cömerttir *kimsenin şükrüne ihtiyacı yoktur*." (Neml, 27/40)

Ayetlerde hem iman etmenin ve sevap olan şeyleri işlemenin hem de inkâr etmenin ve günah söz söylemenin ve günah fiilleri işlemenin kişinin kendi leh ve aleyhine olduğu açıkça bildirilmektedir.

Büyük günahları işleyen kimseler -eğer günahlarına tövbe etmezler veya affa mazhar olmazlarsa- dünya veya ahirette cezalandırılabilirler.

Yüce Allah; inkâr, şirk ve nifak gibi günahları işleyenleri dünyada cezalandırabileceği gibi zekâtını vermemek, hırsızlık yapmak ve zina etmek gibi büyük günah işleyen müminleri de cezalandırabilir. Mesela şu ayette Yahudi ve Hıristiyanların günahları sebebiyle cezalandırılmasından söz edilmektedir:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى نَحْنُ اَبْنَٓاءُ اللّٰهِ وَاَحِبَّٓاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ

"Yahudiler ve Hıristiyanlar, "Biz Allah'ın oğulları ve sevgili kullarıyız" dediler. De ki: "Öyleyse *Allah*, size neden ***günahlarınız sebebiyle azap ediyor***?" (Mâide, 5/18)

Şu ayette Allah'ın dünyada ve ahirette kâfirleri cezalandıracağı bildirilmektedir:

فَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَاُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

"İnkâr edenlere gelince, onlara dünyada da, ahirette de şiddetli bir şekilde azap edeceğim. Onların hiçbir yardımcıları da olmayacaktır." (Al-i İmrân, 3/56)

Toplumda suç işleyenlerin cezalandırılmaları ilkel veya medenî bütün toplumlarda vardır.

Kur'ân'da sınırlı sayıda büyük günahı işleyenlerin cezası bildirilmiştir. Bunlar; bir insanı döven, yaralayan veya kasten öldüren kimseler (Bakara, 1/178-179), zina edenler (Nûr, 24/2), namuslu kadınlara zina suçu isnat edenler (Nûr, 24/4), terör suçu işleyenler (Mâide, 5/33) ve hırsızlık yapanlardır. (Mâide, 5/38)

Bir insana işlediği suçtan dolayı ceza uygulanabilmesi için, adil bir şekilde yargılanması ve suçu işlediğinin tespit edilmesi gerekir.

Suçlara uygulanan cezaların amacı, suçun işlenmesini önlemektir. Bu husus, toplumların ceza yasalarında farklı şekillerde yer almıştır; bu cezalar; para, hapis, idam, sürgün, bir kısım haklardan mahrum etme gibi farklılık arz eder. Kur'ân ve Sünnette günahtan caydırmak için bir takım yöntemler uygulanmıştır. Bunları şöyle özetleyebiliriz.

Allah'ın sevgisinden mahrum kalmak manevî bir cezadır, kul için büyük bir kayıptır. Kur'ân'da Allah'ın şu insanları sevmeyeceği bildirilmiştir.

فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

Allah, kâfirleri sevmez. (Al-i İmran, 3/32; Rum, 30/45)

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

Allah, zalimleri sevmez. (Al-i İmran, 3/57, 140; Şura, 42/40)

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

Allah hainleri sevmez. (Enfâl, 8/58)

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

Allah, haddi aşanları sevmez. (Bakara, 2/190; Mâide, 5/87)

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

Allah, müsrifleri sevmez. (En'âm, 6/141; A'râf, 7/31)

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

Allah, büyüklenenleri sevmez. (Nahl, 16/23)

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالاً فَخُورًا

Allah, kendini beğenen ve çok övünenleri sevmez. (Nisa, 4/36; Hadîd, 57/23)

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

Allah, şımaranları sevmez. (Kasas, 28/76)

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

Allah, müfsitleri sevmez. (Mâide, 5/64; Kasas, 28/77)

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ

Allah, fesadı sevmez. (Bakara, 2/205)

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا اَثِيمًا

Allah, hainleri ve çok günah işleyenleri sevmez. (Nisa, 4/107; Hac, 22/38)

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ اَثِيمٍ

Allah, nankörleri ve günahkârları sevmez. (Bakara, 2/276)

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

"Şüphesiz Allah, hainleri ve nankörleri sevmez." (Hac, 22/38)

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَالتَّفَحُّشَ وَلَا الصَّيَّاحَ فِى الْاَسْوَاقِ

Allah, her türlü çirkin söz, fiil ve davranışları (*fuhşu*) ve fuhuş sahiplerini ve bir şeyi kötülemeyi ve çirkin görmeyi (Müslim, Selam, 11), sokaklarda yüksek sesle konuşmayı ve böyle davrananları ve bağırıp çağırmayı sevmez. (Ebu Dâvûd, Libas, 29, No: 4089; Münâvî, II, 271, No: 1818)

Ayet ve hadislerden anlıyoruz ki Allah, inkâr ve isyan edip günah işleyenleri ve ilahî iradeye uygun hareket etmeyenleri sevmemektedir. Allah'ın sevmediği inanç, söz, eylem ve davranışları sergilemek büyük günahtır.

b) Günah İşleyenlere Allah Gazap Eder

"Gazap"; intikam duygusu ile kalpteki kanın galeyana gelmesidir. Kızan insanın damarları şişer, gözleri kızarır, elleri titrer ve ses tonu yükselir. "*Gazap*", Allah için kullanıldığı zaman bu davranışlar söz konusu değildir. "*Allah'ın gazabı*"; insanın inanç, söz, eylam ve davranışlarına razı olmaması, sevap vermemesi, bu kimseyi cezalandırması anlamına gelir.

Yüce Allah, sevmediği ve razı olmadığı insanlara gazap eder.

Kur'ân'da Allah'ın şu nitelikteki insanlara gazap ettiği bildirilmektedir.

aa) İnkâr Edenler

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِهٖٓ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيمَانِ وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Kalbi imanla dolu olduğu halde zorlanan kimse hariç, inandıktan sonra Allah'ı inkâr eden ve böylece ***göğsünü küfre açanlara Allah'tan gazap iner*** ve onlar için büyük bir azap vardır." (Nahl, 16/106)

"*Göğsü küfre açmak*", inkâr etmektir. Allah elbette ayetlerini, peygamberlerini, emir ve yasaklarını, helal ve haramlarını inkâr edenlere kızar.

İnkâr edenler kavramına kâfir, müşrik ve münafıklar dâhildir.

bb) İslâm Uğrunda Yapılan Savaştan Kaçanlar

وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهٗٓ اِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزًا اِلٰى فِئَةٍ فَقَدْ بَٓاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَمَاْوٰيهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"Savaş taktiği olarak düşmanı vurmak için çekilme, ya da diğer bir birliğe katılmak durumu hariç- böyle bir günde her kim onlara arkasını dönerse mutlaka o, Allah'ın gazabına uğramış olur. O'nun varacağı yer de cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir orası." (Enfâl, 8/16)

cc) Kasten Bir İnsanı Öldürenler

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَٓاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَاَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا

"Kim bir mümini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedi kalacağı cehennemdir. ***Allah ona gazap etmiş***, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır." (Nisa, 4/93)

çç) Yapamayacağı Şeyleri Söyleyenler

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ

"Ey müminler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz. Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah yanında kızmayı gerektiren, çirkin ve sevilmeyen bir şeydir." (Saf, 61/2-3)

dd) Koğucular, Laf Taşıyıcılar

وَاَنَّ اَبْغَضَكُمْ اِلَىَّ الْمَشَّائُونَ بِالنَّمِيمَةِ اَلْمُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْاَحِبَّةِ اَلْمُلْتَمِسُونَ لِلْبُرَاءِ الْعَيْبَ

"Benim katımda en çok buğz edileniniz, ***koğuculuk yapan,*** dostların arasını açan ve temiz kimselerde kusur arayanlarınızdır." (Münzirî, III, 410)

ee) Dua Etmeyenler

مَنْ لَمْ يَسْأَلِ اللّٰهَ يَغْضَبْ عَلَيْهِ

"Kim Allah'tan bir şey istemezse Allah ona kızar." (Tirmizî, Dua, 2)

مَنْ لَمْ يَدْعُ اللّٰهَ سُبْحَانَهُ غَضِبَ عَلَيْهِ

"Kim Allah'a dua etmezse Allah ona kızar." (İbn Mâce, Dua, 1)

ff) Düşmanlıkta Aşırı Gidenler

اِنَّ اَبْغَضَ الرِّجَالِ اِلَى اللّٰهِ الْاَلَدُّ الْخَصِمُ

"Allah katında insanların en çok kızılanı düşmanlıkta aşırı gidenlerdir." (Buharî, Tefsir, Sure, 2, 37)

gg) Bidatçiler

اَبْغَضُ النَّاسِ اِلَى اللّٰهِ ثَلَاثَةٌ مُلْحِدٌ فِى الْحَرَمِ وَمُبْتَغٍ فِى الْاِسْلَامِ سُنَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَمُطَّلِبُ دَمِ امْرِئٍ بِغَيْرِ حَقٍّ لِيُهْرِقَ دَمَهُ

"Allah'ın insanlardan en çok kızdığı şu üç sınıf insandır: Ka'be ve civarında, *harem bölgesinde* zulüm işleyen, İslâm toplumunda câhiliyye âdetini, *İslâm'a uymayan inanç, söz, fiil ve davranışları* yaşatmak isteyen, haksız yere bir insanın öldürülmesini isteyen kimse." (Buharî, Diyât, 9)

ğğ) Ağzı Bozuk ve Kaba Davranışlı Olanlar

وَاَنَّ اللّٰهَ لَيَبْغَضُ الْفَاحِشَ الْبَذِئَ

"Allah, ağzı bozuk ve kaba davranışlı insanlara kızar." (Tirmizi, Birr, 62)

hh) Çok Yemin Edenler

اَرْبَعَةٌ يُبْغِضُهُمُ اللّٰهُ اَلْبَيَّاعُ الْحَلاَّفُ وَالْفَقِيرُ الْمُخْتَالُ وَالشَّيْخُ الزَّانِى وَالْاِمَامُ الْجَائِرُ

"Allah dört sınıf insana kızar: Bunlar; çok yemin eden satıcı, kibirli fakir, zinâkâr yaşlı ve zalim yönetici." (Nesaî, Zekât, 77)

ii) Zalim Yöneticiler

وَاَبْغَضُ النَّاسِ اِلَى اللّٰهِ وَاَبْعَدُهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا اِمَامٌ جَائِرٌ

"Allah'ın en çok kızdığı ve meclisinden en çok uzaklaştırdığı insanlar, zalim yöneticilerdir." (Tirmizî, Ahkâm, 4)

Yüce Allah, bir insana ve topluma gazap ederse o kimse ve o toplum helak olmuş ve hüsrana uğramış demektir.

كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي ج وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوٰى

"Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temiz ve helal olanlarından yiyin. Bu konuda aşırı da gitmeyin, yoksa üzerinize gazabım iner. Gazabım da kimin üzerine inerse o muhakkak helak olmuş demektir" (Taha, 20/81) anlamındaki ayet, bunun açık delilidir.

Allah'ın kızdığı insana melekler ve insanlar da kızarlar. Şu hadis, bu gerçeği ifade etmektedir:

وَاِذَا اَبْغَضَ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيلَ فَيَقُولُ اِنِّى اُبْغِضُ فُلاَنًا فَاَبْغِضْهُ قَالَ فَيُبْغِضُهُ ثُمَّ يُنَادِى فِى اَهْلِ السَّمَاءِ اِنَّ اللّٰهَ يُبْغِضُ فُلاَنًا فَاَبْغِضُوهُ قَالَ فَيُبْغِضُونَهُ ثُمَّ تُوضَعُ لَهُ فِى الْاَرْضِ

"Allah, bir kula kızar, *onu sevmezse* Cibril'e seslenir ve "Ben filana kızıyorum, sen de ona kız" diye emreder. Cibril de ona kızar. Sonra Cibril, gök halkına, "Allah filana kızıyor siz de ona kızın" diye seslenir. Göktekiler de ona kızarlar. Sonra yerdeki insanların gönlüne o kimse hakkında bir buğz ve nefret konulur." (Müslim, Birr, 157)

Görüldüğü gibi Yüce Allah; inkâr, şirk (*Allah'a ortak koşmak*), nifak (*iki yüzlülük*), isyan, azgınlık, insan öldürme, kin tutma, koğuculuk, aşırı gitme, zulüm ve benzeri batıl inanç, kötü söz, fiil ve davranışlar, kısaca büyük günah işleyenlere gazap etmektedir.

Allah'ın inanç, söz, fiil ve davranışa kızması, o inanç, söz, fiil ve davranışın günah olduğunun ve terk edilmesi gerektiğinin ifadesidir.

ç) Günah İşleyenlere Allah Lanet Eder

Sözlükte; kovmak, uzaklaştırmak ve beddua etmek anlamına gelen "***lanet***" kelimesi, Kur'ân'da; Allah'ın bir insanı ahirette cezalandırması, rahmet dairesine almaması, hayırdan mahrum etmesi anlamında kullanılmıştır.

Kur'ân'da Allah'ın şu niteliklere sahip insanlara lanet ettiği bildirilmiştir.

aa) Kâfirler

إِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا

"Allah, kâfirlere lanet etmiş ve onlar için çılgın bir ateş hazırlamıştır." (Ahzâb, 33/64)

bb) Münafıklar

وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ

"Allah, *münafıkları* lanetlemiştir. Onlar için sürekli bir azap vardır." (Tevbe, 9/68, bk, Ahzâb, 33/60-67)

cc) Müşrikler

وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

"Allah, *müşrikleri* lanetlemiş ve onlara cehennemi hazırlamıştır. Orası ne kötü bir yerdir." (Fetih, 48/6)

çç) Puta ve Batıla İnananlar, 'Kâfirler, Müminlerden Daha Doğru Yoldadır' Diyenler

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ اُوتُوا نَصٖيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذٖينَ كَفَرُوا هٰٓؤُلَٓاءِ اَهْدٰى مِنَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا سَبٖيلًا اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصٖيرًا

"Kendilerine Kitaptan bir pay verilenleri görmedin mi? Onlar, puta ve batıla iman ediyorlar ve kâfirler için, 'bunlar, iman edenlerden daha doğru yoldadır' diyorlar. İşte onlar, Allah'ın lânetlediği kimselerdir. Allah kime lanet ederse artık ona asla bir yardımcı bulamazsın." (Nisa, 4/51-52)

dd) Allah ve Peygamberine Eziyet Edenler

اِنَّ الَّذٖينَ يُؤْذُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهٖينًا

"Allah'a ve peygamberine eziyet edenler *var ya işte* Allah, onlara dünya ve ahirette lanet etmiş ve onlar için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır." (Ahzâb, 33/57)

"*Allah'a eziyet*"ten maksat; Allah'ın varlığını, birliğini, Peygamber ve kitaplarını inkâr etmek, Allah'a eş, çocuk ve ortak isnat etmek, "Allah'ın eli bağlıdır." (Mâide, 5/64) "Üzeyir ve Mesih, Allah'ın oğludur" (Tevbe, 9/30), "melekler, Allah'ın kızlarıdır", "Allah baba" ve "Allah zulmetti" gibi O'na layık olmayan sözler söylemek, dinini ve peygamberini kötülemek ve benzeri davranışlardır.

"*Peygambere eziyet*" ise; ona büyücü, yalancı, şair, kâhin, deli vb sözler söylemek, onu ve tebliğ ettiği dini kötülemektir.

ee) Kasten Bir Mümini Öldürenler

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاۤؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فٖيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَاَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظٖيمًا

"Kim bir mümini kasten öldürürse onun cezası, içinde ebediyen kalacağı cehennemdir. Allah, ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır." (Nisa, 4/93)

ff) İlâhî Gerçekleri Gizleyenler

اِنَّ الَّذٖينَ يَكْتُمُونَ مَٓا اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدٰى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِۙ اُو۬لٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَۙ

"İndirdiğimiz açık delilleri ve Kitapta insanlara apaçık gösterdiğimiz hidayet yolunu gizleyenlere hem Allah hem de lanet ediciler lanet ederler." (Bakara, 2/159)

gg) Zalimler

وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَ اُو۬لٰٓئِكَ جَزَٓاؤُ۬هُمْ اَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعٖينَۙ

"Allah zalim toplumları doğru yola iletmez. Bunların cezası, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğramalarıdır." (Al-i İmran, 3/86–87; bk. 7/44–47; 11/18, 40/52)

ğğ) İffetli Kadınlara Zina Suçu İsnat Edenler

اِنَّ الَّذٖينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۘ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظٖيمٌۙ

"Namuslu ve kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Onlar için büyük bir azap vardır." (Nisa, 24/23)

hh) Allah'a Verdiği Sözü Bozanlar, Bozgunculuk Yapanlar ve Akrabalık Bağlarını Kesenler

وَالَّذٖينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مٖيثَاقِهٖ وَيَقْطَعُونَ مَٓا اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِۙ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُٓوءُ الدَّارِ

"Misaktan sonra Allah'a verdiği sözü bozanlar, Allah'ın ulaştırılmasını istediği şeyi, *akrabalık bağlarını* kesenler ve yeryüzünde bozgunculuk yapanlar, işte lanet onlar içindir ve yurdun kötüsü *cehennem* onlar içindir." (Ra'd, 13/25; Muhammed, 47/22-23)

ii) Rüşvet Alıp Verenler

لَعَنَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِى وَالْمُرْتَشِى

"Resulüllah (s.a.s.), rüşvet alana ve verene lanet etmiştir." (Ebu, Dâvud, Akdıye, 4)

لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الرَّاشِى وَالْمُرْتَشِى

"Allah'ın laneti, rüşveti alan ve rüşvet verenin üzerinedir." (İbn Mâce, Ahkâm, 2)

ıı) Ana-babasına Lanet Edenler

لَعَنَ اللهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَهُ

"Allah, ana-babasına lanet edenlere lanet eder." (Müslim, Edâhî, 44)

jj) Hırsızlar

لَعَنَ اللهُ السَّارِقَ

"Allah, hırsızlık edenlere lanet eder." (Müslim, Hudud, 7)

kk) Hayvanları Allah'tan başkası adına kesenler

لَعَنَ اللهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللهِ

"Allah'tan başkası adına hayvan kesenlere Allah lanet eder." (Ahmed, I, 309)

ll) İçkiciler

لَعَنَ اللهُ الْخَمْرَ وَشَارِبَهَا وَسَاقِيَهَا وَبَائِعَهَا وَ مُبْتَاعَهَا وَعَاصِرَهَا وَمُعْتَصِرَهَا
وَحَامِلَهَا وَالْمَحْمُولَةَ اِلَيْهِ

"Allah, içkiye, içene, sunucusuna, satıcısına, satınalıcısına, üreticisine, imal ettirene, taşıyıcısına ve taşıttırıcısına lanet eder." (Ebu Dâvûd, Eşribe, 2)

mm) Zina Edenler ve Homoseksüeller

مَلْعُونٌ مَنْ اَتَى بَهِيمَةً

"Hayvanla ilişki kurana lanet edilmiştir." (Tirmizî, Hudûd, 24)

لَعَنَ اللهُ مَنْ عَمِلَ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ

"Allah, Lût kavminin yaptığını yapana lanet eder." (Ahmed, I, 309, 317)

لَعَنَ اللهُ اَلْمُحَلِّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ

"Allah, hülle (*geçici evlilik*) yapana ve yaptırana lanet eder." (Ebu Dâvûd, Nikâh, 16)

nn) Karaborsacılar

اَلْجَالِبُ مَرْزُوقٌ وَالْمُحْتَكِرُ مَلْعُونٌ

"Malı piyasaya süren rızıklanır, karaborsacı (*gıda maddelerini saklayıp pahalandıktan sonra satışa sunanlar*) lanetlenmişlerdir." (İbn Mâce, Ticaret, 6)

oo) Müminlere Zarar Verenler

مَلْعُونٌ مَنْ ضَارَّ مُؤْمِنًا اَوْ مَكَرَ بِهِ

"Mümine zarar veren ve ona hile yapan kimse lanetlenmiştir." (Tirmizi, Birr, 27)

öö) Arazinin Sınırlarını Değiştirenler

لَعَنَ اللهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الْاَرْضِ

"Allah, arazinin sınırını değiştirenlere lanet eder." (Müslim, Edâhî, 43)

لَعَنَ اللهُ مَنْ سَرَقَ مَنَارَ الْاَرْضِ

"Arazinin sınırlarından çalanlara lanet etmiştir." (Müslim, Edâhî, 43-45)

pp) Döğme Yapanlar ve Yaptıranlar

لَعَنَ اللهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ لِلْحُسْنِ اَلْمُغَيِّرَاتِ خَلْقَ اللهِ

"Güzellik için döğme yapan ve yaptıran ve böylece Allah'ın yarattığı doğal güzelliği değiştirenlere Allah lanet eder." (Buharî, Talak, 51; Müslim, Libas, 120)

Allah'ın lanetine maruz kalmak bir kul için büyük hüsrandır. Çünkü,

وَمَنْ يَلْعَنِ اللهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا

"Allah, bir kimseye lanet ederse artık onun yardım edeni de dostu da bulunmaz." (Nisa, 4/52; Ahzâb, 33/65)

Yukarıdaki ayet ve hadisler, Allah'ın kâfirlere ve büyük günah işleyenlere lanet ettiğini ortaya koymaktadır.

Bir günah işleyene lanet edilmesi, o günahtan insanları sakındırmaya yönelik olup o fiilin büyük günah olduğunu bildirmek içindir.

ç) Günah İşleyenler, Musibetlere Maruz Kalabilirler

Kur'ân-ı Kerim'in pek çok ayetinde Yüce Allah, insanların başına gelen musibetlerin, "*kendi ellerinin yaptıkları yüzünden*" meydana geldiğini bildirmektedir. Yüce Allah, kimseye zulmetmez. İnsanın başına gelen musibette, insanın hatası vardır. Hatası ve günahı yüzünden başına musibet gelir. Yüce Allah, bu hususu Şûra suresinin 30'uncu ayetinde açıkça şöyle beyan etmektedir:

وَمَآ اَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ

"Başınıza gelen her hangi bir musibet kendi ellerinizin yaptığı *işler, kusurlar* yüzündendir. Allah yaptıklarınızın çoğunu affediyor *de bu yüzden size musibet vermiyor.*" (Şura, 42/30)

لَا تُصِيبُ عبداً نَكبَةٌ فما فَوْقَهَا أَوْ دُونَهَا إلاّ بِذَنْبٍ وَمَا يَعفُو اللهُ عَنْهُ أكْثَرُ قَالَ وَقَرَأَ وما أَصابَكُم مِنْ مُصِيبَةٍ فبِمَا كسَبَتْ أيدِيكُمْ ويَعفو عَنْ كَثِيرٍ

Peygamberimiz (s.a.s.); "Bir kula isabet eden az veya çok felâket ancak günahı sebebiyledir. Allah ise günahların çoğunu bağışlıyor, buyurmuş Ravi diyor ki: Hz. Peygamber, 'Başınıza gelen musibetler kendi ellerinizin

kazandıkları yüzündendir. Allah ise günahlarınızın çoğunu bağışlıyor' ayetini okudu." (Tirmizî, Tefsir, 44)

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُصِيبُهُ مُصِيبَةُ قَدَمٍ وَلَا اخْتِلَاجُ عِرْقٍ وَلَا خَدْشُ عُودٍ إِلَّا بِذَنْبٍ وَمَا يَعْفُو اللهُ عَنْهُ أَكْثَرُ

"Müminin ayağına gelen bir musibet, damarının seyrimesi, elini, ayağını veya vücudunu bir dikenin yırtması, hep kendi günahı yüzündendir. Allah ise günahlarının çoğunu bağışlıyor" (Beyhakî, Şuabü'l-İman, Evca' ve Emraz, No: 9357)

مَنْ يَعْمَلْ سُوءً يُجْزَ بِهِ "Kim kötü bir amel işlerse onunla cezalandırılır" (Nisa, 4/123) anlamındaki ayet inince sahabeden **Ebû Hüreyre** (r.a.);

اِنَّا لَنَجزى بِكُلِّ مَا عَمِلْنَا هَلَكْنَا اِذاً

"Yaptığımız her şeyle cezalandırılırsak o zaman biz helâk oluruz" demiş, bu söz Hz. Peygambere ulaşınca;

فَقَالَ نَعَمْ يُجْزَى بِهِ فِي الدُّنْيَا مِنْ مُصِيبَةٍ فِي جَسَدِهِ مِمَّا يُؤْذِيهِ

"Evet, herkes dünyada o kötü amelinden dolayı cesedine eziyet veren bir musibetle cezalanır" (İbn Hıbbân, No: 2923; Münzirî, IV, 294) buyurmuştur.

Hz. Ebu Bekir'in, وَ كُلِّ شَيْءٍ عَمِلْنَاهُ جُزِينَا بِهِ 'Yaptığımız her şey ile cezalandırılacak mıyız?" diye sorması üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.),

فَقَالَ غَفَرَ اللهُ لَكَ يَا اَبَابَكْرٍ اَلَسْتَ تَمْرَضُ اَلَسْتَ تَحْزَنُ اَلَسْتَ يُصِيبُكَ اللَّأْوَاءُ

"Allah seni affetsin ey Ebu Bekir! Sen hiç hasta olmadın mı? Hiç üzülmedin mi? Bir sıkıntıya maruz kalmadın mı? diye sordu. Ebu Bekrin "evet" demesi üzerine, قَالَ هُوَ مَا تُجْزَوْنَ بِهِ "İşte bu, cezalandırıldığınız şeydir" (İbn Hıbban, No: 2910; Münzirî, IV, 294) buyurmuştur.

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

"İnsanların elleriyle kazandıkları günahlar yüzünden, karada ve denizde fesat çıktı. Belki dönerler diye *Allah böylece* onlara, yaptıklarının bir kısmını tattırıyor." (Rum, 30/41)

Ayette geçen "*fesat*"; kıtlık, yokluk, pahalılık, kuraklık, ot ve ekinlerin bitmemesi, meyvelerin afete uğraması, hayvanların telef olması, insanların hastalıklara yakalanması, savaş çıkması, yangın ve benzeri afetlerin çoğalması, bereketin kalmaması, zulüm ve haksızlığın, taşkınlık ve sapıklığın çoğalması, çevre kirliliği gibi şeylerdir. Bütün bunlar, insanların işledikleri kusurlar ve günahlar yüzündendir.

Azgınlık etmenin ve farz olan sıla-i rahmi terk etmeninin cezasının süratli bir şekilde verileceğini şu hadis ifade etmektedir:

أَسْرَعُ الْخَيْرِ ثَوَابًا الْبِرُّ وَصِلَةُ الرَّحِمِ وَأَسْرَعُ الشَّرِّ عُقُوبَةً الْبَغْيُ وَقَطِيعَةُ الرَّحِمِ

"En süratli bir şeklide sevabı elde edilen hayır ve iyi amel, iyilik etmek ve sıla-i rahimdir. Cezası çok süratli olan şer ve kötü amel de azgınlık etmek ve akrabalık bağını koparmaktır." (İbn Mâce, Zühd, 23)

Ayet ve hadisler, insanların başına gelen musibetlerin sebepleri arasında insanların işledikleri, hata, kusur ve kötü amellerin de olduğunu göstermektedir. Mesela Kalem suresinin 18–32'inci ayetlerinde bahçe mahsulâtından, toprak ürünlerinden fakirin hakkını vermeyenlerin ürünlerini yok ettiği, bir ateşin bahçeyi yaktığı, bahçenin yakılmış toprağa döndüğü bildirilmekte ve 33'üncü ayette;

كَذٰلِكَ الْعَذَابُۜ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

"İşte böyledir azap! Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür; keşke bilselerdi" (Kalem, 68/33) buyrulmuştur.

Yüce Allah, zulümleri sebebiyle birçok toplumu çeşitli afetlerle cezalandırmış ve helak etmiştir.

Kur'ân'da; Nuh, Hûd, Salih, Lût, İbrahim, Şuayb ve Musa (a.s.)'nın peygamber gönderildiği insanların işledikleri günahlar anlatıldıktan sonra şöyle buyrulmuştur:

فَكُلًّا اَخَذْنَا بِذَنْبِه۪ فَمِنْهُمْ مَنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ اَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْاَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ اَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Bunların her birini kendi günahları yüzünden yakaladık. Onlardan taş yağmuruna tuttuklarımız var. Onlardan o korkunç sesin yakaladığı kimseler var. Onlardan yere geçirdiklerimiz var. Onlardan suda boğduklarımız var. Allah onlara zulmediyor değildi, fakat onlar, kendilerine zulmediyorlardı." (Ankebût, 29/40)

İnsanlar, ilahî kanunlara uymamak, günahlara dalmak suretiyle kendi nefislerine zulmederler. Yüce Allah,

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْـًٔا وَلٰكِنَّ النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Allah, insanlara hiç zulmetmez, fakat insanlar, kendi kendilerine zulmederler"(Yunus, 10/44) buyurmuştur.

İnsanın başına gelen her musibetin arkasında kusur, hata ve günah aramak ta doğru değildir. Musibetler, hata ve günahlar sebebiyle gelebileceği gibi ilahî bir imtihan sonucu da gelebilir (Bakara, 2/155) veya Allah ezelde öyle takdir etmiş olabilir. (Hadîd, 57/22-23)[7]

2. BÜYÜK GÜNAH İŞLEYENLER AHİRETTE CEZALANDIRILABİLİR

Kâfir, müşrik ve münafık olarak ölenler, cehennem halkı olacaklar, orada elem dolu azap içinde ebedî kalacaklardır. Bu husus, Kur'ân'da yüzlerce ayette açık seçik ifade edilmiştir.

وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ

"İnkâr edenler ve ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte bunlar, cehennemliktir. Onlar, orada ebedî alacaklardır." (Bakara, 2/39)

اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنَافِق۪ينَ وَالْكَافِر۪ينَ ف۪ي جَهَنَّمَ جَم۪يعًا

7 bk.; Bu konuda geniş bilgi için bk. İsmail Karagöz, Fert ve Toplumlara İsabet Eden Musibetler Sebep ve Sonuçları, Kitap Neşriyat, Ankara, 2007; İsmail Karagöz, *Ayet ve Hadislerin Işığında Engelliler*, Diyanet İşleri Baykanlığı Yayınları, Ankara, 2005.

“Şüphesiz Allah, münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır.” (Nisa, 4/140)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

“Allah’ın ayetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah mutlak güç sahibidir, intikam sahibidir.” (Al-i İmran 3/4)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا وَأُولٰئِكَ هُمْ
وَقُودُ النَّارِ

“Şüphesiz inkâr edenlere, ne malları, ne evlatları Allah’a karşı hiç bir fayda sağlamaz. Onlar, ateşin yakıtıdırlar.” (Al-i İmran, 3/10)

Allah’ın ahirette kâfirleri bağışlamayacağı pek çok ayette bildirilmektedir. (Nisa, 4/48, 116; Tevbe, 9/80; Muhammed, 47/34) Şu ayet, bunun açık delilidir.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولٰئِكَ هُمُ
الضَّالُّونَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلْءُ الْأَرْضِ
ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدٰى بِهِ أُولٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

“Şüphesiz inkâr edip kâfir olarak ölenler var ya, dünya dolusu altını fidye verseler bile bu, hiçbirisinden asla kabul edilmeyecektir. Onlar için elem dolu bir azap vardır. Onların hiç bir yardımcıları da yoktur. Şüphesiz iman ettikten sonra inkâr eden sonra da inkârda ileri gidenlerin tövbeleri asla kabul edilmeyecektir. İşte onlar, sapıkların ta kendileridir.” (Al-i İmran, 3/90–91)

İman edip salih amel işleyen, büyük günahlardan sakınan ve mümin olarak ölenler, cennet halkı olacaklar ve orada nimetler içinde ebedî olarak kalacaklardır. Bu husus, Kur’ân’da yüzlerce ayette açık seçik beyan edilmektedir. Şu ayeti örnek olarak zikredebiliriz.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“İman edip salih ameller işleyenler ise cennetliklerdir. Onlar orada ebedi kalacaklardır.” (Bakara, 2/82)

Müminler ahirette sorgulanır, bir kısım günahlar ile gelmişler ise durumları Allah'a kalır. Allah dilerse bağışlar, dilerse cezalandırır. Bu hususu ifade eden pek çok ayet vardır.

وَاِنْ تُبْدُوا مَا فِي اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"İçinizdekini açığa vursanız da, gizleseniz de Allah sizi, onunla sorguya çeker de dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Bakara, 2/284)

Büyük günah işleyenler, affedilmezlerse cehenneme atılacaklarına dair örnekler vardır. Mesela namaz kılmayanların ve zekât vermeyenlerin cehennemle cezalandırılacağı şu ayetlerde bildirilmektedir:

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

"Onlardan sonra, namazı terk eden, şehvet ve dünyevi tutkularının peşine düşen bir nesil geldi. Onlar bu tutumlarından ötürü büyük bir azaba çarptırılacaklar, cehennemdeki *"Ğayya Deresi*'ne atılacaklardır." (Meryem,19/59)

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ

"Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele. O gün bunlar cehennem ateşinde kızdırılacak da onların alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak ve: "İşte bu, kendiniz için biriktirip sakladığınız şeylerdir. Haydi, tadın bakalım biriktirip sakladıklarınızın cezasını denilecektir." (Tevbe, 9/134-35)

Ahirette müşrik, kâfir ve münafıklara cehennem cezasının olduğunu, aynı şekilde mümin olduğu halde büyük günahları işleyenlerin de cezalandırılacağının bildirilmesi, insanları inkâr ve büyük günah işlemekten alıkoymaktır. Şu ayet, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ اَنَّ
بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ اَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ وَاللّٰهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

"Her insanın yaptığı iyi amelleri ve yaptığı kötü amelleri hazır bulacağı günde kişi, kötü amelleri/günahları ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister. Yine Allah, sizi kendisine karşı dikkatli olmanız hakkında, büyük günah işlememeniz konusunda uyarmaktadır. Allah, kullarına karşı çok merhametli olandır." (Al-i İmran, 3/30)

Mümin -eğer affa mazhar olmazsa- ahirette günahının cezasını çeker ancak neticede imanının mükâfatı olarak cennete girer.

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ
وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا

"Mümin olarak, erkek veya kadın, her kim salih ameller işlerse, işte onlar, cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar." (Nisa, 4124)

Ölmeden önce her türlü günahtan kurtulmak mümkündür. Bunun için "tövbe ve istiğfar" etmek, salih amelle işlemek, hayır ve hasenat yapmak gerekir. Üçüncü bölümde günahlardan kurtulma konusu ele alınacaktır.

Her insan, işlediği günahın vebalini kendisi çeker. Bu, İslam'ın temel ilkesidir.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ
بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَعَ
اَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْئَلُنَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ

"İnkâr edenler, iman edenlere; 'yolumuza uyun *günahlardan çekinmeyin* biz sizin günahınızı yükleniriz' dediler. Hâlbuki onlar, onların günahlarından hiçbir şey yüklenici değillerdir. Çünkü onlar, kesinlikle yalancıdırlar. Onlar, kendi günahlarını ve kendi günahlarıyla birlikte *saptırdığı ve*

günaha sevk ettiği kimselerin günahlarını mutlaka yükleneceklerdir. Kıyamet gününde uydurdukları şeylerden mutlaka hesaba çekileceklerdir." (Ankebût, 29/12-13)

İslam Dininde, suçların şahsîliği temel bir ilkedir. Her insan, işlediği suçun cezasını sadece kendisi çeker. Hiçbir kimse, en yakını bile olsa -eğer suça ortaklığı veya suça teşviki yoksa- hiç kimsenin işlediği suçtan dolayı sorumlu tutulmaz ve cezalandırılmaz. Bu husus, dünyada da ahirette de böyledir:

وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلَيْهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۚ

"Herkes, günahı yalnız kendi aleyhine kazanır. Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez." (En'âm, 6/164)

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۜ وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰىۜ

"Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Günah yükü ağır olan bir kimse bir başkasını günahını yüklenmeye çağırır *ancak* ondan hiçbir şey yüklenilmez, çağırdığı kimse yakını bile olsa" (Fâtır, 35/18; bk. Zümer, 39/7; Necm, 53/38) anlamındaki ayetler, bu gerçeği ifade etmektedir.

Ayetler, açıkça herkesin işlediği günahın vebalinin sadece kendisine ait olduğunu, başka birisinin günahından sorumlu olmadığını, başkasının işlediği günahı yüklenmeyeceğini, ahirette günahkâr insan, günahının bir kısmını yüklenivermesi için yakınlarına çağrıda bulunacağını ancak kabul görmeyeceğini beyan etmektedir. Ahirette birinin günahını yüklenmek şöyle dursun dostların, birbirlerinin hallerini bile sormayacakları, hatta onlardan kaçacakları Kur'ân'da bildirilmektedir:

وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًاۚ يُبَصَّرُونَهُمْۜ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَاَخِيهِ وَفَصِيلَتِهِ الَّت۪ي تُـؤْو۪يهِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًا ثُمَّ يُنْج۪يهِ كَلَّاۜ اِنَّهَا لَظٰى

"O gün hiçbir dost hiçbir dostunu sormaz. *Dostlar,* birbirlerine gösterilirler. Günahkâr kimse ister ki, o günün azabından kurtulmak için oğullarını, eşini, kardeşini, kendisini barındıran kabilesini ve yeryüzünde bulunanların hepsini fidye olarak verip kendisini kurtarsın. Hayır, *bu mümkün değildir."* (Meâric, 70/10-15)

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخٖيهِۙ وَاُمِّهٖ وَاَبٖيهِۙ وَصَاحِبَتِهٖ وَبَنٖيهِۜ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنٖيهِۜ

"O gün kişi kardeşinden, anasından, babasından, eşinden, çocuklarından kaçar. O gün onlardan herkesin kendine yetecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

Ayetler; insanlara, kendileri için yarar sağlayacak hayırlı ameller işlemeleri, her hangi birine güvenip de ibadetleri terk etmemeleri ve günah işlememeleri gerektiğini, ahirette kimsenin kimseye faydasının olmayacağını bildirmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNAHLARDAN KURTULMANIN YOLLARI

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا تُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًاۜ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ

"Ey iman edenler! ***Allah'a içtenlikle, nasuh tövbesi ile tövbe edin.*** Umulur ki Rabbiniz günahlarınızı örter ve sizi altlarından ırmaklar akan cennetlerine koyar." (Tahrîm, 66/8)

GİRİŞ

Günahsız olarak doğan insan, ergenlik çağına gelip dinî kurallarla yükümlü olunca sevap ve günah kazanmaya başlar. Allah'ın koruması altında bulunan Peygamberler hariç bütün insanların az çok günahı vardır. Peygamberimizin (s.a.s.), كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ "Âdemoğullarının hepsi günahkârdır." (İbn Mâce, Zühd, 30) كُلُّكُمْ مُذْنِبٌ "Hepiniz günahkârsınız" (İbn Mâce, Zühd, 30) anlamındaki hadisler, bu gerçeği ifade etmektedir.

لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللّٰهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ اللّٰهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ

"Eğer siz günah işlememiş olsaydınız Allah sizi yok eder, başka bir kavim getirir, onlar günah işlerler, günahlarının bağışlanmasını Allah'tan isterler, Allah da onları bağışlar" (Müslim, Tevbe, 11) anlamındaki hadis de insanın günah işleyebileceğini ifade etmektedir.

Hadis-i şerif, insanın günahtan kurtulmasının mümkün olmadığını, her halükârda günah işleyebileceğini, ilahî iradenin bu yönde olduğunu, önemli olanın işlenen günahtan kurtulmak için tövbe ve istiğfar yapılması gerektiğini beyan etmektedir.

İnsanı günah işleyebilecek özellikte yaratan yüce Allah, günahtan kurtulmanın yollarını da göstermiştir.

Günahtan kurtulmanın yolarını şöyle sıralayabiliriz: (1) Tövbe ve istiğfar, (2) Salih ameller ve hayır işlemek (3) Musibet ve sıkıntılara sabretmek, (4) Dua ve niyazda bulunmak.

Sözlükte "dönmek ve vazgeçmek" anlamına gelen "***tövbe***"; din ıstılahında insanın işlediği günahını itiraf edip pişman olması, günahı terk edip Allah'a yönelmesi ve O'ndan kötülüğü ve işlediği günahı affedip bağışlamasını dilemesi ve O'na yalvarması demektir. (Sadık Kılıç, s. 376)

"Tövbe"; kişinin şirk, küfür ve nifaktan imana, batıldan hakka, yanlıştan doğruya, isyandan itaate, günahtan ve hatadan sevaba yönelmesi, arızî olan günah hâlini bırakıp aslî olan salah hâline dönmesidir. Bu itibarla tövbe, imanın ilk makamı, hak yolculuğunun başlangıç noktasıdır.

"Tövbe"; günahlardan kurtulmanın, nefsi temizlemenin, mağfirete ulaşmasının ve manevî huzura ermenin yolu ve yöntemidir.

"Tövbe", kulun bir vicdan muhasebesi neticesinde duyduğu pişmanlığın ardından inkâr, isyan ve her türlü kötülükten gönüllü bir vazgeçişi ve o günaha bir daha dönmeme kararlılığını ifade eder.

"Tövbe", sırf günah olduğu için pişmanlık duyularak o günahtan vazgeçmektir. Günah işlemiş olmaktan dolayı vicdanında oluşan tepkiden dolayı değil de bedenine, malına veya şerefine zarar verme gibi bir endişeden veya umduğu bir dünya menfaatini elde etmek arzusundan dolayı kötülükten vazgeçmek tövbe değildir. Asıl tövbe, menfaatini görse dahi yaptığı günahın çirkinliğini hissedip ondan vazgeçmektir. (Yazır, VIII, 164)

Peygamberimiz tövbeyi, "Günahtan dolayı pişmanlık duyup af dilemektir" (Ahmed, VI, 264) şeklinde tanımlamıştır.

"İstiğfar", Allah'tan bağışlanma, af ve mağfiret dilemek demektir.

Yüce Allah, günahtan kurtuluş yolu olarak insanlara tövbe kapısını sonuna kadar açmıştır. Önemli olan günahta ısrar etmeyip tövbe edebilmektir. Peygamberimiz (s.a.s.)'in,

وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ "Günahkârların en hayırlısı tövbe edenlerdir" (İbn Mâce, Zühd, 30) hadisi bu gerçeğe işaret etmiştir.

Yüce Allah, günah işleyen kullarına şöyle seslenmektedir:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰىٓ اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"*Ey Peygamberim*! De ki: "Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz ***Allah, bütün günahları affeder***. Çünkü o, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Zümer, 39/53)

Bu ayette günah işleyen kullarına hitap eden yüce Allah, merhametinden ümit kesilmemesini, bütün günahları bağışlayabileceğini, kendisinin çok bağışlayan ve çok merhamet eden olduğunu bildirmektedir.

Allah'ın af ve merhametine mazhar olabilmek için tövbe edilmesi gerekir. Çünkü tövbe etmek, ilâhî bir emirdir. Pek çok ayette yüce Allah, kullarının tövbe etmelerini emretmektedir.

وَتُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ جَمِيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"***Ey müminler! Hep birlikte tövbe ediniz*** tâ ki kurtuluşa eresiniz" (Nur, 24/31) anlamındaki ayette yüce Allah, bütün müminleri tövbeye çağırmakta, tövbe edenlerin kurtuluşa ereceklerini bildirmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ

"Ey iman edenler! *Allah'a içtenlikle, nasuh tövbesi ile tövbe edin.* Umulur ki Rabbiniz günahlarınızı örter ve sizi altlarından ırmaklar akan cennetlerine koyar" (Tahrîm, 66/8) anlamındaki ayette ise, samimiyetle tövbe edenleri bağışlayacağını ve cennete koyacağını vaat etmektedir.

Birçok ayette yüce Allah, kendisinden bağış dilenmesini istemektedir. Şu ayetleri örnek olarak zikredebiliriz:

وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"*Allah'tan bağışlanma dileyin.* Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Müzzemmil, 73/20; bk. Bakara, 2/199)

وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا اِلَيْهِ اِنَّ رَبّ۪ي رَح۪يمٌ وَدُودٌ

"*Rabbinizden bağışlanma dileyin,* sonra O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabbim çok merhametlidir, çok sevendir." (Hûd, 11/90)

اِسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا

"*Rabbinizden bağışlanma dileyin*; çünkü O, çok bağışlayıcıdır." (Nuh, 71/10)

وَاَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا اِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذ۪ي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَب۪يرٍ

"*Rabbinizden bağışlanma dileyin,* sonra da O'na *tövbe edin* ki, sizi belirlenmiş bir süreye, *ömrünüzün sonuna* kadar güzel bir şekilde yararlandırsın ve her fazilet sahibine faziletinin karşılığını versin. Eğer yüz çevirirseniz, ben sizin adınıza büyük bir günün azabından korkuyorum." (Hûd, 11/3)

وَسَارِعُوٓا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ اُعِدَّتْ لِلْمُتَّق۪ينَ

"***Rabbinizin bağışına*** ve genişliği göklerle yer arası kadar olup, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış bulunan cennete koşun." (Al-i İmran, 3/133)

وَمَنْ يَعْمَلْ سُٓوءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُورًا رَح۪يمًا

"Kim bir kötülük yapar yahut kendine zulmeder, sonra da *Allah'tan bağışlanma dilerse,* Allah'ı çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici bulur." (Nisa, 4/110)

اَفَلَا يَتُوبُونَ اِلَى اللّٰهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Hâlâ mı Allah'a tövbe etmezler ve O'ndan bağışlanma istemezler? Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Mâide, 5/74)

Ayetlerden anlaşılacağı üzere yüce Allah, ısrarla kullarından ***tövbe ve istiğfar*** etmelerini istemekte ve kendisinin çok bağışlayan, çok merhamet eden ve çok seven olduğunu bildirmektedir. ***Tövbe ve istiğfar*** emrinden sonra "***rahîm***", "***ğafûr***", "***ğaffâr***" ve "***vedûd***" isimlerinin zikredilmesi, çok anlamlıdır. Bu isimler, Allah'ın kendisine yönelen kullarını boş çevirmeyeceğini, dilek ve isteklerini kabul edeceğini, merhametinin, bağışlamasının ve sevgisinin çokluğunu bildirmeye yönelik olarak zikredilmiş olabilir ve bu kulları tövbe ve istiğfara teşviktir.

Sahabeden Ebu Zer, Peygamberimizin Rabbinden şöyle rivayette bulunduğunu bildirmiştir:

يَا عِبَادِي! إِنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا
فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ

"Ey kullarım" Siz gece ve gündüz günah işliyorsunuz. Ben günahların hepsini bağışlarım. *Bu sebeple benden af ve mağfiret isteyin sizi bağışlayayım.*" (Müslim, Birr ve Sıla, 54)

يَاعِبَادِي! كُلُّكُمْ مُذْنِبٌ إِلاَّ مَنْ عَافَيْتُ فَسَلُونِي الْمَغْفِرَةَ فَأَغْفِرَ لَكُمْ وَمَنْ عَلِمَ
مِنْكُمْ أَنِّي ذُو قُدْرَةٍ عَلَى الْمَغْفِرَةِ فَاسْتَغْفِرَنِي بِقُدْرَتِي غَفَرْتُ لَهُ

"Ey kullarım! Benim koruduğum kimse hariç hepiniz günahkârsınız. Bu sebeple *benden bağışlanma isteyiniz ki sizi bağışlayayım.* Sizden kim benim bağışlamaya kadir olduğumu bilir ve benden kudretimle bağışlanma dilerse onu bağışlarım." (İbn Mâce Zühd, 30)

Bu hadisler, hem insanların her zaman günah işleyebileceğini hem de Allah'ın af ve mağfiretinin çokluğunu, kulun Allah'a yönelmesi halinde gece-gündüz her zaman ve her mekânda onu bağışlayabileceğini beyan etmektedir.

Tövbe ve istiğfar, Allah'a karşı bir kulluk görevidir. Yüce Allah, günah işleyen kullarından tövbe etmelerini istediği gibi, kullarına örnek olarak gönderdiği peygamberinden de istiğfarda bulunmasını istemiştir:

فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ

“*Ey Peygamberim!* Sabret. Allah’ın vaadi şüphesiz gerçektir. *Günahının bağışlanmasını iste*. Akşam-sabah Rabbini hamd ederek tespih et.” (Mümin, 40/55)

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ اِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

“*Ey Peygamberim*! Rabbine hamd ederek tespihte bulun, *O’nu yücelt* ve ***O’ndan bağışlama dile.*** Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir.” (Nasr, 110/3)

Peygamberimiz (s.a.s.), yüce Allah’ın bu emrini yerine getirmiş, ısrarla tövbe ve istiğfar yapmıştır. Şu hadisler, peygamberimizin ne kadar çok Allah’a tövbe ve istiğfar yaptığını beyan etmektedir:

وَاللّٰهِ لَاَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَاَتُوبُ اِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ اَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً

“Vallahi ben günde *yetmiş defadan fazla*, Allah’tan beni bağışlamasını diliyor ve O’na tövbe ediyorum.” (Buharî, Deavât, 3)

يَا اَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلٰى رَبِّكُمْ فَوَاللّٰهِ إِنِّى اَتُوبُ إِلٰى رَبِّى تَبَارَكَ وتَعَالَى فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ

“Ey insanlar! Allah’a tövbe edip O’ndan af dileyin. Vallahi ben yüce Rabbime günde yüz defa tövbe ederim.” (Müslim, Zikir, 42)

Peygamberimiz (s.a.s.), günah işlediği için değil kulluk görevi olduğu ve ümmetine örneklik etmek için tövbe etmiştir.

Peygamberler, kavimlerini tövbeye davet etmişlerdir. Mesela Hûd (a.s.) kavmine şöyle seslenmiştir:

وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا اِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَآءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً اِلٰى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ

“Ey kavmim! *Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O’na tövbe edin* ki, üzerinize bol bol yağmur göndersin ve gücünüze güç katsın. Günahkârlar olarak yüz çevirmeyin.” (Hûd, 11/52)

فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوٓا اِلَيْهِ اِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ

"Ey kavmim!, Allah'tan bağışlanma dileyin; sonra da O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabbim yakındır ve dualara cevap verendir." (Hûd, 11/61)

Nuh (a.s) kavmine;

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاۤءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيُمْدِدْكُمْ بِاَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ اَنْهَارًا

"Dedim ki: 'Rabbinizden bağışlanma dileyin; çünkü O, çok bağışlayıcıdır. *Bağışlanma dileyin ki*, üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin. Sizi mallarla, oğullarla desteklesin ve sizin için bahçeler var etsin, sizin için ırmaklar var etsin" demiştir. (Nuh, 71/10-12)

Ayetlerden tövbe ile hem günahların bağışlanacağını hem de Allah'ın bolca nimet vereceğini öğreniyoruz.

Günahı ne kadar çok olursa olsun kul, gerçek anlamda tövbe ettiği zaman Allah, kulunu bağışlar. Şu hadis, bu gerçeği ifade etmektedir:

لَوْ أَخْطَأْتُمْ حَتَّى تَبْلُغَ خَطَايَاكُمُ السَّمَاءَ ثُمَّ تُبْتُمْ لَتَابَ عَلَيكُمْ

"Eğer günah işleseniz ve günahlarınız semaya ulaşacak kadar çok olsa, sonra tövbe etseniz, Allah, mutlaka tövbelerinizi kabul eder." (İbn Mâce, Zühd, 30)

يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلٰى مَا كَانَ مِنْكَ وَلَا أُبَالِي

يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَ لَا أُبَالِي

يَاابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيْتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً

– "Ey âdemoğlu! Sen bana dua ettiğin ve benden affını umduğun sürece, işlediğin günahlar ne kadar çok olursa olsun onların büyüklüğüne bakmadan seni bağışlarım.

– Ey Âdemoğlu! Günahların gökleri dolduracak kadar çok olsa bile, sen benden bağışlanmanı dilersen, günahlarını affederim.

– Ey âdemoğlu! Sen yeryüzünü dolduracak kadar günahla huzuruma gelsen, fakat bana hiçbir şeyi ortak tutmamış, şirke bulaşmamış olsan, ben de seni yeryüzü dolusu mağfiretle karşılarım." (Tirmizî, Deavât 99)

Yüce Allah, tövbe eden kullarını sever:

إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

"Şüphesiz Allah, çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever" (Bakara, 2/222) anlamındaki ayet, bunu açıkça ifade etmektedir

Günahkâr olan her insanın tövbe etmesi farzdır. Günaha tövbe etmemek ayrıca günahtır. Kur'ân'da bu husus, zulüm olarak ifade edilmektedir:

وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Kim de tövbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir." (Hucûrât, 49/11)

Peygamberimizin beyanı ile

التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَ ذَنْبَ لَهُ

"Günahına şartlarına uygun olarak tövbe eden kimse hiç günahı bulunmayan kimse gibidir." (İbn Mâce, Zühd, 30)

Günah işleyen kimse, Rabbinin rahmetinden uzaklaşmış, tövbe eden kimse ise Allah'a yönelmiş, O'nun af, mağfiret ve merhametine sığınmış olur.

Yüce Allah, tövbe etmeyenleri kınamaktadır:

اَوَلَا يَرَوْنَ اَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً اَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ

"Görmüyorlar mı ki, *münafıklar*, her yıl bir veya iki kere belâya çarptırılıp imtihan ediliyorlar. Sonra ne tövbe ediyorlar, ne de ibret alıyorlar." (Tevbe, 9/126)

Yüce Allah, işlediği günahlarına tövbe etmeyenleri cezalandıracağını bildirmektedir:

اِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ

"Şüphesiz mümin erkeklerle mümin kadınlara işkence edip, sonra da ***tövbe etmeyenlere***; cehennem azabı ve yangın azabı vardır." (Bürûc, 85/10)

Tövbenin iki tarafı vardır. Biri, "***tövbe eden insan***", diğeri "***tövbeyi kabul eden Allah.***"

Kur'ân'da tövbe kavramı, hem günahından kurtulmak için Allah'a yönelen insanın, hem de kulun tövbesini kabul eden Allah'ın sıfatı olarak kullanılmıştır. Tövbe kavramını önce bu iki açıdan ele alacağız.

3. ALLAHI'IN SIFATI OLARAK TÖVBE

"*Tövbe*!" kelimesi, Allah'a izafe edildiğinde, Allah'ın, kulunun durumunu daha iyi bir hale çevirmesi, ona tövbe etmeyi nasip etmesi ve tövbesini kabul etmesi anlamlarına gelir. Mesela,

فَتَلَقّٰٓى اٰدَمُ مِنْ رَبِّه۪ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِؕ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Âdem, Rabbinden bir takım kelimeler aldı ve O'na tövbe etti. Çünkü O Allah, tövbeyi çok kabul eden, çok merhametli olandır" (Bakara, 2/37, bk. Bakara, 2/54, 160) anlamındaki ayette, "kulunun tövbesini kabul etti" anlamına gelir.

لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِر۪ينَ وَالْاَنْصَارِ الَّذ۪ينَ اتَّبَعُوهُ ف۪ي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ
مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَز۪يغُ قُلُوبُ فَر۪يقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْؕ اِنَّهُ بِهِمْ رَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ

"Andolsun, Allah, Peygamberin ve içlerinden bir kısmının kalpleri eğrilmeye yüz tuttuktan sonra, güçlük anında ona uyan Muhacir ve Ensarın ***tövbelerini kabul etti***. (*Evet*) bir kere daha ***onların tövbelerini kabul etti***. Çünkü O, onlara karşı çok şefkatli, çok merhametlidir" (Tevbe, 9/117) anlamındaki ayette ise "kulun durumunu daha iyiye çevirme" anlamında kullanılmıştır.

Yüce Allah, Hz. Peygamber'e Tebük Seferi'nin meşakkatlerine katlanıp bu seferi başarıyla tamamlamayı, büyük sevap ve Müslümanlar için hayırlı neticeler elde etmeyi nasip etmiş, önceki durumuna göre onu daha mütekâmil bir duruma getirmiştir. Hz. Peygambere bağlılıklarını koruyan Muhacir ve Ensara da bu zorlu sınav ile kusurlarından daha bir arınma ve ilâhî rızaya daha fazla yaklaşma fırsatı sağlamıştır.

Kur'ân'da Allah'ın tövbeleri kabul eden, günahları bağışlayan, affeden, kusurları örten, dualara icabet eden, iman ve salih amellerle iyilikleri kötülüklere tebdil eden olduğu bildirilmektedir.

a) ALLAH TEVVABDIR

Allah'ın sıfatı olarak "***tevvâb***" kelimesi; kullarının tövbelerini sürekli kabul eden, cezalandırmaktan vazgeçen, affa dönen anlamlarına gelir.

İnsanlar, tövbe ile günahı bırakıp Allah'a dönerler. Allah ise kulunun tövbesini kabul ederek cezalandırmaktan vazgeçip onu bağışlar ve affa döner.

"Tevvâb" ismi, Kur'ân'da 11 ayette çoğunlukla "***rahîm***" ismi ile birlikte geçmektedir.

وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Gerçekten Allah, tövbeleri çok kabul eden, çok merhamet edendir." (Tevbe, 9/104)

وَاَنَا التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ "Ben tövbeleri çok kabul eden, çok merhametli olanım." (Bakara, 2/160)

Allah'ın "***tevvâb***" ismi; Kur'ân'da duadan veya tövbeden veya tövbe emrinden sonra geçmektedir:

فَتَلَقّٰٓى اٰدَمُ مِنْ رَبِّه۪ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِۜ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Âdem, Rabbinden bir takım kelimeler aldı ve O'na tövbe etti. Çünkü O Allah, tövbeyi çok kabul eden, çok merhametli olandır." (Bakara, 2/37, bk. Bakara, 2/54, 160)

وَتُبْ عَلَيْنَاۚ اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"*İbrahim ve İsmail, ey Rabbimiz*! Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul eden, çok merhamet edensin *diye dua etmişlerdi*." (Bakara, 2/128)

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُۜ اِنَّهُ كَانَ تَوَّاباً

"Rabbini överek tespih et ve O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, tövbeleri kabul edendir." (Nasr, 110/3)

Allah'ın "***tevvâb***" ismi, 9 ayette "*rahîm*" (*çok merhametli*) ismi ile birlikte geçmektedir ki bu, Allah'ın tövbe eden kullarını hem bağışladığını hem de onlara merhamet edip ihsanda bulunduğunu ifade eder.

Allah'ın tövbeleri kabul ettiği Kur'ân'da "*kâbilü't-tevbi*" isim tamlaması, "*ellezî yekbelü't-tevbe*" sıla cümlesi ve "*tâbe-yetûbü*" fiili ile de ifade edilmiştir.

"***Kâbilü't-tevbi***", tövbeyi kabul eden demektir.

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ "O, günahı bağışlayan ve tövbeyi kabul edendir." (Mümin, 40/3)

"*Ellezî yekbelü't-tevbe*" sıla cümlesi, "tövbeyi kabul eden" anlamına gelir. Bu ifadeyi "o Allah ki tövbeyi kabul eder" şeklinde de çevirebiliriz.

وَهُوَ الَّذ۪ي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِه۪ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّـَٔاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَۙ

"O, kullarından tövbeyi kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir." (Şura, 42/25)

Kur'ân'da "***yekbelü'tevbete***" fiil cümlesi ile Allah'ın tövbeleri kabul ettiği bildirilmiştir.

اَلَمْ يَعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِه۪ وَيَاْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Onlar *şu gerçeği* bilmediler mi? Şüphesiz Allah, kullarının tövbesini kabul eder, sadakalarını alır. Gerçekten Allah, tövbeyi çok kabul edendir, çok merhametli olandır." (Tevbe, 9/104)

"***Tâbe-yetûbü***" filli, "tövbeyi kabul etti - kabul eder" demektir. Bu fiil, bu anlamda hep "alâ" edatı ile kullanılmıştır. Şu örnekleri verebiliriz:

فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِه۪ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Her kim de işlediği zulmünün arkasından tövbe edip durumunu düzeltirse kuşkusuz *Allah, onun tövbesini kabul eder*. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Mâide, 5/39)

عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ اَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ

"Allah, kendinize zulmettiğinizi bildi ve *tövbenizi kabul edip* sizi affetti." (Bakara, 2/187)

Birinci ayette Allah'ın kabul ettiği tövbe, hırsızlık yapan kimsenin tövbesidir.

İkinci ayette Allah'ın kabul ettiği tövbe, Allah'ın bir yasağını ihlal ederek nefislerine zulmetmiş olan müminlerin yaptığı tövbedir. İslam'ın ilk yıllarında müminler, güneş battıktan sonra uyuyuncaya veya yatsı namazını kılıncaya kadar yiyip içebilirler, eşleriyle cinsel ilişki yapabilirlerdi. Uyuduktan veya yatsı namazını kıldıktan sonra artık yeme, içme ve cinsel ilişki ertesi günü akşama kadar yasak idi. (Ahmed, V, 247) Bu kuralı ihlal eden sahâbîler oldu. (Buharî, Savm, 15) Bunun üzerine Bakara suresinin 187'inci ayeti indi (Ahmed, V, 247) ve yasak kalktı. Bu yasağı ihlal edenleri de Allah affetti.

Allah, dilediğinin tövbesini kabul eder. (Tevbe, 9/15) Şartlarına uygun tövbe ile Allah'ın affetmeyeceği hiç bir günah yoktur. Kul, ne zaman tövbe etse Allah, onun tövbesini kabul eder.

Hadislerde yüce Allah'ın insanların günahlarını tövbe etmesine çok sevindiği bildirilmektedir.

اَللّٰهُ اَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ اَحَدِكُمْ مِنْ اَحَدِكُمْ بِضَالَّتِهِ اِذَا وَجَدَهَا

"Allah'ın sizden birinizin tövbesine sevinmesi, birinizin yitiğini bulduğu zamanki sevinmesinden daha fazladır." (Müslim, Tevbe, 2)

"Allah'ın sevinmesi", kulundan razı olmasıdır. Peygamberimiz (s.a.s.), Allah'ın kulunun tövbesine sevincini bir benzetme ile şöyle anlatmıştır:

اَللّٰهُ اَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ مِنْ رَجُلٍ فِي اَرْضٍ دَوِيَّةٍ مُهْلِكَةٍ مَعَهُ رَاحِلَتُهُ عَلَيْهَا طَعَامُهُ وَ شَرَابُهُ فَنَامَ فَاسْتَيْقَظَ وَ قَدْ ذَهَبَتْ فَطَلَبَهَا حَتَّى اَدْرَكَهُ الْعَطَشُ ثُمَّ قَالَ اِلَى مَكَانِي الَّذِي كُنْتُ فِيهِ فَنَامَ حَتَّى اَمُوتَ فَوَضَعَ رَأْسَهُ عَلَى سَاعِدِهِ لِيَمُوتَ فَاسْتَيْقَظَ وَ عِنْدَهُ رَاحِلَتُهُ وَ عَلَيْهَا زَادُهُ وَ طَعَامُهُ وَ شَرَابُهُ فَاللّٰهُ اَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ الْعَبْدِ مِنْ هَذَا بِرَاحِلَتِهِ وَ زَادِهِ

“Allah’ın, mümin kulunun tövbesi sebebiyle sevinci, şu kimsenin sevincinden daha fazladır. Bir kimse ıssız, bitkisiz ve tehlikeli bir çölde yolculuk yaparken *dinlenmek üzere konakladığı yerde* uyuya kalır. Üzerinde yiyecek ve içeceği bulunan devesi yanından uzaklaşır. Uyanınca devesini aramaya başlar. Arar bulamaz ve *çok* susar. ‘İlk bulunduğum yere döneyim, orada ölünceye kadar uyuyayım’ der ve ilk uyuduğu yere gider ve başını kolunun üzerine koyar, uyuyup kalır. Bir müddet sonra uyanır ki devesi yanında, yiyeceği ve içeceği de üzerindedir, *çok sevinir*. İşte Allah, mümin kulunun tövbesine bu kimsenin devesini, yiyecek ve içeceğini bulmasından daha çok sevinir.” (Müslim, Tevbe, 3)

İkinci halife Hz. Ömer ibn Hattab anlatıyor: Müminlerle müşrikler arasında yapılan bir savaş sonunda bir esir grubu Hz. Peygamber’e geldi. Bu sırada bir kadın esir, bir o yana bir bu yana koşarak kaybettiği çocuğunu arıyordu. Çocuğunu esirler arasında buldu. Onu aldı, hasretle bağrına bastı ve emzirmeye başladı. Bunu gören Allah Elçisi, bize döndü;

اَتَرَوْنَ هٰذِهِ الْمَرْاَةَ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ “Ne dersiniz, hiç bu kadın çocuğunu ateşe atabilir mi?” Dedi. Biz de;

قُلْنَا لَا وَاللّٰهِ وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَي اَنْ لَا تَطْرَحَهُ “Hayır, Allah’a yemin ederiz ki, o kadın çocuğu cehenneme atamaz” dedik. Hz. Peygamber, devamla, اَللّٰهُ اَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هٰذِهِ بِوَلَدِهَا “Allah’ın kullarına merhameti, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden çok daha fazladır” (Müslim, Tevbe, 22) buyurdu.

Yüce Allah, çok merhametlidir, kendisine yönelen ve işlediği günahını itiraf edip af dileyen kulunu bağışlar. Allah’ın merhametinin çokluğu bir hadiste şöyle anlatılmaktadır:

جَعَلَ اللّٰهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ فَاَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ وَاَنْزَلَ فِي الْاَرْضِ جُزْئًا وَاحِدًا فَمِنْ ذٰلِكَ الْجُزْءِ تَتَرَاحَمُ الْخَلَائِقُ حَتّٰى تَرْفَعَ الدَّابَّةُ حَافِرَهَا عَنْ وَلَدِهَا خَشْيَةَ اَنْ تُصِيبَهُ

“Allah, rahmetini yüz parçaya ayırmıştır. Bunlardan doksan dokuz tanesini kendisine, bir tanesini de arza indirmiştir. Bu bir parça merhametle tüm yaratıklar birbirlerine şefkat gösterirler. O kadar ki, bir hayvanın yav-

rusunu emzirirken bir kötülük dokunur diye ayağını kaldırması da bu bir merhamet sebebiyledir." (Müslim, Tevbe, 1)

Allah'ın günahları bağışlayan olduğu Kur'ân'da

"*el-Ğafûr*" اَلْغَفُورُ ve

"*el-Ğaffâr*" اَلْغَفَّارُ isimleri,

"*Ğâfiru'z-zenb*" غَافِرُ الذَّنْبِ

"*Zû mağfire*" ذُو مَغْفِرَةٍ

"*Ehlü'l-mağfireti*" اهْلُ الْمَغْفِرَةِ

"*Vâsiu'l-mağfire*", وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ ve

"*Hayrü'l-ğâfirîn*" خَيْرُ الْغَافِرِينَ isim tamlamaları ve

"*Ğafere-yağfiru*" fiili ile ifade edilmiştir.

Bir şeyi örtmek, gizlemek, ıslah etmek ve bir kimseyi bağışlamak anlamındaki "ğ-f-r" kökünden türeyen "***ğâfir***", affeden, bağışlayan; "***ğafûr***" ve "***ğaffâr***" kelimeleri "***ğâfir***" kelimesinin mübalağalı şekli olup, "çok affeden, çok bağışlayan"; "***zû mağfire***" mağfiret sahibi**,** affedip bağışlayıcı, "***vâsiu'l-mağfire***" bağışlaması ve affı geniş, bol ve çok olan**;** "***ehlü'l-mağfire***" mağfiret ehli, affedici; "***hayru'l-ğâfirîn***", bağışlayanların en hayırlısı demektir.

Bu kelimeler, Allah'ın tövbe eden, af ve mağfiret dileyen kullarını bağışlayan ve affeden olduğunu ifade eder. İnsanların günahları ne kadar çok, ne kadar büyük olursa olsun tövbe ettikleri takdirde yine Allah, onları affeder.

1. Ğâfir

غَافِرُ الذَّنْبِ

"*Allah,* günahı bağışlayandır." (Mümin, 40/3)

2. Hayru'l-ğâfirîn

اَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ

"*Musa, ey Rabbimiz*! Sen bizim velimizsin, bizi bağışla, bize merhamet et ve Sen bağışlayanların en hayırlısısın *diye dua etmişti.*" (A'râf, 7/155)

3. Vâsiu'l-mağfireti

اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ ط

"Gerçekten senin Rabbin, *mağfireti geniş olandır*." (Necm, 53/32)

4. Zû mağfire

وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلٰى ظُلْمِهِمْ ج

"Gerçekten Senin Rabbin insanların zulümlerine karşı *mağfiret sahibidir*." (Ra'd, 13/6; bk. Fussılet, 41/43)

5. Ehlü'l-mağfire

هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ

"O, takva ve *mağfiret ehlidir*." (Müddessir, 74/56)

6. Ğafûr

اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Gerçekten Allah, çok bağışlayandır, çok merhametlidir." (Bakara, 2/173)

اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ع

"Allah, çok bağışlayandır, çok halimdir." (Al-i İmrân, 3/155)

اِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ

"Allah çok affedicidir, çok bağışlayandır." (Hac, 22/60)

اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

"Allah, azizdir, çok bağışlayandır." (Fâtır, 35/28)

اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

"Allah, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını çok verendir." (Şûra, 42/23)

وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ

"O, çok bağışlayandır, çok sevendir, sevilendir." (Bürûc, 85/14)

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ

"Rabbin çok bağışlayandır, rahmet sahibidir." (Kehf, 18/58)

نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"*Ey Peygamberim*! Kullarıma haber ver; gerçekten ben *evet* ben çok bağışlayan çok merhamet edenim." (Hıcr, 15/49)

"***Ğafûr***" isminin çoğunlukla "*rahîm*" ismiyle birlikte geçmesi, Allah'ın mağfiretinin ve merhametinin çokluğu sebebiyle olduğunu ifade eder. Nitekim bir ayette yüce Allah;

وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"*Ey Peygamberim*! Ayetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman; "Size selam olsun de, Rabbiniz rahmeti kendi üzerine yazdı. Sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar da sonra ardından tövbe eder, kendini düzeltirse muhakkak ki O, çok bağışlayandır, çok merhametli olandır" (En'âm, 6/54) buyurmuştur.

Ayet, tövbe edip kendini düzelten kulunu Allah'ın affedeceğini bildirmektedir. İnsan, ne zaman günah işleyip af ve mağfiret istese Allah, onu bağışlar.

7. Ğaffâr

رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ

"O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Mutlak güç sahibidir, ***çok bağışlayandır***." (Sâd, 38/66)

إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا

"O, çok bağışlayandır." (Nuh, 71/10)

وَاِنّ۪ي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدٰى

"Şüphesiz ki ben, tövbe eden, iman edip salih amel işleyen, sonra doğru yola gelen kimseye karşı elbette ***çok bağışlayanım***." (Taha, 20/82)

Allah'ın mağfiretini elde etmeleri için müminlerin yarış yapmaları emredilmiş (Al-i İmrân, 3/133), iman edip salih amel işleyenlere büyük ecir, rahmet, kerim rızk ve cennetle birlikte mağfiret vaat edilmiştir. (Hac, 22/50; Al-i İmrân, 3/136, 157; Mâide, 5/9; Sebe', 34/4; Fâtır, 35/7;Fetih, 48/29)

Allah'ın bağışlayan olduğu Kur'ân'da,

وَالَّذ۪ٓي اَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَ ل۪ي خَط۪ٓيـَٔت۪ي يَوْمَ الدّ۪ينِۜ

"O, hesap gününde hatalarımı bağışlayacağımı umduğum olandır"(Şuara, 26/82) şeklinde de ifade edilmiştir.

Yüce Allah, insanları mağfiretine çağırır. (Bakara, 2/221) Allah'ın af ve mağfiret alanına girmeyen hiçbir insan ve hiçbir günah yoktur. Yeter ki insan O'na yönelsin, tövbe etsin ve bağış dilesin. (Zümer, 39/53) Dünyada şartlarına uygun tövbe edildiği takdirde Allah; şirk, küfür ve nifak dâhil her türlü günahı bağışlar. Ancak ahirette kâfir, müşrik ve münafıkları bağışlamayacaktır. (Nisa, 4/48, 137, 168; Münâfikûn, 63/6)

Allah'ın bu sıfatı; Kur'ân'da, *"ğafera-yağfiru"* fiiliyle de ifade edilmiştir. Şu ayetleri örnek olarak zikredebiliriz:

فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُۜ

"Allah, dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder." (Bakara, 2/284)

وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اللّٰهُۜ

"Günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir?" (Al-i İmrân, 3/135)

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَد۪يدًاۙ يُصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْۜ

"Ey Müminler! Allah'a karşı gelmekten sakının, doğru söz söyleyin ki, Allah, işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın." (Ahzâb, 33/70-71)

اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًاۜ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"Allah, bütün günahları bağışlar. Çünkü o, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Zümer, 39/53)

Allah'ın günahları bağışladığı "*tecâveze an*" fiili ile de ifade edilmiştir:

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّـَٔاتِهِمْ فٖيٓ اَصْحَابِ الْجَنَّةِۜ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذٖي كَانُوا يُوعَدُونَ

"Onlar (bana ve anne babama verdiğin nimetlere şükretmemi, senin razı olacağın salih amel işlememi bana ilham et, neslimi de salih kimseler yap, şüphesiz ben sana tövbe ettim ve muhakkak ki ben Müslümanlardanım' diye dua edenler); yaptıklarının iyisini kabul edeceğimiz ve *günahlarını bağışlayacağımız* cennetlikler arasındadırlar. Bu, onlara öteden beri yapıla gelen doğru bir vaattir." (Ahkâf, 46/16)

Silmek, gizlemek, bağışlamak, affetmek ve hakkından vazgeçmek anlamındaki "a-f-v" kökünden türeyen ve "***âfî***" kelimesinin mübalağalı şekli olan "***afüvv***" çok affeden, çok bağışlayan demektir.

Afüvv kelimesi, Allah'ın sıfatı olarak, kullarını sürekli affeden, çok bağışlayan anlamına gelir.

اِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ

"Şüphesiz Allah, *çok affeden*, çok bağışlayandır." (Hac, 22/60)

فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا

"Allah, gerçekten *çok affeden* çok güçlü olandır." (Nisa, 4/149)

"***Afüvv***" isminin "*ğafûr*" ve "*kadîr*" ismi ile birlikte geçmesi ve "*kâne*" fiili ile birlikte kullanılması Allah'ın cezalandırmaya gücü yettiği halde lüt-

funun eseri olarak sürekli ve çok bağışladığını ifade eder. Affetme, gücü yeten tarafından yapılır. Allah, affedicidir, affı da affedeni de sever (Lokman, 31/34), affedenlere büyük mükâfatı vardır. (Şûra, 42/40)

Allah'ın sıfatı olarak *"el-afüvv"* ismi ve *"afâ"* fiilinin geçtiği ayetlerde hep kötülükleri ve günahları affetme söz konusu edilmiştir. Allah'ın affettiği ve çok affedici olduğu bildirilmiştir. (Mâide, 5/95; Tevbe, 9/43, Bakara, 2/187)

Hz. Ayşe, kadir gecesinin *hangi gece olduğunu* bilirsem nasıl dua edeyim diye sorması üzerine Peygamberimiz (s.a.s.),

اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ عَفُوٌّ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي "Allah'ım! Şüphesiz *sen affedicisin*, kerimsin, affı seversin, beni affet" diye dua etmesini tavsiye etmiştir. (Tirmizî, Deavât, 85)

Ellezî ya'fû ani's-seyyiâti: Kötülükleri, günahları affeden demektir.

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ

"O Allah, kullarından tövbeyi kabul eden, *kötülükleri bağışlayan* ve yaptıklarınızı bilendir." (Şûra, 42/25)

Allah'ın affedici olduğu ***'afâ-ya'fü'*** fiili ile de ifade edilmiştir.

عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ اَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ

"Allah, sizin kendinize yazık etmekte olduğunuzu bildi. Böylece tövbenizi kabul etti ve sizi affetti." (Bakara, 2/187)

ç) ALLAH, KUSURLARI ÖRTENDİR

Allah'ın kusurları örten, gizleyen olduğu ayetlerde *"keffera-yükeffiru"* fiili ile ifade edilmiştir. Şu örnekleri zikredebiliriz:

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ

"İman edip salih amel işleyenlerin ***kötülüklerini elbette örteceğiz.*** Onları işlediklerinin daha güzeliyle mükâfatlandıracağız." (Ankebût, 29/7; bk. Muhammed, 47/2; Teğabün, 64/9)

Bu ayette iman edip salih amel işleyenlere iki vaadde bulunulmaktadır: Biri günahların örtülmesi yani affedilmesi, diğeri amellere en güzel mükâfatın verilmesidir.

وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتَابِ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَاَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ

"Eğer kitap ehli iman etseler ve Allah'a karşı gelmekten sakınsalardı, muhakkak onların ***kötülüklerini örterdik*** ve onları Naim cennetlerine koyardık." (Mâide, 5/65; bk. Zümer, 39/35; Fetih, 48/5; Talak, 65/5)

Bu ayette iman edip Allah'a karşı gelmekten sakınanların Allah'ın günahlarını örteceği ve onları cennete koyacağı bildirilmektedir.

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَاُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ

"Hicret edenler, yurtlarından çıkarılanlar, yolumda eziyet görenler, savaşanlar ve öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim. Allah katından bir mükâfat olmak üzere, onları içinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım." (Al-i İmran, 3/195)

Bu ayette Allah yolunda hicret eden, bir takım eziyetlere katlanan ve Allah yolunda savaşan ve şehit edilenlerin günahlarının bağışlanacağı ve cennete konulacağı bildirilmektedir.

اِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَٓائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا

"Eğer size yasaklananların büyüklerinden kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere koyarız." (Nisa, 4/31)

Kur'ân'da iman edip namazını kılan, zekâtını veren, fakirlere borç veren (Mâide, 5/12), Allah'a karşı gelmekten sakınan (Enfâl, 8/29), tövbe ve istiğfar eden (Tahrîm, 66/8) kimselerin günahlarının örtüleceği bildirilmektedir.

Hadislerde Allah'ın affedici olduğu ***es-sâtir, es-setîr, es-sittîr*** ve ***es-settâr*** isimleri ile ifade edilmiştir. Bir şeyi örtmek ve gizlemek anlamındaki "s-t-r" kökünden türeyen;

"es-Sâtir", iffetli, örten ve gizleyen demektir. ***"es-Setîr"***, ***"es-sittîr"*** ve ***"es-settâr"*** kelimeleri, ***"es-sâtir"*** kelimesinin mübalağalı şeklidir. (Kurtubî, el-Esna, s. 70)

اِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ سَتِيرٌ فَاِذَا اَرَادَ اَحَدُكُمْ اَنْ يَغْتَسِلَ فَلْيَتَوَارِ بِشَيْءٍ

"Allah, ayıpları, kusurları örten, gizleyendir. Biriniz gusletmek istediği zaman bir şeyle örtünsün." (Nesâî, Gusl, 7, I, 200)

اِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَلِيمٌ حَيِيٌّ سَتِيرٌ يُحِبُّ الْحَيَاءَ وَ السَّتْرَ فَاِذَا اغْتَسَلَ اَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ

"Allah, halimdir, hayâ sahibidir ve kusurları örtendir. Hayâyı ve edep yerlerinin örtülü olmasını, kötü, çirkin ve edep dışı sözlerin söylenmemesini sever. Biriniz yıkandığı zaman avret yerlerini örtsün." (Nesâî, Gusl, 7; Ebu Dâvûd, Hammam, 2)

Peygamberimizin (s.a.s.);

مَنْ سَتَرَ مُسْلِماً سَتَرَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "Kim, bir müslümanın ayıbını, kusurunu örter, gizlerse Allah da kıyamet günü onun bir ayıbını, kusurunu örter, gizler" (Buharî, Mezalim, 3) hadisi de Allah'ın ***"setîr"*** niteliğini ifade etmiştir.

d) ALLAH, DUALARA İCABET EDENDİR

Yere düşmek, kesmek, yırtmak, delmek ve oymak anlamındaki "c-v-b" kökünde türeyen ***"mücîb"*** kelimesi sözlükte; soruya cevap veren, duayı kabul eden, ihtiyacı ve isteği gideren ve karşılayan demektir.

Allah'ın sıfatı olarak ***mücîb*** kelimesi, kullarının dualarını, dileklerini, isteklerini kabul eden, ihtiyaçlarını karşılayan, darda ve sıkıntıda kalanların sıkıntılarını gideren ve tövbelerini kabul eden anlamına gelir. Kur'ân'da ***"mücîb"*** ismi ve azamet çoğulu olan ***"el-mücîbûn"*** kelimesi geçmektedir:

فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ "O'ndan mağfiret dileyin, sonra O'na ***tövbe edin***! Çünkü Rabbim (*kullarına*) yakındır, ***duaları kabul edendir***." (Hûd, 11/61)

وَلَقَدْ نَادٰينَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ "Andolsun, Nuh bize dua edip seslenmişti. Biz ne güzel cevap vereniz." (Sâffât, 37/75)

Birinci ayette Allah'ın tövbeleri, ikinci ayette duaları kabul ettiği ***mücîb*** ismi ile ifade edilmiştir.

Dua ve isteklere cevap vermesi Allah'ın en önemli niteliklerinden biridir. Kur'ân'da Hz. Nuh. Hz. Eyyûb, Hz. Yunus ve Hz. Zekeriya (a.s.)'nın dualarına icabet ettiği, onları sıkıntılardan kurtardığı "***istecâbe***" fiili kullanılarak bildirilmiştir. (Enbiya, 21/76, 84, 88, 90)

Peygamberimiz (s.a.s.), "Allah'ım! (*Ey*) kederleri gideren, sıkıntıları yok eden, zor durumda olanlara icabet eden, dünya ve ahiretin rahman ve rahîmi! Bana merhamet et" diye dua etmiştir. (İbn Ebî Şeybe, VI, 110, No: 29857, bab, 156)

Allah'ın "***mücîb***" sıfatı; dualara, isteklere, tövbe edenlere, sıkıntıdan kurtulmak isteyenlere cevap veren, dilekleri ve tövbeleri kabul eden, sıkıntıları gideren olduğunu ifade eder.

Allah'ın bu sıfatı, Kur'ân'da "***men yücîb***" şeklinde de ifade edilmiştir:

اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ اِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّٓوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَٓاءَ الْاَرْضِۜ

"Yahut kendisine dua ettiği zaman zorda kalmışa cevap veren ve başa gelen kötülüğü kaldıran, sizi yeryüzünün halifeleri yapan mı?" (Neml, 27/62)

Allah'ın bu sıfatı Kur'ân'da "*ecâbe-yücîbü*" (Bakara, 2/186) ve "*istecâbe - yestecîbü*" fiilleriyle de ifade edilmiştir:

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادٖي عَنّٖي فَاِنّٖي قَرٖيبٌۜ اُجٖيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِۙ

"*Ey Peygamberim*! Kullarım sana beni sorarlarsa onlara *Allah,* 'Ben *onlara* yakınım, bana dua edince dua edenin duasına icabet ederim' *buyuruyor de.*" (Bakara, 2/186)

وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونٖٓي اَسْتَجِبْ لَكُمْۜ "Rabbiniz buyurdu ki: Bana dua edin, duanızı kabul edeyim." (Mümin, 40/60)

إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ،
لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا

"Allah azze ve celle gündüz günah işleyenlerin tövbelerini kabul etmek için gece elini açar yani kulun dua ve tövbesini kabl eder; gece günah iş-

leyenlerin tövbelerini kabul etmek için gündüz elini açar yani kulun tövbesini kabul eder, güneşin doğumundan batımına kadar bu durum devam eder." (Müslim, Tevbe, 31)

Yüce Allah, işlediği salih amellerle kulunun kötülüklerini örter. Bu husus Kur'ân'da birçok ayette bildirilmektedir:

اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَاتٍۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَح۪يمًا

"Ancak tövbe edip de iman eden ve salih bir amel işleyenler başka. Allah, işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Furkan, 25/70)

Allah'a ortak koşmak, cana kıymak ve zina etmek gibi büyük günahları işleyenler hakir ve zelil olarak cezalandırılırlar. Ancak bu günahları işleyenler, Allah'ın azabından korkup pişmanlık duyarlar ve Allah'tan af ve mağfiret dilerler, günahlarını terk edip salih amel işleyerek hallerini düzeltirlerse Allah onları bağışlar.

Allah'ın salih ameller sayesinde küçük günahları bağışladığını şu hadisler daha açık olarak ifade etmektedir:

Sahabeden Abdullah ibn Mes'ud anlatıyor: Sahabeden biri bir kadını öper veya elinden tutar veya buna benzer bir şey yapar. Yaptığına pişman olur, gelip Hz. Peygambere bu davranışının durumunu sorar. Hadis şöyledir:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ فَذَكَرَ أَنَّهُ أَصَابَ مِنِ امْرَأَةٍ إِمَّا قُبْلَةً أَوْ مَسًّا بِيَدٍ أَوْ شَيْئًا كَأَنَّهُ يَسْأَلُ عَنْ كَفَّارَتِهَا قَالَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ الَّيْلِۜ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّـَٔاتِۜ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِر۪ينَ

"Bir kimse Peygambere geldi ve kendisinin bir kadından bir öpücük veya el ile dokunma veya herhangi bir şeye nail olduğunu zikretti. Bu kimse kabahatinin kefaretini soruyordu. Bunun üzerine;

"*Ey Peygamberim*! Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. ***Çünkü iyi ameller / iyilikler, kötü amelleri / kötülükleri giderir.*** Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür" (Hûd, 11/114) anlamındaki ayet iner. Adam Hz. Peygambere,

– "Ey Allah'ın Elçisi! Bu bana özgü bir şey midir" diye sorar. Hz. Peygamber de,

– "Ümmetimden bu davranışı yapan herkes içindir" buyurur. (Müslim, Tövbe, 39–42; Tirmizi, Tefsir, 12)

Tirmizî'nin aynı konu ile ilgili rivayetinde bu öpme "***kublete haram***" (*haram öpme*) olarak ifade edilmektedir. (Tirmizî, Tefse, Tefsir, 12)

Abdullah ibn Mes'ud'un rivayet ettiği aynı konu ile ilgili rivayet şöyledir:

Bir sahabî Hz. Peygambere gelir ve şöyle der:

– "Ya Resûlellah! Ben Medine'nin en uzak yerinde bir kadına el uzatıp faydalandım. Onunla cinsel ilişki hariç öpmek, sarılmak ve diğer suretlerle faydalandım. İşte ben böyle bir davranışta bulunan bir insanım. Hakkımda istediğin hükmü ver."

Hz. Ömer, bu şahsa,

– "Allah, senin bu kabahatini örtmüş, *kimse görmemiş*, sen de kendi kusurunu örtseydin, *kimseye söylemeseydin* der.

Hz. Peygamber, hiçbir şey söylemez. Adam kalkıp gider. Sonra Hz. Peygamber, bir adam gönderir, bu kişiyi çağırır. Adam gelince Hz. Peygamber ona;

– "*Ey Peygamberim*! Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyi ameller ve iyilikler kötü amelleri ve kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür" (Hûd, 11/114) anlamındaki ayeti okur. Bunun üzerine oradaki cemaatten biri,

– "Ey Allah'ın Elçisi! Bu hüküm, özellikle bu kişiye mi özgüdür? Diye sorar. Hz. Peygamber,

– "Hayır, insanların hepsi içindir" (Müslim, Birr, 42) buyurur.

Olayın faili olan sahabî Ka'b ibn Amr konuyu şöyle anlatıyor:

– "Bana hurma satın almak isteyen bir kadın geldi ve ben de ona, "odada buradakinden daha iyi hurma var' dedim. Kadın benimle birlikte odaya geldi. Ben de eğilip onu öptüm. Sonra Ebu Bekir'e geldim ve durumu kendisine anlattım. Ebu Bekir 'durumunu gizle, tövbe et, kimseye söyleme' dedi. Fakat sabredemedim. Hz. Ömer'e gidip durumu anlattım. Hz. Ömer de 'durumunu gizle, tövbe et, kimseye söyleme' dedi. Ben yine sabredemedim Hz. Peygambere gidip durumu ona anlattım. Hz. Peygamber, 'Allah yolunda cihat yapan bir gazinin ailesine böyle bir şeyi nasıl yapabildin" dedi.

Bunun üzerine adam daha önceden Müslüman olmayıp da şimdi Müslüman olmayı temenni etti ve kendisinin cehennemlik olduğunu sandı.

Hz. Peygamber, uzun süre başını öne eğdi ve nihayet kendisine vahiy geldi:

"*Ey Peygamberim*! Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyi ameller ve iyilikler, kötü amelleri ve kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür" (Hûd, 11/114) anlamındaki ayeti indi.

Ka'b ibn Amr diyor ki: Sonra Hz. Peygamberin yanına geldim. Hz. Peygamber, ayeti bana okudu. Hz. Peygamberin arkadaşları,

– "Ey Allah'ın Elçisi! Bu hüküm, özellikle bu kişiye mi özgüdür? Yoksa herkese mi mahsustur? Diye sordular. Hz. Peygamber de,

– "Hayır, insanların hepsi içindir" (Tirmizi, Tefsir, 12) buyurdu.

İyi amellerin ve iyiliklerin, kötü amelleri ve kötülükleri gidermesini şöyle anlamalıyız:

a) Kötülüğün iyiliğe dönüşmesi, tövbenin kabul edilmesi ve halin düzeltilmesi demektir. Dolayısıyla kul tövbe ettiği zaman inkârın yerini iman, isyanın yerini itaat, kötülüğün yerini iyilik alır. Tövbe ile kulun günah olan söz, eylem ve davranışlarının yerini sevap olanları alır. Allah, tövbe ile onların önceki kötü hallerini iyi hallere çevirir. Artık onlar, inkâr yerine iman ederler, isyan ve günah yerine itaat ve takvaya yönelirler; tövbe etmezden

önce kötü insan iken tövbe sayesinde Allah'ın da yardımıyla iyi insan, iyi Müslüman olurlar.

b) Tövbe sebebiyle günahlar tamamen silinir, ayrıca tövbe etmek ibadet olduğu için sevap verilir.

c) Tövbe sebebiyle ceza gider, mükâfat gelir.

Kur'ân'da Allah'ın tövbeleri kabul eden, günahları örten, gizleyen, bağışlayan, affeden, kullarına yakın olan, dua ve isteklerine icabet eden olarak tanıtılması, pek çok ayette, birçok kavram ve ifadelerle bu hususun ifade edilmesi, insanların içine düştükleri günah bataklığında boğulmamaları, tövbe kapısından ilahî rahmet ve mağfirete girmelerini teşvike yöneliktir.

4. İNSANIN SIFATI OLARAK TÖVBE

Önceki bölümlerde insanın günah işleyebilecek nitelikte yaratıldığını, bu itibarla, nefsine, şeytana veya kötü insanların telkinlerine kapılarak günah işleyebileceğini, buna karşı Allah'ın tövbe kapısını sürekli açık tuttuğunu ve kulunun tövbesini kabul ettiğini beyan etmiştik. Günaha tövbe etmek dinî bir görev, ilahî bir emirdir. Tövbe eden insan olabilmek mümin için övülen bir niteliktir. Yüce Allah, tövbe edenleri övmekte ve onları sevdiğini bildirmektedir:

إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

"Şüphesiz Allah, çok tövbe edenleri sever ve çok temizlenenleri sever." (Bakara, 2/222)

اَلتَّٓائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّٓائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْاٰمِرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللّٰهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

"*Kurtuluşa erenler*; ***tövbe edenler***, ibadet edenler, hamdedenler, oruç tutanlar, rükû' ve secde edenler, iyiliği emredip, kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır. Müminleri müjdele." (Tevbe, 9/112)

Ayette, müminlerin nitelikleri arasında tövbe endeler de zikredilmektedir. Dolayısıyla günaha tövbe etmek imanın gereğidir.

Tövbe eden müminler, Allah'a itaat etmiş olurlar. Çünkü yüce Allah;

وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ جَمِيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey müminler! Hep birlikte tövbe ediniz ki, kurtuluşa eresiniz" (Nur, 24/31) buyurmaktadır.

Hem günahlara tövbe etmek, hem tövbenin ileri boyutu olan "***inâbe***" ve "***evbe***" peygamber, salih ve muttakî müminlerin niteliğidir. Yüce Allah, Dâvud peygamberi,

نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوَّابٌ "O ne güzel kuldu! Şüphesiz o, Allah'a ***çok yönelen*** bir kimse idi" (Sâd, 38/30) diye övmektedir. Muttakî müminler ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ اَوَّابٍ حَفِيظٍ مَنْ خَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ لَهُمْ مَا يَشَاؤُنَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ

"Cennet uzak olmadığı halde Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, *muttakîlere* yaklaştırılmıştır. *Onlara şöyle denir*: "İşte bu cennet, size *dünyada* vaat edilmekte olan şeydir. O, her ***Allah'a yönelen/tövbe eden***, O'nun emrini gözeten, görmediği halde sırf saygıdan dolayı Rahman'dan korkan ve O'na yönelmiş bir kalp ile gelen kimseler içindir. Oraya esenlikle girin. İşte bu, ebedi kalış günüdür. Orada kendileri için diledikleri her şey vardır. Katımızda daha fazlası da vardır." (Kaf, 50/31-35)

Ayetlerde geçen "***evvâb***"; emirlere uyarak ve yasaklardan kaçınarak daima Allah'a yönelen, günahtan sevaba, isyandan itaate dönen, "***münîb***" kelimesi ise tövbe ile Allah yönelen, iman ve ibadetlerinde samimi olan demektir.

Ayetlere göre cennete girecek müminler; Allah'a karşı gelmekten, şirk, küfür, nifak ve isyandan sakınır (***muttakî***), her işinde Allah'ın emrine yö-

nelir (***evvâb***), dinî hükümleri korur (***hafîz***) Allah'tan korkar ve iman ve ibadetlerinde samimi (***münîb***) olur.

"***Evbe***", "***inâbe***" ve "***tövbe***" kelimelerinin temel anlamı, dönme ve yönelmedir. Dolayısıyla müminlerin daima dinin emir ve yasaklarına riayet edip Allah'a yönelmesi, günah ve hatalarında ısrar etmemesi gerekir.

a) GÜNAHLARA TÖVBE

Hangi günaha tövbe edilecektir? Hatırlanırsa ikinci bölümde günahları "***açıktan*** ve ***gizli işlenen günahlar***", "***zararı insanlara dokunan*** ve ***dokunmayan günahlar***", "***insanı küfre götüren*** ve ***götürmeyen günahlar***", "***küçük, büyük*** ve ***daha büyük günahlar***" şeklinde kısımlara ayırmıştık. Tövbe açısından ise günahları***; "içinde kul hakkı bulunan ve bulunmayan günahlar", "insanı küfre götüren ve götürmeyen günahlar", "küçük ve büyük günahlar***" olmak üzere kısımlara ayırabiliriz.

aa) Küçük Günahlar

Kul haklarına yönelik değilse küçük günahlar, büyük günahlardan sakınılması, salih ameller işlenmesi, musibetlere sabredilmesi, dua ve niyazda bulunulması ile bağışlanır. Aşağıda zikredeceğimiz ayet ve hadisler, bunun açık delilidir.

إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا

"*Ey Müminler*! Eğer size ***yasaklananların büyüklerinden*** kaçınırsanız, sizin ***küçük günahlarınızı*** örteriz ve sizi güzel bir yere, *cennete* koyarız." (Nisa, 4/30)

Bu ayette tövbe şartı koşulmaksızın, büyük günahlardan sakınıldığı takdirde Allah'ın küçük günahları bağışlayacağı ve bu kulunu cennete koyacağı beyan edilmektedir.

اَلصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا لَمْ تَغْشَ الْكَبَائِرَ

"Beş vakit namaz ve cuma namazı diğer cuma namazına kadar ***büyük günahlardan*** kaçındığın takdirde aralarında işlenen *küçük* ***günahlara*** kefarettir." (Müslim, Tahâre, 14-15)

Bu hadiste tövbe şartı zikredilmeden büyük günahlardan sakınıldığı takdirde beş vakit namaz ve Cuma namazının küçük günahlara kefaret olacağı bildirilmektedir. ***Kefaret***, günahın örtülmesi, bağışlanması ve affedilmesi demektir.

إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ وَأَتَى الْمَسْجِدَ لَا يُرِيدُ إِلاَّ الصَّلَاةَ وَلَا يَنْهَزُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ ثُمَّ لَمْ يَخْطُ خُطْوَةً إِلَّا رُفِعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ وَحُطَّ بِهَا عَنْهُ خَطِيئَةٌ حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ

"Biriniz güzelce abdest alır sırf namaz kılmak için camiye gelirse camiye varıncaya kadar attığı her adım için bir sevap verilir ve ***bir günahı silinir.***" (Ebu Dâvûd, Salat, 49)

Bu hadiste bir mümin, abdest alıp namaz kılmak için cami gittiği zaman camiye varıncaya kadar attığı her adımı için bir hatasının silineceği bildirilmektedir.

Bu iki hadiste abdest ve namaz gibi ibadetlerle bağışlanan günahlar, tövbe etmeyi gerektirmeyen küçük günahlardır. Birinci hadiste bu husus açıkça bildirilmiştir, ikinci hadiste geçen "***hatîe***" kelimesini de küçük günah olarak anlamamız gerekir.

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حَزَنٍ وَلَا اَذىً وَلَاغَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةُ يُشَاكُهَا اِلَّا كَفَّرَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ

"Müslümana, fenalık, hastalık, keder, hüzün, eza, can sıkıntısı arız olmaz, hatta vücuduna bir diken batırılmaz ki, Allah bu musibetler sebebiyle onun ***bir kısım hatalarını ve günahlarını bağışlamış olmasın.***" (Buharî, Merda', 1)

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُشَاكُ شَوْكَةٌ فَمَا فَوْقَهَا اِلَّا كُتِبَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ وَ مُحِيَتْ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ

"Müslümana bir diken batması hatta daha küçük bir şey isabet etmez ki, bu sebeple ona bir derece yazılmış ve ***bir günahı silinmiş olmasın.***" (Müslim, Birr, 46-7)

Bu iki hadiste müminin başına gelen sıkıntılara sabretmesi halinde hem sevap verileceği hem de Allah'ın bir kısım günahları bağışlayacağı bildirilmektedir. Bu hadislerde bağışlanacağı bildirilen günahları tövbe etmeyi gerektirmeyen ***küçük günahlar*** olarak anlamamız gerekir.

Eğer küçük günahlar kul haklarına yönelik ise küçük de olsa bu günahlara tövbe edilmesi gerekir. Çünkü kul haklarını ihlal zulümdür ve ***büyük günahtır***. Şu hadis, bunun açık delilidir:

مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ فَقَدْ أَوْجَبَ اللهُ لَهُ النَّارَ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ
فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ وَإِنْ قَضِيبًا مِنْ أَرَاكٍ

"Kim bir müslümanın hakkını gasp edip alırsa Allah, onu cehennemle cezalandırmayı gerekli kılar ve ona cenneti haram kılar." Bir sahabînin "Basit bir şey olsa da mı ey Allah'ın Elçisi" diye sorması üzerine, "Erak ağacının bir dalı olsa bile" (Müslim, İman, 218) buyurmuştur.

Dolayısıyla insan hakkı ihlal eden insanın, hak sahibine hakkını ödemesi, helallik dilemesi ve kendisini affetmesini istemesi gerekir. Kul, eğer hakkını helal ederse günahtan kurtulmuş olur.

bb) Büyük Günahlar

Önemli olan insanın hiç günah işlememesi değil günah işlediğinin bilincinde olması, yaptığı hatanın farkına varması, Allah ve Peygambere isyan durumuna düştüğünü anlaması, işlediği günahtan dolayı huzursuzluk duyarak derhal tövbeye koşabilmesidir. Çünkü günah işledikten sonra kişinin huzursuz olması, onun imanının gereğidir. Kur'ân'da Allah, bu kimseleri muttakî olarak isimlendirmektedir:

وَالَّذِينَ اِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ
وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اللّٰهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلٰى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"*Muttakî insanlar*, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyen kimselerdir. Allah'tan başka günahları kim bağışlayabilir? Onlar, bile bile işledikleri günahta ısrar etmezler." (Al-i İmrân, 3/135)

Bu ayetten iki önceki ayette genişliği yerle gökler kadar olan cennete ve Allah'ın mağfiretine koşulması emredilmekte ve cennetin muttakîler için hazırlandığı bildirilmektedir. Sonraki ayette muttakîlerin bazı nitelikleri sayılmaktadır. Bu nitelikler, muttakîlerin darlıkta ve bollukta infak etmeleri, öfkelerine hâkim olmaları ve insanları affetmeleridir. Metnini ve mealini verdiğimiz ayette ise muttakîlerin bir kötülük (*fahişe*) işledikleri veya nefislerine zulmettikleri zaman hemen Allah'ı hatırlayıp günahlarının bağışlanmasını diledikleri ve bile bile günah işlemekte ısrar etmedikleri zikredilmektedir.

Günah işleyince Allah'ı hatırlamak, imanın gereğidir, müminin hatasını anlamasıdır. "***İstiğfar***" ise günaha pişmanlık duymak ve bir daha işlememeye azmetmektir, sadece dil ile ***"esteğfirullah***" (*Allah'tan bağışlanma dilerim*) demekten ibaret değildir. "Onlar bile bile işledikleri günahta ısrar etmezler" cümlesi de bunu ifade eder.

Ayette geçen "***fahişe***" kelimesi, zina gibi büyük günahlardır. "***Nefse zulüm***" ise küçük günahlar olabileceği gibi zararı kişinin sadece kendisine dokunan günahlar da olabilir.

Ayet, büyük bir günah işlemenin insanı muttakî olmaktan çıkarmadığını, aksine işlenen günaha tövbe ve istiğfar etmenin, takvanın gereği olduğunu beyan etmektedir.

Bu niteliklere sahip olan kimselere şu mükâfatlar vaat edilmektedir:

أُولٰٓئِكَ جَزَٓاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ
ف۪يهَاۜ وَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِل۪ينَ

"İşte onların mükâfatı, Rab'leri tarafından bağışlanma ve içinden ırmaklar akan cennetlerdir ki, orada ebedi kalacaklardır. *Allah yolunda* çalışanların mükâfatı ne güzeldir!" (Al-i İmran, 3/136)

Al-i İmran suresinin 15'inci ayetinde muttakîler için cennetler, tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vaat edilmiş, 16 ve 17'inci ayetlerde muttakîler sekiz özellikle zikredilmiştir. Muttakîler;

a) Rabbimiz, biz iman ettik, bizim günahlarımızı bağışla ve bizi ateş azabından koru" diye dua eden,

b) Sabreden,

c) Özünde, sözünde iş ve işlemlerinde dosdoğru olan,

ç) Allah ve Peygambere itaat eden,

d) Mallarından Allah yolunda harcayan ve

f) Seher vakitlerinde Allah'tan bağışlanma dileyen kimselerdir.

Görüldüğü üzere muttakîlerin özelliklerinden biri günahlarının bağışlanma, bir diğeri de seher vakitlerinde istiğfarda bulunmaları yani Allah'tan af ve mağfiret dilemeleridir.

Zâriyât suresinde 15'inci ayetinde cennet vaat edilen muttakîler, 16–18'inci ayetlerde şöyle tanıtılmaktadır. Muttakîler;

a) Salih amelleri en güzel biçimde yaparlar (muhsin),

b) Geceleri pek az uyurlar (*geceleri ibadet ederler*),

c) Seherlerde Allah'tan bağışlanma dilerler,

ç) Onların mallarında yardım isteyen ve iffetinden dolayı isteyemeyip mahrum olanlar için bir hak vardır.

Görüldüğü gibi bu surede kendilerine cennet vaat edilen muttakîlerin özellikleri arasında günahlarından af ve mağfiret dileme de zikredilmektedir.

Muttakî insan, günah işleyebilir ancak günahta ısrar etmez ve işlediği günaha üzülür ve hemen tövbe eder. Peygamberimiz (s.a.s.);

اِذَا سَرَّتْكَ حَسَنَتُكَ وَسَائَتْكَ سَيِّئَتُكَ فَاَنْتَ مُؤْمِنٌ

"Seni iyi amellerin sevindirir, kötü amellerin (*günahların*) üzerse sen müminsin" (Ahmed, IV, 397, V, 251) buyurmuştur.

Mutlaka tövbe edilmesi, Allah'tan af ve mağfiret istenmesi gereken günahları üç kısımda ele alabiliriz:

cc) İnsanı Dinden Çıkaran Günahlar

Şirk (*Allah'a ortak koşmak*), küfr (*dini değerleri inkâr etmek, görmezlikten gelmek*), nifak (*iki yüzlülük yapmak*), ayetleri ve dinî hükümleri yalanlamak, alaya almak ve beğenmemek gibi günahlar, insanı dinden çıkaran günahlardır.

Bir insan, iman edilmesi gerek hususların bir kısmını, hatta bir tanesini inkâr etse dinden çıkar. Dinden çıkan insan, kâfir olur ve bu inanç ile ölürse ebedî olarak cehennemde kalır. Delil olarak şu ayetleri zikredebiliriz:

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدٰى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّه۪ مَا تَوَلّٰى وَنُصْلِه۪ جَهَنَّمَۜ وَسَٓاءَتْ مَص۪يرًا

"Kim, kendisine hidayet (*doğru yol*) belli olduktan sonra peygambere karşı çıkar, müminlerin yolundan başkasına uyarsa, onu yöneldiği yolda bırakırız ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir varış yeridir." (Nisa, 4/115)

Ayette Hz. Peygambere ve onun tebliğ ettiği dine karşı çıkan, dinin ilkelerini, emir ve yasaklarını, helal ve haramlarını kabul etmeyen veya beğenmeyen, başka din veya sistemleri benimseyen ve bu sistemlerin ilkelerini kabul edip uygulayan kimselerin dinden uzaklaşmış olacağı bildirilmektedir.

اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ وَيُر۪يدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِه۪ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍۙ وَيُر۪يدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَب۪يلًاۙ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّاۚ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِر۪ينَ عَذَابًا مُه۪ينًا

"Şüphesiz, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah'a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayrım yapanlar, "kimine inanırız, kimini inkâr ederiz" diyenler ve böylece bu ikisinin (*imanla küfrün*) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırladık." (Nisa, 4/150-151)

Bu ayette Allah'ı kabul edip Peygamberi kabul etmeyen, peygamberlerin veya dinî hükümlerin bir kısmına iman edip bir kısmına iman etmeyen

kimselerin gerçekten kâfir oldukları ve ahirette alçaltıcı bir azaba uğrayacakları bildirilmektedir.

Şirk, küfr ve nifak gibi bir günah işleyerek dinden çıkan kimsenin yaptığı güzel amelleri başa gider, bu kimse ahirette ziyana uğrar. Şu ayet bu hususu açıkça ifade etmektedir.

وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْاِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"Her kim inanılması gerekenleri inkâr ederse bütün işlediği amelleri boşa gider. Ahirette de o, ziyana uğrayanlardandır." (Mâide, 5/5)

Ayet, açık bir beyan ile iman edilmesi gerekenleri inkâr edenlerin yaptığı salih amellerin inkâr sebebiyle boşa gittiği, bu kimselerin ahirette imanı ve ameli bulunmadığı için hüsrana uğrayacakları bildirilmektedir.

وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَاُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Sizden ***kim dininden döner*** de kâfir olarak ölürse böyle kimselerin bütün yapıp ettikleri dünyada da, ahirette de boşa gitmiştir. Bunlar, cehennemliklerdir, orada sürekli kalacaklardır." (Bakara, 2/217)

Ayette dini inkâr eden ve tövbe etmeden ölen insanların iman sahibi iken yaptığı güzel amellerin, iyiliklerin, hayır ve hasenatın ahirette bir faydası olmayacağı, bu kimsenin cehennemlik olduğu ve kâfir olarak öldüğü için cehennemde ebedî olarak kalacağı bildirilmektedir.

Şirk, küfür ve nifak gibi inkâr olan günahlardan kurtulabilmek için ölmeden önce mutlaka şartlarına uygun iman edilmesi gerekir.

çç) İnsanı Dinden Çıkarmayan Günahlar

Yalan söylemek, insanları alaya almak, kötü lakap takmak, zina etmek ve hırsızlık yapmak gibi günahlar, insanı dinden çıkarmaz, ancak bu günahları işleyen insanlar fâsık, isyankâr ve günahkâr olurlar. Şu örneklerle konuyu izah edebiliriz:

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَٓاءٌ

مِنْ نِسَاۤءٍ عَسٰۤى اَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّۚ وَلَا تَلْمِزُوٓا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِۜ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْا۪يمَانِۚ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar, kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (*kötü*) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim tövbe etmezse işte onlar, zalimlerin ta kendileridir." (Hucûrât, 49/11)

Ayette üç günah zikredilmiştir: (1) İnsanları **alay**a almak, (2) insanları kötülemek, **karalama**k, (3) insanlara **kötü lakap** takmak.

İmandan sonra fasıklığın kötü bir şey olduğunun beyan edilmesi, yasaklanan bu fiil ve davranışları işleyenlerin günahkâr olduklarını bildirmek içindir.

Ayetin sonunda anılan günahlardan tövbe edilmesi gerektiği, aksi takdirde bu günahları işleyenlerin zalim olarak kalacakları beyan edilmektedir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَث۪يرًا مِنَ الظَّنِّۘ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًاۜ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَاْكُلَ لَحْمَ اَخ۪يهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَح۪يمٌ

"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Her hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir." (Hucûrât, 49/12)

Ayette üç günah fiil ve davranış zikredilmiştir: (1) Gerçek bilgi ve kanıta değil, tahmine dayalı hüküm (***zan***), (2) insanların gizli hallerini araştırmak (***tecessüs***), (3) insanları arkalarından çekiştirmek (***gıybet***).

Ayetin sonunda müminler tövbeye çağırılmaktadır.

Her iki ayette müminlere hitap edilip alay, karalama, kötü lakap takma, kötü zanda bulunma, tecessüs ve gıybet etme günahlarının işlenmemesi istenmektedir. Bu günahların işlendiği takdirde tövbe edilmesinin istenmesi, bu günahları işleyenlerin dinden çıkmadıklarına ve mümin olduklarına işaret eder.

Şu hadisler de zina ve hırsızlık gibi günahları işlemenin insanı dinden çıkarmadığını beyan etmektedir.

Sahabeden Ebu Zer anlatıyor. Ben Hz. Peygamberden duydum. O şöyle buyurmuştu:

أَتَانِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَبَشَّرَنِي أَنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِكَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئاً
دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْتُ: وَ إِنْ زَنَى وَ إِنْ سَرَقَ؟ قَالَ وَ إِنْ زَنَى وَ إِنْ سَرَقَ

Cibril (a.s.) bana geldi, "Ümmetinden kim Allah'a ortak koşmadan ölürse cennete gireceği müjdesini verdi." Ben, "Zina etse ve hırsızlık yapsa da mı" dedim. Cibril, "Zina etse ve hırsızlık yapsa da" dedi. (Müslim, İman, 153)

Yine Ebu Zer anlatıyor.

أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ نَائِمٌ عَلَيْهِ ثَوْبٌ أَبْيَضُ ثُمَّ أَتَيْتُهُ فَإِذَا هُوَ
نَائِمٌ ثُمَّ أَتَيْتُهُ وَقَدِ اسْتَيْقَظَ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ثُمَّ
مَاتَ عَلَى ذٰلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْتُ وَ إِنْ زَنَى وَ إِنْ سَرَقَ؟ قَالَ: وَ إِنْ زَنَى وَ إِنْ سَرَقَ
قُلْتُ وَ إِنْ زَنَى وَ إِنْ سَرَقَ؟ قَالَ: وَ إِنْ زَنَى وَ إِنْ سَرَقَ ثَلَاثًا. ثُمَّ قَالَ فِي الرَّابِعَةِ عَلَى
رَغْمِ أَنْفِ أَبِي ذَرٍّ قَالَ فَخَرَجَ أَبُو ذَرٍّ وَهُوَ يَقُولُ وَ إِنْ رَغِمَ أَنْفُ أَبِي ذَرٍّ

"Hz. Peygamberin yanına geldim. Uyuyordu. Üzerinde beyaz bir elbise vardı. *Dönüp gittim*. Sonra tekrar geldim Yine uyuyordu. *Tekrar dönüp gittim*. Sonra tekrar geldim. Bu sefer uyanmıştı. Yanına oturdum.

– "Allah'tan başka ilah yoktur deyip sonra bu imanla ölen hiçbir kul yoktur ki cennete girmiş olmasın" buyurdu. Ben,

– "Zina etse ve hırsızlık yapsa da mı" dedim. Hz. Peygamber,

– "Zina etse ve hırsızlık yapsa da" buyurdu. Ben,

– "Zina etse ve hırsızlık yapsa da mı" dedim. Hz. Peygamber,

– "Zina etse ve hırsızlık yapsa da" buyurdu.

Bu soru cevap üç defa tekrar etti. Dördüncüsünde bana,

– "Ebu Zer'in burnu yerde sürtülse de" buyurdu.

Ebu Zer, Hz. Peygamberin yanından, "Ebu Zer'in burnu yerde sürtülse de" diyerek ayrılmıştır. (Müslim, İman, 153)

Zina ve hırsızlık büyük günahtır. Büyük günah işlediği halde bu günahlarla ahirete giden kimsenin cennete gireceği bildirilmektedir. Cennete ise ancak mümin kimseler gidecektir. Hadis, zina ve hırsızlık gibi inkâr söz konusu olmayan günahları işlemenin insanı dinden çıkarmadığına delalet etmektedir.

Hadislerden hırsızlık ve zina suçlarını işleyenler hiç ceza görmezler, bu suçları işlese de mümin hiç ceza görmeden cennete girer şeklinde bir anlamak çıkarmak doğru değildir. Bir defa, hırsızlık ve zinanın dünyada uygulanan bir cezası vardır. Bu ceza dünyada uygulanmazsa bu suçları işleyen müminin günahına tövbe etmesi, kul hakkını ödemesi ve hak sahibi ile helalleşmesi gerekir. Tövbe etmeden ölürse hali Allah'a kalır. Allah, dilerse onu bağışlar, dilerse cezalandırır. Ancak kul haklarını ahirette hak sahibine sevabından vermek suretiyle öder.[1]

dd) Kul Hakkı İçeren ve İçermeyen Günahlar

İman etmemek, namaz kılmamak, oruç tutmamak, içki içmek gibi bir kısım günahlar, kişinin sadece kendisini ilgilendirir, zararı da sadece kendisine yöneliktir. Hırsızlık etmek, gıybet etmek, iftira etmek ve yalancı şahitlik yapmak gibi günahlar ise kul haklarını ihlal eden ve zararı başkalarına da dokunan günahlardır.

Nisa suresinin 105, 107 ve 109-114'üncü ayetlerinde zikredilen günahlar bu tür günahlara çok güzel örnektir.

Medine'de Zaferoğulları kabilesinden Tu'me ibn Ubeyrik adında bir Müslüman, bir gece Katâde ibn Nu'man adındaki komşusunun, un dolu

1 Bu konu ileriki sayfalarda detayları anlatılcaktadır.

dağarcığı ile içindeki zırhını çalar. Zeyd ibn Semin adındaki bir Yahudi'ye götürür ve ona emanet bırakır. Dağarcığı götürürken, dağarcıktaki bir yırtıktan yola un dökülür.

Un dağarcığı ve zırhı çalınan Katâde, önce komşusu Tu'me'den şüphelenir. Tu'me'ye dağarcığını sorar. Tu'me, dağarcığı görmediğine ve nerede olduğunu bilmediğine yemin eder. Katâde, Tu'me'nin evini arar, fakat bulamaz. Bunun üzerine un döküntüsünün izini takip eder. Nihayet Yahudi'nin evinde dağarcığı ve içindeki zırhını bulur. Yahudi, dağarcığı Tu'me'nin emanet bıraktığını söyler ve tanıklarıyla bunu ispat eder. Zırhı Tu'me'nin çaldığı ortaya çıkar. Olay, Hz. Peygambere intikal eder ve dava konusu olur. Tu'me'nin kabilesi geceleyin toplanır, "Hz. Peygambere gidelim, hırsızlık suçunu Yahudi'ye isnat edelim, Tu'me de yemin etsin. Peygamber, Tu'me'nin yeminini kabul eder, çünkü Tu'me Müslüman'dır, Yahudi'nin sözünü dinlemez. Çünkü o Müslüman değildir" derler. Hz. Peygambere giderler ve ona "zırhın çalındığından Tu'me'nin haberinin olmadığını, Tu'me'nin suçsuz olduğunu, zırhı Yahudi'nin çaldığını, eğer Tu'me'nin aleyhine hükmedilirse itibarının kaybolacağını, zırh Yahudi'nin evinde bulunduğu için onunla mücadele etmesi gerektiğini" söylerler. Hz. Peygamber de Tu'me'nin yeminine ve kabilesinin şahadetine binaen onu savunmak ister, bunun üzerine Nisa suresinin 105–114'üncü ayetleri iner. (Taberî, IV, 5/265-268; Yazır, III, 1458)

Bu olay üzerine yüce Allah, Nisa suresinin 113. ayetinde;

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ يُضِلُّوكَۜ وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍۜ وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُۜ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

"*Ey peygamberim*! Eğer Allah'ın sana lütfu ve merhameti olmasaydı onlardan bir grup seni şaşırtmak istemişti. Hâlbuki onlar ancak kendilerini saptırır, şaşırtırlar, sana hiç bir zarar veremezler. Allah, sana Kitabı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana lütfu çok büyüktür" buyurmuştur.

Yüce Allah, Hz. Peygamberden adaletle hükmetmesini, bu tür davranışta bulunan hainleri savunmamasını istemiş ve Hz. Peygambere;

إِنَّٓا اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَٓا اَرٰيكَ اللّٰهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَٓائِنِينَ خَصِيمًا

"*Ey Peygamberim*! Biz sana kitabı hak olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana öğrettikleri ile hüküm veresin. Sakın, hainlerin savunucusu olma,"

وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ اَنْفُسَهُمْ "Nefislerine hainlik edenleri savunma" (Nisa, 4/105, 107) talimatını vermiştir.

Zafer oğulları kabilesine;

هَٓا اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا

"*Ey hainleri savunanlar*! İşte siz *kendilerini aldatan, nefislerine zulmeden* öyle kimselersiniz ki, dünya hayatında hadi onları savundunuz, kıyamet günü onları Allah'a karşı kim savunacak? Yahut kim onlara vekil olacak?" buyurmuştur. (Nisa, 4/109)

Yüce Allah, kınadığı insanların hangi özelliğe sahip olduklarını şöyle bildirmektedir:

وَلَا تَكُنْ لِلْخَٓائِنِينَ خَصِيمًا

"*Ey Peygamberim*! Hainlerin savunucusu olma."

وَاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

"Allah'tan *ümmetinin günahkârları için* mağfiret dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ اَنْفُسَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا اَثِيمًا

"Kendilerine hainlik edenleri savunma. Çünkü Allah, hiçbir haini, hiçbir günahkârı sevmez."

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوٓءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُورًا رَحِيمًا

“Kim bir kötülük yaparsa yahut kendisine zulmeder de sonra Allah’tan bağış dilerse Allah’ı çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici bulur.”

وَمَنْ يَكْسِبْ اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلٰى نَفْسِه۪ ۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَل۪يمًا حَك۪يمًا

“Kim bir günah kazanırsa onu ancak kendi aleyhine kazanmış olur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

وَمَنْ يَكْسِبْ خَط۪يـࣤـَٔةً اَوْ اِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِه۪ بَر۪يـࣤـًٔا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُب۪ينًا ۟

“Kim bir hata işler veya bir günah kazanır da sonra onu bur suçsuzun üzerine atarsa şüphesiz iftira etmiş, apaçık bir günah yüklenmiş olur.”

Ayetlerde 10 nitelik zikredilmektedir:

Hainler خَائِن۪ينَ

Nefislerine hainlik edenler اَلَّذ۪ينَ يَخْتَانُونَ اَنْفُسَهُمْ

Çok hainlik eden خَوَّانٌ

Çok günah işleyen اَث۪يمٌ

Kötülük yapan مَنْ يَعْمَلْ سُوٓءًا

Nefsine zulmeden وَ يَظْلِمْ نَفْسَهُ

Hata işleyen وَ مَنْ يَكْسِبْ خَط۪يـَٔةً

Günah işleyen وَ مَنْ يَكْسِبْ اِثْمًا

İftira eden يَرْمِ بِه۪ بَر۪يـًٔا

İnsanları saptırmaya ve şaşırtamaya çalışanlar.

Yüce Allah, bu niteliklere sahip olan insanları sevmediğini bildirmektedir. Allah’ın bir kimseyi sevmemesi, ondan razı olmaması demektir.

Bu niteliklerin hepsine sahip olan Tu’me dört suçu birden işlemiştir:

Hırsızlık yapmak,

b) “Hırsızlık yapmadım” diye yalan söylemek,

c) Yalan yere yemin etmek,

d) Bu suçunu bir başkasının üzerine atmak, iftira etmek.

Tu'me'nin kabilesi Zafer oğulları kabilesi ise altı suç işlemiştir:

a) Tu'me'nin hırsızlık yaptığını bildikleri halde hırsızlık yapmadı diye yalan söylemek,

b) Yahudi Zeyd b. Semin'in suçlu olmadığını bildikleri halde hırsızlık yaptı diye iftira etmek,

c) Tu'me lehine yalancı şahitlik yapmak,

d) Haksız yere suçluyu korumak,

e) Kabile taassubunda bulunmak,

f) İki davalı arasında hüküm verme konumunda olan Hz. Peygamberi yanıltmaya çalışmak.

İnsanın suç olan bir fiili işlemesi, böylece kendisini cezaya maruz bırakması ve ilâhî bir emanet olan nefsini aldatması "*nefse ihanet*" "*zulüm*" ve "*ism*" (günah) olduğu gibi, kendi işlediği suçunu başkasına isnat etmesi de "*ihanet*", "*zulüm*", "*bühtan*" (iftira) ve "*ism*" yani günahtır.

Tu'me hırsızlık ederek kendisini cezaya maruz bıraktığı için nefsine ihanet ve zulüm, bu suçunu bir başkasının üzerine attığı için kötülük (***sû***) etmekle nitelenmiştir.

Tu'me işlediği günahına pişman olup tövbe edeceği yerde Mekke'ye kaçmış ve irtidat etmiştir. Mekke'de hırsızlık için birinin duvarını delerken duvar üzerine yıkılmış ve ölmüştür. (Taberî, IV, 5/268; Yazır, III, 1037)

Tu'me'nin kabilesi, gerçeği ortaya koyup doğruyu söylemeleri ve âdil şahitlik etmeleri gerektiği halde yalana tevessül etmişler, Tu'me'nin işlediği suçu insanlardan gizlemeye çalışmışlar ve suçluyu kurtarmak için Allah'ın razı olmayacağı yalan ve hileli sözleri kurgulamışlardır.

Kul hakkı içeren günahlardan kurtulmak için hem tövbe edip Allah'tan af ve mağfiret dilemek, hem de hak sahibinden helallik dilemek ve hak sahibine hakkını ödemek gerekir.

b) Makbul Tövbenin Şartları

Tövbenin geçerli olabilmesi için ***makbul bir tövbe*** yapılması gerekir. ***Makbul tövbe***, şartlarına uygun yapılan tövbeye denir. Bu tövbe, Kur'ân'da "***tövbe-i nasûh***" olarak ifade edilmektedir:

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا تُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا

"Ey müminler! Allah'a içtenlikle, *nasuh tövbesi ile* tövbe edin." (Tahrîm, 66/8)

"***Nasuh***" kelimesi sözlükte; halis, katıksız, düzeltici ve çok ıslah edici, hiçbir gedik bırakmayacak şekilde eksiklikleri düzeltip iyi ve onarıcı anlamlarına gelir.

Peygamberimiz ***nasuh tövbesini***; "Kulun işlediği günahtan pişmanlık duyması, Allah'a tam yönelmesi, sütün memeye dönmediği gibi kişinin tekrar o günaha dönmemesidir" şeklinde tanımlamıştır. (Ahmed, I, 446)

Nasuh tövbesi; samimî olarak yapılan, insanın hâlini düzelten ve sütün memeye dönmediği gibi kişinin bir daha o günaha dönmesine engel olan, her türlü şaibeden uzak, halis, ciddi, insanın dinini ve ahlâkını çok iyi ıslah edecek şekilde etkili olan tövbe demektir.

Müslüman'ın günahlarına tövbe etmesi dinî bir görevdir. Bu görev, ömür boyunca devam eder. Beşer olarak insan günah işlemekten tamamen kendini koruyamaz.

İnsanın günahı ne kadar büyük ve ne kadar çok olursa olsun şartlarına uygun tövbe yaparsa Allah onu bağışlar. Çünkü Allah; tövbeleri çok kabul eden, çok bağışlayan çok affeden ve çok merhametli olandır. Onun için Allah'ın rahmetinden ümit kesilmez:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذٖينَ اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمٖيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحٖيمُ

"Ey Peygamberim! De ki *Allah şöyle buyuruyor*: "Ey kendi aleyhlerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah *dilerse* bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir" (Zümer, 39/53) anlamındaki ayet bunun delilidir.

"***Haddi aşmak***" ile maksat, günahlara dalarak Allah'ın hükümlerini çiğnemektir.

Bu ayeti, Allah'ın rahmet ve affının asla ümitsizliğe izin vermeyecek derecede geniş olduğunu en açık bir şekilde ortaya koyan ilâhî müjde olarak değerlendirmeliyiz. Allah, tövbe ile bütün günahları bağışlayabileceği gibi tövbesiz de bağışlayabilir. Ancak Allah'a ortak koşma, ayetleri inkâr etme ve münafıklığı tövbesiz bağışlamaz.

Tövbenin geçerli ve makbul bir tövbe olabilmesi için bir takım şartlara uyulması gerekir. Bu şartlar, günahın kul hakkı içerip içermemesi bakımından iki kısma ayrılır.

aa) Kul Hakkı İçermeyen Günahlar

Bu tür günahlar; ya namaz ve oruç gibi Allah'ın farz kıldığı bir görevi terk etmek suretiyle veya içki içmek ve domuz eti yemek gibi Allah'ın haram kıldığı ve yasak ettiği bir şeyi yapmak suretiyle işlenir.

Bu tür günahlara tövbe eden müminleri Allah affeder. Şu ayet bu hususu açıkça ifade etmektedir.

وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَاٰمَنُوا اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

"Kötülükleri işleyip de sonra ardından tövbe edenler ve imanlarında sebat edenlere gelince şüphe yok ki, Rabbin ondan, *tövbeden* sonra elbette çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (A'râf, 7/153)

Makbul bir tövbe edebilmek için işlenen günaha pişmanlık duyulması, günahın terk edilmesi, günaha bir daha dönmemeye azmedilmesi ve bunun dünyevî bir çıkar için değil Allah için yapılması gerekir.

Makbul bir tövbenin şartlarını şöyle izah edebiliriz:

1. Pişmanlık Duyup Günahı İtiraf Etmek ve Allah'tan Af İstemek

Tövbenin ilk şartı günah işlediğine pişmanlık duymak ve günahı itiraf etmektir. Peygamberimiz, النَّدَمُ تَوْبَةٌ "Pişmanlık tövbedir" (İbn Mâce, Zühd, 30)

buyurmuştur. Bu konuda Âdem (a.s.) ve eşi Hava'nın tövbesini örnek olarak zikredebiliriz.

Yüce Allah, Âdem (a.s.) ve eşini cennete koydu ve onlara şöyle buyurdu:

وَقُلْنَا يَاۤ اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَاۖ وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ

"Dedik ki: "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz." (Bakara, 2/35)

Âdem (a.s.) ve eşi, Şeytan'a uyup Allah'ın bu yasağını ihlal etti. "Şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için vesvese verdi ve dedi ki, "Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da *cennette* ebedi kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı". "Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim", diye de onlara yemin etti. Bu suretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rableri onlara "Ben sizi o ağaçtan alıkoymadım mı, şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi." (A'râf, 7/20-22) Böylece "Şeytan ayaklarını cennetten kaydırdı. Onları içinde bulundukları bütün nimetlerden mahrum etti." (Bakara, 2/36) Bunun üzerine Allah onlara, "Birbirinize düşman olarak inin yeryüzüne. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır" (Bakara, 2/36) buyurdu.

Âdem (a.s.) ve eşi Şeytana uyup ilahî emre karşı çıktığı için pişman oldu.

فَتَلَقّٰۤى اٰدَمُ مِنْ رَبِّه۪ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِۜ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Âdem *vahiy yoluyla* Rabbinden birtakım kelimeler aldı, *onlarla amel edip Rabbi'ne yalvardı. O da* bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz O, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır." (Bakara, 2/37)

Âdem (a.s)'in Allah'tan öğrendiği kelimeler, şu ayette bildirilmiştir:

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَاۤ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ

"Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz, diye dua ettiler." (A'râf, 7/23)

Âdem (a.s) ve eşi, "***Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik***" cümlesi ile günahlarını itiraf ediyor ve Allah'tan af ve mağfiret diliyor.

Tebük seferine katılmayan Müslümanlar, günahlarını itiraf edip Allah'tan af ve mağfiret istiyorlar. Haklarında şu ayet iniyor:

وَاٰخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَاٰخَرَ سَيِّئًاۜ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"*Tebük seferine katılmayanlardan* diğer bir kısmı ise, günahlarını itiraf ettiler. Bunlar, salih amelle kötü ameli birbirine karıştırmışlardır. Umulur ki Allah tövbelerini kabul eder. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Tevbe, 9/102)

Yüce Allah, bu müminlerin tövbelerini kabul ediyor ve onları affediyor.

2. Allah'ı Yücelt[illegible] Başlamak

Ayet ve hadislerde zikredilen tövbe örneklerinde "Allah'ım!", "Rabbim" diye hitap edilerek Allah'ın güzel isimlerinin anıldığını görüyoruz. Mesela Âdem ve eşi "Rabbena (*ey Rabbimiz*)" diye duaya başlamışlardır.

Yunus (a.s.),

لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنّ۪ي كُنْتُ مِنَ الظَّالِم۪ينَ "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten *nefsine* zulmedenlerden oldum." (Enbiya, 21/87)

Nuh (a.s.);

رَبِّ اغْفِرْ ل۪ي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِن۪ينَ وَالْمُؤْمِنَاتِۜ وَلَا تَزِدِ الظَّالِم۪ينَ اِلَّا تَبَارًا

"Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla. Zalimlerin de ancak helâkini artır." (Nuh, 71/28)

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلاَّ تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"***Ey Rabbim***! Ben bilmediğim bir şeyi istemiş olmaktan dolayı sana sığınırım. Sen beni bağışlamazsan, bana merhamet etmezsen ben hüsrana uğrayanlardan olurum" diye niyazda bulundu." (Hûd, 11/47)

Peygamber ve müminler;

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلاَ تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلاَ تُحَمِّلْنَا مَا لاَ طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلاَنَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"***Rabbimiz***! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Rabbimiz" Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme! ***Rabbimiz!*** Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmız, *sahibimiz, efendimiz*sin! Kâfirler toplumuna karşı bize yardım eyle!" (Bakara, 2/286)

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

"***Rabbimiz***! Hesabın görüleceği gün beni, anamı-babamı ve müminleri bağışla!" (İbrahim, 14/41)

Rahman'ın has kulları;

رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الأَبْرَارِ

"***Rabbimiz!*** Bizim günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerle beraber al." (Al-i İmran, 3/193)

Peygamberimiz Uhud savaşında yaralandığı zaman;

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي قَوْمِي فَإِنَّهُم لَا يَعْلَمُونَ

"Allah'ım! Kavmimi bağışla, çünkü onlar, bilmiyorlar" (İbn Hibbân, Ed'ıye, No: 973) şeklinde Allah'ı överek ve O'na yalvararak dua etmiş ve bağışlanma dilemiştir.

Sahabeden Şeddâd ibn Evs (r.a.)'in rivayet ettiği "***Seyyidü'l-istiğfar***" duası da Allah övülerek başlamaktadır.

اَللّٰهُمَّ أَنْتَ رَبِّى لاَ إِلٰهَ إِلاَّ أَنْتَ خَلَقْتَنِى وَ أَنَا عَبْدُكَ وَ أَنَا عَلٰى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَ أَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِى فَاغْفِرْ لِى فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ أَنْتَ

"***Allah'ım***! Sen benim rabbimizsin! Beni sen yarattın. Ben senin kulunum; gücüm yettiğince ezelde sana verdiğim sözümde ve vaadimde durmaktayım. Yaptığım kötülüklerin ve işlediğim kusurların şerrinden sana sığınırım. Bana lütfettiğin, üzerimdeki nimetlerini yüce huzurunda minnetle anıp, itiraf ederim. Aynı şekilde günahımı da itiraf ederim. ***Beni bağışla***; çünkü senden başka hiçbir kimse günahları affedip bağışlayamaz."

Peygamberimiz (s.a.s.); her kim, bu duayı, sevabına ve faziletine bütün kalbiyle inanarak gündüz okur da o gün akşam olmadan ölürse cennetlik olacağını, yine her kim, sevabına ve faziletine gönülden inanarak gece okur da sabah olmadan ölürse yine cennetlik olacağını ifade buyurmuşlardır. (Buharî, Deavât, 2, 15)

Dua ve tövbeye eûzü besmele ile başlayıp Allah'ı hamd ve sena etmek, Allah'ın güzel isimlerini zikretmek, Allah'ım ve Rabbim gibi saygı, övme ve yalvarma ifade eden cümlelerle hitap etmek, dua ve tövbenin kabulüne vesile olacaktır.

3. Tövbede Samimi Olmak

Tövbede samimi olmak, tövbenin içtenlikle yapılması, sözde bırakılmayıp hayata geçirilmesidir. Hz. Ali, bir bedevînin,

اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَسْتَغْفِرُكَ وَاَتُوبُ اِلَيْكَ

"Ey Allah'ım, senden beni bağışlamanı diliyor ve *sana günahlarımdan dolayı* tövbe ediyorum" diyerek tövbe ettiğini duyuyor. Bunun üzerine ona, "Ey adam! Tövbede dil çabukluğu, yalancıların tövbesidir" diyor. Adamın, "O hâlde tövbe nedir?" diye sorması üzerine, Hz. Ali ona "Tövbenin altı özelliği vardır" diyor ve bu özellikleri şöyle sıralıyor:

a) Geçmiş günahlara pişmanlık duymak,

b) Yerine getiremediği farzları kaza etmek,

c) Mazlumun hakkını vermek,

ç) Hak sahipleriyle helalleşmek,

d) Bir daha günaha dönmemeye azmetmek,

e) İbadet ve itaat ile nefsi olgunlaştırmak.

4. Günahı Terk Edip Hali Islah Etmek

Tövbe eden insanın, tövbeden sonra halini düzeltmesi, yaptığı kötülüklerin yerine iyilikler, günah olan söz, eylem ve davranışların yerine sevap olanlarını yapması gerekir. Şu ayetlerde tövbe ettikten sonra halini ıslah eden kimsenin tövbesini Allah'ın kabul edeceği beyan edilmektedir:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوٓا اَيْدِيَهُمَا جَزَآءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Yaptıklarına bir karşılık ve Allah'tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere hırsız erkek ve hırsız kadının ellerini kesin. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Her kim işlediği zulmünün arkasından ***tövbe edip durumunu düzeltirse*** kuşkusuz Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Mâide, 5/39)

İslâm; malın, mülkün ve servetin korunmasını, dinin temel hedeflerinden biri saymış ve telef olmaması için her türlü tedbiri almıştır. Bu amaçla kişinin haksız olarak başkasının malına el uzatmasını yani hırsızlığı haram kılmıştır. Bu haramı işleyenler büyük bir günah işlemiş ve insan hakkını ihlal etmiş olurlar. Hırsızlık ile kul hakkının ihlal edildiği ayette ***zulüm*** kelimesiyle ifade edilmiştir.

Ayette hırsızlığın dünyevî müeyyidesinin dışında bu günahı işleyen müminin tövbe etmesi ve halini düzeltmesi gerektiği, böyle yaptığı takdirde Allah'ın o kulun tövbesini kabul edeceği beyan edilmektedir.

وَالَّذٖينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِاَرْبَعَةِ شُهَدَٓاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانٖينَ
جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً اَبَدًاۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَۙ اِلَّا الَّذٖينَ تَابُوا مِنْ
بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُواۚ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ

"Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir. Ancak ***tövbe edip bundan sonra ıslah olanlar*** müstesna. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Nur, 24/4-5)

Haksız yere insanlara zina suçu isnat etmek büyük günahtır, insan onurunu zedelemektir ve zulümdür. Bu suçu işleyen kimselerin ***fasık*** olduğu ayette açıkça bildirilmektedir. Fasıklıktan kurtulabilmek için günahkârın tövbe etmesi ve halini düzeltmesi gerekir. Tabi kul hakkı ihlal ettiği için hak sahibinden özür dilemesi ve helalleşmesi de gerekir.

وَاِذَا جَٓاءَكَ الَّذٖينَ يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلٰى نَفْسِهِ
الرَّحْمَةَۙ اَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُٓوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهٖ وَاَصْلَحَ فَاَنَّهُ غَفُورٌ
رَحٖيمٌ

"Ayetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman de ki: "Selam olsun size! Rabbiniz kendi üzerine merhameti yazdı. Şöyle ki: Sizden kim cahillikle bir kabahat işler de sonra peşinden ***tövbe eder, kendini düzeltirse bilmiş olun k***i O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (En'âm, 6/54)

ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذٖينَ عَمِلُوا السُّٓوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُٓواۙ اِنَّ
رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ

"Sonra, şüphesiz ki Rabbin; cahillik sebebiyle kötülük yapan, sonra bunun ardından ***tövbe eden ve durumunu düzeltenlerden*** yanadır. Şüphesiz Rabbin, bundan sonra da elbette çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. (Nahl, 16/119)

Ayetlerde "***kötü bir fiil***" işleyenlerin tövbe edip durumlarını düzeltmeleri halinde bağışlanıp affedileceği bildirilmektedir.

"***Hali ıslah etmek***"; tövbe etmeden önceki günah olan söz, eylem ve davranışları iyi olan söz, eylem ve davranışlara dönüştürmektir. Söz gelimi Müslüman namaz kılmıyorsa namaz kılmaya başlayacak, kılamadığı namazlarını kaza edecek, oruç tutmuyorsa tutmaya başlayacak, vermediği zekâtlarını verecektir. Yalan söylüyorsa yalanı, gıybet ediyorsa gıybeti, içki içiyorsa içkiyi, kumar oynuyorsa kumarı, sû-i zanda bulunuyorsa bu zannı terk edecektir. Kötü bir insan olmayı bırakacak iyi bir insan olmaya başlayacak ve iyi bir Müslüman olarak yaşayacaktır.

Hali ıslah etmek ifadesine; şirk, küfür, nifak ve haramların terk edilmesi, iman edip salih amellerin işlenmesi, ibadetlere devam edilmesi, dinî görevlerin yapılması ve Müslüman'ca yaşanması dâhildir.

Münafıkların cehennemin en alt tabakasında olacağı;

اِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِۚ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًاۙ

"Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiç bir yardımcı da bulamazsın" (Nisa, 4/145) anlamındaki ayetle bildirildikten sonra devamındaki ayette tövbe edip halini düzelten, Allah'ın dinine sarılan, dinî hayatlarında samimi olan kimseler istisna edilmiştir.

اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللّٰهِ وَاَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَۜ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ اَجْرًا عَظِيمًا

"Ancak tövbe edenler, ***durumlarını düzeltenler***, Allah'ın kitabına sarılanlar ve dinlerini Allah'a has kılanlar müstesnadır. Bunlar, müminlerle beraberdirler. Allah, müminlere büyük bir mükâfat verecektir." (Nisa, 4/146)

İnkâr edenlerin;

كَيْفَ يَهْدِي اللّٰهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ اِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا اَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَٓاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۙ اُولٰٓئِكَ جَزَٓاؤُهُمْ اَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَۙ خَالِدِينَ فِيهَاۚ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَۙ

"İman ettikten, Peygamberin hak olduğuna şahitlik ettikten ve kendilerine açık deliller geldikten sonra inkâr eden bir toplumu Allah nasıl doğru yola eriştirir? Allah, zalim toplumu doğru yola iletmez. İşte onların cezası; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanları lanetinin üzerlerine olmasıdır. Lanet içinde ebedi kalacaklardır. Onların azabı hafifletilmez, onlara göz açtırılmaz" (Al-i İmran, 3/86-88) anlamındaki ayetlerle lanetlendikleri ve cezalandırılacakları bildirildikten sonra tövbe edip halini ıslah edenler istisna edilmiştir:

اِلَّا الَّذٖينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ

"Ancak bundan sonra tövbe edip ***kendilerini düzeltenler*** müstesnadır. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Al-i İmran, 3/89)

Müşriklerle ilgili olarak;

فَاِذَا انْسَلَخَ الْاَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكٖينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍۚ فَاِنْ تَابُوا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَخَلُّوا سَبٖيلَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ

"Haram aylar çıkınca Allah'a ortak koşanları, *Mekkeli müşrikleri* bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözetleyin. Eğer tövbe ederler, namazı kılıp zekâtı da verirlerse, kendilerini serbest bırakın. Şüphesiz Allah, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir." (Tevbe, 9/5)

فَاِنْ تَابُوا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدّٖينِۜ وَنُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"Fakat tövbe edip, namazı kılar ve zekâtı verirlerse, artık onlar sizin din kardeşlerinizdir. Bilen bir kavme ayetleri işte böyle ayrı ayrı açıklarız" (Tevbe, 9/11) denilmektedir.

Ayetlerde münafık, kâfirler ve müşriklerin iman edip salih ameller işlemeleri halinde tövbelerinin kabul edilip bağışlanacağı bildirilmektedir.

Müminler işledikleri günahlara tövbe edip imanda sebat eder ve durumlarını düzeltirlerse bağışlanır ve affedilirler. Şu örnekleri zikredebiliriz:

وَالَّذ۪ينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَامًاۙ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ ف۪يه۪ مُهَانًا

“*Rahman'ın kulları,* Allah ile beraber başka bir ilaha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan ve zina etmeyen kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar. Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve horlanmış olarak orada ebedi kalır” (Furkan, 25/68-69) anlamındaki ayetle Allah'a ortak koşan, cana kıyan ve zina eden kimselerin cezalandırılacağı bildirildikten sonra tövbe edip iman eden ve salih amel işleyen kimselerin bağışlanacağı bildirilmiştir.

اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَاُو۬لٰٓئِكَ يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَاتٍۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَح۪يمًا وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاِنَّهُ يَتُوبُ اِلَى اللّٰهِ مَتَابًا

“Ancak tövbe edip de imanda sebat eden ve salih bir amel işleyenler başka. Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Kim de tövbe eder ve salih amel işlerse işte o, Allah'a, tövbesi kabul edilmiş olarak döner.” (Furkan, 25/70-71)

İlahî gerçekleri gizleyenlerin lanet edildikleri;

اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْتُمُونَ مَٓا اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدٰى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِۙ اُو۬لٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَۙ

“İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet etme konumunda olanlar lanet eder” (Bakara, 2/159) anlamındaki ayetle bildirildikten sonra devamındaki ayette tövbe edip halini ıslah edenler ve gerçeği açıklayanlar istisna edilmektedir:

اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَاُولٰٓئِكَ اَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاَنَا التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Ancak ***tövbe edip durumlarını düzeltenler*** ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar lanetlenmekten kurtulmuşlardır. Çünkü ben onların tövbelerini kabul ederim. Zira ben tövbeleri çok kabul edenim, çok merhamet edenim." (Bakara, 2/160)

Şehvetlerine uyup namaz kılmayanların;

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

"Salih kullardan sonra, namazı zayi eden, şehvet ve dünyevi tutkularının peşine düşen bir nesil geldi. Onlar, bu tutumlarından ötürü cehennem çukuruna atılacaklardır" (Meryem, 19/59) anlamındaki ayet ile cezalandırılacağı bildirildikten sonra tövbe edip salih amel işleyenler, bundan istisna edilmiştir:

اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا

"Ancak tövbe edip iman eden ve salih amel işleyenler başka. Onlar cennete girecekler ve hiçbir şeyle haksızlığa uğratılmayacaklardır." (Meryem, 19/61)

Şu ayetlerde tövbe edip iman eden, salih ameller işleyen ve doğru yol üzere devam eden kimseyi Allah'ın affedeceği bildirilmektedir.

وَاِنّ۪ي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدٰى

"Şüphe yok ki ben, tövbe edip iman eden ve salih ameller işleyen, sonra da doğru yol üzere devam eden kimse için son derece affediciyim." (Taha, 20/82)

فَاَمَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسٰٓى اَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِح۪ينَ

"Tövbe edip iman eden ve salih amel işleyen kimsenin kurtuluşa erenlerden olması umulur." (Kasas, 28/67)

Tövbenin akabinde; iman, salih amel ve doğru yol üzere olmanın zikredilmesi önemli bir husustur. İman olmadan hiçbir amelin değeri olmaz. Salih amel ve doğru yol üzere olma şartı ise kişinin günahlarına tövbe ile

hayatına çeki düzen vermesi ve iyi bir Müslüman olarak yaşaması gerektiğini ifade eder.

Tövbeden sonra imanda sebat edip salih ameller işlenmesi pek çok ayette ısrarla beyan edilmiştir.

Tövbe ettim dediği halde günahı bırakmayan kimse tövbe etmiş sayılmaz. Mesela kumar oynayan bir insan, bu günaha pişmanlık duysa, ya Rabbi! Pişmanım beni affet diye yalvarsa ve bir daha kumar oynamamaya azmetse ama kumar oynamaya devam etse, tövbesi sözden ibaret kalır, nasuh tövbesi yapmış olmaz. Buna mukabil birden fazla günah işleyen mesela içki, kumar, gıybet günahlarını işleyen birisi bu günahları işlediğine pişman olsa, Allah'tan af ve mağfiret dilese ve bu günahları bir daha yapmamaya azmetse fakat bunlardan sadece ikisini mesela içki ve kumarı terk etse, gıybet etmeye devam etse içki ve kumar günahına tövbe etmiş ama gıybet günahına tövbe etmemiş olur.

5. Tövbeyi Son Nefese Bırakmamak

İnsanın günahına zaman kaybetmeden ve ölüm ile karşı karşıya gelmeden tövbe etmekte acele etmesi gerekir. Çünkü son nefeste yapılan tövbe geçerli değildir. (Nisa, 4/18)

Tövbeyi geciktirmek ayrı bir günahtır. Tövbe etmeyi geciktiren kimse, Allah'ın "*tövbe edin*" emrine uymamış olur.

Yüce Allah, işlenen günaha hemen tövbe edilmesini emretmektedir:

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللّٰهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوٓءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ
فَاُولٰٓئِكَ يَتُوبُ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ط وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

"Allah katında ***makbul tövbe***, ancak bilmeden günah işleyip sonra çok geçmeden tövbe edenlerin tövbesidir. İşte Allah, bunların tövbelerini kabul buyurur. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Nisa, 4/17)

Ayette geçen "***es-sû'***" kelimesi, küfür, şirk, nifak ve isyan gibi bütün günahları kapsar. (Kurtubî, V, 92; Taberî, III, 4/298)

Ayette geçen "***bilmeden***" ifadesi, "yapılanın kötülük veya günah olduğunu bilmeden" anlamında olmayıp, "bildiği halde iradesine hâkim olamayan, bilgisini uygulamayan, nefsine uyup kötülük yapan" manasında kullanılmıştır. Tabiîn âlimlerinden Katâde ibn Diâme,

اَجْمَعَ اَصْحَابُ النَّبِيِّ عَلَى اَنَّ كُلَّ مَعْصِيَةٍ فَهُوَ بِجَهَالَةٍ عَمْدًا كَانَتْ اَوْجَهْلاً

"Hz. Peygamberin ashabı, bilerek veya bilmeyerek yapılsın, her günahın cehalet olduğu konusunda ittifak ettiler" (Kurtubî, V, 92; Taberî, III, 4/298) demiştir.

Dolayısıyla,

فَكُلُّ مَنْ عَصٰى رَبَّهُ فَهُوَ جَاهِلٌ حَتّٰى يَنْزِعَ عَنْ مَعْصِيَتِهِ

Rabbine isyan eden herkes, o günahı terk edinceye kadar cahildir. (Kurtubî, VI, 92)

Ayette geçen "***min karîbin***" ile maksat, ölümden önce, yaşama ümidi var iken tövbe edilmesidir. Peygamberimiz (s.a.s.)'in,

اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَالَمْ يُغَرْغِرْ "Allah, kulunun tövbesini can boğaza gelmedikçe kabul eder" (İbn Mâce, Zühd, 30) anlamındaki hadisi buna işaret etmektedir.

Ölümden önce yapılan tövbe "***yakın***"dır. (Kurtubî, V, 92)

Son nefeste yapılan iman da (Mümin, 40/859 tövbe de makbul olmaz. Nisa suresinin 18'inci ayetinde son nefeste yapılan iman ve tövbenin makbul olmadığı açıkça bildirilmektedir:

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّـَٔاتِۚ حَتّٰٓى اِذَا حَضَرَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ اِنّ۪ي تُبْتُ الْـٰٔنَ وَلَا الَّذ۪ينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا

"*Makbul* tövbe, günahları işleyip işleyip de kendisine ölüm gelip çatınca, 'İşte ben şimdi tövbe ettim' diyen kimseler ile kâfir olarak ölenlerin tövbeleri değildir. Bunlar için ahirette elem dolu bir azap hazırlamışızdır." (Nisa, 4/18)

Ayette iki kimsenin tövbelerinin kabul edilmeyeceği bildirilmektedir: Biri kâfir olarak ölen insan, diğeri de son nefesinde tövbe etmek isteyen günahkârların tövbesidir. Son nefeste yapılan iman da tövbe de kabul edilmez. Nitekim son nefesinde denizde boğulmak üzere iken tövbe edip iman etmek isteyen zalim Firavun'un imanı kabul olmamıştır. (Yunus, 10/90-91)

وَجَاوَزْنَا بِبَنٖٓي اِسْرَٓاءٖيلَ الْبَحْرَ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدْوًاۜ حَتّٰٓى
اِذَٓا اَدْرَكَهُ الْغَرَقُۙ قَالَ اٰمَنْتُ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا الَّذٖٓي اٰمَنَتْ بِهٖ بَنُٓوا اِسْرَٓاءٖيلَ وَاَنَا۬ مِنَ
الْمُسْلِمٖينَ اٰلْـٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدٖينَ فَالْيَوْمَ نُنَجّٖيكَ بِبَدَنِكَ
لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ اٰيَةًۜ وَاِنَّ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ اٰيَاتِنَا لَغَافِلُونَ

"İsrail oğullarını denizden geçirdik. Firavun da, askerleriyle birlikte zulmetmek ve saldırmak üzere, derhal onları takibe koyuldu. Nihayet boğulmak üzere iken "İsrail oğulları'nın iman ettiğinden başka hiçbir ilah olmadığına imanı ettim. Ben de Müslümanlardanım." dedi. Şimdi mi? Hâlbuki daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun. Biz de bugün bedenini arkandan geleceklere ibret olman için, kurtaracağız. Çünkü insanlardan birçoğu ayetlerimizden gerçekten habersizdir. (Yunus, 10/90-92)

مَنْ تَابَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِ

"Kim güneşin battığı yerden doğmadan önce tövbe ederse Allah onun tövbesini kabul eder" (Müslim, Bir ve Sıla, 43) anlamındaki hadis-i şerif de tövbede acele edilmesi gerektiği i ifade etmektedir.

Günahkâr kişi hayatının son saniyelerine kadar tövbe etmez, dünya hayatından ümit kestikten ve gayb âlemine dâhil bulunan bazı gerçekleri gördükten veya hissettikten sonra henüz can vermeden tövbe ederse bu tövbe kabul olmaz. Çünkü bu tövbenin sebebi, gayp âlemine imana dayalı samimi pişmanlık olmayıp yüz yüze gelinen cezadan kurtulmaya yöneliktir. Bu itibarla tekrar kulluk ve itaat imtihanına fırsat da kalmadığı için kabul edilmez.

Kabul edilmeyen bir başka tövbe de hayatını, hak dini inkâr içinde geçirdikten sonra ölen ve ahiret âlemini gördükten sonra pişmanlık duyanların tövbesidir.

İmam Gazali'nin dediği gibi kişi söylediği sözün veya işlediği fiilin veya yaptığı davranışın günah olduğunu anladığı an, derhal nedamet duymalı ve iyi ameller işleyerek günahlarını silmeye çalışmalıdır. Aksi hâlde kötülükler kalbini kaplar, sonra bunun izalesi zor olur. (İhyai, IV, 11-13)

Tövbe etmede niçin acele edilmesi gerekir? Acele edilmesi gerekir; çünkü ölümün bizi ne zaman yakalayacağı belli değildir. Ayrıca tövbe edilmediği takdirde çoğalan günahlar kalbin kararmasına sebep olur. Çünkü her günah ile kalpte siyah bir nokta hâsıl olur. Peygamberimiz (s.a.s.), bu konuda şöyle buyurmuşlardır:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَذْنَبَ كَانَتْ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فِي قَلْبِهِ فَإِنْ تَابَ وَنَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ صُقِلَ قَلْبُهُ فَإِنْ زَادَ زَادَتْ فَذلِكَ الرَّانُ الَّذِي ذَكَرَهُ اللهُ فِي كِتَابِهِ كَلاَّ بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَاكَانُوا يَكْسِبُونَ

"Mümin bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Eğer tövbe eder, o günahı terk eder ve Allah'tan bağış dilerse kalbi temizlenir. Eğer günah işlemeye devam ederse kalbindeki siyah noktalar artar. Bu durum Allah'ın "Hayır, hayır! Doğrusu onların kazandıkları günahlar kalplerini paslandırmıştır" (Mutaffifîn, 83/14) ayetinde zikrettiği "***rân***"dır. (İbn Mâce, Zühd, 29)

Sonuç olarak kul hakkı içermeyen günahlar için makbul tövbede şu şartların birlikte bulunması gerekir:

a) Allah'ı yücelterek tövbeye başlamak,

b) Pişmanlık duyup günahı itiraf etmek ve Allah'tan af istemek,

c) Tövbede samimi olmak,

d) Günahı gelecekte işlememeye azmetmek, günahı terk edip hali ıslah etmek,

e) Tövbeyi son nefese bırakmamak.

Allah hakkı ile ilgili günahlardan tövbe etmek isteyen mümin, bu şartlara uygun tövbe etmelidir. Dinî bir görevi, bir emri yerine getirmemesinden dolayı tövbe ediyorsa artık o emri yerine getirmelidir. Mesela namaz kıl-

mıyorsa namaz kılmaya ve kılamadığı namazları kaza etmeye başlamalıdır. İşlediği bir yasaktan dolayı tövbe ediyorsa o yasağı terk etmelidir. Mesela içki içmiş ve buna tövbe etmiş ise artık içki içmeyi bütünüyle terk etmelidir.

Tövbe etmek için belirli bir mekâna ihtiyaç yoktur. Kişi, her zaman her yerde tövbe edebilir. Yeter ki şartlarına uygun tövbe yapsın, samimiyetle Allah'a yönelsin, günahının affını istesin. Tövbe, camide, evde, işyerinde, yolda herhangi bir yerde yapılabilir. Kişinin günahlarını göz önüne getirerek onların çirkinliklerinden kurtulmaya karar verdiği her yer, tövbe için bir mekândır. Yunus (a.s.)'un balığın karnında karanlıklar içinde günahını itiraf ederek tövbe etmesi bunun delilidir.

Tövbe etmek için aracıya ihtiyaç yoktur. Tövbenin yeri, iman ve ihlâsın yeri olan kalptir. Kalbiyle Allah'a yönelen, günah işlediğine pişmanlık duyan ve işlediği günahı terk eden kimse tövbe etmiş sayılır.

Tövbe ettiği günahı tekrar işleyen kimse yeniden tövbe edebilir. Kul, şartlarına uygun olarak tövbe ettiği halde tövbesini bozup tekrar günah işlerse yeniden tövbe edebilir ve tövbenin şartlarına uyarsa Allah, onun tövbesini tekrar kabul eder. Şu hadis, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

Sahabeden Ebu Hüreyre, Hz. Peygamberin Rabbinde şöyle rivayet ettiğini bildirmiştir:

أَذْنَبَ عَبْدٌ ذَنْبًا فَقَالَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَذنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغفِرُ الذَّنبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ فَقَالَ أَيْ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي. فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَبْدِي أَذْنَبَ ذَنْبًا فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ فَقَالَ أَيْ رَبِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَذنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ اِعْمَلْ مَا شِئْتَ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ

"Kul bir günah işleyip de "Ey Rabbim! Günahımı bağışla" derse yüce Allah, "Kulum bir günah işledi ve günahını bağışlayan bir Rabbi olduğunu bildi" buyurur ve günahı bağışlar. Sonra kul o günahı tekrar işler ve "Rabbim!

Günahımı bağışla" der. Yüce Allah, "Kulum bir günah işledi ve bağışlayan bir Rabbi olduğunu bildi" buyurur ve günahı bağışlar. Sonra kul o günahı tekrar işler ve "Rabbim! Günahımı bağışla" der. Yüce Allah, "Kulum bir günah işledi ve bağışlayan bir Rabbi olduğunu bildi" buyurur ve günahı bağışlar ve dilediğini işle seni bağışladım" (Müslim, Tövbe, 29) buyurur.

Şartlarına uygun tövbe eden hiç günah işlememiş gibi olur, günahlarından bütünüyle arınır, böylece Allah'ın rızasını ve sevgisini kazanır. (Bakara, 2/222)

bb) Kul Hakkı İçeren Günahlar

Bu tür günahlar üç şekilde işlenir.

1. Maddî Hakları İhlal Etmek

Bu günah, aldığı borcu vermemek veya çalmak, gasp etmek veya mala-mülke zarar vermek şeklinde olur.

Bu tür günahlara tövbe edebilmek için haksız olarak elde edilen malın sahibine iadesi, haksız olarak edilen mal elde değilse bedelinin tazmin edilmesi, sahibi bilinmiyorsa bu malın hak sahibi adına sadaka olarak verilmesi veya mala-mülke zarar verilmiş ise tazmin edilmesi gerekir.

Borç alan kimse borcu ödememiş ise borcu ödemesi gerekir.

Malına, servetine ve parasına kul hakkı karışan kimse, miktarı belli ise bu miktarı, belli değilse zannı galibine göre belli bir miktarı ayırır ve bunu tasadduk eder.

2. Cana Zarar Vermek

Dövme, yaralama ve öldürme gibi bedene zarar veren kimse hakkında işlem yapılmak üzere yetkili mercilere teslim olmalıdır. Hata ile öldürmede ölenin varislerine kan bedeli (***diyet***) ödemeli, özür dilemeli ve helallık almalıdır.

3. Namus ve Onura Zarar Vermek

Gönül kırmak, üzmek, gıybet etmek, su-i zanda bulunmak, iftira etmek, aleyhine tanıklık etmek, toplum içinde küçük düşürmek, hakir görmek ve

rencide etmek suretiyle manevî bir kul hakkı üstlenen mümin hak sahibinden özür dilemeli ve helallik almalıdır. Hak sahibi ölmüş ise arkasından hayır dua yapmalı, hayır ve hasenat işlemelidir.

"***Kul hakkı***" ile ilgili günahlara tövbe edebilmek için ***Allah hakkı ile ilgili tövbedeki şartlara ilave olarak kul hakkından kurtulmak ve hak sahibinden helallik almak şarttır.*** Şu hadis, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِاَحَدٍ مِنْ عِرْضِهِ اَوْ شَيْءٍ فَالْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ اَنْ يَكُونَ دِينَارٌ وَلاَ دِرْهَمٌ اِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ اُخِذَ مِنْهُ بِقَدَرِ مَظْلَمَتِهِ اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ اُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ

"Kimde başkasının malı ve namusu ile ilgili hakkı varsa, paranın ve malın geçerli olmadığı kıyamet gününden önce o kişiden helallik alsın. Aksi takdirde, o kişinin iyiliklerinden alınarak, yaptığı haksızlıklara mukabil hak sahibine verilir. O kişinin iyiliği yoksa hak sahibinin günahlarından alınarak haksızlık edene yüklenir." (Buharî, Mezalim, 10)

II. SALİH AMELLER VE HAYIR HASENAT İŞLEMEK

Yüce Allah, şartlarına uygun bir şekilde tövbe ettikleri zaman insanları bağışlayıp affedebileceği gibi tövbe etmese bile güzel ameller işledikleri, hayır ve hasenat yaptıkları zaman da bağışlayabilir. Bunun ayet ve hadislerde pek çok delili vardır.

Küfrü bırakıp imana gelen, şirki bırakıp tevhide yönelen, nifakı bırakıp sadakatle İslam'a sarılan kimseleri Allah bağışlar. Yüce Allah, ehl-i kitap ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتَابِ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَاَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ

"Eğer kitap ehli iman etseler ve Allah'a karşı gelmekten sakınsalardı, muhakkak onların ***kötülüklerini örterdik*** ve onları Naim cennetlerine koyardık." (Mâide, 5/65; bk. Zümer, 39/35; Fetih, 48/5; Talak, 65/5)

Bu ayette Allah'ın iman edip Allah'a karşı gelmekten sakınanların günahlarını örteceği ve onları cennete koyacağı bildirilmektedir.

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ

"İman edip salih amel işleyenlerin ***kötülüklerini elbette örteceğiz.*** Onları işlediklerinin daha güzeliyle mükâfatlandıracağız." (Ankebût, 29/7; bk. Muhammed, 47/2; Teğabün, 64/9)

Bu ayette ***iman edip salih amel işleyenlere*** iki vaadde bulunulmaktadır: Biri günahların örtülmesi yani affedilmesi, diğeri amellere en güzel mükâfatın verilmesidir.

Müminler, salih ameller işler, Allah yolunda çalışırsa bu davranış onların günahlarının bağışlanmasına vesile olur. Şu ayet, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَاُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ

"Hicret edenler, yurtlarından çıkarılanlar, yolumda eziyet görenler, savaşanlar ve öldürülenlerin de yemin olsun, ***günahlarını elbette örteceğim***. Allah katından bir mükâfat olmak üzere, onları içinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım." (Al-i İmran, 3/195)

Ayette Allah; Mekke'den Medine'ye imanları uğruna hicret eden, sırf inançları sebebiyle eziyete maruz kalan, Allah yolunda savaşan ve şehit edilen kimselerin günahlarını örteceğini beyan etmektedir. Şu ayette şehitlerin Allah'ın rahmet ve mağfiretine nail olacakları bildirilmektedir:

وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ اَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ

"Andolsun, eğer Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, Allah'ın bağışlaması ve rahmeti onların topladıklarından daha hayırlıdır." (Al-i İmran, 3/157)

اِنْ تُقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ

“Eğer siz Allah’a güzel bir borç verirseniz Allah, onu size, kat kat öder ve ***sizi bağışlar.*** Allah, şükrün karşılığını verendir, çok hilim sahibidir.” (Teğabün, 64/17)

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“*Ey Peygamberim*! De ki: “Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve ***günahlarınızı bağışlasın***. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Al-i İmran, 3/31)

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًاۙ يُصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki, Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve ***günahlarınızı bağışlasın.*** Kim Allah’a ve Resulüne itaat ederse muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır.” (Ahzâb, 33/70–71)

Örnek olarak zikrettiğimiz ayetlerde yüce Allah; iman edenlerin takva, doğru söz, Peygambere itaat, borç verme ve cihat gibi salih ameller işleyenlerin, Allah yolunda eziyete maruz kalanların, şehit olanların ve hicret edenlerin ödüllendirileceği, günahlarının örtüleceği ve bağışlanacağı bildirilmektedir.

Abdest, namaz, umre, hac, oruç ve musafaha ile ilgili şu hadisler de konuya delil olacak niteliktedir:

إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ (أَوْ الْمُؤْمِنُ) فَغَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ الْمَاءِ (أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ) فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ كَانَ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ (أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ) فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَشَتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ (أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ) حَتَّى يَخْرُجَ نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوبِ

"Müslüman kul, abdest alıp yüzünü yıkadığı zaman bakmak sureti ile işlediği bütün günahlar su ile birlikte dökülür gider. Ellerini yıkadığı zaman, onlarla işlediği bütün günahlar su ile birlikte dökülür gider. Ayaklarını yıkadığı zaman, onlarla yürüyerek işlediği günahlar, su ile birlikte dökülür gider. Abdest bittiğinde *küçük* günahlardan arınıp tertemiz olur." (Müslim, Taharet, 32)

اَرَاَيْتُمْ لَوْ اَنَّ نَهْرًا بِبَابِ اَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا مَا تَقُولُ ذٰلِكَ يَبْقٰى مِنْ دَرَنِهِ قَالُوا لاَ يَبْقٰى مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا قَالَ فَذٰلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُوا اللّٰهُ بِهِ اَلْخَطَايَا

"Ne dersiniz? Birinizin kapısının önünde bir ırmak olsa ve burada günde beş defa yıkansa bu kimsede hiç kir kalır mı? *Sahabenin*; 'Hayır hiç bir kir kalmaz' diye cevap vermeleri üzerine, "İşte beş vakit namaz da böyledir. Allah, bu sebeple günahları temizler, yok eder." (Buharî, Mevâkîtu's-Salâti, 6)

خَمْسُ صَلَوَاتٍ اِفْتَرَضَهُنَّ اللّٰهُ تَعَالَى مَنْ أَحْسَنَ وُضُوءَهُنَّ وَصَلاَّهُنَّ لِوَقْتِهِنَّ وَأَتَمَّ رُكُوعَهُنَّ وَخُشُوعَهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللّٰهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللّٰهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِن شَاءَ عَذَّبَهُ

"Allah, beş vakit namazı farz kılmıştır. Kim abdest'i güzelce alır, beş vakit namazı vaktinde kılar, rükûunu, secdesini ve huşuunu tam yaparsa bu kimseye Allah'ın onu bağışlayıp cennete koyacağına sözü vardır. Namazlarını kılmayan kimseye ise Allah'ın bir sözü yoktur. Dilerse onu bağışlar ve cennetine koyar, dilerse ona azap eder." (Ebu Dâvûd, Salât, 9)

مَنْ حَجَّ لِلّٰهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ

"Kim Allah için hacceder, çirkin söz ve günahlardan sakınırsa, annesinden doğduğu gün gibi günahlarından arınmış olarak döner." (Buharî, Hac, 4)

اَلْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلاَّ الْجَنَّةُ

"Umre, diğer Umre'ye kadar yapılan günahların kefaretidir. Makbul bir Haccın karşılığı da Cennetten başka bir şey değildir." (Müslim, Hac, 437)

وَ مَنْ صَامَ رَمَضَانَ اِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

"Kim inanarak ve sevabını umarak Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır." (Buharî, Sıyâm, 6)

مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ اِلَّا غَفَرَ اللّٰهُ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَتَفَرَّقَا

"Karşılaşıp tokalaşan iki Müslüman yoktur ki ayrılmadan önce Allah o ikisini bağışlamış olmasın." (Tirmizî, Deavât, 31)

Salih ameller vesilesiyle günahların bağışlanmasıyla ilgili hadis kitaplarında çok sayıda hadis vardır. (Mesela bk. Tirmizî, Deavat, Müslim, Bir ve Sıla bölümleri)

Peygamberimiz (s.a.s.); ahlaksızlık batağına saplanmış bir kadının, bir köpeğe acıyıp yardım etmesi sebebiyle Allah'ın af ve merhametine mazhar olduğunu bildirmiştir:

أَنَّ اِمْرَأَةً بَغِيًّا رَأَتْ كَلْباً فِي يَوْمٍ حَارٍّ يَطِيفُ بِبِئْرٍ قَدْ أَدْلَعَ لِسَانَهُ مِنَ الْعَطَشِ
فَنَزَعَتْ لَهُ بِمُوقِهَا فَغُفِرَ لَهَا

"Kötü yola düşmüş bir kadın, sıcaktan dilini çıkarmış bir su kuyusunun etrafında dolaşan bir köpek gördü, kuyuya inip mesti ile su aldı ve köpeği suladı, bu yüzden bağışlandı." (Müslim, Selam, 154; Buharî, Bed'ü'l-halk, 16)

Hayvanlara şefkat ve merhamet edenden Allah razı olur. Bir gün Peygamberimiz (s.a.s.) ashabına şu olayı anlatır:

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اِشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ
ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ لَقَدْ بَلَغَ هَذَا
الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ
أَمْسَكَهُ بِفِيهِ حَتَّى رَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللّٰهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ
وَ إِنَّ لَنَا فِي هَذِهِ الْبَهَائِمِ لأَجْرًا؟ فَقَالَ فِي كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ

"Yolculuk eden bir adam çok susar, bir su kuyusu bulur, kuyuya iner ve su içip çıkar. Kuyudan çıkınca sıcak ve susuzluktan dilini çıkartan ve ıslak

toprağı yalayan bir köpek görür. Adam, ‘bu köpek de anlaşılan benim gibi çok susamış’ deyip su kuyusuna iner, mestine su doldurur, mesti ağzı ile tutup kuyudan çıkar ve köpeğe suyu içirir. Allah, bu adama teşekkür eder ve ***onu bağışlar***. Ashap, “Ey Allah’ın Elçisi! Bu hayvanlara yaptığımız iyilik sebebiyle bize sevap verilir mi? diye sorar. Peygamberimiz, ‘Her can taşıyan varlığa yapılan iyilik için sevap vardır’ buyurur.” (Müslim, Selam, 153; Ebu Dâvûd, Edeb, 47)

Bir başka hadiste salih amellerin ve iyiliklerin kötü amelleri ve kötülükleri giderdiği şöyle bildirilmektedir:

اِتَّقِ اللّٰهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَ اَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا وَ خَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

“Nerede olursan ol Allah’a karşı gelmekten sakın. Kötü amelin ve kötülüğün peşinden hemen iyi bir amel işle ve iyilik yap ki kötü ameli ve kötülüğü yok etsin. İnsanlara güzel ahlak ile muamele et.” (Tirmizî, Birr, 54)

Hadislerde musibet ve sıkıntılara sabredip isyan etmeyen kimsenin bir kısım günahlarının bağışlanacağı bildirilmektedir. Şu hadisleri örnek olarak zikredebiliriz:

مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ وَصَبٍ وَلَا نَصَبٍ وَلَا سَقَمٍ وَلَا حُزْنٍ حَتَّى الْهَمِّ يَهُمُّهُ اِلَّا
كَفَّرَ بِهِ مِنْ سَيِّئَاتِهِ

“Mümin kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık, bir üzüntü hatta küçük bir tasa hâli isabet edecek olsa, bunlar müminin ***bir bölüm günahlarına kefaret olur.***” (Müslim, Birr, 52)

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا اَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى
الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا اِلَّا كَفَّرَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ

“Müslümana, fenalık, hastalık, keder, hüzün, eza, can sıkıntısı arız olmaz, hatta vücuduna bir diken batırılmaz ki, Allah bu musibetler sebebiyle onun ***hatalarını ve günahlarını bağışlamış olmasın.***” (Buharî, Merda’, 1)

Dua ve niyaz, kulun isteğini Allah'a arz etmesidir. Tövbe etmek de Allah'a yönelmek olduğuna göre insan dua ile günahlarının bağışlanmasını isteyebilir. Kur'ân'da günahların bağışlanma talebini içeren pek çok dua örneği vardır.

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işlerimizdeki taşkınlıklarımızı ***bağışla*** ve yolunda ayaklarımızı sabit kıl, kâfirler güruhuna karşı da bize yardım et!" (Al-i İmran, 3/147)

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا

"Rabbim! Bana, babama, anama, mümin olarak evime girene ve bütün mümin erkek ve mümin kadınlara ***mağfiret eyle***. Zalimlerin de sadece helakini artır." (Nûh, 71/28)

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

"Rabbimiz! Herkesin hesaba çekileceği günde beni, ana-babamı ve müminleri ***bağışla***!" (İbrahim, 14/41)

رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Rabbimiz! Ancak sana dayandık, içtenlikle yalnız sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır. Rabbimiz! Bizi o kâfirlerin fitnesi kılma. Rabbimiz! ***Bizi bağışla***! Şüphesiz Sen azizsin, hikmet sahibisin.” (Mümtehıne, 60/4-5)

رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي

“Rabbim! ***Beni ve kardeşimi bağışla***! Bizi rahmetinin içine al. Sen merhametlilerin en merhametlisisin.” (A'râf, 7/151)

رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّايَ أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا إِنْ هِيَ
إِلاَّ فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ وَتَهْدِي مَن تَشَاءُ أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا
وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ وَاكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ إِنَّا هُدْنَا إِلَيْكَ

“Rabbim! Dileseydin daha önce beni ve onları yok ederdin, aramızdaki beyinsizlerin yaptıkları yüzünden bizi yok mu edeceksin? Bu, Senin imtihanından başka bir şey değildir, bununla dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola iletirsin; bizim dostumuz Sensin; ***bizi bağışla,*** bize merhamet et. Sen bağışlayanların en iyisisin. Bize bu dünyada da iyilik, güzellik ve nimet yaz, ahirette de. Biz sana yöneldik.” (A'râf, 7/156-157)

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَّا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

“Rabbim! ***Beni bağışla*** ve bana benden sonra kimseye layık olmayacak bir mülk / hükümranlık bahşet. Şüphesiz, Sen çok bahşedicisisin.” (Sâd, 38/35)

Verdiğimiz beş dua örneğinde yüce Allah ismi geçen peygamberlerin ümmetlerine örnek olmak ve yol göstermek için Allah'a sözlü olarak “Allah'ım! Günahlarımızı ve işlerimizdeki aşırılıklarımızı bağışla”, “günahımı bağışla”, “Bizi bağışla”, “Kardeşimi bağışla”, “Anne-babamı ve müminleri bağışla” diye dua ettikleri bildirilmektedir. Allah'tan af ve mağfiret dilemek, tövbe isteğini Allah'a sözlü olarak arz etmektir.

Âlemlere rahmet olarak gönderilen ve müminler için örnek olan Peygamberimiz (s.a.s.), gelmiş-geçmiş bütün günahları bağışlandığı (Fetih, 48/2) halde Allah'tan nasıl af ve mağfiret isteneceğini, sözlü olarak tövbenin nasıl yapacağını ümmetine öğretmiştir. Şu örnekleri zikredebiliriz.

رَّبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ

"Rabbim! ***Bağışla***, merhamet et, Sen merhamet edenlerin en hayırlısısın." (Müminûn, 23/118)

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي

"Allah'ım! ***Beni bağışla,*** bana hidayet nasip eyle, bana rızık ver, beni afiyette daim eyle ve bana merhamet et." (Müslim, Zikir, 35)

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَارْضَ عَنَّا وَ تَقَبَّلْ مِنَّا وَاَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَ نَجِّنَا مِنَ النَّارِ وَ اَصْلِحْ لَنَا شَأْنَنَا كُلَّهُ

"Allah'ım! ***Bizi bağışla***, bize merhamet eyle, bizden razı ol, (ibadetlerimizi, hayır, hasenat ve dualarımızı) kabul eyle, bizi cennete koy, bizi cehennemden azat eyle, bütün işlerimizi ıslah eyle." (İbn Ebî Şeybe, Dua, No: 29342)

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَظُلْمَنَا وَهَزْلَنَا وَجِدَّنَا وَعَمْدَنَا وَكُلُّ ذٰلِكَ عِنْدَنَا

"Allah'ım! Günahlarımızı, yaptığımız haksızlıkları, saçmalıklarımızı, bilerek ve ciddi olara yaptıklarımızı ***bağışla,*** bunların hepsi bizde mevcuttur." (Hâkim, Deavât, No:1916)

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَ تَجَاوَزْ عَنِّي وَاعْفُ عَنِّي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Allah'ım! ***Beni bağışla***, bana merhamet et, beni cezalandırmaktan vazgeç ve beni affet, şüphesiz Sen çok bağışlayan çok merhametli olansın." (İbn Ebî Şeybe, Dua, No: 29148)

اَللّٰهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْماً كَثِيراً وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

“Allah’ım! Ben gerçekten nefsime çok zulmettim, günahları ancak Sen bağışlarsın, beni katından bir mağfiret ile ***bağışla,*** bana merhamet et, şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhametli olansın.” (Tirmizî, Deavât, 98; İbn Ebî Şeybe, Dua, No: 2945)

رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي وَجَهْلِي وَ إِسْرَافِي فِي أَمْرِي كُلِّهِ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطَايَايَ وَعَمْدِي وَجَهْلِي وَهَزْلِي وَكُلُّ ذَلِكَ عِنْدِي اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَ أَنْتَ الْمُؤَخِّرُ وَ أَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Rabbim! Bütün işlerimdeki ölçüsüzlüğümü, cahilliğimi ve hatamı ***bağışla.*** Sen bunları benden daha iyi biliyorsun.

Allah’ım! Hatalarımı, bilerek, cahillikle ve dalgınlıkla yaptığım kusurlarımı ***bağışla***. Bunların hepsi bende mevcuttur.

Allah’ım! Yaparak ve geciktirerek işlediğim, açıktan ve gizli olarak işlediğim kusurlarımı ***bağışla.*** Sen, öne alan ve önce olansın. Sen, geriye bırakan ve sonsuz olansın. Senin her şeye gücün yetir.” (Buharî, Deavât, 60; Müslim, Dua, 70)

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَخْطَأْتُ وَمَا عَمَدْتُ وَمَا عَلِمْتُ وَمَا جَهِلْتُ

“Allah’ım! Gizli olarak işlediğim günahlarımı, açıktan işlediğim günahlarımı, hatâen işlediğim ve bilerek yaptığım günahlarımı, bildiğim ve bilmediğim bütün günahlarımı ***bağışla.***” (Hâkim, Deavât, No: 1880, I, 510)

اَللّٰهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِمَاءِ الثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَ أَنْقِ قَلْبِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا أَنْقَيْتَ الثَّوْبَ الأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ وَبَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

“Allah’ım! Hatalarımı kar ve soğuk su ile temizle, kalbimi hatalardan beyaz elbiseleri kirlerden temizlediğin gibi temizle, benimle günahlarımın arasını doğu ile batı arası kadar uzaklaştır.” (Buharî, Deavât, 38, 43-45; Müslim, Dua, 49)

Verdiğimiz dua örneklerinde Peygamberimiz, gizli-aşikâr, küçük-büyük, kasıtlı-kasıtsız her türlü günahın bağışlanmasını Allah'tan dilemiş, bu dileklerini arz ederken Allah'ı güzel sıfatları ile övmüş, "Allah'ım", "Rabbim" ve "Rabbimiz" gibi yalvarma cümleleri kullanmıştır.

Yüce Allah, muttakî, salih, sabırlı ve akl-ı selim sahibi müminlerin yaptığı dua örneklerini Kur'ân'da zikrederek bize rehberlik etmiş ve bizim de böyle dua edip af ve mağfiret dilememizi istemiştir.

رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Rabbimiz! Nurumuzu bizim için tamamla, ***bizi bağışla***; çünkü sen her şeye kadirsin." (Tahrîm, 66/8)

رَبَّنَا إِنَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

"Rabbimiz! Biz gerçekten iman ettik; ***bizim günahlarımızı bağışla*** ve bizi ateş azabından koru." (Al-i İmrân,3/16)

رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الأَبْرَارِ

"Rabbimiz! ***Günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört***, bizleri iyilerle beraber al." (Al-I İmrân,3/193)

رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ

"Rabbimiz! Biz iman ettik; öyle ise ***bizi bağışla***, bize merhamet et, sen, merhametlilerin en iyisisin." (Müminûn, 23/109)

رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ
كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Rabbimiz! Ancak sana dayandık, içtenlikle yalnız sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır. Rabbimiz, bizi o kâfirlerin fitnesi kılma! Rabbimiz! ***Bizi bağışla***! Şüphesiz Sen azizsin, hikmet sahipsin." (Mümtehıne, 60/4–5)

غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا

تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلاَ تُحَمِّلْنَا مَا لاَ طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنتَ مَوْلاَنَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Rabbimiz! ***Senden bağışlamanı dileriz***, dönüş ancak sanadır. Ey Rabbimiz, eğer unuttuk ya da yanıldıysak bizi tutup sorguya çekme! Ey Rabbimiz, bize bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme! Ey Rabbimiz, bize gücümüzün yetmeyeceği yükü de yükleme***! Bağışla bizi, mağfiret et bizi***, rahmet et bize! Sensin bizim Mevlamız, kâfir kavimlere karşı yardım et bize." (Bakara, 2/285–286)

Her zaman ve mekânda dua ve tövbe edilebilir. Ancak hadislerde dua ve tövbelerin kabul göreceği bildirilen özel zamanlar vardır. Mesela mübarek geceler, seher vakitleri, Cuma saatleri, namazlardan sonraki vakitler duaların daha çok kabul gördüğü zaman dilimleridir. Mesela şu hadiste gece vakitlerinde yapılan dua ve tövbelerin kabul edileceği bildirilmektedir:

يَتَنَزَّلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبُ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيهِ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرُ لَهُ

"Yüce Rabbimiz her gece yakın semaya iner, gecenin son üçte biri kalıncaya kadar kalır ve "Kim bana dua ederse ona icabet ederim, kim benden bir şey isterse ona isteğini veririm, ***kim benden af ve bağış dilerse onu bağışlarım***" buyurur." (Buhârî, Deavât, 13; İbn Hibbân, Ed'ıye, No: 919–922)

Bu hadisin başka bir varyantında, bu durumun, gecenin yarısı veya üçte birinden sabah oluncaya kadar devam ettiği bildirilmektedir. (İbn Hibbân, Ed'ıye, No: 919, 921)

Allah'a karşı gelmekten sakınan müminler, Kur'ân'da, وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ "Seher vakitlerinde Allah'tan bağışlanma dilerler" (Zâriyât, 51/18) diye övülmektedir.

Peygamberimiz (s.a.s.), üçaylarda diğer aylara nispetle daha çok oruç tutmuş, bazen Şaban ayanın tamamını oruçla geçirmiş (Tirmizî, Savm, 36) ve şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وتَعَالٰى يَنْزِلُ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ إلٰى سَمَاءِ الدُّنيَا فَيَغْفِرُ لِأكْثر مِنْ عَدَدِ شَعْرِ غَنَمِ كَلْبٍ

“Yüce Allah, Şaban ayının yarısı olduğunda dünya semasına iner ve Kelp kabilesinin koyunlarının tüylerinin sayısından ***çok kimsenin günahını bağışlar***.” (Tirmizî, Savm, 38)

Yüce Allah’ın dünya semasına inmesi, mecazi anlamda olup duaları kabul etmesi ve günahları bağışlamasından, Kelp kabilesinin koyunlarının tüyleri ifadesi de çokluktan kinayedir. Hadis, Allah’ın Şaban ayında müminlerin tövbe ve dualarını kabul ettiğini ifade etmektedir.

Ramazan ayı; Kur’ân, oruç, rahmet ve mağfiret ayıdır, sosyal yardımlaşma ve dayanışma ayıdır. Bu ayda dinî duygular, Allah’a yönelişler artar ve yapılan dua ve tövbeler kabul olur.

نَادٰي مُنَادٍ كُلَّ لَيْلَةٍ هَلْ مِنْ دَاعٍ فَيَسْتَجَابُ لَهُ هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَيُعْطَى هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَيُغْفَرُ لَهُ

“Her gece bir münadi şöyle seslenir? Dua eden yok mu? Onun duası kabul olur. İsteyen yok mu? İstediği verilir. ***Af ve mağfiret dileyen yok mu? Günahı bağışlanır.***” (Heysemî, Ed’ıye, 25, No: 17244)

Kulun Allah’a en yakın olduğu an, namazda geçirdiği zamandır. İbadetlerin özü ve hülasası da namazdır. Bu itibarla mümin işlediği herhangi bir günahına veya genel anlamda günahlarına tövbe etmek istediği zaman iki rekât namaz kılar ve ardından dua ve tövbe eder, bağışlanma diler. Peygamberimiz (s.a.s.);

مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْباً ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ ثُمَّ يُصَلِّي ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ إِلَّاغَفَرَ اللّٰهُ لَهُ ثُمَّ قَرَأَ هٰذِهِ الْآيَةَ

“Bir kul günah işler de sonra kalkar, güzelce abdest alır ve ***iki rekât namaz kılar; Allah’tan bağışlanma dilerse Allah onu bağışlar***” (Tirmizî, Salât, 294) buyurmuş ve şu ayeti okumuştur:

وَالَّذٖينَ اِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اللّٰهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلٰى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler -ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar- ve bile bile, işledikleri *günah* üzerinde ısrar etmeyenlerdir." (Al-i İmrân, 3/135)

B. MÜMİNLER İÇİN AF VE MAĞFİRET DİLEMEK

Müminler, kendi günahlarının affedilmesi ve bağışlanması için dua ettiği gibi anne ve babası, yakınları ve diğer müminlerin günahlarının bağışlanması için da dua edebilir. Bu dua, diriler için de ölüler için de söz konusudur.

Ayet ve hadisler, diri ve ölüler için dua, istiğfar ve bağışta bulunabileceğine açıkça işaret etmektedir.

Yüce Allah, Hz. Muhammed (s.a.s.)'e müminler için mağfiret istemeyi emretmektedir:

فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰيكُمْ

"Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Hem kendinin, hem de ***mümin erkek ve kadınların günahlarının bağışlanmasını dile***! Allah dönüp dolaşacağınız yeri ve içinde kalacağınız yeri bilir." (Muhammed, 47/19)

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِ

"*Ey Peygamberim*! Sen arkadaşlarını affet. ***Onlar için Allah'tan bağış dile***." (Al-i İmran, 3/159)

Nuh Peygamberin; kendisi, anne-babası ve müminler için şöyle dua ettiği bildirilmektedir:

رَبِّ اغْفِرْ لٖي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمٖينَ اِلَّا تَبَارًا

“Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla. Zalimlerin de ancak helâkini arttır.” (Nuh, 71/28)

İbrahim Peygamber de kendisi, anne-babası ve müminler için af ve mağfiret dilemiştir:

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

“Ey Rabbimiz! Herkesin hesaba çekileceği günde beni, ana-babamı ve müminleri ***bağışla***!” (İbrahim, 14/41)

Kur’ân’da müminlerin kendilerinden önce yaşayan müminler için şöyle dua ettiği övgü ile haber verilmektedir:

وَالَّذِينَ جَاؤُوا مِن بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ

“Onlardan sonra gelenler ise şöyle derler: “Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce **iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla**. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin tutturma! Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin.” (Haşr, 59/10)

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ

“Ey Rabbimiz! Bizleri ve önceden iman ederek bizleri geçmiş olan kardeşlerimizi ***bağışla*** ve gönüllerimizde, iman etmiş olanlara karşı kin tutturma! Ey Rabbimiz! Şüphe yok ki, Sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin.” (Haşr, 59/10)

Peygamberimiz (s.a.s.);

اَللّٰهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشَ الْآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ

“Allah’ım! Yaşanacak hayat ancak ahiret hayatıdır. Muhacir ve Ensarı bağışla.” (Müslim, Cihad, 126)

اَللّٰهُمَّ إِنَّ الْخَيْرَ خَيْرُ الْآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرِينَ

"Allah'ım" Gerçek nimet ahiret nimetidir Ensar ve Muhacirleri bağışla" (Müslim, Cihad, 130) diye yaşayan müminler için af ve mağfiret dilediği gibi ölenler için de af ve mağfiret dilemiştir.

Ölenlerden sadece müminler için dua edilir, af ve mağfiret dilenir, kâfirler için dua edilmez, af ve mağfiret dilenmez. (İbn Hibbân, Ed'ıye, No: 981)

Şu ayet, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓا اُو۫لِي قُرْبٰى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُمْ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ

"Cehennem ehli oldukları açıkça kendilerine belli olduktan sonra, -yakınları da olsalar- Allah'a ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de müminlere." (Tevbe, 9/113)

Peygamberimiz (s.a.s.); bir müslümanın cenazesi defnedildikten sonra kabri başında bir süre durur ve etrafındakilere şöyle derdi: "Kardeşiniz için Allah'tan mağfiret dileyin ve sorulanlara şaşırmadan cevap verebilmesi için dua edin; zira şu anda o sorguya çekilmektedir." (Ebu Dâvûd, Cenâiz, 69)

Münafıkların başı Abdullah ibn Übeyy ölünce, iyi bir mümin olan oğlu Hz. Peygamberden babasının cenaze namazını kıldırmasını ister. Hz. Peygamber de cenaze namazını kıldırır. Bunun üzerine şu ayet iner:

وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓى اَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ اَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِهٖۜ اِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ

"*Ey Peygamberim*! Onlardan ölen hiç birine asla dua etme, cenaze namazı kılma ve kabrinin başında durma. Çünkü onlar, Allah'ı ve Resulünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler." (Tevbe, 9/84)

Yüce Allah, Hz. Peygamber dua yapsa bile onları bağışlamayacağını bildirmektedir:

اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْۜ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

"Onlar için ister bağışlanma dile ister dileme *fark etmez*. Onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen de, Allah onları asla affetmeyecektir. Bu, onların Allah ve Resulünü inkâr etmiş olmaları sebebiyledir. Allah fasık topluluğu doğru yola iletmez." (Tevbe, 9/80)

Sonuç olarak; insanlar, sevap ve günah işleyebilecek özellikte yaratılmışlardır. Peygamberler hariç her insanın az çok günahı vardır. Yüce Allah da insanın hiç günah işlememesini değil, günahta ısrar etmemesini, işlediği günahına tövbe etmesini istemektedir. Bu itibarla insan, işlediği günahına tövbe etmelidir. İnsanın tövbe etmede acele etmesi gerekir. Çünkü ölümün insana ne zaman geleceği belli olmaz. Ölüm gelip çatmadan önce şartlarına uygun tövbe edildiği takdirde, Allah, kulunun tövbesini kabul eder. Çünkü Allah, tövbeleri çok kabul edendir. Allah, kulunun tövbe etmesine sevinir. Mümin, günahına, şartlarına uygun tövbe edip günahı bağışlandığı zaman hiç günah işlememiş gibi olur. Tövbe eden mümin, Allah ve Peygambere itaat etmiş, hem günahından kurtulmuş hem de sevap kazanmış olur.

Tövbeler, aracıya ihtiyaç olmadan doğrudan Allah'a yapılır. Tövbe etmek için özel bir zamana ve mekâna ihtiyaç yoktur. Bununla birlikte mübarek ay, gün ve geceler dua ve tövbenin kabulü için önemli zaman dilimlerdir. Kul haklarıyla ilgili günahlarda hak sahibine hakkının verilmesi ve ondan helallik alınması gerekir.

Şirk, küfür, inkâr, isyan, büyük ve küçük her türlü günaha şartlarına uygun tövbe edildiği zaman tövbe geçerli olur. Sadece son nefeste yapılan tövbeler geçerli değildir.

V. TÖVBE ETMEDEN ÖLENLERİN DURUMU

Şirk, küfür, nifak, zulüm ve diğer günahlara tövbe ederek veya Allah'ın af ve mağfiretine mazhar olacak ibadetler, güzel işler, hayır ve hasenat işleyerek günahlarından kurtulmadan ölen insanlar ahirette iki kısma ayrılır.

1. KÂFİR, MÜŞRİK VE MÜNAFIKLAR

İnsanlar ahirette bütün yaptıklarını amel defterlerinde hazır bulacaklardır: Şu ayetler, bu husus açıkça beyan etmektedir:

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لِهٰذَا
الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً اِلَّا اَحْصٰيهَا ۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا ۗ وَلَا
يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا ۟

"Kitap, *sevap ve günahların yazılı olduğu amel defteri* ortaya konur. Suçluları, kitabın içindekilerden korkuya kapılmış görürsün. Eyvah bize! "Bu nasıl bir kitaptır ki küçük, büyük hiçbir şey bırakmadan hepsini sayıp dökmüş!" derler. Onlar bütün yaptıklarını karşılarında bulurlar. Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez." (Kehf, 18/49)

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا ۚ وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوٓءٍ ۚ تَوَدُّ لَوْ اَنَّ
بَيْنَهَا وَبَيْنَهُٓ اَمَدًا بَعِيدًا ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ ۗ وَاللّٰهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ ۟

"Herkesin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü hazır bulacağı günde kişi, kötülükleri ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister. Yine Allah sizi kendisine karşı dikkatli olmanız hakkında uyarmaktadır. Allah kullarına çok şefkatlidir." (Al-i İmran, 3/30)

Ahirette kâfir, müşrik ve münafıklar affedilmez, cehenneme atılır ve orada ebedî olarak kalırlar. Bu husus, Kur'ân'da pek çok ayette açıkça beyan edilmektedir:

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَآءُ ۚ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ
افْتَرٰٓى اِثْمًا عَظِيمًا

"Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını ***asla bağışlamaz.*** Bunun dışında kalan günahları ise dilediği kimseler için bağışlar. Allah'a şirk koşan kimse, şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur." (Nisa, 4/48; bk Nisa, 4/116)

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا اِلَّا طَرِيقَ
جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَٓا اَبَدًا ۗ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا

"Şüphesiz inkâr edenler ve zulmedenler var ya Allah onları ***asla bağışlayacak*** ve doğru yola iletecek değildir. *Allah onları* ancak içinde

ebedi kalacakları cehennemin yoluna iletir. Bu ise Allah'a çok kolaydır." (Nisa, 4/168-169)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ
الضَّالُّونَ

"Şüphesiz iman ettikten sonra inkâr eden sonra da inkârda ileri gidenlerin ***tövbeleri asla kabul edilmeyecektir***. İşte onlar sapıkların ta kendileridir." (Al-i İmran, 3/90)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

"İnkâr eden, Allah yolundan alıkoyan, sonra da inkârcılar olarak ölenler var ya, Allah onları asla bağışlamayacaktır." (Muhammed, 47/34)

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ
لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

"İman edip sonra inkâr eden, sonra inanıp tekrar inkâr eden, sonra da inkârlarında ileri gidenler var ya; Allah onları bağışlayacak da değildir, doğru yola iletecek de değildir. Münafıklara, kendileri için elem dolu bir azap olduğunu müjdele." (Nisa, 4/137-138)

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ
ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

"*Ey Peygamberim*! Münafıklar için ister bağışlanma dile ister dileme *fark etmez*. Onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen de, ***Allah onları asla affetmeyecektir***. Bu, onların Allah ve Resulünü inkâr etmiş olmaları sebebiyledir. Allah fasık topluluğu doğru yola iletmez." (Tevbe, 9/80; bk. Münâfikûn, 63/6)

Birinci ayette müşrikleri, ikinci, üçüncü ve dördüncü ayetlerde kâfirleri beşinci ve altıncı ayetlerde münafıkları Allah'ın affetmeyeceği bildirilmektedir. Bu bağışlamama ahirettedir. Dünyada şirk, nifak ve inkâr da olsa kul tövbe ettiği zaman Allah o tövbeyi kabul edip kulunu affeder.

Kâfirler, cehennem halkıdır ve orada ebedi kalacaklardır.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَآ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ

"İnkâr edenler ve ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte bunlar cehennemliktir. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (Bakara, 2/39)

Bu azaptan asla kurtulamayacaklardır:

اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ اَحَدِهِمْ مِلْءُ الْاَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ
افْتَدٰى بِه۪ۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِر۪ينَ

"Şüphesiz inkâr edip kâfir olarak ölenler var ya, dünya dolusu altını fidye verseler bile bu, hiçbirisinden asla kabul edilmeyecektir. Onlar için elem dolu bir azap vardır. Onların hiç bir yardımcıları da yoktur." (Al-i İmran, 3/91)

وَلَوْ اَنَّ لِلَّذ۪ينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِه۪ مِنْ سُٓوءِ
الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ

"Eğer yeryüzünde bulunan her şey tümüyle ve onlarla beraber bir o kadarı da zulmedenlerin olsa, kıyamet günü kötü azaptan kurtulmak için elbette onları verirlerdi. Artık hiç hesap etmedikleri şeyler Allah tarafından karşılarına çıkarılmıştır." (Zümer, 39/47)

اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔاۜ وَاُو۬لٰٓئِكَ
اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ

"İnkâr edenlerin ne malları ne evlatları, onlara Allah'a karşı hiçbir yarar sağlamayacaktır. İşte onlar cehennemliktirler. Onlar orada ebedi kalacaklardır." (Al-i İmran, 3/116)

Müminler, cennet halkıdır, imanlarının mükâfatı olarak mutlaka cennete gireceklerdir.

وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ

"İman edip salih ameller işleyenler ise cennetliklerdir. Onlar orada ebedi kalacaklardır" (Bakara, 2/82) anlamındaki ayette ve benzeri birçok ayette bu husus ifade edilmektedir. Bununla birlikte mümin, günahına tövbe etmeden veya günahının bağışlanmasına vesile olacak bir amel işlemeden öldüğü zaman eğer kul hakkı içermeyen günahı varsa hali Allah'a kalır. Allah bu kulunu dilerse bağışlar ve cennetine koyar, dilerse günahı nispetinde cezalandırır sonra yine cennetine koyar.

وَاِنْ تُبْدُوا مَا فٖٓي اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُۜ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ

"İçinizdekini açığa vursanız da, gizleseniz de Allah sizi, onunla sorguya çeker ve ***dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder.*** Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter" (Bakara, 2/284) anlamındaki ayet ve benzeri birçok ayet (Al-i İmran, 3/129; Mâide, 5/18, 40; Fetih, 48/14) bu hususu açıkça ifade etmektedir. Şu hadis de Allah'ın ahirette müminleri bağışlayabileceğini beyan etmektedir:

يَجِيئُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَاسٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ بِذُنُوبٍ أَمْثَالِ الْجِبَالِ فَيَغْفِرُهَا اللّٰهُ لَهُمْ

"Müslümanlardan bir kısım insanlar kıyamet gününe dağlar misali birçok günah ile gelir. Allah, onların günahlarını bağışlar." (Müslim, Tevbe, 51)

Mümin, kul hakkı ile ahirette gitmiş ise bu takdirde bağışlanmaz. Bu kimsenin sevaplarından alınır ve hak sahibine verilir. Şu hadisler, bu hususu açıkça ifade etmektedir:

لَتُؤَدُّنَّ الْحُقُوقُ إِلٰى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتّٰى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ

"Kıyamet günü bütün hak sahiplerine hakları iade edilecektir. Hatta boynuzlu koyun boynuzsuz olandan hakkını alacaktır." (Müslim, Birr, 15, 60)

Bir defasında sevgili Peygamberimiz, kul hakkının önemine dikkat çekmek amacıyla ashabına "Müflis kimdir?" diye sorar. Ashap, malı mülkü olmayan kimsedir şeklinde cevap verince;

إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلاَةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هٰذَا وَقَذَفَ هٰذَا وَأَكَلَ مَالَ هٰذَا وَسَفَكَ دَمَ هٰذَا وَضَرَبَ هٰذَا فَيُعْطٰى هٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضٰى مَا عَلَيْهِ أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ فِي النَّارِ

"Ümmetimin gerçek müflisleri şunlardır: Kıyamet günü mahşer yerine namaz, oruç, zekât gibi ibadetlerinin sevabıyla gelir, fakat dünyada şuna sövmüş, buna iftira atmış, diğerinin malını yemiş, başkasının kanını akıtmış, dövmüştür. Onun sevabından o zulmettiği kimselere verilir, borcu ödenmeden sevapları tükenir. Bu defa zulmettiklerinin günahlarından alınarak onun boynuna yüklenir ve Cehennem'e atılır" (Müslim, Birr ve Sıla, 15, 59) buyurur.

Hadisler, açıkça kul haklarının hak yüklenen insanın sevabından hak sahibine verilmek veya sevabı yoksa hak sahibinin günahı haksız insana yüklenmek suretiyle ödeneceği beyan edilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KUR'AN'DA TÖVBE ÖRNEKLERİ

رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

“Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.” (A’râf, 7/23)

Önceki bölümlerde açıkladığımız gibi Âdemoğlu günah işleyebilecek özellikte yaratılmıştır. Bu itibarla ister-istemez günah işler. Önemli olan hiç günah işlememiş olmak değil, günah işlemekte ısrar etmemek, işlediği günahına zaman geçirmeden tövbe edebilmektir. Herhangi bir aracıya ihtiyaç kalmadan insan şartlarına uygun tövbe edebilirse Allah, tövbesini kabul edip onu affeder. Yüce Allah, Kur'ân'da günah işleyip tövbe eden bir kısım insanları, onların tövbelerini kabul edişini bize örnek olarak zikretmektedir.

Bu bölümde Kur'ân'da ve hadislerde geçen kabul edilmiş tövbelerden örneklere yer verilecektir. İlk örnek Âdem (a.s.) ve eşinin tövbesidir.

1. ÂDEM (A.S.) VE EŞİ HAVVA'NIN TÖVBESİ

Yüce Allah, su ve toprak karışımından ilk insan Âdem'i yaratıyor, ona ruh veriyor. Aralarında İblis'in de bulunduğu meleklere Âdem'e secde etmesini emrediyor. Bütün melekler Âdem'e secde ediyor, İblis kibirleniyor, ben Âdem'den üstünüm, çünkü beni ateşten, onu topraktan yarattın diyor ve secde etmiyor, böylece Allah'a baş kaldırıyor ve kâfir oluyor. Allah İblis'i huzurdan kovuyor, lanetliyor. İblis, Allah'tan kıyamet kopuncaya kadar yaşama izni istiyor. Allah da ona bu izni veriyor. İblis,

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ

"Senin şerefine yemin olsun ki, içlerinden ihlâslı kulların hariç, elbette onların hepsini azdıracağım." (bk. Sâd, 38/82-83) diyor.

قَالَ فَبِمَٓا اَغْوَيْتَن۪ي لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَق۪يمَۙ ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْد۪يهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَٓائِلِهِمْۜ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِر۪ينَ

“Beni azdırmana karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım. Sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden kimseler olarak bulamayacaksın” (A'râf, 7/16-17) diyor.

Böylece Şeytan Âdem (a.s.)'e ve zürriyetine düşman oluyor. Yüce Allah, Âdem (a.s.) ve işini cennete koyuyor ve onlara şu tembihatta bulunuyor:

وَيَٓا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِم۪ينَ

“Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz.” (A'râf, 7/19)

فَقُلْنَا يَٓا اٰدَمُ اِنَّ هٰذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقٰى اِنَّ لَكَ اَلَّا تَجُوعَ ف۪يهَا وَلَا تَعْرٰىۙ وَاَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا ف۪يهَا وَلَا تَضْحٰى

“Ey Âdem! Şüphesiz bu İblis, sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun. Şüphesiz senin için orada aç kalmak, çıplak kalmak yoktur. Orada ne susuzluk çekersin, ne de güneş altında kalırsın.” (Taha, 20/117-119)

Şeytan bir yolunu bulup cennete giriyor, Âdem ile Havva'ya vesvese vermeye başlıyor, “Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da cennette ebedî kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı. Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim” diyor ve yemin ediyor. Bu suretle onları kandırıyor. Ağacın meyvesinden tadıyorlar. Bunun üzerine avret yerleri görünüyor. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başlıyorlar. Rableri onlara “Ben sizi o ağaçtan alıkoymadım mı, Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?” diye sesleniyor. Birbirinizin düşmanı olarak cennetten çıkın, yeryüzüne inin. “Yeryüzünde belirli bir zamana kadar yerleşme ve yararlanma vardır. Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan ye-

niden diriltilip çıkarılacaksınız" diyor. (A'râf, 7/24-25; bk. Bakara, 2/11-36; A'râf, 7/11-24; Sâd, 38/-71-83; Tâhâ, 20/115-123)

Âdem (a.s.) ve eşi Havva, ilahî yasağı unutuyor, kararlılık gösteremiyor (Taha, 20/115), Rabbine isyan ediyor ve yolunu şaşırıyor (Taha, 20/121), sınavı kaybediyor, Şeytan'ın hile ve tuzağına düşüyor, Allah'ın "ağacın meyvesine yaklaşmayın" yasağını ihlal ediyor, bu yüzden cennetten çıkartılıyor. Böylece, ilahî ikaza maruz kalıyor, kendilerine zulmetmiş ve günah işlemiş oluyor. Âdem (a.s.) yaptığına pişman oluyor, hatasından kurtulmak istiyor, nasıl tövbe edeceğini yüce Allahtan öğreniyor. Bu husus, Kur'ân'da şöyle bildirilmektedir:

فَتَلَقّٰٓى اٰدَمُ مِنْ رَبِّه۪ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِۜ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Derken, Âdem vahiy yoluyla Rabbinden birtakım kelimeler aldı, onlarla amel edip Rabbi'ne yalvardı. O da bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz O, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır." (Bakara, 2/37)

Âdem (a.s.)'in Rabbinden öğrendiği tövbe içeren cümleler şöyledir:

رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ

"Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz." (A'râf, 7/23)

Günahlarını, "Rabbimiz! Kendimize zulmettik" cümlesi ile itiraf etmişler, "Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz" cümlesi ile af ve mağfiret dilemişler, tövbe etmişlerdir. Tövbeleri kabul edilmiştir.

ثُمَّ اجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدٰى "Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi." (Taha, 20/122)

Âdem (a.s.) ve eşi, bu yasak ağaca yaklaşmakla kendilerine zarar vermişlerdir. Avret mahalleri açılmış, onu örtmek için uğraşmışlar, yeryüzüne indirilmişler, rızıklarını burada kazanmak durumunda kalmışlardır. Bu, onlar için bir imtihandı.

Âdem (a.s.)'in cennet hayatı ve orada Rabbi ile ilişkisi dünyadakinden farklıdır. Cennette yükümlülük yoktur, serbestlik ve mutluluk vardır. Ayet-

te geçen emir, nehiy, isyan, tövbe gibi kelimeler dünya hayatımızda bizim ibret almamız, ilâhî talimata bağlı kalmamız için kullanılmıştır. Cennette Şeytan'ın etkisiyle yasağı unutan (Taha, 20/115) Âdem (a.s.), fâsık olmamıştır. Zaten kendisi ve nesli dünyada halife olsun diye yaratılmış; cennete belli bir maksada yönelik geçici olarak konulmuş, orada kendisine verilen görevi yerine getirmiş, nihayet asıl vazifesini yapmak üzere yeryüzüne gönderilmiştir.

Kur'ân'ın açık ifadesine göre Hz. Âdem'in işlediği, bağışlanmamış, dünyaya taşınmış, nesline miras kalmış ve Hz. İsa'nın kurban edilmesine sebep teşkil etmiş bir "*aslî günah*" yoktur. Çünkü İslâm'a göre kimse kimsenin günahını yüklenmez (Fâtır 35/18), çünkü suç ve günah şahsîdir.

II. YUNUS PEYGAMBERİN TÖVBESİ

Yunus (a.s.) Filistin'de ikamet ederken Allah, onu Musul'da bir belde olan Ninova halkına peygamber olarak gönderdi. Yunus (a.s.), Ninova halkını imana davet etti, ancak onlar bu davete icabet etmediler, yüz çevirdiler, küfürde ısrar ettiler. Yunus (a.s.), Ninova halkına ilâhî azabın geleceğini bildirdi. Kendisi Allah'ın emri gelmeden, onlara kızarak aralarından ayrıldı. Deniz sahiline geldi. Oradaki dolu bir gemiye bindi. Bir müddet sonra, rüzgâr kesildi, gemi durdu. Geminin yükü fazla geldi. Geminin yükünü hafifletmek için kur'a çekip birini denize atmak istediler. Kur'a da Yunus peygambere çıktı. Yunus (a.s.), izinsiz kavminin arasından ayrılmasının isabetli olmadığını anladı. Kendini denize attı. Allah, Yunus'a bir balık gönderdi. Balık Yunus'u yuttu. Allah, balığa vahyetti ki, "Onun etini yeme, kemiklerini kırma. Çünkü Yunus senin için rızık değildir. Ancak senin karnın onun için bir hapis yeridir." (Taberî, VII, 11/171, 172; X, 17/81) Yunus (a.s.), balığın karnında, لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنّ۪ي كُنْتُ مِنَ الظَّالِم۪ينَ diyerek dua etti. Allah, bunu Kur'ân'da şöyle bildiriyor:

وَذَا النُّونِ اِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ اَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ اَنْ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنّ۪ي كُنْتُ مِنَ الظَّالِم۪ينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذٰلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِن۪ينَ

"*Ey peygamberim*! Zünnun'u, *Yunus ibn Matta'yı* zikret, biz ona da lütfetmiştik. Çünkü o kavmine kızarak *aralarından çıkıp* gitmişti. *Çıkıp gitmekle* bizim kendisini sıkıştıramayacağımızı sanmıştı. Nihayet karanlıklar içerisinde, *Ey Rabbim!* Senden başka tanrı yoktur. Sen her türlü noksanlıktan berisin. Ben zalimlerden oldum" diye dua etti. Biz de onun duasını kabul ettik ve onu üzüntüden kurtardık. İşte biz müminleri böyle kurtarırız." (Enbiya, 21/87-88)

Yunus (a.s.)'un "Gerçekten ben zalimlerden oldum" demesine sebep olan davranışı, zulüm olan fiili ne idi? Enbiya suresinin 21. ayetinde "kızarak gitti" denildikten sonra, "kendisini sıkıştıramayacağımızı sanmıştı" buyrulmuştur. Bu beyandan Yunus (a.s.)'un kavminin arasında Allah'ın iznini almadan ayrıldığı anlaşılmaktadır. Ayette Yunus (a.s.)'un kime ve neye kızdığı belli değildir. Bu konuda iki görüş vardır: (a) Yunus (a.s.), iman etmediler diye kavmine kızmıştır. (b) Ninova halkı iman etmeyince, Yunus (a.s.) onlara Allah'ın azabının geleceğini bildirmiştir. Ninovalılar azabın geleceğini anlayınca bir sahraya çıkıp, Allah'a yalvardılar, tevbe ettiler. Allah da kabul etti ve azaplarını kaldırdı. Bunun üzerine Yunus (a.s.), Rabbi'ne kızdı. Ben onlara yalancı olarak dönmem, onlara azap vaat ettin, sonra da kaldırdın, dedi, kavminin arasından, Rabbi'ne kızarak ayrıldı. Bu görüşlerle ilgili rivayetleri zikreden Taberî, Yunus (a.s.)'un kavmine kızarak, aralarından ayrılması görüşünü tercih etmiştir. (Taberî, X, 17/76-78)

Yunus (a.s.)'un "zalimlerden oldum" dediği fiili, kavminin arasından izinsiz ayrılmasıdır. Taberî, bu konuda, "Yunus, "***Lâ ilâhe illa ente sübhaneke***" sözü ile günahını itiraf ederek, hatasından tövbe edip görev mahallinden izinsiz ayrılması sebebiyle 'zalimlerden oldum' diye dua etti" demiştir. (Taberî, X, 17/81)

Yunus (a.s.), Ninova halkı arasında sabrederek kalmamıştı. Kalem suresinin 48-50'inci ayetlerinde buna işaretle şöyle buyruluyor:

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِۢ اِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌۜ لَوْلَٓا
اَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهٖ لَنُبِذَ بِالْعَرَٓاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ
الصَّالِحِينَ

"*Ey Peygamberim*! Sen Rabbi'nin hükmüne sabret, balık sahibi *Yunus* gibi olma. Hani o, sıkıntıdan yutkunarak Allah'a yalvarmıştı. Eğer Rabbi'nden bir nimet ona yetişmeseydi, yerilerek çıplak bir yere atılırdı. Fakat *öyle olmadı*. Rabbin onun duasını kabul etti ve onu salihlerden yaptı."

Yunus (a.s.), Rabbi'nden izinsiz (Râzî, XX, 216) kavminin arasından ayrıldığı için kendisini kınamıştır. (Sâffât, 37/142) Eğer balığın karnında tesbih etmeseydi, kıyamet gününe kadar orada kalırdı. (Sâffât, 37/143-144)

Kendini denize atmak, balığın karnında karanlıklar içinde kalmak, kavminin arasından izinsiz ayrıldığı için kendini kınamak, üzülmek, balığın karnından hasta olarak çıkmak (Sâffât, 37/145) gibi bir takım sıkıntılara maruz kalan Yunus (a.s.), bütün bunlarla nefsine zulmetmiştir. Zulüm olan fiili, kavmi arasında sabrederek kalmayıp izinsiz ayrılmasıdır. Yunus Peygamber, bu kusuru sebebiyle kendisini kınayıp hatasını itiraf etmiş, Allah'ı yücelterek tövbe etmiş, O'ndan af ve mağfiret dilemiş, Allah da onu bağışlamış ve affetmiştir.

Firavun'un sarayında büyüyüp yetişen, güçlü çağına, *otuz-kırk yaş civarına* erişince ilim ve hikmet (*nübüvvet*) verilen (Kasas, 28/14) Musa (a.s.), bir gün gizlice Mısır'a girer. Bir Kıptî ile İsrailoğullarından birinin dövüştüklerini görür. İsrailli, kıptiye karşı Musa'dan yardım ister. Musa, kıptîye bir yumruk vurur. Kıptî hemen ölüverir. Bunun üzerine Musa, "Bu *öldürme* işi şeytanın amelindendir" der (Kasas, 28/15) ve Allah'a şöyle dua edip af ve mağfiret diler:

رَبِّ اِنّ۪ي ظَلَمْتُ نَفْس۪ي فَاغْفِرْ ل۪ي فَغَفَرَ لَهُۜ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّح۪يمُ

"Rabbim! Nefsime zulmettim, beni bağışla" diye dua etti. "Allah da onu bağışladı. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Kasas, 28/16)

Musa (a.s.), kıptîye öldürmek kastıyla vurmamıştı. Ama kıptî bir yumrukla ölüvermişti. Musa, bir insanın ölümüne sebep olmuştu. Bunun için yaptığına pişman oldu, bu işi Şeytan'ın düşmanlığına hamletti. Hatasına

karşı "nefsime zulmettim" diyerek Allah'tan af diledi ve "Rabbim! Bana lütfettiğin nimetler hakkı için artık bir daha mücrimlere arka çıkmayacağım" dedi. (Kasas, 28/17)

Musa (a.s.)'nın, bir kıptîyi öldürme fiilini, peygamberlik verilmeden önce işlemiştir. Sahabeden Ka'b (ö. 32/652), Musa (a.s.)'nın, kıptîyi öldürdüğünde 12 yaşında olduğunu söylemiştir.

Musa (a.s.)'nın "nefsine zulmettim" demesine sebep olan fiil, kâfir bir kıptîyi hatâen öldürmesidir.

Kıptîyi öldürdüğünün ertesi günü olayın duyulması üzerine yetkililer, Musa'nın öldürülmesine karar verirler. Durumu öğrenen Musa (a.s.), Medyen'e kaçar. (Kasas, 28/21) Burada tanıştığı bir kızla evlenir ve sekiz (veya on) yıl boyunca kayınpederinin koyun sürüsünü güder. Daha sonra Mısır'a dönmek üzere ailesiyle birlikte yola çıkar. Yolda, Tur dağının yanında gördüğü bir ateşe yaklaştığında yakındaki bir ağaçtan "Ey Musa! Muhakkak âlemlerin Rabbi olan Allah benim!" şeklinde bir ses gelir ve bu sözle başlayan ilk vahye muhatap olur. Bu arada Allah tarafından kendisine, asasının yılana dönüşebilmesi ve elinin kar gibi beyazlaşması şeklinde iki mucize verilir. Firavun'a gidip kavmini onun zulmünden kurtarmakla görevlendirilir. Kardeşi Harun ile birlikte Firavun'a gider Allah'ın elçisi olduğunu bildirir ve İsrailoğulları'nın kendisiyle birlikte Mısır'dan ayrılmalarına izin vermesini ister. Ancak, mucizeler göstermesine rağmen Firavun'u ikna edemez. Allah'ın buyruğu uyarınca Musa (a.s.), bir gece İsrailoğulları'nı yanına alarak, Sina'ya geçmek üzere gizlice Kızıldeniz'e doğru yola çıkar; sabahleyin durumu öğrenen Firavun kuvvet toplayarak peşlerine düşer. Bir mucize sonucu denizin yol vermesiyle Musa ve kavmi karşıya geçerken, aynı yoldan geçmeye kalkışan Firavun ve beraberindekiler boğulur.

Kavmiyle birlikte Sina'ya ulaşan Musa (a.s.), onların başına Harun (a.s.)'u bırakarak ilâhî vahyi almak üzere Tur dağına gider ve kırk gece orada kalır. Bu arada kavmi, Harun (a.s.)'un ikazlarına rağmen, Sâmirî isimli bir kuyumcunun yaptığı altın buzağı heykeline tapmaya başlar. Döndüğünde durumu öğrenince son derece üzülen ve öfkelenen Hz. Musa (a.s.), kavminden seçtiği yetmiş kişiyle birlikte, işledikleri günahlardan dolayı tövbe etmek üzere tekrar Sîna dağına gider.

Hz. Musa (a.s.), İsrailoğulları'nı, Allah'ın kendileri için takdir ettiği kutsal topraklara götürmek ister. Fakat kavmi onun bu isteğini reddettiği için arz-ı mev'ûd kendilerine kırk yıl haram kılınır ve bu süre içinde, Hz. Musa (a.s.) da yanlarında olmak üzere, çölde dolaşıp dururlar. (Mâide 5/21-26) Tevrat'taki bilgilere göre kırk yıllık çöl hayatının sonuna doğru Hz. Harun (a.s.) 123 yaşında Hor dağında ölür; daha sonra arz-ı mev'ûda yaklaştıklarında da Hz. Musa (a.s.) da 120 yaşında vefat eder. (Tevrat, Tesniye, 32/50; 34/6-7)

Musa (a.s.), Tur dağına gittiğinde Allah, şöyle seslenir:

وَلَمَّا جَاءَ مُوسٰى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ اَرِنِي اَنْظُرْ اِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرٰينِي وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰينِي فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًا فَلَمَّا اَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ يَا مُوسٰى اِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي فَخُذْ مَا اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ

"Musa, belirlediğimiz yere (*Tur'a*) gelip Rabbi de ona konuşunca, "Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım" dedi. Allah da "Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin" dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Musa da baygın düştü. Ayılınca "Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! ***Sana tövbe ettim***. Ben iman edenlerin ilkiyim" dedi. (Allah), "Ey Musa! Vahiylerim ve konuşmamla seni insanlar üzerine seçkin kıldım. Öyleyse sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol" buyurdu." (A'râf, 7/143-144)

Musa (a.s.), bir insanın ölümüne sebep olması ve Allah'ı görme isteği sebebiyle Allah'ı yücelterek yalvarmış, tövbe etmiş, af ve mağfiret dilemiş, Allah da onu bağışlamıştır.

IV. HZ. MUSA'NIN KAVMİNİN TÖVBESİ

Hz. Musa, Sîna dağında iken kavmi Sâmirî adlı kuyumcunun yaptığı buzağıya tapar. Kavminden işledikleri bu günah sebebiyle tövbe etmelerini ister:

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهٖ يَا قَوْمِ اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوٓا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوٓا اَنْفُسَكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

"Musa kavmine dedi ki: "Ey kavmim! Sizler, buzağıyı ilah edinmekle kendinize zulmettiniz. Gelin Yaratıcınıza ***tövbe edin*** de nefislerinizi öldürün, *kendinizi düzeltin*. Bu, Yaratıcınız katında sizin için daha iyidir. *Onlar da tövbe ettiler*, ***Allah da onların tövbelerini kabul etti.*** Çünkü o, tövbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir." (Bakara, 2/54)

يَسْـَٔلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَٓاءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰٓى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوٓا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ وَاٰتَيْنَا مُوسٰى سُلْطَانًا مُبِينًا

"*Ey Peygamberim*! Kitap ehli, senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. *Buna şaşma*! Musa'dan, bundan daha büyüğünü istemişler ve "Allah'ı bize açıkça göster" demişlerdi. Böylece zulümleri sebebiyle onları yıldırım çarptı. Sonra kendilerine apaçık deliller gelmesinin ardından tuttular ***buzağıyı tanrı edindiler. Biz bunu da affettik*** ve Musa'ya apaçık bir güç ve yetki verdik." (Nisa, 4/153)

Muaz ibn Cebel'in bildirdiğine göre Bakara suresinin 187. ayeti inmeden önce müminler ***güneş battıktan sonra uyuyuncaya*** *veya yatsı namazını kılıncaya* kadar yiyip içebilirler, eşleriyle cima yapabilirlerdi. Uyuduktan *veya yatsı namazını kıldıktan* sonra artık yeme, içme ve cinsel ilişki ertesi günü akşama kadar yasak idi. (Ahmed, V, 247)

Bu kuralı ihlal eden sahâbîler oldu. Meselâ Ensardan Sırma ibn Kays adında bir mümin, Ramazan ayında oruçlu olarak akşama kadar çalışır, akşam evine gelir, namazı kıldıktan sonra yemek yemeden sabaha kadar uyuya kalır. Ertesi günü Peygamberimiz kendisini çok bitkin, halsiz ve oruca dayanamaz bir durumda görür, "***ne oluyor, seni çok yorgun, bitkin ve hal-***

***siz görüyorum*"** der. Sırma da "Ey Allah'ın elçisi! Dün, gün boyu çalıştım, akşam eve geldim, namazı kılınca uyuya kalmışım ve bir şey yiyip içmeden oruç tutuyorum" cevap verir. (Buharî, Savm, 15) Hz. Ömer eşi ile ilişkiye girerek bu yasağı ihlal eder, sonra yaptığına pişman olur ve durumu Peygamberimize bildirir. Ashaptan bazıları da aynı hatayı işlerler. Bunun üzerine Bakara suresinin 187'inci ayeti iner. (Ahmed, V, 247) Bu hususa 187'inci ayette de işaret edilmektedir:

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ اِلٰى نِسَآئِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَاَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ اَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْـٰٔنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْاَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْاَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ اَتِمُّوا الصِّيَامَ اِلَى الَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَاَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ اٰيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

"Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı. Onlar size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz. Allah, Ramazan gecelerinde hanımlarınıza yaklaşarak kendilerinize ihanet ettiğinizi bildi, ***tövbenizi kabul edip sizi affetti.*** Artık eşlerinize yaklaşın ve Allah'ın sizin için yazıp takdir etmiş olduğu şeyi arayın. Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye kadar yiyin, için. Sonra akşama kadar orucu tam tutun. Bununla birlikte siz mescitlerde itikâfta iken eşlerinize yaklaşmayın. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırladır. Bu sınırlara yaklaşmayın. Allah kendine karşı gelmekten sakınsınlar diye ayetlerini insanlara böyle açıklar."

Ayetteki أُحِلَّ "**helal kılındı**" cümlesi, söz konusu yasağın kaldırıldığını ifade eder. Allah'ın koyduğu yasağın ihlal edilmesi, ayette "***nefse ihanet***" olarak ifade edilmiştir.

Ayet, itaatsizlik ederek emir ve yasakları ihlal eden müminlerin, günahkâr olduklarını, ancak günahlarına tövbe ettiklerini Allah'ın onların tövbelerini kabul edip affettiğini beyan etmektedir.

Hz. Peygamber ile özel görüşmek isteyenlerin sayısı çoğalınca bazı kimselerin bu görüşmenin süresini, başkalarının hukukuna zarar verecek

derecede uzatmaları Peygamber'i zor durumda bırakıyor, onun daha çok ilgi ve himayeye muhtaç olanlara gerektiği kadar zaman ayırmasını engelliyor, bu da kendisini üzüyordu. Bunun üzerine şu ayet indi:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَةًۜ ذٰلِكَ
خَيْرٌ لَكُمْ وَاَطْهَرُۜ فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Ey iman edenler! Peygamber ile baş başa konuşacağınız zaman, baş başa konuşmanızdan önce bir sadaka verin. Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şayet *sadaka verecek bir şey* bulamazsanız, bilin ki Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Mücadele, 58/12)

Bu ayet, Hz. Peygamber ile özel görüşme âdâbına ilişkin bir düzenleme getirdi; hali vakti yerinde olanların fakirlere verilmek üzere bir bağışta bulunmaları istendi. Bunun üzerine Hz. Peygamber'i gereksiz meşgul edecek görüşmeler azaldı. Bu ayetin amacı bir sınama idi. Aşağıdaki ayet ile bu hüküm kaldırıldı:

ءَاَشْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَاتٍۜ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ
فَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَط۪يعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ وَاللّٰهُ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

"Baş başa konuşmanızdan önce sadakalar vermekten çekindiniz mi? Bunu yapmadığınıza ve ***Allah da, tövbenizi kabul edip sizi affettiğine*** göre artık namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Allah, bütün yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Mücadele, 58/13)

Ayet ile müminlerin bu konudaki kusurlarının Allah tarafından bağışlandığı, malî yükümlülüğün kaldırıldığı, ancak namazlarını özenle kılıp zekâtlarını vermeleri, Allah ve Resulüne itaat etmeleri emredilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.s.), Benî Mustalik Gazvesine eşi Aişe'yi de götürür. Örtünme ayeti inmiştir. Hz. Aişe bir deve sırtında örtülü olarak yolculuk yapar. Dönüşte Medine'ye yaklaşınca bir yerde konaklanır. Bu esnada Hz. Aişe (r.a.), ihtiyaç gidermek için konaklama yerinden uzaklaşır. Dönerken

yolda gerdanlığının düştüğünü fark eder. Bunun üzerine geri döner, gerdanlığını bulur fakat gecikir. Müslümanlar, konaklama yerinden ayrılırlar, yanlarında Hz. Aişe'nin bindiği deveyi de götürürler. Devenin üzerinde "hevdeç" vardır. Hz. Aişe'nin hevdeç'in içinde olduğunu zannederler. Hz. Aişe konaklama yerine döndüğünde kimsenin olmadığını görür, gelip kendisini bulurlar diye beklemeye karar verir. Beklerken uyuyup kalır. Ordunun arkasında bir şey unutulup unutulmadığını takip görevi Safvan ibn Muattal'a (ö. 171)[1] verilmiştir. Safvan, Hz. Aişe'yi ordunun konakladığı yerde görür, اِنَّا لِلّٰهِ وَ اِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ "Biz Allah'a aidiz, *bizi O yarattı ve yaşatıyor* ve biz O'na döneceğiz"[2] der. Ses üzerine Hz. Aişe uyanır. Safvan, devesinden iner, deveyi çömeltir. Hz. Aişe deveye biner. Hiç konuşmazlar. Safvan deveyi önden çeker ve öğleye yakın orduya yetişirler.

Hz. Aişe'nin olmadığı anlaşılınca hakkında ileri geri konuşmaya başlayanlar olur. Başta münafıkların reisi olan Abdullah ibn Übey olmak üzere bir grup insan, Hz. Aişe'ye Safvan ile zina suçu isnat ederler. Hz. Aişe hastalanır. Bir müddet sonra olayı, iftira edenlerin arasında olan Mıstah'ın annesinden duyar, çok üzülür ve hastalığı artar. Hz. Peygamber'den izin alarak anne-babasının evine gider. Hz. Aişe gibi annesi, babası ve Peygamberimiz de olaya çok üzülürler. Hz. Aişe çok ağlar.

Bu ***ifk*** (*yalan, iftira ve bühtan*) olayından bir ay sonra Nûr Suresinin 11–20'inci ayetleri iner. Ayetlerde, Hz. Aişe'nin suçsuz olduğu ve kendisine iftira edildiği bildirilir. İftira edenlerin **Abdullah ibn Übey, Mıstah ibn Usâse, Hamne binti Cahş** ve **Hassan ibn Sâbit** olduğu belli olunca kendilerine Nur suresinin 24'üncü ayetinde bildirilen "iftira etme cezası" uygulanır.[3]

İftira olayını ilk olarak münafıkların başı Abdullah ibn Übey, ortaya atmış ve olayın herkes tarafından duyulması için propaganda yapmıştır. Bu propagandaya bazı Müslümanlar da katılmışlardır. (Yazır, V, 3490 vd) Olay, Kur'ân'da şöyle anlatılmaktadır: (Nur, 24/11)

---

1 Safvan, sahabenin ileri gelenlerindendir. Hz. Peygamberin övgüsüne mahzar olmuştur. Bir çok savaşa katılmıştır. Hz. Ömer'in zamanında Ermeniyye savaşında şehit olmuştur.

2 "...Biz şüphesiz ki (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz." Bakara, 2/156.

3 Yazır, V, 3485. Geniş bilgi için bk. İbn Hışâm Muhammed ibn Abdulmelik, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. III, 264 vd. Beyrut, 1991.

اِنَّ الَّذِينَ جَاؤُ بِالْاِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْۜ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْۜ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْۜ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْاِثْمِۚ وَالَّذِي تَوَلّٰى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“O iftirayı atanlar, içinizden küçük bir gruptur. Siz o iftirayı kendi hakkınızda kötü bir şey (*şer*) sanmayın, bilakis o sizin için bir hayırdır. O iftiracılara gelince onlardan her biri için kazandıkları günah nispetinde ceza vardır. Bu yaygaranın elebaşlığını yapan şahsa ise büyük bir azap vardır.

لَوْلَا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِاَنْفُسِهِمْ خَيْرًاۙ وَقَالُوا هٰذَا اِفْكٌ مُبِينٌ

“*Siz ey müminler*! Bu dedikoduyu daha işitir işitmez mümin erkek ve mümin kadınlar olarak birbiriniz hakkında iyi zan besleyip ‘hâşâ, bu apaçık iftiradan başka bir şey değildir’ demeniz gerekmez miydi?”

لَوْلَا جَاؤُ عَلَيْهِ بِاَرْبَعَةِ شُهَدَاءَۚ فَاِذْ لَمْ يَاْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَاُولٰئِكَ عِنْدَ اللّٰهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ

“O iftiracılar dört şahit getirselerdi ya! Şahitlerini getiremediklerine göre onlar, Allah katında yalancıların ta kendileridir.”

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا اَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌۚ

“Hem dünyada hem de ahirette Allah’ın lütfu ve merhameti sizinle olmasaydı, daldığınız bu iftiradan dolayı mutlaka size büyük bir azap dokunurdu”

اِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِاَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِاَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًاۗ وَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمٌ

“O sırada siz o iftirayı dilden dile birbirinize aktarıyor, işin aslına dair hiç bilginiz olmayan sözleri ağızlarınızda geveleyip duruyordunuz ve bunu

basit, önemsiz bir iş sanıyordunuz. Hâlbuki o, Allah katında çok büyük bir günahtır."

وَلَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَٓا اَنْ نَتَكَلَّمَ بِهٰذَاۗ سُبْحَانَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ عَظ۪يمٌ

"Bu iftirayı işitir işitmez, 'böyle sözleri ağzımıza almamız bize yakışmaz, hâşâ! Bu çok büyük bir iftiradır" demeniz gerekmez miydi?"

يَعِظُكُمُ اللّٰهُ اَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِه۪ٓ اَبَدًا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَۚ

"Eğer mümin iseniz bu gibi şeylere bir daha ebediyen dönmemeniz için Allah, size öğüt veriyor."

وَيُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ

"Allah, size ayetleri açıklıyor. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."

اِنَّ الَّذ۪ينَ يُحِبُّونَ اَنْ تَش۪يعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌۙ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

"Müminler arasında kötü, çirkin, haram ve yasak olan, edep, ahlak ve hayâ dışı söz, eylem ve davranışların yayılmasını isteyenler var ya işte onlar için dünya ve ahirette çok acı ve elem verici bir azap vardır. Allah, bilir siz bilmezsiniz."

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَاَنَّ اللّٰهَ رَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌۚ

"Allah'ın lütfu ve merhameti sizin üzerinize olmasaydı ve Allah, çok esirgeyici ve çok merhametli olmasaydı haliniz nice olurdu?"

Ayetler, zina suçu isnat etmenin ne kadar çirkin bir şey olduğunu veciz bir şekilde ifade etmektedir. Dikkati çeken husus, iftira edilenin, devlet başkanı ve ordu komutanı konumunda olan Hz. Peygamber'in eşi olmasına rağmen iftiranın yapılmış olması, Peygamber ve ailesini karalamak, toplumda dedikodu ve huzursuzluk çıkarmak amacıyla bir münafık tarafından kurgulanmış olan bu iftiraya bazı müminlerin de katılmış olmasıdır. Hâlbuki olay karşısında müminlerin, "böyle bir şey olamaz, bu bir iftiradır"

demeleri gerektiği ayette ifade edilmektedir. Bu olay, iftira etmenin Allah katında ne kadar kötü bir şey olduğuna inanmış olsa bile insanın telkinlere kapılarak bu tür hataya düşebileceğini ortaya koymaktadır. Çünkü insan, zayıf yaratılmıştır. (Nisa, 4/28)

Diğer taraftan "***iftira***", büyük bir günah olmakla birlikte, insanı dinden çıkarmaz. Bunu şu olaydan anlıyoruz: Müminlerden iftira olayına karışan Mıstâh ibn Üsâse'nin ihtiyaçları, iftira edilen Hz. Aişe'nin babası Hz. Ebû Bekir tarafından karşılanıyordu. İftira olayından sonra Hz. Ebû Bekir, "Vallahi ben de Mısatah'a bundan böyle bir şey vermem / yardım etmem" diye yemin eder. Bunun üzerine yüce Allah,

وَلَا يَأْتَلِ اُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ اَنْ يُؤْتُوا اُولِي الْقُرْبٰى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا اَلَا تُحِبُّونَ اَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"İçinizden varlık ve servet sahibi kimseler, yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere *kendi mallarından bir şey* vermeyeceklerine yemin etmesinler. Onları affetsinler, vazgeçip iyi muamelede bulunsunlar. Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendi**r**" anlamındaki Nur suresinin 22. ayeti inmiştir. Ayet inince Ebû Bekir, "Vallahi ben, Allah'ın beni bağışlamasını muhakkak severim" demiş ve Mıstah'a yardım etmeye devam etmiştir.4

Mıstah, iftira ederek büyük bir günah işlediği halde yüce Allah, bu suçun affedilmesini, işlediği suçtan dolayı yardımın kesilmemesini, iyi muamele yapılmasını, suçları affedenleri bağışlayacağını bildirerek müminlerin, aralarında barış, kardeşlik, hoşgörü ve affetme ilkelerini hâkim kılmalarını istemektedir. Bu husus, inkâr edilmediği ve küçümsenmediği sürece büyük günahları işlemenin insanı küfre götürmeyeceği, tövbe edildiği zamana Allah'ın günahı affedeceği gerçeğini ifade etmektedir. (bk. Müslim, Tevbe, 56)

---

4 Kâmil Miras, *Sahîhi Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi.*, VIII, 90-91, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Tebük; hicaz bölgesinin kuzeyinde Medine ile Şam arasında bir yerin adıdır.

Hicrî 9, miladî 630 yılında veda haccından önce Medine'ye zeytinyağı satmak üzere Şam'dan gelen tüccarlar Bizans (*Doğu Roma*) İmparatoru Heraklius'un Rum askerleri ile birlikte Cüzam, Lahm ve Gassan Araplarından oluşturduğu bir ordu ile Müslümanlar üzerine yürüyeceği haberini verirler. Hz. Peygamber, bu haber üzerine seferberlik ilan eder, büyük bir ordu hazırlamaya karar verir. Zaman; yaz mevsimidir, hasat zamanıdır, sıcak fazladır, kuraklık ve kıtlık vardır, gidilecek yer uzak, düşman kuvvetlidir. Peygamberimiz, bütün kabilelere ve Mekke'ye haber gönderir. Münafıklar sefere katılmak istemezler. Anlamsız bahanelerle Hz. Peygamberden izin almaya kalkarlar. Bir kısmı havanın sıcak olduğunu ileri sürer, gazaya gitmek isteyen Müslümanları da caydırmaya çalışırlar. Yüce Allah, bunları Kur'ân'da şöyle haber vermektedir:

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللّٰهِ وَكَرِهُوا اَنْ يُجَاهِدُوا بِاَمْوَالِهِمْ
وَاَنْفُسِهِمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّۜ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ حَرًّاۜ لَوْ
كَانُوا يَفْقَهُونَ

"Allah'ın Resulüne karşı gelerek *sefere çıkmayıp* geri bırakılanlar, oturup kalmalarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihad etmek hoşlarına gitmedi ve 'Bu sıcakta sefere çıkmayın" dediler. De ki: "Cehennemin ateşi daha sıcaktır.' Keşke anlasalardı." (Tevbe, 9/81)

Esed ve Gatafan kabileleri gibi bazı bedevîler gerçekten mazeretleri olmadığı halde sefere katılmamak için izin istediler. Bu kimseler hakkında Kur'ân'da şöyle denilmektedir:

وَجَٓاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْاَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذ۪ينَ كَذَبُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ
سَيُص۪يبُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ

"Bedevîlerden mazeret ileri sürenler, kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allah'a ve Resulüne yalan söyleyenler ise *mazeret bile belirtmeden*

oturup kaldılar. Onlardan kâfir olanlara elem dolu bir azap isabet edecektir." (Tevbe, 9/90)

Ordunun sıcak ve susuzluktan çok bunalması sebebiyle Kur'ân'da "güçlük zamanı" anlamında "***saatü'l-usre***" diye anılan (Tevbe, 9/117) Tebük seferine karşı halkta umumi bir durgunluk, sefere karşı bir gönülsüzlük vardı. Bu husus, Kur'ân'da şöyle ifade edilmektedir:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَا لَكُمْ اِذَا ق۪يلَ لَكُمُ انْفِرُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ اثَّاقَلْتُمْ اِلَى
الْاَرْضِؕ اَرَض۪يتُمْ بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِۚ فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ
اِلَّا قَل۪يلٌ اِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ
شَيْـًٔاؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ

"Ey iman edenler! Ne oldunuz ki, size "Allah yolunda sefere çıkın" denilince, yere çakılıp ağırlaştınız. Yoksa ahiretten vaz geçip dünya hayatını mı seçtiniz? Oysa ahirete göre dünya hayatının yararı, pek az bir şeydir. Eğer Allah yolunda sefere çıkmazsanız, sizi elem dolu bir azap ile cezalandırır ve yerinize sizden başka bir toplum getirir. Siz ise O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Tevbe, 9/38-39)

Buna mukabil birçok sahabî azim ve gayret gösterdi, Hz. Peygambere destek verdi. Ordu için pek çok bağış toplandı. Hz. Ebu Bekir, malının tamamını, Hz. Ömer ise yarısını verdi. Diğer sahabiler güçleri nispetinde yardım ettiler. Müslüman hanımlar küpelerini, bileziklerini ve takılarını bağışladılar. Hz. Osman, 300 deve ve 1000 altın verdi. Kısa sürede büyük bir kuvvet toplandı. Orduda 30.000 piyade, 10.000 atlı, 12.000 deveden oluşan büyük bir ordu hazırlandı ve Tebük bölgesine gidildi. Ancak haberin doğru olmadığı anlaşıldı. Hz. Peygamber ashabı ile istişare edip Medine'ye döndü. Dönüşte Mescidde iki rekât namaz kıldı ve halkın ziyaretini kabul etti. Sefere katılmayanların mazeretlerini dinledi. Sayıları sekseni bulan Tebük kaçakları, birer birer gelip mazeretlerini yeminle bildirdiler. Hz. Peygamber, bunları affetti. Tebük seferine katılmayıp Medine'de kalan Ensardan şair **Ka'b bin Malik** ile **Hilâl bin Ümeyye** ve **Murâra ibn Rabî** adındaki üç sahabînin geçerli bir mazeretleri yoktu. Hz. Peygambere geldiler, selam

verdiler, af dilediler, fakat Hz. Peygamber bunları affetmedi, selamlarını da almadı. Elli gün bunlarla hiç kimse görüşüp konuşmadı. Kur'ân'da;

وَاٰخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِاَمْرِ اللّٰهِ اِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَاِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

"*Sefere katılmayanlardan* diğer bir kısmı da, Allah'ın emrine bırakılmışlardır. Bunlara ya azap eder ya da tövbelerini kabul eder. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir" (Tevbe, 9/106) diye sözü edilen bu kişiler, evlerinde vakitlerini üzüntü ile geçirdiler. Dünya kendilerine dar geldi. Sefere katılmamalarına pişman oldular, Allah'a tövbe ettiler. Allah da tövbelerini kabul etti. Kur'ân'da bu husus, şöyle bildirilmektedir:

وَعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا حَتّٰى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا اَنْ لَا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّا اِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

"Allah, savaştan geri kalan üç kişinin de ***tövbelerini kabul etti.*** Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkmış, böylece Allah'ın azabından yine ona sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra eski hallerine dönsünler diye, ***onların tövbelerini de kabul etti.*** Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden ve çok merhamet edendir." (Tevbe, 9/118)

Bu üç kişi, tövbelerinin samimi olduğu ve Allah tarafından kabul edildiği bildirilince yüzleri güldü; Hz. Peygamberin ve Müslümanların arasına döndüler, âdeta hayat onlar için yeniden başlamış oldu. (bk. Müslim, Tevbe, 53)

Bu üç sahabînin dışında bir kısım Müslümanlar, Tebük seferine katılmalarından dolayı derin pişmanlık duyarlar. Hz. Peygamber, seferden dönmeden kendilerini Mescidin direklerine bağlarlar. Hz. Peygamber, çözmeden bu duruma devam edeceklerine ahdederler. Peygamberimiz, seferden dönünce âdeti olduğu üzere evinden önce Mescide gider ve iki rekât namaz kılar. Kendilerini direğe bağlayanları görür ve bunun gerekçesini sorar. Gerekçeyi öğrenince "Allah'tan emir gelmeyince ben onları salıve-

rememem. Çünkü bizimle birlikte sefere gitmediler, büyük bir hata işlediler" der. Bunun üzerine;

وَاٰخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَاٰخَرَ سَيِّئًاۜ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Diğer bir kısmı ise, günahlarını itiraf ettiler. Bunlar salih amelle kötü ameli birbirine karıştırmışlardır. Umulur ki Allah tövbelerini kabul eder. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" (Tevbe, 9/102) anlamındaki ayet iner.

Yüce Allah, bu kimseleri bağışlamıştır. Tövbe eden bu Müslümanlar, Hz. Peygambere, "Ey Allah'ın Elçisi! Bizi Tebük Seferinden alıkoyan malımızdır. Malımızı al" derler. Hz. Peygamber, almak istemez, bunun üzerine şu ayet iner:

خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكّ۪يهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْۜ اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَهُمْۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ

"Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka al ve onlara dua et. Çünkü senin duan onların kalplerini yatıştırır. Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Tevbe, 9/103)

Günahlarına samimi olarak tövbe edenleri Allah'ın affedeceği devamındaki ayette şöyle bildirildi:

اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِه۪ وَيَاْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"Onlar, kullarının tövbesini kabul edenin ve sadakaları alanın Allah olduğunu; tövbeyi çok kabul edenin ve çok merhametli olanın Allah olduğunu bilmediler mi?" (Tevbe, 9/104)

Tebük seferine katılmadıkları için kendilerine caminin direklerine bağlayan bu insanlar, Medineli bir gurup Müslümandır. Bunların 3, 5, 7, 8, 10 kişi oldukları ile ilgili rivayetler vardır. Bunlardan üçü **Ebu Lübabe ibn Abdilmünzir, Evs ibn Şelebe** ve **Vedî'a ibn Hızam**'dır. (Hazin, III, 187)

Yüce Allah'ın şiddetle haram kıldı en büyük günahlardan biri haksız yere cana kıymaktır. Şartlarına uygun tövbe edildiği zaman bu günahın da bağışlandığını Peygamber efendimiz, bir hadisinde şöyle beyan etmiştir:

"Vaktiyle doksan dokuz kişiyi öldürmüş bir adam vardı. Bu adam yeryüzünde en büyük âlimin kim olduğunu soruşturdu. Ona bir rahibi gösterdiler. Bu adam rahibe gitti. 'Doksan dokuz adam öldürdüm. Tövbe etsem kabul olur mu?' diye sordu. Rahip, 'Hayır, kabul olmaz' deyince onu da öldürdü. Böylece öldürdüğü adamların sayısını yüz'e tamamladı. Sonra yine yeryüzünde en büyük âlimin kim olduğunu soruşturdu. Ona bir âlimi tavsiye ettiler. Onun yanına gitti. Yüz kişiyi öldürdüğünü söyledi; tövbesinin kabul olup olmayacağını sordu. Âlim, 'Elbette kabul olur. İnsanla tövbe arasına kim girebilir ki! Sen falan yere git. Orada yüce Allah'a ibadet eden insanlar var. Sen de onlarla birlikte Allah'a ibadet et. Sakın memleketine dönme. Zira orası fena bir yerdir' dedi. Adam, denilen yere gitmek üzere yola çıktı. Yarı yola varınca eceli yetti. Rahmet melekleriyle azap melekleri o adamı kimin alıp götüreceği konusunda tartışmaya başladılar. Rahmet melekleri; 'O adam tövbe ederek ve kalbiyle Allah'a yönelerek yola düştü' dediler. Azap melekleri ise; 'O adam hayatında hiç iyilik yapmadı ki' dediler. Bu sırada insan kılığına girmiş bir melek çıkageldi. Melekler onu aralarında hakem tayin ettiler. Hakem olan melek; 'Geldiği yerle gittiği yeri ölçün. Hangisine daha yakınsa, adam o tarafa aittir' dedi. Melekler, iki mesafeyi de ölçtüler. Gitmek istediği yerin daha yakın olduğunu gördüler. Bunun üzerine onu rahmet melekleri alıp götürdü." (Buharî, Enbiya 54; Müslim, Tevbe 46, 47, 48)

Bir diğer rivayete göre; "Yüce Allah, öteki köye uzaklaşmasını, beriki köye yaklaşmasını, meleklere de iki mesafenin arasını ölçmelerini emretti. Adamın beriki köye bir karış daha yakın olduğu görüldü. Bunun üzerine affedildi." (Müslim, Tevbe, 48)

Hadis, kulun günahı ne kadar çok ve ne kadar büyük olursa olsun samimiyetle tövbe ettiği zaman Allah'ın o kulu affedeceğini ifade etmektedir. Allah'ın af ve rahmeti çok geniştir. O, bütün günahları bağışlar. (03. 03. 2007)

Abdülfettah İbrahim Ahmed, *el-Kâmûsü'l-Kavîmi'l-Kur'ân'il-Kerîm*, Mısır, 1983;

Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ Ve Müzîli'l-İlbas Ammâ İştehera Mine'l-Hadîsi alâ Elsineti'n-Nâs*, Beyrut, 1985.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Âlûsî, Şihâbüddîn Mahmud (ö. 1270/1854), *Rûhu'l-Meânî Fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm Ve's-Seb'ı'l-Mesânî,* Beyrut, 1985.

Bağavî, Hüseyin ibn Mes'ûd, *Meâlimü't-Tenzîl*, Dâru Taybe, Beyrut 1993.

Beydâvî, Abdullah ibn Ömer, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl,* Mecmûatün Mine't-Tefâsîr içinde, İstanbul, 1981.

Buhârî, Muhammed ibn İsmail, *el-Câm'u's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Cevherî, İsmail b. Hammâd (ö. 393/1002), *es-Sıhâh Tâcü'l-Lüga ve Sıhâhu'l-Arabiyye,* Mısır, tarihsiz.

Cürcanî Şerif, Kitabü't-Ta'rifât, Baskı yeri ve tarihi yok.

Dârimî, Abdullah ibn Abddurrahman, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Ebû Dâvûd, Süleyman ibn Eş'as, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları İstanbul, 1981.

Fîrûzâbâdî, Mahmûd b. Ya'kûb (ö. 817/1414), *Tenvîru'l-Mikbâs Min Tefsîri İbn Abbâs*, Mecmûatün Mine't-Tefâsîr içinde, İstanbul, 1981.

Günay Tümer, *Büyü*, DİA, VI, 501–506, İstanbul, 1992.

Hâdîmî, Ebû Said Mahmud, *el-Berîka Şerhu Tarîkatü Muhammediye,* baskı y. ve t. yok;

Hâkim, en-Nîsâbûrî, *el-Müstedrek,* Matbaatü'l-İslâmiyye, Beyrut, tarihsiz.

Hâzin, Alâüddîn Ali ibn Muhammed b. İbrahîm, *Lübâbü't-Te'vîl fî Meânî't-Tenzîl,* Mecmûatün Mine't-Tefâsîr içinde, İstanbul, 1981.

Hindî, Muhammed Tahir Sıddıkî (ö. 986/1578) *Mecme'u Bihâri'l-Envâr Fî Garâibi't-Tenzîli ve Letâifi'l-Ahbâr,* Haydarabat, 1971.

İbn Ebî Şeybe, Ebu Bekr Abdullah ibn Muhammed, *el-Musannef fi'l-Ehâdîsi ve'l-Âsâr,* Beyrut, 1995.

İbn Fâris, Ebu'l-Hüseyin Ahmed (ö. 395/1004), *Mu'cemü Mekâyîsi'l-Lüga,* Kahire, 1948;

İbn Hibbân, *es-Sahîh,* tertib, el-Emîr Alâüddîn Ali ibn Belbân el-Fârisî, (*el-İhsân fî Takrîbi Sahîhi İbn Hıbbân*) Thk. Şuayb el-Anavut, Müessesetü'r-Resâle, Beyrut, 1993.

İbn Mâce, Muhammed ibn Yezîd el-Kazvînî, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları İstanbul, 1981.

İbn Manzur, Cemalüddin Muhammed Mükerrem, *Lisanü'l-Arab*, Beyrut, 1956.

İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferac, Abdurrahman ibn Ali (ö. 587/1200) *Nüzhetü A'yüni'n-Nevâzir Fî İlmi'l-Vücûhi ve'n-Nezâir*, Beyrut, 1987.

Karagöz, İsmail, *Fert ve Toplumlara isabet eden Musibetler, Sebep ve Sonuçları*, Kitap Neşriyat, Ankara, 2007.

Karaman Hayretten ve arkadaşları, *Kur'ân Yolu Türkçe Meali ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2005.

Kılıç, Sadık, *Kur'ân'da Günah Kavramı*, Hibaş Yayınevi, Konya 1984.

Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân,* Kahire, 1935.

Miras Kâmil - Naim Ahmed *Sahih-i Buhari Tecrid-i sarih Terceme ve Şerhi* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1975, üçüncü baskı

Münâvî, Muhammed Abdurraûf, *Feyzü'l-Kadîr Şerhu'-l-Câmiu's-Sağîr*, Mısır, 1938.

Münzirî, Abdülazîm b. Aboülkavî, *et-Terğîb ve't-Terhîb*, İhyâü't-Türâsî, Beyrut, 1968. 3. baskı.

Müslim ibn Haccâc, *el-Câmi'u's-Sahîh*, Çağrı Yayınları İstanbul, 1981.

Nesâî, Ahmed ibn Şuayb, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları İstanbul, 1981.

Nesâî, Ahmed ibn Şuayb, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları İstanbul, 1981.

Nesefî, Ebû'l-Berekât Abdullah b. Ahmed ibn Mahmûd, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl,* Mecmûatün Mine't-Tefâsîr içinde, İstanbul, 1981.

Râğıb el-Isfehânî, Ebû'l-kâsım Hüseyin ibn Muhammed, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân,* Tahkik, Muhammed Seyyid Kîylânî, Mısır, 1961.

Râzî, Muhammed ibn Ebî Bekr (ö. 666/1267) *Muhtâru's-Sıhâh*, Beyrut, 1987.

Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefâsîr*, Beyrut, 1981.

Saran Ali Kemal, *Gafillerin Kurtuluş Yolu*, İkbal Yayınları, Ankara, tarihsiz.

Süyûtî, Celâlüddîn, *el-Câmiu's-Sa'îr*, bsk yeri ve trh yok.

Tabbâre Afif Abdülfettah, *el-Hatâyâ fî Nazari'l-İslam*, Dâru'l-İlm Lilmelâyîn, Beyrut, tarihsiz.

Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman bin Ahmed, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, thk. Hamdi Abdülmecîd es-Selefî, baskı yeri ve tarihi yok. İkinci baskı.

Taberî, Abdullah ibn Cerîr, *Câmiu'l-Beyân An Te'vîli Âyi'l-Kur'an*, Beyrut, 1988.

Tirmizî, Muhammed ibnİsa, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları İstanbul, 1981.

Toshihiko İzutsu, *Kur'ân'da Dini ve Ahlâkî Karamlar*, İstanbul, 1991.

Yazır, Hamdi, *Hak dini Kur'ân Dili*, Eser Kitabevi, İstanbul, 1971.

Abdullah İbn Abbas 52, 54, 56, 58, 163
Abdullah İbn Ca'fer 158
Abdullah İbn Mes'ûd 163
Abdullah İbn Übeyy 269
Âdem 11, 28, 29, 70, 203, 204, 238, 239, 279, 280, 281, 282
Af 11, 19, 20, 41, 170, 196, 197, 199, 200, 202, 207, 208, 210, 211, 217, 226, 235, 239, 248, 251, 258, 261, 262, 264, 265, 268, 269, 270, 281, 284, 285, 286, 296, 298
Âfî 212
Afüvv 212, 213
Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhanevî 58
Aişe 89, 158, 289, 290, 293
Alay 49, 50, 60, 64, 65, 66, 97, 127, 128, 140, 230
Ali 58, 86, 120, 241, 300, 301
Allah'a Eza 48
Allah'a İftira 47, 75
Allah'a Ortak Koşmak 20, 43, 44, 45, 47, 49, 53, 54, 55, 56, 57, 79, 90, 109, 115, 140, 178, 217, 227
Allah'ın Gazabı 57, 174
Allah'ın Sevinmesi 206
Allah'ı Unutmak 73
Âsâm 43
Azap 28, 48, 51, 52, 54, 55, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 72, 78, 80, 82, 83, 87, 106, 109, 115, 116, 118, 123, 131, 141, 144, 148, 151, 161, 164, 172, 175, 178, 179, 180, 185, 186, 187, 188, 211, 227, 249, 257, 272, 273, 274, 283, 291, 292, 295, 296, 298

Bağy 47, 92
Batar 92
Batıl 31, 97, 98, 137, 178
Batınî Günahlar 46
Beddua 22, 90, 124, 126, 178
Behîme 134
Behîmetü'l-En'âm 134
Beş Vakit Namaz 53, 163, 222
Beyyinât 148
Buğz 120
Büyük Günah 52, 55, 58, 113, 125, 167, 168, 183
Büyük Günahlar 50, 58

Cahil 26, 27

Cahiliye 41, 42, 111

Cana Kıyma 79

Cimri 22, 23, 26

Cuma Namazı 53, 163, 222

Cünâh 41

Cünüp 162

Cürm 43

Devlet Başkanı 33, 91

Döğme 155, 182

Dua 22, 23, 29, 114, 162, 176, 201, 204, 209, 212, 213, 215, 216, 220, 222, 239, 241, 254, 260, 261, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 282, 283, 284, 297

Ebu Bekir 89, 184, 219, 295

Ebû Bekir 184, 293

Ebu Hüreyre 126, 252

Ebû Hüreyre 14

Ebu Zer 110, 116, 124, 168, 199, 230, 231

Ehlü'l-Mağfireti 208

En'âm 134

Erkeğin Nüşûzu 91

Esma 89

Evvâb 221

Evzâr 43

Fahişe 20, 225

Fâhişe 20

Fahşâ 43

Fahûr 118

Farz 52, 57, 94, 107, 122, 162, 163, 166, 167, 185, 237, 257

Fasık 55, 72, 78, 129, 243, 269, 270, 272

Fâsık 13, 21, 78, 167, 228, 243, 282

Fehûr 24

Ferah 92

Ferih 24

Fesad 43

Fesat 116, 140, 141, 185

Fevahış 47

Fısk 43

Firavun 141, 250, 284, 285

Fuhş 43

Fücur 16, 17

Gazap 174

Gıybet 37, 127, 128, 129, 229, 230, 231, 244, 248, 253

Günah 11, 12, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 28, 31, 35, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 63, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 86, 87, 91, 93, 94, 95, 97, 99, 100, 102, 104, 105, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 131, 135, 140, 141, 142, 144, 145, 147, 148, 149, 151, 152, 155, 159, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172,

173, 174, 178, 183, 186, 188, 189, 190, 191, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 206, 210, 211, 216, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 231, 234, 235, 236, 237, 242, 244, 248, 249, 251, 252, 253, 266, 267, 270, 271, 274, 279, 281, 282, 286, 291, 293, 300

Ğaffâr 199, 208, 210

Ğâfir 208

Ğâfiru'z-Zenb 208

Ğafûr 199, 208, 209, 210, 212

Habis 132

Hac 41, 42, 48, 57, 167, 256

Haddi Aşmak 106, 145, 237

Hain 122

Hak 28, 31, 38, 43, 72, 82, 83, 90, 100, 101, 102, 105, 107, 111, 124, 141, 145, 196, 224, 226, 231, 233, 235, 243, 245, 250, 253, 254, 270, 274, 275

Hakemlik 121

Hâkimlik 121, 122

Haksız Kazanç 97, 98

Hali Islah Etmek 244

Hamdi Yazır 17

Hamne Binti Cahş 290

Haram 35, 36, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 53, 54, 55, 57, 59, 68, 69, 70, 75, 76, 79, 80, 81, 84, 85, 86, 88, 92, 98, 99, 101, 110, 132, 133, 134, 135, 138, 139, 140, 142, 169, 218, 224, 237, 242, 245, 246, 286, 292, 298

Harun 285, 286

Haset 119

Hassan İbn. Sâbit 290

Hata 43, 170, 234, 253

Hataya 43, 293

Hatîe 43, 223

Hayır 17, 18, 23, 24, 27, 30, 44, 74, 107, 152, 154, 170, 185, 189, 195, 228, 251, 254, 262, 270

Hayrü'l-Ğâfirîn 208

Helal 31, 32, 42, 44, 49, 61, 75, 98, 104, 132, 133, 135, 137, 138, 167, 175, 177, 224, 227, 288

Helû 23

Hıns 43

Hınsü'l-Azîm 53

Hıristiyan 14

Hırsızlık 45, 47, 48, 99, 100, 231, 234, 242

Hıyanet 122

Hilâl Bin Ümeyye 295

Homoseksüellik 87

Hurma 99, 219

Isyân 43

İblis 279, 280

İbn Hacer 58

İçki 45, 47, 53, 102

İfk 290

İftira 32, 47, 48, 54, 59, 75, 76, 77, 78, 92, 110, 128, 145, 231, 234, 235, 253, 271, 275, 290, 292, 293

İhsan 96

İlham 16, 17, 18, 212

İman 17, 18, 19, 20, 26, 27, 28, 30, 31, 38, 56, 57, 60, 62, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 83, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 113, 114, 118, 119, 122, 123, 127, 128, 129, 131, 133, 136, 146, 150, 151, 161, 168, 171, 179, 187, 189, 194, 197, 204, 210, 211, 214, 217, 219, 221, 222, 226, 227, 228, 229, 239, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 250, 252, 254, 255, 256, 264, 268, 272, 283, 286, 289, 295

İnkâr 17, 18, 19, 20, 22, 30, 43, 45, 47, 49, 50, 55, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 71, 130, 131, 140, 146, 151, 164, 167, 171, 172, 174, 175, 178, 179, 187, 188, 196, 219, 227, 228, 231, 237, 245, 250, 269, 270, 271, 272, 273, 293

İnkâr 18, 44, 53, 61, 66, 68, 172, 175, 186, 189, 244, 272, 273

İnsanın Zafiyeti 21

İntihar 81

İntikam 174, 187

İsaf, 41

İsm 43, 44, 45, 47

İsraf 141

İstiğfar 196

İstimna 88

İsyan 43

İsyankâr 13, 44, 167, 228

İyilik 18, 24, 30, 36, 90, 96, 111, 113, 123, 149, 185, 219, 259, 261, 298

Îzâ 48

Ka’b İbn Amr 219

Kâbilü’t-Tevbi 205

Kader 52

Kâfir 13, 49, 50, 62, 71, 84, 126, 170, 175, 187, 188, 211, 227, 228, 249, 250, 265, 271, 273, 279, 285, 295

Kâfir 61

Kâhin 112, 124, 136, 179

Kalp 31, 52

Kadının Nüşûzu 91

Karaborsa 105

Katâde 231, 232, 249

Kattât\ 129

Kebâir 43, 50

Kebîr 51, 57

Kebîra 43

Kefaret 223

Kefûr 24

Kefûr 24

Kısas 79, 80, 111

Kıyamet 32, 33, 65, 72, 101, 110, 115, 118, 126, 149, 156, 160, 161, 164, 165, 215, 233, 254, 273, 274, 279, 284

Koğuculuk 128, 129

Komşulara İhsan 96
Kötülük 11, 18, 23, 24, 27, 30, 36, 38, 43, 97, 111, 113, 119, 198, 208, 210, 225, 234, 235, 243, 249
Kötü Söz 129
Kul Hakkı 111, 235, 254
Kumar 46, 53, 55, 69, 70, 102, 135, 145, 244, 248
Kumar 101
Küçük Günahlar 51
Küfr 44, 60, 227, 228
Küfr 43
Küfr, 60
Küfr 60
Küfür 18, 19, 38, 50, 65, 72, 109, 129, 142, 196, 211, 221, 228, 244, 248, 270

L

Lanet 48, 52, 55, 61, 63, 66, 87, 90, 94, 99, 100, 101, 102, 105, 109, 124, 125, 126, 147, 155, 156, 157, 158, 159, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 246
Lanet 124
Lemem 44, 51
Loğusa 86, 162
Lût 87, 182, 185

M

Mağfiret 11, 19, 20, 27, 196, 199, 202, 204, 208, 209, 210, 211, 215, 217, 226, 233, 235, 239, 248, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 281, 284, 286
Ma'ruf 149
Ma'siyet 43
Mastürbasyon 88
Mecusi 14
Medine 64, 104, 218, 231, 255, 289, 294, 295
Medyen 104, 285
Medyum 112
Mekke 48, 60, 68, 158, 235, 255, 294
Melekler 14, 298
Merve 41
Mısır 284, 285, 299, 301
Mıstah İbn. Usâse 290
Muaz İbn Cebel 287
Muhammed 30, 41, 58, 60, 61, 71, 94, 148, 181, 213, 255, 267, 272, 290, 299, 300, 301, 302
Muhtâl 118
Murâra İbn Rabî 295
Musa 185, 209, 284, 285, 286, 287
Musibet 23, 153, 154, 155, 183, 259
Musibet 183, 195
Mücîb 215, 216
Müfsit 140
Müminlere Eza 48
Münîb 221
Münker 149
Müslim İbn Haccac 52

Müslüman 13, 36, 77, 81, 83, 85, 88, 96, 104, 110, 120, 146, 163, 166, 219, 220, 231, 232, 236, 244, 248, 257, 258, 295, 297

Müsrif 142

Nadîroğulları, 64

Naile 41

Namaz 27, 57, 120

Namus, 97

Nankörlük 130

Nasuh 236

Nasuh Tövbesi 236

Nefse Zulmetmek 20

Nehy 92

Nemam 129

Nemmâm 129

Nifak 43, 63

Nimet 22, 23

Nisyan 72

Nuh 43, 185, 198, 201, 211, 215, 216, 239, 267, 268

Nüşûz 91

Oruç, 57, 266, 275

Oruç 166, 288

Öfke 22

Ömer 157, 207, 218, 219, 288, 290, 295, 299

Ömer İbn Hattab 207

Peygambere Eza 48

Peygambere İftira 76

Put 41

Rahîm 199, 204, 205, 210

Ramazan 48, 52, 137, 159, 165, 166, 258, 266, 287, 288

Riba 98, 99

Riya 74

Rüşvet 102

Sabır 155

Sa'd İbn Ebî Vakkas 106

Safa 41

Safvan İbn Muattal 290

Sağîr 51

Sahabe 90, 130

Salah 140, 196

Sâlih Amel 27, 211

Salih Ameller 195, 258

Sapıklık 38, 71

Sâtir 215

Setîr 214, 215

Seyyi' 43

Seyyiât 50

Seyyidü'l-İstiğfar 241

Seyyie 50

Seyyie 43

Sıla-İ Rahim 94, 95

Sırma 287

Sina 285

Sorumluluk 31

Sû 43, 128

Sû-İ Zan 128

Sulh 140

Süm'a 75

Şahit 13, 78, 116, 126, 243, 291

Şeddâd İbn Evs 241

Şefaatçi 60, 126

Şer 17, 18, 23, 30, 152, 185, 291

Şeref 97

Şeytan 11, 38, 74, 117, 142, 238, 280

Şirk 19, 20, 23, 25, 26, 44, 58, 59, 60, 74, 75, 92, 94, 109, 129, 172, 178, 196, 211, 221, 244, 248, 271, 272

Şirk 43, 47, 60, 142, 227, 228, 270

Şirk 58

Takva 17, 69, 209, 256

Tasdik 62

Tayyib 132, 133, 135, 136

Tebzîr 142

Tecessüs 229, 230

Tekzib 62

Tekzîb 62

Teref 92

Tevvâb 204, 205

Tirmizî 13, 31, 33, 35, 44, 70, 71, 77, 81, 82, 85, 86, 87, 91, 96, 99, 102, 104, 105, 107, 118, 119, 120, 121, 136, 151, 165, 166, 170, 177, 184, 202, 213, 218, 258, 259, 263, 265, 266, 302

Tövbe 11, 12, 14, 19, 54, 86, 99, 100, 109, 125, 127, 136, 142, 147, 153, 168, 169, 170, 172, 189, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 235, 236, 237, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 261, 265, 266, 270, 272, 274, 279, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 293, 296, 297, 298

Tövbe 14, 52, 168, 195, 196, 199, 203, 218, 219, 220, 221, 222, 231, 242, 248, 251, 252, 253, 260, 270, 297, 298

Tu'me 231, 232, 234, 235

Uhud 48, 240

Utüv 44

Vâsiu'l-Mağfire 208

Vesvese 25, 37, 238, 280

Vizr 43

Yahudi 14, 64, 148, 172, 232, 235

Yalan 112

Yalan Yere Yemin 45, 115, 116, 117, 234

Yemin 16, 17, 20, 28, 32, 33, 112, 115, 116, 117, 124, 151, 161, 162, 177, 207, 232, 238, 255, 279, 280, 293

Yetim 53, 108

Yunus 22, 76, 77, 132, 171, 186, 216, 239, 250, 252, 282, 283, 284

Zahirî Günahlar 46

Zekât 57, 73, 164, 188, 275

Zekât 91, 160, 162, 163, 164, 165, 177

Zenb 43

Zıhar 91, 159

Zina 20, 46, 47, 52, 56, 57, 78, 80, 83, 84, 118, 122, 136, 140, 142, 172, 180, 217, 225, 228, 230, 231, 243, 246, 290, 292

Zina 45, 47, 83, 86, 136, 169, 180, 182, 230, 231

Zulüm 17, 38, 47, 54, 72, 90, 91, 109, 110, 121, 176, 178, 185, 202, 225, 235, 239, 242, 270, 278, 281, 283

Zulüm 43

Zû Mağfire 208, 209

İSMAİL KARAGÖZ

13 Nisan 1951 tarihinde Bolu ili Gerede ilçesi Hasanlar köyünde doğdu.

Eğitim-Öğretim Hayatı:

1965-1966 eğitim-öğretim yılında Çukurca Köyü İlkokulundan mezun oldu.

1966-1967 eğitim-öğretim yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığı İstanbul ili Kadıköy ilçesi Üçüncü Sultan Mustafa (İskele) Camii Kur'ân Kursunda hafızlığını tamamladı.

1967-1968 eğitim öğretim yılında Düzce İmam-Hatip Okulunda başladığı eğitimini, 1972-1973 eğitim öğretim yılında Ankara İmam-Hatip Okulunda tamamladı. Aynı yıl, Ankara Yıldırım Beyazıt Lisesinden mezun oldu.

1974-1975 eğitim öğretim yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine girdi ve bu fakülteden 1978-1979 eğitim öğretim yılında mezun oldu.

1980-1983 yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığı İstanbul Haseki Eğitim Merkezinde 3'üncü dönem Müftü ve Vaizlik İhtisas Kursunu bitirdi.

1990 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Tefsir Ana Bilim Dalında doktora çalışmalarına başladı. 1994 yılında "Kur'ân'da Zulüm Kavramı" adlı çalışması pekiyi derece ile kabul edildi ve tefsir doktoru oldu. 1998 yılında doçent oldu. 13 Ekim 2016 tarihinde profesör oldu.

Klasik usulde Arapça, tefsir, hadis ve fıkıh dersleri aldı.

Görev Hayatı:

1973 yılında Ankara ili Altındağ ilçesi merkez Hasköy Camii İmam-Hatipliği görevine başladı,

1979 yılında müftülük sınavını kazandı ve Bartın Ulus ilçesine müftü olarak atandı.

1983 yılında ihtisas kursundan sonra Samsun ili Havza ilçesi müftülüğüne atandı.

1984-1987 yıllarında Almanya'da (Aalen) din görevlisi olarak bulundu.

1987 yılında yurtdışı dönüşünde Havza ilçesinde vaizlik görevi yaptı.

1988 yılında Diyanet İşleri Başkanlığında Müfettiş Yardımcısı, 1991 yılında müfettiş oldu.

24 Nisan 2001 tarihinde Din İşleri Yüksek Kurulu üyeliğine atandı.

27 Nisan 2007 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı iç denetçisi oldu.

27 Aralık 2010 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığına atandı.

Makaleleri:

Diyanet İlmi, Diyanet Aylık, Diyanet Avrupa Aylık ve Hakses Der-gilerinde üç yüzden fazla makalesi yayımlandı.

Sempozyum ve kongrelerde çok sayıda tebliğ sundu, müzakere ve otur başkanlığı yaptı. Yurtiçi ve yurtdışında dini ve ilmi konferanslar verdi. Yerel ve ulusal televizyonlarda programlara katıldı.

ESERLERİ:

1. ***Fert ve Toplumlara İsabet Eden Musibetler Sebep ve Sonuçları*** (Kitap Neşriyat, Ankara, 2006)

2. ***Kur'ân'a göre Zulüm Açısından Allah ve İnsan*** (Çelik Yayınları, İstanbul, 1996) İkinci baskı: Kur'ân'da Zulüm Kavramı adı ile Kar, Ankara, 2015)

3. ***Kur'ân'a Göre İnsana Verilen Değer ve Görev*** (Çelik Yayınları, İstanbul, 1996); İkinci baskı: Kur'ân ve İnsan adı ile Kar, Ankara, 2015)

4. ***Kur'ân'da İbadet Kavramı ve Allah'a İbadet*** (Kitap Neşriyat, Ankara, 2006; Kur'ân'da Dört Kavram: İbadet, İtaat, İcabet ve İttiba adı ile Kar, Ankara-2015)

5. ***Kur'ân'da Dört Kavram: Adalet, İhsan, Birr ve Takva*** (Kar, Ankara, 1997 ve 1999, 2015)

6. ***Ayet ve Hadislerin Işığında Seferilik ve Hükümleri adıyla*** (Kitap Neşriyat, Ankara, 1999, 2006, Kar, 2015, Ankara)

7. ***İnsanın Dine Olan İhtiyacı ve İslam*** (Kar, Ankara, 2001, ikinci baskı, Kitap Neşriyat, Ankara, 2008; Kur'ân'da Dört Kavram: Din, Millet, Ümmet ve Şeriat adı ile Kar, Ankara-2105)

8. ***Kur'ân'da Zikir Kavramı ve Allah'ı Zikir*** (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, 2005, 2007, 2012)

9. ***Ayet ve Hadislerin Işığında Sevgi ve Dostluk*** (DİB Yayınları, Ankara, 2002, 2004, 2006, 2007, 2009, 2012, 2014)

10. ***Ayet ve Hadislerin Işığında Engelliler*** (DİB Yayınları, Ankara, 2005, 2012, 2013)

11. ***İnsan, Din ve Peygamber*** (DİB Yayınları, Ankara, 2005, 2007, 2012, Peygamberimiz, İnsan ve Din adı ile 2015)

12. ***Sorumluluk ve Sorunları Açısından Aile ve Gençlik*** (TDV Yayınları, Ankara, 2005, dokuz baskı, 2006-2013)

13. ***Kur'ân'ı Yaşamak, İyi İnsan İyi Müslüman*** (Kar, Ankara, 2006, 2007, 2013, 2015)

14. ***Din ve Vicdan Özgürlüğü*** (DİB Yayınları, Ankara, 2007, İnsan, Din ve Özgürlük adıyla, 2010)

15. ***İslam'ın Ana Kaynakları Kur'ân ve Sünnet*** (DİB Yayınları, Ankara, 2007, 2010)

16. ***Ayet ve Hadislerin Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları*** (Esmâ-i Hüsnâ) (DİB Yayınları, Ankara, 2007, 2012, Yeni Şafak, İstanbul, 2010)

17. ***Kur'ân'ı Anlamak, Kırk Ayet ve Yorumu*** (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2007, 2008, üçüncü ve dördüncü baskı, 2009, beşinci baskı 2012, altıncı baskı, 2015)

18. ***Sigara Alkol Uyuşturucu Zararları ve Dini Hükmü*** (TDV Yayınları, Ankara, 2007, 2008, 2013)

19. ***Allah Sevgisi Allah Korkusu***, (TDV Yayınları, Ankara, 2008-2012, 2014, sekiz baskı)

20. ***Toplumsal Emanet Engelliler***, (DİB Yayınları, Ankara, 2008, 2012, 2013)

21. ***Kur'ân'dan Öğütler***, (TDV Yayınları, Ankara, 2009; 2010, 2011, 2015)

22. ***İlahî Çağrı*** (Kar, Ankara, 2009, 2010, 2011, 2013, 2014)

23. ***Kur'ân ve Sünneti Anlamak***, (Kar, Ankara, 2010, 2011, 2013)

24. ***Seçme Dualar*** (DİB Yayınları, Ankara, 2009, 2010, 2012)

25. ***Günahlar, Tövbe ve İstiğfar*** (DİB Yayınları, Ankara, 2010, 2012)

26. ***Namaz Dosdoğru Nasıl Kılınır*** (Kar, Ankara, birinci ve ikinci baskı 2011, 2, 3, 4 ve 5. baskı, 2012, 6. baskı 2013, 7. baskı 2014, 8. baskı 2015)

27. ***İslam ve İnsan*** (Kar, Ankara, 2012, 2013, 2014; 4. baskı DİB yayınları Ankara-2015)

28. ***İnceleme ve Soruşturma Rehberi*** (DİB Yayınları, Ankara, 2013, iki baskı)

29. ***Kur'ân'dan Mesajlar*** (TDV Yayınları, Ankara, 2013)

30. ***Allah, İnsan ve Merhamet*** (DİB Yayınları, Ankara, 2014)

31. ***İman İlmihal***i (Kar, Ankara, birinci ve ikinci baskı, 2013, üçüncü baskı, 2014)

32. ***Din Görevlisinin Misyonu ve Vizyonu*** (Kar, Ankara, 2013-2014, on baskı)

33. ***Helal Kazanç, Helal Rızık*** (Kar, Ankara, 2013)

34. ***Dinî Kavramlar Sözlüğü*** (müşterek) (DİB Yayınları, Ankara, 2005, 2006, 2007, 2010, Yeni Şafak, İstanbul, 2009, 2015)

35. ***Hac İlmihali*** (müşterek) (DİB Yayınları, Ankara, 2004-2010, 2013 on baskı)

36. ***Kulluğun Özü İbadetin Ruhu Dualar*** (müşterek) (DİB Yayınları, Ankara, 2007; Dualar adıyla ikinci baskı, Ankara-2009, 2012, 2013, 2015)

37. ***Namaz İlmihali*** (müşterek) (DİB Yayınları, Ankara, 2007-2009, 2012)

38. ***Yasin Tebâreke Amme Kısa Sure ve Dualar*** (müşterek) (DİB Yayınları, Ankara, 2007, 2012)

39. ***Oruç İlmihali*** (müşterek) (DİB Yayınları, Ankara, 2008, 2011, 2013)

40. ***Zekât İlmihali*** (müşterek) (DİB Yayınları, Ankara, 2011, 2013)

41. ***İslam ve Samimiyet*** (Kar, beş baskı Ankara, 2014)

42. ***Kur'ân'a Karşı Görevlerimiz***, (Kar, Ankara, 2014)

43. ***Cami ve Genç*** (Kar, Ankara, 2014, beş baskı)

44. ***İlahî Emirler*** (Kar, Ankara, 2015, 2016)

45. ***İlahî Yasaklar*** (Kar, Ankara, 2015, 2016)

46. ***İbadet İlmihali*** (Kar, Ankara, 2015)

47. ***Peygamberimiz ve Ona Karşı Görevlerimiz*** (Kar, Ankara, 2015, altı baskı)

48. ***Birlikte Yaşama Ahlakı ve Hukuku*** (Kar, Ankara, 10 baskı, 2015)

49. ***Allah'a Karşı Görevlerimiz*** (Kar, Ankara, 2015)

50. ***Din Görevlisinin Mevzuat Rehberi*** (DİB Yayınları, Ankara, 2015)

51. ***Kur'ân'da Dört Kavram: Sıdk, İstikamet, Sabır ve Şükür***, (Kar, Ankara, 2015)

52. ***Kur'ân'da Dört Kavram: İman, İslam, İhlâs ve Salih Amel***, (Kar, Ankara, 2015)

53. ***Kur'ân'da Dört Kavram: Nisyan, Cehalet, Gaflet ve Sefahat***, (Kar, Ankara, 2015)

54. ***Cami ve Namaz*** (Kar, Ankara, 2015)

55. ***Kur'ân ve Miras***, (Kar, Ankara, 2015)

56. ***Kur'ân ve Sünnetin Işığında Birlik ve Beraberlik*** (Kar, Ankara, 2016)

57. ***Ayet ve Hadislerin Işığında Helal, Mekruh ve Haramlar***, (Kar, Ankara, 2016)